

69-5

L 69 II
(1-5) 12

Latvijas Satwersmes Sapulzes stenogramas

12. burtniza

1920.

Satwersmes Sapulzes isdewums

Krahjumâ pee Ā. Gulbja, Rigâ,
Suworowa eelâ 14

waldes; no Jaunjelgawas pilsehtas domes preefšfehdetaja, no Jaunjelgawas ebreju eedšihwotajeem, no Jaunjelgawas aprinkā waldes un padomes; no Jekabmeesta pilsehtas domes preefšfehdetaja; no Aisputes proklameschanas šwehtku manifestazijas dalibneekem, no Aisputes beedribas preefšneerka; no Wentšpils latweešhu beedribas, ugunšdsehseju beedribas un šawstarpejās palihdšibas beedribas, namneeku beedribas, škatuweš beedribas, no športa beedribas „Spars“, medneeku beedribas, školotaju šaweenibas, tirgotaju šaweenibas, eerehdnu šaweenibas, šeweesešhu palihdšibas korpuša, Šarkanā Krusta nodalaš; no Wentšpils pilsehtas waldes; no Baldones tautas šapulzes; no Šenbergas pagasta, meesta šabeedriktas organizazijas, pašw-waldibas eestahdem, pasta un telegrafa šalpotajeem un eedšihwotajeem; no Dobeles pilsehtas domes, weetejo beedribu un walšs eestahšhu preefš-štahwjeem; no Mešhotnes pagasta šabeedribas, šemneeku šaweenibas Mešhotnes nodalaš, Mešhotnes patehretaju beedribas un Mešhotnes polizijas; no Daugawpils aprinkā waldes, no Daugawpils pilsehtas domes; no Rehšeknes šwehtku dalibneekem, no Rehšeknes pilsehtas domes; no Ludes aprinkā waldes preefšfehdetaja weetas ispiditaja; no Warlaku ebreju pulzina, no Warlaku tautas šapulzes.

Prešidents J. Šfhašste: Man japasino augštai šapulzei, ša no Šatwerfmes Šapulzes lozekleem ir dots atwakinajums J. Purgalim no 23. nowembra lihds 8. dezembrim un Šwi no 15. nowembra lihds 15. dezembrim.

Atteezibā uš komišijam teef liktas preefšhā šekofšas pahrgrošibas: minoritates leef preefšhā Prešnakowa weetā amnestijas komišijā deleget Magnišu. Šebildumu naw? Peenemts. No darba partijas finansu un budšheta komišijā Ofola weetā teef likšs preefšhā deleget J. Šrafunu. Šebildumu naw? Šad šemneeku šaweeniba leef preefšhā walšs nodewibas leetu komišijā Waldmana weetā eewehlet Alberingu. Šebildumu naw? Peenemts.

Šr eenahšufši likumprojekti, kuri nododami atteezigām komišijam: Noteikumi par Kulturas Fondu — nododami išglihtibas komišijai. Šebildumu naw? Peenemts. Pagaidu noteikumi par meesteem — nododami pašw-waldibas leetu komišijai. Noteikumi par diplomatisku paku un bagaššas eewefšhanu un išwešhanu no Latwijas — nododami ahrleetu un tiršsneežibas un ruhpneežibas komišijam. Likumprojekts par Wahzijas pawalštneeku amnestiju — nododams ahrleetu un juridiskai komišijam. Noteikumi par muišneeku bahrinu teefas šlehgschanu — juridiskai komišijai. Rišhojums par lote-rejam — juridiskai komišijai. Noteikumi par teefu išbewumeem — juridiskai komišijai. Rišhojums par dašhu kriminalprozeša likuma pirmās grahmataš un žiwilprozeša likuma pirmās grahmataš noteikumu pahrgroššhanu — juridiskai komišijai. Rišhojums par šafazijas drošhibas naudu paaugštināšhanu — juridiskai komišijai. Baltijas walšu politisko konwenziju projekts — nododams ahrleetu komišijai. Šebildumu naw? Peenemts.

Šad ir eenahšufši preefšhlikumi šaukt pee teefas atbildibas šekofšus Šatwerfmes Šapulzes lozeklus: Unši Rudewizu uš šodu likumu 533. panta pamata (par diwām leetam) — nododams Šatwerfmes Šapulzes lozeklu leetu išmeklešchanas komišijai; šad Šatwerfmes Šapulzes lozekli Kristapu Eliāšu uš ta pašha šodu likumu 533. panta pamata (par diwām leetam) — nododams Šatwerfmes Šapulzes leetu išmeklešchanas komišijai.

Waj no kabineta ir pilnvarots kahds no wina lozēkleem nemt wahrdu atbildet us sīnojumu? Wahrds peeder ministru presidentam Ulmanim.

Ministru presidents R. Ulmanis: Augstā sapulze! Saskaņā ar lehmumu, kuru Satversmes Sapulze peenehma 9. novembra fehdē pehz tam, kad bija nahzīs sīnojums no luhgumu un sūhdīsibu komiģijas, ka wal-dibai jadod atbilde us ņho sīnojumu, es tagad, ņho lehmumu ispildidams, gribu ņho atbildi ņneegt.

Kad tajā fehdē luhgumu un sūhdīsibu komiģija ņneedsa ņawu sīnojumu, tad tas, galwenā kahrtā, bij wefela rinda pahrmētumu waldbibai, pahrmētumu, no kureem, warbuht, tikai weena masa daļa atteezas tomehr us tagadejās waldbibas darbibu. ņhi pahrmētumu wirne aptwer wiņu Latvijas walsts pastahweņchanas laiku. Bet, lai waretu dot atbildi, kura apgaismotu wiņus tos pahrmētumus tā, ka winus peenahktos apgaismot, tad es waldbibas usdewumā negribu likt ņķehrschlus ņhai atbildei un gribu atbildet us wiņeem teem pahrmētumeem, neņfatotees us to, waj nu tee lihgumi, waj waldbibas ņoki, us kureem ņhee pahrmētumi atteezas, buhtu notikuņhi tagadejās waldbibas, waj ari agrahds waldbibas laika, lai gan no tagadejās waldbibas waretu, warbuht, ņagaidit to, ka wina atbild tikai par teem darbeem, kuri pateest tikuschi dariti, kamehr ņhi waldbiba atrodas ņawā weetā.

Luhgumu un sūhdīsibu komiģija, kritisedama dauds un daschadus waldbibas darbus, starp zitu kritiseja ari lihgumus, un, par pehdejeem runajot, wina iszehla kahdus 11 lihgumus, kuras ņhi komiģija atrada par tahdeem, no kureem walstij zehluschees ņaudejumi. Pirmām kahrtam ņhi komiģija atradusi, ka apgahdibas ministrija ņhos lihgumus pildot maksajusi augstakas zenas par labibu, nekā tās komiģija atradusi statistiskās ņinās. Otrām kahrtam, komiģija atradusi, ka apgahdibas ministrija pahrwedusi naudu us neisdewigeeem lihgumeem, zaur to walstij zehluschees procentuelee ņaudejumi. Tee ir galwenee apwainojumi, kahdi zelti pret 11 mineteem lihgumeem. Atbildot us pirmo pahrmētumu, gribu aistradit us to, ka pagahjuschā gadā rashā pee mums nebij tahda, kas mums nodroschinatu wiņnepeezeeschamako. Bij ja-eewed labiba no ahrsemem. ņhis usdewums bij ņewischi gruhsts, jo labibas bij jaewed leelaks daudsums un pee tam naw jaaismirst, ka ari ahrsemēs pehz leelā kara wiņzaur pastahw monopoli us labibu un wiņs maies ņate-rinņch pastahw sem stingras walsts kontrolees. Apgahdibas ministrija tomehr ņpehrusi wiņus kolus, lai eegubtu mums nepeezeeschamo labibas daudsumu. Wina to darijusi lihds pagahjuschai wafarat. Wiņs tas bij ņaistits ar leelu laika patehrinu un leelām puhlem. Mums, peemehram, bij ņlehgtis lihgums ar Daniju, no kuras mums wajadseja dabut leelu daudsumu labibas. Ar Danijas waldbibu tika westas ņarunas un beidsot, kad nahzās ņho labibu no Danijas iswest, tad wajadseja greestees pee Danijas waldbibas pehz at-laujas to iswest. Pa to laiku apstahkli Danijā bij grosijuschees un Danijas waldbiba bij aisseegusi iswest labibu par tām zenām, par kahdām mehš bijām lihguschi. Mehš no wiņa lihguma dabujām tikai 300 tonnas weenreisiga isweduma. Pee tam mums peesihmeja, ka katrreis pee jauna labibas iswe-duma jadabū atteeziga atlauja teeschi no Danijas waldbibas. Tā tad bija jameellē zita iseja, jawed ņarunas ar privateem tirgotajeem. Preeņch labibas isweņchanas bija wajadstigas atlaujas. ņhi isweņchana bija leelā mehrā ņpekulazijas preeņchmets un labibas pirzejeem bij ņafarā ar atlauju ņaistiti ņinami isdewumi. Daschai labai firmai labibas ņawās rosās nebij un beeschi

ween gadijās, ka pehz pafuhtijumu nonemšānās winaš wareja pildit lihgumu tīfai ar sinameem papildu noteikumeem. Ar to bija jarehkinās. Ar to iškaidrojams arī tas, ka lihgumu un šuhdsibu komišija bija atraduši peezenu paugstināšānās daščus nepilnīgus noteikumus. Peeturetees peezenam, ka hdaš usrahda statistiķee sinojumi, tahdos apstahķos newareja. Ja apgahdibaš ministrija buhtu pee teem peeturejusees, tad ne armija, ne pilsehtas nebuhtu apgahdataš ar maiši. Statistiķos zenu sinojumus wišpahr newar usstatit par iřmelošēem, jo tee nedod teefčuš peerahdijumus par tirguš zenam, šewiřķēi preeřķē eksporta, bet dod zaurmehra zenu par sinamu notezejuřķa laika šprihdi. Newar arī peemiršt, ka statistiķee zenu atřihmejumī atteezas uř eefšejeā tirgū zirkulejořķām leelām partijām, kuras pahreēt no weena leeltirgotaja resp. bankas rokām otrās. Uř muhfu, šamehrā ar tām partijām, maseem eepirfumeem šchis zenas newar atteezinat. No pašķas komišijas sinojuma redsam, ka statistiķee dati, kuri nemti weenā un tai pašķā laikā no diweem awoteem, usrahda 2% leelu starpību. Ša redsams no komišijas sinojuma par lihgumu, kuršč šlehgtš ar „Consortium Vlessing“, kur šaudejumi aprehkinati weenā gadijumā ar „The Statist“ un „Ekonomista“ šinam uř 12.800.000 rbl. un otrā gadijumā uř 10.400.000. rbl. Ša peetahdeem apstahķeem statistiķos zenu sinojumus newar nemt par mehraulku, tas deesgan weegli šaprotams. Waru peewest masu, bet raksturīgu peemehru, kaš šahw šakarā ar linu sinojumu. Linu zenu aprehkināšanā lihgumu un šuhdsību komišija beeřķi peeturas pee Dundee preiřķuranta zenam. Rahdā atteezībā šķee apřihmejumi šahw ar faktiřķām zenam, leezina šekofšēe nedaudsee šķaiti. Dundee preiřķurantā no 6. augusta lihds 10. septembrim 1919. g. uřdota zena £ 136. — par marķu R cif., turpretim apgahdibaš ministrija 9. augustā 1919. g. pahrdewa marķu R. fob. Rīgā par £ 143. — un 8. septembrī 1919. g. to pašķu forti £ 153. — Tahlak preiřķuranta atřihmejumi uřturas weenadi no 17. septembra lihds 15. dezembrim 1919. g. t. i. £ 170 — tonnā, par marķu R cif. Anglija, bet pateēšibā tirgū zena bij £ 220 tonnas par marķu K. fob. Rīgā. Šapat 1920. g. 4. maijā apgahdibaš ministrija ir pahrdewuři linu marķu J. R. £ 393 tonna, šķe Rīgā, kur preiřķurants usrahda par šķo marķu tīfai £ 363 cif. Tahlak zenas faktiřķi nezelaš, bet preiřķurants uřdod zenas, kuras šwahřtas no 400 lihds 430. Kaš atteezas tahlak uř teem šaudejumeem, kuri teef iřrehkinati šakarā ar to, ka walřis eřot zaur waldbibaš nepareiřo rihzību šaudejuři leelas sumas ar prozenteem, kaš neitikuřķi šamafkati, tad pee šķi jautajuma man nebuhs daudš ko uřlawetees. Ša lihgumu un šuhdsību komišija buhtu atraduři par wajadřīgu eeflatitees finansu un walutas nodalā, tad nebuhtu jauřķlawejaš pee šķi jautajuma tagad. Par atteezīgām sumām teefot doti akreditīwi no muhfu bankām. Šoš norakřta ne tai deenā, kad teef šakemts uřdewums, bet kad teef iřmafakata nauda. Šanis gadijumos, kad akreditīwās sumas naw nahķuřķas treščās perřonas rokās, par šaudejumeem newar buht runa.

Par to nahķēes runat tad, kad runařim par weenu waj otru lihgumu. Pirmāis no tahdeem lihgumeem ir 1920. g. 8. jūnija lihgums Nr. 13.164 ar „Skandinavisk Extrans“ par 1000 tonnam meeřķu. Pehz šķi lihguma walutas nodalā ir 1920. g. 9. jūnija orderi Nr. 217 dots rihķojums D.fr. 645.000 leelo pirřķānās sumu iřmafkat zaur Landmannsbanku Kopenhagenā pret dokumēteem. Šā ša naudaš iřmafka lihguma neiřpildiřķānās deřķi naw notikuři, banka mafķa procentus par wiřām kredita sumām, tai starpā arī par D.fr. 645.000.,

par wīsu akreditīwa atwehřchanaš laīfu. Uš ahrejš departmenta rihlojuma akreditīwš flehgtš un 645.000 fronaš ar walutaš nodalaš 1920. gada 9. nowembra rakstu sem № 6608 eefkattitaš walštš kašē departmenta kredita atjaunošchanaī. Luhgumu un ūhđsibu komiřijaš aprehēnataiš 5 mehneřchu prozentu ūaudejumš 16.000 D. fr., jeb muhřu nauda 400.000 rēl., ir pilnigi beř pamata — taħda ūaudejuma naw. Otrš: 1920. gada 9. aprīlī sem № 7493 noflehgtš lihgumš ar firmu A. Herman par 500 tonnam kweeřchu miltu par \$ 101.500. Īpildīřchana nowehlojuseeš, tā to leezina miniřtrijaš plařchā ūaraktīřchanaš. Milti eepirkti uš ta laīfa wīřīřdewigakāš oferteš pamata, jo peedahwajuřchāš bij ari zitaš firmāš. „American Baltic Russisk Import Company“ peedahwā kweeřchu miltuš par 125 D. fr. 100 kilogramuš, kaš īstaiřa \$ 223 un firma „Skandinavisk Extrants“ 1920. gada 6. martā par \$ 261 tonnā. Uš řchi lihguma ūaudejumu ar Hermana firmu naw un kaš atteezaš uš ziteem, tad labataš oferteš nebija. Treřchais: Atteezibā uš řch. g. 24. aprīla lihgumeem sem № 9081 un 9082, ūuri flehgti ar „Consortium Vlesing“ par 2500 tonnu miltu, jaaiřahda uš jau mineeteem apřahķteem, ka 1920. gada pirmā puřē wīřpahr bija gruhti eepirkti ahrsemēš labibu un īweřchanaš atkauju wareja īřdabut tīkai dařchreīř, mařfajot ūewiřķēkaš komiřijaš naudaš, pee kam firmāš beeřchi atteizāš no lihguma pildīřchanaš. Tā tā milti loreiř bija nepeezeeřchami armijaš uřtureřchanaī un ta laīfa rudřu miltu peedahwajumu zenaš apgahđibaš miniřtrijaī bija augřtakaš, tad wajađseja nařkt pahrđewejam pretim. „American Baltic Russisk Import Co.“ 1920. gada 24. maija oferē rudřu miltuš par 999.60 D. fr. par tonnu. „The Russian Trading Co.“ 1920. gada 5. junijā ar 999.60 D. fr. par tonnu, „Skandinavisk Extrants“ 1920. gada 31. maijā — 1011.50 D. fr. par tonnu. Ur to īřķaidrojama jauna lihguma flehģřchana 10. junijā un zenaš paaugřtinařchana par 48½ D. fr. par tonnu. Uri paaugřtinata zena bij ūemaka par zitaš ofertem. Pehž laiřrakřta „Statist“ zenam mehš eřot pahrmařfajuřchi \$ 32 par tonnu, pawīřam kopā 12.800.000 L. r., beř pež „Times“ zenam pahrmařfataš tīkai 10.400.000 L. r., ūarpība 20%. Jau taš ween peerahda, ka uš laiřrakřtu zenam newar paķauteeš. Ja milti buhtu pirkti no „Statist'a“, tad eřperts pež „Times“ aprehēnatu pahrmařu uš 2.400.000 L. r. Un tomehr mehš buhtu palikuřchi beř teem milteem. Pīřlumuš war īřdarit uš firmu realu peedahwajumu pamata. Īřnařt, ka eřperti rihlojaš ar miljoneem un aprehēna ūaudejumuš tur, ūur to pateeřibā naw.

4) Tad 1920. gada 2. junijā sem № 12.624 lihgumš flehgtš ar „American Baltic and Russian Import Co.“ par 2.500 tonnam rudřu miltu. Īařata, ka eřperti naw tā peenayřaš eepařinuřcheeš ar řcho lihgumu. Lihgumā naw teiřtš, ka japahrwed tīkai 25% no pīřřchanaš ūumaš, beř wīřa ūuma, ūura řařtahda \$ 382.500. Īati dokumentari akreditīwi Ployđřbankā Londonā diwreīř par \$ 100.000, tā tad mařak, neķā pīřřchanaš ūuma. Pahrřkatiřchanaš ūumu pahrwedot naw notīřuřt; lihgumš naw pilditš un anuleřtš řařkana ar 6. auguřta rihlojumu. Īewehrojot jau reiř řazito par akreditīweem, janāřt pee flehđřeena, ka % ūaudejumu naw. 5) Lihgumš no 1920. gada 6. junija sem № 13.656. Atwehřtš dokumentariřķē akreditīwš par \$ 15.000; lihgumš naw pilditš un akreditīwš anuleřtš, % ūaudejumu naw. 6) Par lauřķatmneeřzibaš mařchinam (lihgumš ar to pařchu firmu) pahrweřtš £ 10.625. Uřmařfataš, řařkana ar walutaš nodalaš rakřtu no 1920. gada 18. ořtobra £ 10.000 paleeř prařibaš pret firmu, ne ūaudejumš, neatmařfataš

£ 625 + % un ziti isdewumi, furi nodrošināti ar eekhlato tabaku, kura atrodas muitas dahrsā. Pehz muitas waldes raksta no 26. jūlija eekhlātās tabakas wehrtiba ir pawīsam 25.000.000 rubli Latvijas naudā. Ar šo pašu tabaku nodrošināta 8. līguma ispildīšana no 16. maija sem № 11.634 par sahbaku peegahdaschanu. Uz šī līguma pamata pahrwests 27. maijā ar orderi № 1346 £ 8175, 10. oktobrī sahbaki nodoti par apmehram £ 4869. Paleef prasiba pret firmu £ 3306 + % un isdewumi £ 3991 jeb Latvijas naudā 2,358,600 rbl. + % un isdewumi; ari šī suma pilnīgi nodrošināta ar muitas dahrsā efoščām prezem. Prasibu nodrošināšanai uz šīm prezem usliktis arests teefas zekā. Tā tad ari uz šeem līgumeem naw paredsami saudejumi, jo muitas dahrsā efoščo prešču wehrtiba ir tik leela, ka ar wīnu ir nodrošinātas wīfas prasibas, kahdas mums ir pret šo firmu.

Te ir weens līgums no 18. aprīļa № 8.000 uz 42.000 isfaptim. Kri-tisejot šo līgumu, lūgumu un fuhdsību komisija ir samastījusi 2 pilnīgi patstahwīgus eepirkumus. Pirmais līgums slehgts ar „Consortium Vlessing“ par 42.000 isfaptim, kuras atradās ahrsemēs un no tureenes fanemtas. Šim līgumam ar Biffeneefa preeščlikumu naw neka kopeja. Otrās līgums slehgts ar firmu „Dansk-Russisk Ingenieur Co.“ Pirmais līgums uz Steiermarkas isfaptim par 38 rbl. 50 kap. gabalā usfkatams par isdewīgu, jo tani laikā wahzu maswehrtīgākās fabrikas ir tizīs peefolits par 50 markam resp. 75 rbl. gabalā. Tikai dodot firmai „Vlessing“ tā kompenzāciju atkāju iswest ahdas, bij eeprehjams eepirkt isfaptis par tik peenehīgu zenu, pee tam Latvijas walutā, isnemot pehz waldbibas fīketa kurša wehl no pahr-deweja 25% ahrsemju walulas, kuru wīnsch dabuja par iswedamām ahdam. Šini gadījumā tas istaišija £ 1590. Saudejumu uz iswedu muitas par ahdam naw, jo apgahdibas ministrijas rihzībā atrodas 420.000 rbl., furi no firmas sawā laikā eemafati tā droščiba par līguma ispildīšanu. Steno-gramā naw aistradīts, tā zehlas 840.000 rbl. leelais saudejums, bet, spree-šot pehz teksta, jadomā, ka par pamatu šim rehkinam nemta starpiba starp zeetajām telu ahdu zenam un zenam brihwā tirdsneeziabā. Ja tas tā, tad starpibas uz weenu ahdu isnahks 60 rbl., peenemot tirgus zenu par ahdu 150 rbl. un zaurmehra zeeto zenu 90 rbl. gabalā. See ir fīhki fīkai, bet bes teem nekahdi newar isfkaidrot gala isnahkumu. Sahds aprehkins ir nepamatots, jo jehlas telahdas tai laikā brihwā tirgū maksaja 110 lihds 120 rbl. un schahwetās ahdas 90 rbl. gabalā. Muita aprehkinata 20 rbl., wehrtiejot ahdas 120 rbl. par gabalu. Monopola zenas ir bijušās lihds 26. jūlijam par pirmās sortes ahdu 100 rbl., otrās sortes 85 r. par gabalu. Tā tad, ja peenemt, ka iswestās flapjas telahdas, t. i. tās dahrgatās par wīdeju zenu 115 rbl. gabalā un aprehkinatu zaurmehra monopola zenu 25 rbl. gabalā, tad saudejums waretu isnahkt 20 rbl. par weenu ahdu jeb kopsumā 280.000 rbl., kas uz 42.000 isfaptim pazeltu pehdejo zenu tikai par 6.66 kap. gabalā. Tā tad isfaptu galīgā zena buhtu bijusi 38 rbl. 50 kap., peeškaitot 6.66 kap., tas buhtu kopsumā 45 rbl. 16 kap. par gabalu, tas ir dauds semaku par ta laikā tirgus zenu, kas tajā laikā bija sadfihita lihds 80 rbl. gabalā par Steiermarkas isfapti. Nemot wehrā, ka firma eemafaja pehz waldbibas ofzielā kurfa 25% ahrsemju walutā, £ 1590 walts kasē, tad isfapšču zena isnahkt wehl isdewīgaka. Tā tad pareisi operejot ar wīseem fīkaikeem ari uz šī eepirkuma saudejuma naw nekahda.

Tagad, tahtā par otru istapšču partijas eepirkumu, uš kuru atteezas no komiſijas minetā Biſſeneeka oferte. Bij minets, ka Biſſeneeks eſot waldbibai peedahwajis iſkaptis. Tas ir taiſniba. Biſſeneeks ir peedahwajis apgahdibas ministrijai iſkaptis, bet newis par 30 rbl. tā to ſinoja komiſija, bet par 35 rbl. gabalā, kas redſams no Biſſeneeka ofertes, tā ari no zitu ſtarpneeku ofertem, no ſch. g. 5. februara. Schis iſkaptis tifa peedahwatas ari no ziteem, un winas tifa nopirkas, tikai ne no Biſſeneeka waj ziteem ſtarpneekem, bet no paſchas firmas „Dansk-Russisk Ingenieur Co.“ par 34 rbl. gabalā, tā tad lehta par Biſſeneeka peedahwajumu. Uteeziba uš iſkapschu eepirkumu, apſtahti ir ar ſcho noſtaidroti un waldbibai netahdi ſaudejumi naw zehluſchees.

Te jumš bij, kungi, janoklauſas ſihli zipari, pee kam daſchš ziparš, warbuht, neſaſtan ar ofertis un zitur mineteem. Warbuht, ka komiſijas laiks bij par ihu, lai eepaſhtos tuwat ar wikeem ſaiteem, tā tas daſchreis buhtu wehlams. Peemehram, ekſperti un komiſija iſteikufchees, ka grahmatas apgahdibas ministrijā atrodas chaotiskā ſtahwokli un tamdehl pamatiga rewifija bijuſi gruhti eepeljama. Uš to man jaſaka, ka komiſijai nodot ſchahdu ſpreedumu par grahmatam nebija peeteekofcha pamata, jo wina lihdi ſnamam grahmatam wehl nebija aiſgahjuſi. Peemehram, ta nebija eefatijufees zentralās grahmatwedibas grahmatās. Tahlat nahl lihgumi ar „International Corporation.“ Pehz lihguma ar „International Corporation“ no julija 1920. gada Nr. 15369, apgahdibas ministrija dewuſi rihſojumu aiſmaksat ſchāi bankat Nujuorkā \$ 35.000. Schis lihgums no waldbibas wehl naw iſpildits. Romiſija uſſtahda ſcho naudu tā tahdu, kas jau ſuduſi. Jaſaka, ka mehš ſcho ſumu neſaudeſim ari tahdā gadijumā, ja mehš ſcho naudu iſmaksatu un prezes neſanemtu, jo ſchi nauda nodroſhinata ar ſekofcheem diweem lihgu-meem. Pirmais lihgums ir par welas peegahdaſchanu un otrs par pahrdotām telu ahdam. Wela peenahfuſi Rigā 1920. g. 20. novembrī ar kugi „Plov City“ un par tās labumu eepeljams pahrlceezinatees uš weetas. Pehz dokumenteem, kuri atrodas apgahdibas ministrijas rihzibā, welas wehrtiba ir \$ 54.000, bet eemakſats \$ 30.000. Par welu wehl jamakā \$ 24.000. Par telahdam, kuras wehl naw iſſneegtas, firma eemakſajuſi 1920. g. 22. julijā 2 milj. £. rublu jeb \$ 12.500. Firmai par labu tā tad ſkaitas 24.000 plus 12.500, t. i. \$ 36.000, ar kuru ſumu ſegta ministrijas \$ 35.000 leelā praſiba. Beſ tam firma apſolaš ſegt ſaudejumuš un iſpildit lihgumu un uſwalkuš atſuhtit. Tā tā 3 lihgumi ar ſcho firmu (par zuku un welu) ir tikufchi pilditi, lai gan ar nokawefchanoš, tad naw eemeſla teikt, ka 3. lihgums par uſwalkem netiks pildits. Ar lihgumu no 1920. g. 17. julija zukuš ari eenahzis Rigā, tā tad lihgums pildits. Leezineeks Oſols, uš kuru atſauzas luhgumu un ſuhdſibu komiſija, zuku apſtatijis un peenehmis. Par zenu ſtarpibu Oſols ſawā laikā ſinojis, bet uš konfreteem zutura peedahwajumeem tomehr nenorahdija. Zukuš bij paſuh-tijuma laikā nepeezeefchami wajadſigs, tā ka kontraktu lauſt newareja. Toreif zutura pirkſhana neſa leelus ſaudejumuš ne tik ween mums, bet ari daſcheem tirgotajeem, par ko weens otrs leeltirgotajs war ſinot. Tā tad uſlikt wainu apgahdibas ministrijai par to, ka ſchee ſaudejumi zehluſchees tadeht, ka naw paredſeta zenu kriſchana, tomehr deeſgan gruhta leeta. Tā tad, eewehrojot ſazito, par pahrmakſam un to ſaudejumeem newar buht runa. 31.391.200 rbl. leelais ſaudejums aprehkinats tikai uš papira. Romiſijas pahrmetums, ka ſaiſtiti ahrſemju walutā apmehram £ 90.000 tad, kad Latwijā bij leelš

naudas truhkums, atspehjojams ar to, ka pastahweja aistleegums iswest pahrtifas weelas, un lai buhtu eefpehjams uspirkt labibu waj miltus, kad kahda partija parahdijas tirgū, wajadseja turet us weetas skaidru naudu, ar to eemakfat. Ja, neraugotees us to, lihgumi daschfahrt netika pilditi, tas peerahda, ar kahdam gruhitibam bij beeschi jazihnas, lai dabutu produktus, bet, fa jau teifts, saudejumu us scheem lihgumeem naw bijis. — Sagarā ar teem lihgumeem ar „International Corporation“ es gribetu pahrrunat par to leelo lihgumu, us kuru aprehkintats drofchs saudejums daschu miljonu apmehros. Tas lihgums atteezas us lokomotiwem un dselszelu peederumu materialeem, us kura lihguma pamata ir eemakfats \$ 450.000, un to sumu nostahda, fa galigi pasaudetu ir sudufchu. Schis sumas sawā laika, pawasari, ir tikufchas eemakfats „International Corporation“, kura preefch mums usstahjās un apnehmās nopirkt scho dselszela materialu, fa tas ahrfemes, un fewifchki Amerikā ir parasts — nopirkt wairakfolifchanā. Sā tad schis sumas bij wadjadfigas, lai segtu, pilnigi waj pa datai nepeezeefchamo eemakfu. Pawasari dselszela materials mums bija ahrfahrtigi wadjadfigs un zenas, par kahdam wareja eeguht scho materialu, bij peenehmigas, nebij pahrfpibletas. Wjadadfigos materialus, lokomotiwes wareja eeguht par \$ 25.000. Rā jau no schis weetas ir sinots, tad lokomotiwes ir pahrdotas par dubultu zenu un wehl augstaku. Mums nenahzās weegli to naudu eemakfat, jo leekas naudas mums nekad naw bijis. Bet dselszela materials mums bija loti wjadadfigs, un tadehl, lai ari ar kahdam gruhitibam, mums to wjadadseja darit. Ja schis materials wehl tagad naw peenahzis, ja wifš lihgums naw warejis tikt realifets, tad jaaisrahda us weenu. Wifš materials, kas no Amerikas sagaidams, ir nowehrtets us \$ 25.000.000. Muhfu eemakfa \$ 450.000, nelifsees pahraf leela. Lai schis mantas eeguhtu, tad wjadadseja noslehgt fewifchku naudas aifnehmumu Amerikā. Utteezige preefchstahwji preefch schi aifnehmuma noslehgschanas us 20 gadu termina bij eeradufsees Rīgā, bet eewehrojot gruhitibas, kas bija julija mehnesi, newareja weenotees un tagad schi weenoschanās ir stipri gruhata nekā toreif, jo Amerikas presē parahdijās pasinajumi, kas aifleedsa tirgotees un flehgt kaut kahdus lihgumus ar tām walstim, kas ir zehlfuchās us agrakās Kreewijas teritorijas. Pehz Wilsona pehdejā pasinajuma „Federal Reserw Bank'a“ ir noleegufi tirgotees un noslehgt lihgumus ar priwateem usnehmejeem walsti, kas ir zehlfuchas us Kreewijas teritorijas. Sā tad tas apstahllis ween aptureja tirdsneezi bu us sinamu laiku. Tagad apstahlli, zil pardsams, greefifees us zitu pufi un buhs eefpehjams schis farunas usfahlt no jauna un tur, kur winas bij usfahktas, weft lihds galam. See zilweft, ar kureem mums farunas jawed, atrodas azumirkli Parisē un mehš sagaidam, fa wini eeradufsees Rīgā, lai waretu tās leetas noskaidrot un nahkt pee galigeem lehmumeem sakarā ar lokomotiwu un dselszelu materialu pirfchanu un naudas eemakfam. Schi leeta tā tad naw usstatama par galigi isbeigtu un tapeh3 ir stipri pahragri runat par to, fa schi nauda galigi ir sudufi un pasaudeta. Launums, kas te ir minets, ir tas, fa mums ir tif ilgs laiks pagahjis, eefams wareja scho lihgumu noslehgt un galigi realifet. Te man jaaisrahda, fa schi firma ir katrā sinā jauna; schis firmas kapitals nesneedsas 10 un 100 miljonos, bet peh3 tām sinam, kahdas mums ir, wina katrā sinā ir tif stipra, lai mums nebuhtu ne pamata, ne eemesla usfkatt, fa mums schi nauda buhs jasadē.

Tahla, tika wehl komiſijas ſinujumâ aſrahdiſ ſu ziteem lihgumeem, kuri bijuſchi preeſch mums neiſdewigi un kuri neſuſchi muhſu walſtij ſau-
 dejumu. No tâs lihgumu grupas, par kuru man tagad jârûnâ, kuru bijis
 pawiſam 16, naw iſrehkinati ſaudejumi uſ wiſeem, bet tikai uſ trijeem. Rahdi
 ir bijuſchi ſhee trihs lihgumi? Pirmais lihgums ir ar „Hill & Renny“
 firmu par 200 tonnam linu, kuſch noſlehgtis 1919. gada 11. auguſtâ. Œho
 lihgumu lihgumu un ſuhdiſibu komiſija aſinuſi par neiſdewigu un iſrehki-
 najuſi wiſmas £ 2000 ſaudejumu, pamatodamâs tomehr newiſ uſ paſaules
 tirguſ zenam, bet apgahdibas miniſtrijas lihgumeem, kuri ſlehgti apmehram
 tant paſchâ laiſâ. Tas taiſniba, ka ſchis pahrdewums ir neiſdewigaks par
 weenu zitu lihgumu, kuſch apſihmets par pirmo lihgumu, kur lini pahrdoti
 uſ Belgiju. Bet wiſpirms aſrahdiſchu uſ to, ka newar weenâ un tai
 paſchâ laiſâ wiſus lihgumus noſlehgt uſ weenadeem noſazijumeem un eelikt
 lihgumos weenas un tâs paſchas zenas. Un tomehr jaſaka tahla, ka
 eeguhtâs ſob zenas pahrfneeds preiſkuranta zenas, uſ kureem beeſchi atſauzas
 rewijiſas komiſija. Œſkattot apdroſchinâſchanu un frakti, iſnaht £ 17 uſ
 tonnas, kopâ £ 3400. Un tas wiſs naht waldbai par labu un newiſ par
 ſaudejumu. Rehkinot pehz anglu waldbias ofizieleem dateem ſchi ſtarpiba ir
 wehl leelaka un iſtaifa £ 5982. Salihdiſnot ar tant laiſâ Rewelê eeguhtâm
 zenam, muhſu pahrdewums ir augſtaks par £ 16 par tonnu, tas ari jamin
 waldbai par labu. Œeſſchee peedahwajumi uſ Angliju no 1919. gada
 12. auguſta marſa „R“ par £ 180 tonnâ pahrdoto £ 176 weetâ ir atraiditi
 tâ nepeenemami. Pee ſchi lihguma jaatſihmê tas, ka to noſlehdiſa ar weenu
 lungu, wahrdâ Stuarſis, ar to paſchu, kuſch ir preeſchſtahwiſ preeſch
 Anglijas un, warbuht, zitu ſemju wehrpejeem, kuſch karo par to, lai noſiſtu
 muhſu linu zenas. Un ja lihgumu un ſuhdiſibu komiſija beeſchi atſauzas uſ
 ſcho lungu, tad ſchoreiſ jaſaka, ka zaur ta paſcha lunga darbeem wina ir toſ
 ſaudejumus aprehkinajuſi. Bet mehſ ſchim Stuarda lungam newaram pah-
 meſt wina zentibu, noſiſt muhſu linu zenas. — Tad tahla otrs lihgums ar
 Bekeru uſ 500 tonnam linu no 1919. gada 24. auguſta, ari ſchis lihgums
 teef atſihtis par neiſdewigu un pehz rewijiſas komiſijas ſinujuma dewiſ ſau-
 dejumu £ 38.480. Noſlehgtſchanaſ laiſâ Bekera lihgums ir bijis ſtipri iſde-
 wigis un eeguhtâs zenas ir leelakas un pahrfneeds preiſkuranta zenas par
 £ 28 tonnâ. Saudejumus rewijiſas komiſija rehkina pehz linu nodofchanaſ
 deenas zenam, t. i. pehz 1919. gada 6. dezembra un 1920. gada 16. aprila
 zenam. Pee linu nenodofchanaſ lihguma noſlehgtſchanaſ laiſâ, t. i. 1919. g.
 oktobri naw wainiga waldbia, bet kara apſtahlki — un aprehkinat linus pehz
 linu nodofchanaſ deenas zenam newar. Rewijiſas komiſija aſrahda, ka
 wajadſejis lihgumu ar Bekeri anulet. Œho lihgumu nebij eeſpehjamis anulet
 aſ daſchadeem eemeſleem; Bekers bija eematſajis leelas ſumas preeſch
 domateem eepirkumeem un mums nebij eeſpehjamis ſchis ſumas atmaſkat
 atpatal. No pahrdotâm 500 tonnam apgahdibas miniſtrija nodewuſi tikai
 250 tonnas, 100 tonnas nopirzis Bekers uſ zita lihguma pamata un jaſaka,
 ka galu galâ, neſkatotees uſ wiſu to, ſchis lihgums ir tizis lauſtis un peh-
 dejâs 150 tonnas naw nodotas. Œhis ſaudejums no komiſijas ir apreh-
 kinats tuwu pee £ 40.000, bet tâ jau teizu, winam naw peeteekofcha pamata.
 Tad naht lihgums ar Franzijas linu wehrpeju ſabeedribu. Œhis lihg-
 ums ar ſcho tâ ſaukto „Association Linière“ bij noſlehgtis 1919. gada
 27. auguſtâ. Par ſcho lihgumu man jaſaka, ka wiſch, kuſch te teef uſſſatitſ

par neisbewigu, bij noslehgtš tajā briedi, kad mums, muhsu semei un armijai, truhka wisa ka, un šafarā ar šcho leelo truhkumu, šchis lihgums tika flehgtš. Winsch tika flehgtš uš 2500 tonnam un zenas, šahdas tika listas preeščhā no muhsu preeščhstahwja Sefka kunga, šaffaneja ar toreisjām linu tirguš zenam. Beigās, kad lihgums atnahza pee mums, kad mums bij jastahjas pee linu daudsuma nodoschanas, tad man jafaka, ka waldbiba atrada par neespehjamu šcho lihgumu pantu pehz panta ušuret špehā. Winsch tika grofšis un tahdā šahrtā, ka „Association Liniere“ nododamas tilai 1000 tonnas par zenu, kura tika pazelta par apmehram 10%, nešā tas lih-gumā bij paredšets, kurfch flehgtš 1919. gada 27. augustā, un 1500 tonnas šabeedriba wareja no mums pirtt par briedwām tirguš zenam. Zena par pirmām 1000 tonnam tika aprehkinata £ 180 lihds 190 tonnā, bet 1500 tonnas tika nodotas šchaj pašchaj šabeedribai par zenam, kuras ir štipri augstakas nešā nupat minetās pirmā lihguma zenas; šchis zenas bij no 310 lihds £ 320 par tonnu. Un ja es gribetu šefot peemehreem, kuru naw truhkums, un šahkt rehkinat pelnu waj šaudejumūs, tad buhtu loti weegli peerahdit, leelo pelnu uš weenu waj otu lihgumu; bet lai nu ta rehkinaschanās paleef. Šā tad tahds ir tas neisbewigais lihgums. Un kad wehlaš šchis lihgums tika pahrflehgtš par jaunū, tad tur ir peesihmets, ka šcho lihgumu Latwijas waldbiba flehds šafarā ar materialu un šareiwju apgehrbu fuhtišchanu no Franzijas waldbibas latweeščhu armijai. Šchi momenta šwarigumu un nošihmi rewisijas komisija naw atšinušī par wajadšigu atšihmet. Tahlaš, kad mums eet runa par linu pahrdoschanu Franzijai, par lihgumeem ar Franzijas waldbibu, tad te japeemin šahds lihgums, kurfch isgahjuščhā šehde šinujumā mums tika ušstahdits par tahou, kurfch buhtu bijis isdewigs, ja winsch buhtu tizis ispidits. Šchis lihgums grosas ap 15.000.000 franku peedahwujumu mums šafarā ar linu lihgumeem. Šchis 15.000.000 franku peedahwajums naw tizis peenemts. Un to mums pahrmēt. Laujeet, fungi, man pateikt, kadehl šchis peedahwajums naw tizis peenemts un lihgums naw tizis paraktits. Tur ir wairaki eemefli. Es pateikščhu tagad leelu datu no wineem. Mums jaatmin, ka toreis janwara šahkumā, kad šcho peedahwajumu mums šehla preeščhā, mehš bijām nahkufchi pee flehdseena, ka mums buhs eespehjamš aiskemtees ahršemēs nauđu tilai tad, ja mehš warešim kaut ko pateešī tauštamū pretim šolit un peedahwat. Un tas, kas mums toreis bija, ko mehš warešim šolit, tee bija muhsu kontrakti par muhsu ahršemju eššpoteem. Pehz lineem šchoreiš bija wišleelakā peeprašščhana, tamdehl mums bija jazenschas newis linuš pahrdot, newis šanemot kautkahdu awanšu islaist no rošam tit šwarigu lihdsfekli, kā dabut aisdewumus. Mums tee bija jatura, newis jaatdod projam par kautkahdeem 15.000.000 frankem, kas buhtu apmehram £ 250.000, kur wehlaš dabutu, warbuht, 4 lihds 5 šahrtigi lee-lakas šumas. Par to es wareščhu zitā reisā šinot, kad peenahks laiks, zit tahlu mehš ar šcheem lihgumeem ešam tikufchi; man tilai jafaka, ka tad, ja šchee lini buhtu islaisti no rošam, tad tahlakee lihgumi buhtu bijufchi wehl gruhtaki, nešā wini tagad ir. Beš tam šchis peedahwajums tika dots uš pahraš ihšu laiku: aisdewums bija atmakšajams jau otrā gadā. Muhsu dahrgoš linuš islaist is rošam par neleelu šumu, kas atmakšajama jau otrā gadā, mums islitās neisbewigi. Tad wehl bija neisbewigs tas lihgums tapehz, ka ar to buhtu panahkta Štuarta kunga wehleschanās, jo lihguma 4. pants šaka, ka lihguma zenas pamātojas uš deenas kurfū, un tā tad mak-

fajamas tahdas, kahdas noteiktu Skotijas un zitu semju linu wehrpeji. Ta tad isnahk par tahdam zenam, kahdas noteiks Stuarda kungs. Ja mehš šho lihgumu buhtu peenehmuschi un buhtu to noslehguschu frankos, tad deestin lo mehš buhtu peedšihwojuschi, jo wiseem jums sinams, ka franka kufsš stipri mainas pastahwigi zelotees un krihot. Se nu buhtu leela saudejumu rehkinaschana, ja lihgums buhtu noslehgts. Lai schis sumas aistaupitu, tad mums bij eemešs šho lihgumu toreis neslehgt. Tas bij weens no lihgumeem, kuru wahrda šhe mineju ka weenu no mums isdewigeem lihgumeem. Par dascheem ziteem peedahwajumeem, atteeziba us naudu ari, warbuht, šhodeen mums buhs isdewiba runat, jo to peedahwajumu, kahdi mums peenahza daschos laikos un daschados apstahklos, mums naw truhzis (Sauzeens no weetas: „Naudas jums tomehr naw!“). Par to es teifschu wehlat, Samuela kungs, (Sauzeens no weetas: „Un par fapelejuscho maisi!“). Par fapelejuscho maisi es lasifschu jums preefšch armijas atsaufsmi.

Sagad man japahreet us ziteem siojumeem un jasno par leelo prefšchu daudsumu, kahds esot muhsu noliktawas, kuras neesot wairš leetojamas un par kuram teef teikts, ka tas Fortingtons tas esot atstahjis. Samuela kungs komisijas wahrda sioja, ka komisija no wirsleitnanta Determana un leitenanta Grika un wirsleitnanta Mangusa esot dsirdejusi, ka prezes par daudš miljoneem wehribā pildot spihkerus, starp tam ari Fortingtona prezes, kuras esot ahrfahrtigi dahrgas un muhsu apstahkleem nepeemehrotas. Šhe man jaatsihme, ka luhgunu un suhsibū komisija laitam gan naw pahrelezinajusees par jautajumu faktifko pusi. Tomehr komisija atradusi par eespehjamu zelt pret waldbū apwainojumus. Kopsch pagahjuscha gada apgahdibas minisrijas noliktawas atrodas tikai daschas papirofu kastes par 25.000 rubleem un fatis papirofs isnahk gabala tikai 17 lap. Papirofi atsihti par labeem un ja tee tomehr neteef isnemti, tad tamdehš, ka akzise us teem ir stipri augsta, proti 60 kap. gabala. Paschlait noliktawa atrodas ap 500 pudu tabakas un ap 15 pudu kakao. Sabata teef isneegta armijai un atsihta par labu. Tad wehl tahlat par schim pascham prezem. Apgahdibas minisrijas noliktawas atrodotees leelats daudsums zutura, kura zenas tagad usstatamas par augstam. Šho zuturu apgahdibas ministrija naw pasuhitijusi, bet fahkot no schi gada junija beigam ta no wairak firmam eeturejusi un samaksajusi firmai rehkina faktifkas zenas. Us schahdu foli apgahdibas ministrija bij špeesta, eewehrojot to, ka tai laika nebija zutura krahjuma un zutura zenas turejās augstu, tapehš, ka nebija paredsams eewedums. Nopeetni apstahtees pee to pahrmetumu apspreechanas, kuri faisititi ar kokosellu un zitam prezem, t. i. ka ministrija pahrdewusi schis prezes, ka tehju, kakao u. z. par ahrfahrtigi dahrgam zenam, naw eespehjams, jo naw konstateis, kahda labuma prezes pahrdewusi ministrija un par kahda labuma prezem runa leezineeki. Ta, peemehram, kokosellu war šadalit ischetras sortes: tihrita, ehdamā ella, netihrita ella, kura šatur neleelu daudsumu tauku fahhes un ir noderiga preefch seepem, un zeturtā, kura šatur daudš tauku fahhes un netihrumu. Bes tam zena war buht daschada, šakara ar to, ka ella eepirka. Ministrija pahrdewa augstaka labuma ellu par 890 rbl. kaste, kura ir 43 lihds 45 mahrzinas, bet newis par pudu. Ja 10% norehkina nost, tad tas zipars leela mehrā pahrgrosifsees. No firmas „Eikert, Marschall & Co.“ 1920. gada 19. maija ministrija nopirufi 50 tonnas kokosellas, kuru šanehma 21. junija un pahrdewa par 520 rbl. pudā, un newis par leezineeku zenam 650 lihds

700 par pudu. Tas pats atteežas arī uš zītām prezēm, par kurām runā leezībās. Sakarā ar šo sīnojuma weetu jaatšimē, ka, beš ņhaubam, ir bijuši weenā otrā lihūmā muhsu ņhai 2 gadu darbā ņawi truhkumi. So neesam nolēgušči nekād, nenolēdsam ņhodeen un nelegstīm arī uš preekšču. Ra truhkumi, par kureem ņehlojas, ir pamatoti, leezina tas, ka reņkinuš apgahdības ministrija peesuhā allasch ar nowehlojumeem, bet tomehr ne aiš teem noluhkeem, ka leezineeki ņaha, lai ņagaiditu, ka kurš kritiis un muhsu preekšču zenās arī kritisees un islihdņinafees ar preekšču zenam brihwajā tirdsneezibā. Upgahdības ministrija beeschi ween aiš gruhtā ņatiksmeš zela ar ahrņemem ņanem dokumentuš ar leeseem nowehlojumeem. Beš tam ministrijai naw ņinams preekšču eepakajums, ņwars, ņewiņchi tanis gadijumos, kad tas teef teefchi nodotas atteezigām eestahdem, bet newis zaur ministrijas preekšču noliktawam.

Se weens kungs jau newareja ween ņagaidit atbildi par to ņapelejušho maiši, nu eš ešmu pee winās. Se bija teitš, ka ņhi maiše bijuši neleetojama un ka diwi kungi no armijas, wirsleitnants Grikiš un pulkweidiš Dambits, nodewuņchi leezibu par to, ka armijas ņaimneezības pahrwaldei isņneegti milti, kuri bijuņchi ņapelejuņchi un kuroš atraduņchās kodes. Se wišpirms jaatšimē preekšču isņneegņanas lahtiba no noliktawas. Armijas ņaimneezības pahrwaldei prezes teef isdotās tikai ņhis pahrwaldes preekščstahwja lahtbuhtnē, un nekād neteef isņneegtas, ja pahrwaldes preekščneekš naw pahrleezinajees par preekšču labumu. Gadijumā, kur weena waj otra preze israhdas par nederigu waj mašwehrtigu un no armijas ņaimneezikšās pahrwaldes preekščstahwja neteef peenemta, tad ņastahdas komiņija no minetās pahrwaldes, no apgahdības ministrijas un no walstis kontroles (Peesihme: „No ministru preņidenta Ulmana arī!“). Uri tas noteef, un wiņsch loti beeschi tur ir laht. Ja juhs ņhodeen apgalwojeet, ka ta galwa bijuši toš diwuš gaduš weens un tas pats un ja juhs domajeet to, ka ministru preņidentam jaņargas tā no uguns buht tur laht, kur noteef tee darbi, tad, eš domaju, ir nepareisa wiņa ta ušbuhwe. (Uplauņi labā puņē). Šhi komiņija noliktawā pahrleezinajās par minetās prezes labumu un ņastahdija atteezigo aktu. Ur milteem tahds gadijums bijis weens, ņch. g. oktobra mehneņi. Tad tika ņastahdita komiņija, kurā peedalijās arī leezineekš wirsleitnanta kungs Grikiš. Miltuš komiņija aņina par leetoņchanai derigeem, kaut gan ar ruhgtu peegarschu. Šho aktu paraņstija arī leezineekš wirsleitnants Grikiš. Ur rakstu no 23. augusta sem atteeziga numura armijas ņaimneezikšā pahrwalde ņino, ka armijas ņaimneezikšai pahrwaldei isņneegtoš miltoš atraduņchees tahpi, kuri pahrwilkuņchi abrās eejaukto miņflu ar pawedeeneem. Ministrija neņawejoņchi uņahka ismekleņchanu, waj milti bojajuņchees pirms to isņneegņanas armijas ņaimneezikšai pahrwaldei. Tika isdarita to dņirnawu rewisija, kuras strahdā preeksch apgahdības ministrijas un no kurām milti ir tikuņchi sem armijas ņaimneezikšās pahrwaldes preekščstahwja kontroles isdoti. Rewisija konsta-teja, ka dņirnawās wezu miltu kraħjumi naw bijuņchi un tur efoņchee milti bijuņchi tihri un beš kodem. Par to ministrija ņawā laikā ir sīnojusi armijas ņaimneezikšai pahrwaldei un ar to leeta ņkaitijusees par isheigtu. No Fortingtona waj wišpahr no Anglijas agenteem, arī muhsu agenteem Anglijā, milti nekād naw eepirkti, tā tad pulkweņcha Dambischa aisrahdijums par Fortingtonu ir pilnigi nedibinats. (Sauzeens no weetam: „Rā ar teem 15 pudeem ņakao?“). Par teem 15 pudeem ņakao — par teem tuhlin ņino-

schu. Pultweschä Dambischä sinojums par to, ka armijai tikusti isdalita fapelejusti maiese, ir nepamatots. (Sauzeeni no sozialdemokrateem). Täs peesihmes, kuras te isftan, speesch mani ilgal apstahtees pee schi jautajuma un atkahrtot weenu weenfahrschu pateesibu, ka ir gruhti kara laikos armiju apgahdat tik labi, ka to wisi zilweft wehlaß, un ari muhfu seme schai sinda naw bijusti isnehmums. Neweens neapgalwo, ka katru reisi wifs ir bijis augstaka labuma. (Sauzeens no sozialdemokrateem: „Wirfneeku klubä ir bijis wislabalaiss!“). To wehl warës ismeklet. Ko es neefnu dsirdejis un wehl nedfirdefschu! Ir bijuschi truhfumi schais ahrfahriejos apstahflos. Bet newar noleegt, ka waldbiba ir darijusi wifu, kas ir winas spehkos stahwejis, lai pehz eespehjas waretu wifus apmeerinat. Ja par scheem 2 gadeem weena otra gadijuma eemefis schehlotees, waj tas juhs pahrsheids, mani fungi? Ja juhs skatatees no leetas weedofka ween, ja te teef atsihmets, ka daschi kukuli peektä deenä no tuhftoscheem un desmit tuhftoscheem bijuschi eepelejuschi, waj tas kahdu pahrsheids? Waj tas naw bijis ari agraf?

Pee komissijas silku sinojuma man wispirms jausstahda jautajums, kas te teef brahkets? Waj tas, ka lihgums patß par fewi bija flehgts, waj, ka to komissija apgalwo, nepareisa kalkulazija? Tä tad us scheem diweem jautajumeem es gribu atbildet. Wispirms japeesihmë, kas atteezas us komissijas aifrahdiijumeem, ka wisi lihguma noraksti atrodas ministrijas aktis un ir bijuschi komissijai peeeetami, to wina gan stipri apftrihda. Pahrejet us scho lihgumu, jaaisrahda, ka tas flehgts teeschi ar Norwegijas waldbibu no muhfu fuhfna Großwalda un ar ministru kabinetä peekrischanu. Schis lihgums naw neisdewigs. Par silkem peenahfloschä suma Norwegijas waldbibai ir jafamafsa 6 gadu laika pehz lihgumu noslehgschanas. Lai waretu dabut jehdseenu par to, waj schis lihgums pateesi ir tik flitiz, ka to grib nostahdit, apskatistim, kahdus lihgumus ir noslehgschas zitäs walstis ar Norwegijas waldbibu. Lihdsigu lihgumu par tam paschäm silkem ir flehgusti Austrijas waldbiba, famehr Polija pirkusti us lihguma pamata no 1919. g. 3. nowembra par 11 N. fr. dahrgaki un dabujusti 2 gadu kreditu. Tikai weena walstis ir nopirkusti lehtakas silkes, un ta ir Wahzija. Bet wina to ir panahfusti tahda kahrtä, ka deponejusi Norwegijai ka droschibu feltä 20.000.000 N. fr. wehrtibas. Ja mums tas buhtu bijis, tad, warbuht, ari mehß lehtaki winas buhtu dabujuschi. Ja mehß nemam, peemehram, lihgumus, ko Norwegijas waldbiba flehgusti ar mums un ko flehgusti ar zitäm walstim, tad jaatsihmë — neaistaiseet azis taja sinda — ka ir isfchkiriba stary Poliju, Austriju, Wahziju un mums: Mehß juridiski atsihti wehl neefam un tas atstahj eespaidu, ka fwefscheem zilwekeem jaslehds lihgumi un jarisfde nauda un preze. Ja mums ir isdewiba dabut noteikumumu 5 lihds 6 gadi kreditam, tapat ka zitäm juridiski atsihtäm walstim, tad, es domaju, ka te newarës fameklet un faskatit waldbibas padarito noseegumu. Radehl täs silkes mehß pirkäm? Tamdehl, ka mums winas wajadseja. Mums bija jagahda par pahrtikas krahjumeem un ari par to, lai winas pawairotu muhfu semë. Dirkahrt, schis eepirkums bij isdewigs tamdehl, ka mehß dabujäm kreditu us 5 lihds 6 gadeem. Tahda kahrtä par no mums pahrdotäm silkem nauda paleef mums pascheem, pee kam man jafaka, ka schai laika Latwijai naudas nebij. Tikai tagad jaaisrahda us weenu nepilnigumu, us to, ka silku pahrdoschana ir gahjusti gausaki, nekä tam wajadseja buht. Tagad ir sperti foli, lai pahrdoschanu paahtrinatu, lai naudu mehß waretu ziteem mehrkeem leetderigi isleetot.

(P. Kalninsch no weetas: „Rad winas jau fahkufchas smirdet!“). Ras atteezas uf kwalitati, tad jafaka, ka mehš tapat ka zitas semeš efam fanehmufchi, ka wifseem labi finams, wairaf pirmas un otras fortes filkes. No treschās fortes efam fanehmufchi 750 muzas. Se runā par to, ka tās filkes stipri oshot, bet es waru teikt: pee kurām filkem gan nepeeejam, wifas tapat osh. Se nu, warbuht, waretu statitees tā, ka tee saudejumi isrehkinati uf kurfa starpibu. Mums pahmet, ka mehš tās filkes pahrdodot lehtaki, nekā winas mums pafcheem malfajot, pee lam winu zenā aprehkina newiš pehz ta kurfa, kahds bija winas eepehrkot, bet pehz ta kurfa, kahds bija pahris nedelu atpafak. Ja sinojums buhtu nahzis schonedel, tad drofchi ween tee zipari buhtu zitadi, jo kurfs ir pazehlees par 20%; ja nu schoš 20% no teem 350.000.000 rehkina nost, tad jau paleef pahri tikai 280.000.000. Bet nu labi, rehlineet ari pehz kurfa, kahds bija toreis 2 nedelas atpafak. Uf to man jaatbild tas, ka filku zenas aprehkinatas tā, ka winas tos isdewumus lai fegtu. Un ja nu pateesi tee isdewumi wif ari nefegtos, tad atlaujeet man aifrahdit, no kura laika apgahdibas ministrija teef uffatita par to eestahdi, kurai jadsenas pehz wisaugstakam zenam. Ja mums to eeteiz, lai mehš fkatamees tif uf augstām zenam, ka tad lai mehš ruhpejamees par to, lai semei buhtu pahrtika, kaut ari mums buhtu japeemafā klaht, ko mehš efam darijufchi un darām ilgus mehnefchus atteezibā uf Rigas maiji. Tad to wajaga atsiht par nepareifu, tad mums to naw brihw darit, tad mums pirmam nofazijumam preefch apgahdibas ministrijas wajaga buht — dshitees pehz pelnas, rehkinatees ar katreisejo kurfu un pastahwigi pahrfalkulet zenas uf prezem. Rā tad mehš waretu greestees pret fpekulanteem, kurus mehš apwainojam, ka wini tatschu ir tee, kas peemehro pretfchu zenas katreisejam naudas kurfam. Ja nu waldbai ir eepirkas prezes uf 6 gadu kreditu, ka winai tif pehz 6 gadeem nahftees samafkat to naudu, ja mehš katru reisi fstatifimees uf kurfu, grosifim zenas, tad kahda starpiba buhs starp mums un fpekulanteem. Warbuht, ta ir ta prasiba, warbuht, to war wehl ufftahdil, jo dauds kas teef ufftahdits muhsu deenās.

Tapehz man jafaka fafarā ar sinojumu par filku leetu, ka ari par ziteem lihgumeem, ka tee saudejumi ir aprehkinati uf papira, kur wini, warbuht, isftatas loti flaiti, fewifchki tās pahris nedelas atpafak, kad kurfs bij semš

Sewifchks sinojums pagahjufchā fehde bij par Jankela Kleina leetu Wezauzē. Safarā ar fcho sinojumu man jafaka fefofchais: Es newaru peekrist tam, ka mans usdewums ir glahbschana, un fewifchki tapehz, ka zitu usdewums arweenu ir bijis taifni pretejais. Ja mehš gribam apfpreeft jautajumu fafarā ar Jankela Kleina leetu Wezauzē, tad mums wispirms jaapftata tas stahwoflis, tee apstahkli, kahdi pee mums toreis pastahweja. Pehrnejā gadā tirdsneeziabas un ruhpneeziabas ministrija wareja eeguht Wezauzē mantas, kuras atstahtas no wahzu karaspehka, tad jafaka, ka tās eeguht mums bija loti wehlams. Preefch tam mums bija jarehkinas ar apstahkli, ko mehš waram un ko mehš newaram. Pehrni mums bija diwas isdewibas schoš ihpafchumus eeguht: panemt mantas, wahzu karaspehkam aifejot, ar spehka palihdsibu, waj nopirkt winas par naudu. Man jafaka, ka tomehr ne weens, ne otras nebija eespehjams. Ar spehku mehš tās newarejam dabut un par naudu nopirkt mehš tās newarejam aif ta weenfahrschā eemesla, ka winas mums nebija. Tad pee mums greesās Wezauzes meesta eedfihwotaji un toreisejais Wezauzes wezafajs, sinodami, ka buhtu

loti wehlams, ja mantas paliktu us weetas. Ja mehs paschi täs mantas eeguh tnewarejam, tad mums bij jadod eespehja täs nopirft weetejeem eedsihwotajeem, un ja mehs atteezigo atlauju nebuhtu dewuschi, tad mantas buhtu aifwestas projam, jo wagoni preefsch tam jau stahweja. Weena dala no tam jau tifa aifwesta. Ur atlaujas ifdofchanu mehs tagad efam panahfuschi, ka leela dala no schim mantam naw ifwestas un ir palikufi mums. Bij eespehjam ari otrs — tas, ka wareja peedsihwot Wezauzes eetafes un eestahdes to paschu likteni, to peedsihwoja Jelgawas pils un gimnastija. Tad mums it neka nebuhtu. Tagad schis mantas palikuschas tikpat ka wefelas muhsu semē, tikai jaluhkojas us to, lai nosazijumi us scho mantu eeguhfchanu buhtu ispilditi un schis eestahdes waretu kalpot fawam mehrkim un ispildit fawus usdewumus. Reis waldiba bij dewusi atlauju mantas eegahdatees, waj tad waretu buht nopeetni runa par to, ka pus gadu waj gadu wehla ifdewigos apstahklos waldiba scho folijumu lausiu, tapehz ka leela grosas ap dascheem miljoneem naudas. Reis bija pamats un eemesls atlauju dot, tad mehs newaram ifleetot tagadejo stahwokli, lai atzeltu grubta brihdi fleghto lihgumu, jo tas nesaeetas ar taisnibas un pateesibas apfinu, kura jau ta leela mehrä pa kara laiku tikufi fatrizinata.

Ja nu reis runa bijufi par Kleinu, tad lai pee täs paschas reises ari buhtu runa par Rutiskeru.

Schi Rutiskera leeta ir weena no tam, kuras fahkums meklejams jau muhsu pastahwefchanas eefahkuma deenäs. Toreis dezembra mehnesi no tirdsneeziabas un ruhpneeziabas ministra ir tikufi dota atlauja, faistita ar sinameem nosazijumeem, lai Rutiskers eeguhu par fawu ihpaschumu täs mantas, kuras toreis fauza par fawam wahzu kara walde. Us schis atlaujas pamata, kura bijufi faistita ar nosazijumeem, ari ta galiga noteikschana us scho mantu ihpahrdofchanu paleetas waldibai. Rutiskers schis eksporteeestahdes materialus eeguwis par fawu ihpaschumu. Pagahjuscha wafara radas walstij leela wajadsiba pehz tam mantam un daudjas ministrijas gahja un fahka schis mantas leetot. Wajadsjeja noskaidrot, ka leetas stahw un kas pateesiba ir ihpaschneeks, kam täs mantas peeder. Lihbs tam laikam nebija zehluschas nekahdas schaubas par to, ka ministrija ir dewusi atlauju mantas pirft. Mums bija wehl otrs eemesls, kadehl mums wajadsjeja par mantam dabut rihzibas brihwibu. Tur bija dauds derigas leetas, kuras waretu naudä pahrwehrft. Schis mantas wareja buht derigas ari weenam otram ruhpneezibas usnehmumam. Lai kur schis mantas neguletu, wajadsjeja nahlt reis schini leeta pee pilnas skaidribas. Es jau mineju, ka nebija pagahjuscha wafara zehluschas schaubas par to, ka schis ihpaschums ir no Rutiskera eeguhts likumiga fahrtä. Us Rutiskera eerosinajumu, ka teef mantas remtas lauka no waldibas eestahdem, fahkas farunas. Jafaka, ka leeta grosas ne tikai par eksporta dsellim, bet par lihgumeem, kuri fleghti ar Rutiskeru atteeziba us mantu peegahdashanu armijas wajadsibam. Kad pagahjuscha gada tifa eefneegts Rutiskera peeprastjums apalos staitlos par weenu un pus miljonu rublu, schis abas leetas fahrta kopä, bet tagad nahl un faka, ka nauda ifneegta pilnigi bes pamata, ka naw bijis nekahda wajadsiga pamatojuma schis naudas ifsneegfchanai. Man jafaka, ka ar Rutiskeru noslehgtis lihgums par drehbju apgahdashanu, bet tas naw tizis pildits. Pagahjuscha gada augustä bija tatschu pirmais usdewums gahdat par to, lai armija tiktu apgehrbta. Wehl jafaka, ka pagahjuscha gada augustä bij loti grubti preefsch

armijas to nopirkt, jo fatiffme ar ahrsemem bij loti gruhra. Peedahwajumi nahza wifl no weeneem awoteem, un tee bija galwenâ fahrtâ Wahzijas awoti. Tâs prezes, kuras nahza no tureenes, uf fureeni mehš ftatijamees ar leeleem aiffpreedumeem, tâs nahza par loti augstu zenu un Rutiffers nahza un peedahwaja par loti peenehmigâm zenam un leelâ daudsumâ. Teradâs fchaubas par to, kapehz taifni Rutiffers predahwâ par famehrâ lehtâm zenam, un kad mehš fchini jautajumâ eedfilinajamees, tad iffkaidrojums radâs tahdâ fahrtâ, ka Rutiffers ir ifdewigi eepirzis Wahziâ karafpekta drehbes un fahbafus un to winam ir ahrfahrtigs daudsumš. Uf fcheem lihgumeem naw nekahdi awanfi ifdoti. Tad juhs pafkatifatees fchini farakftâ, kurfch ftahw fakarâ ar pušotra miljona naudas ifmafku, tur wifu laiku ir runa par ifmafku uf dšelfchu rehkina ekfporta oštâ. Ja wehlaſ, apmehram pehz pus gada waj wehlaſ, nahza no eefſchleetu miniftrijas atfinums, ka Rutiffera mantas uffkatamaš kâ winam nepeederofčas un pahreet walfts ihpafchumâ, tad war tagad fawest fchos 2 faktus kopâ un teift: kamdehl taš toreif ir darits? Bet toreif wehl nebija zehluſchâs fchaubas par to, ka fchi manta ir eeguhra nekifumigâ zelâ. Protams, taš leetu negrofa un taš patš Rutiffers tagad protefte, ka winam grib mantas nemi projam. Uf wina protefteem newar wehribu greest. Ra eš teizu, tad nauda naw uffkatama kâ iffneegta uf drehbju apgahdafchanas lihgumu un tapehz fakarâ ar drehbju lihgumu neifpildifchenu uffkatit to naudu par judufchu — preefch tam naw wajadfigâ pamata. Ja tâ runajot par Rutiffera leetu gribetu meklet truhkumus un nepilnibas, tad eš pateifſchu no fawas pufes, ka tahdas te ir, fchis leetas truhkums ir taš, ka lihgumos naw eewehrotas wifas wajadfigâs formalitates. Bet kamdehl taš tâ ir notizis un kapehz fchoreif fchim formalitatem ir pahreets pahri, to faprot pilnigi tee, kas tobrihd bija tanti leetâ peedalijufchees. Sewehrojot tos apftahklus, kahdus mehš toreif pahrdifhwojâm un kahdos fchis mantas bija jaeepehr, likai tahdos apftahklos wareja gaditees taš, kas wehlaſ ifrahdiâs par leelu nepilnibu un truhkumu. Tahlaſ praſa, kamdehl mafaja Rutifferam naudu, wajadseja gaidit kamehr apftahkli nofahrtojas. Rutiffers brauza projam un mums bija no fwara leetu nowest pee kahda flehdseena un dabut rihzibas brihwibu un taš bija fafneedsams ar naudas eemafku — tapehz ari bija jadara.

Tad wehl fakarâ ar Rutifferu ir jafino par konferweem. Rutifferam uf konferwu rehkina tee 50.000 rub. tifufchi ifmafkti pehz tam, kad apgahdibas miniftrija no tirdfneezibas un ruhpneezibas miniftrijas rakfta № 3171 no 1919. gada 29. julija bija pahrleezinajufees, ka wini bija eeguhti likumigâ zelâ. Rutiffers konferwus pirzis fafinâ ar tirdfneezibas un ruhpneezibas miniftriju par 5 markam bundſchâ. Uf Lejaskurfemes apgabalpreefſchneeka preefſchlikuma konferwi Leepajâ tifufchi rekwiſeti. Rekwiſizijas komifija, atfinuſi minetos konferwus par derigeem preefſch kara fpekta, nolikufi par wineem zenu weenu marku par bundſchu. Behz konferwu peenahſchanaš Rigâ armijas faimneezibas pahrwaldes faftahditâs komifijas leelako daku no wineem atrada par leetofchanaï nederigeem, bet tâ kâ pee armijas komifijam apgahdibas miniftrijas preefſchftahwi naw bijufchi peeaizinati, tad taš nahza finams loti wehlu, jo rakfts peenahza trihs deenas pehz naudas eemafkas, 26. auguftâ. Sche ir atkal truhkums, fura fafnes ir meklejamas nepilnigajâ eefahrtâ, kahda bij pehrnâ wafarâ. Ja buhtu bijis eefpehjams faſinatees, ja buhtu bijis eefpehjams peeaizinat klah apgahdibas miniftrijas

preekšstahwjuš, tad ņhee 50.000 nebuhtu tikuņhi eemafkati. Par pilnigi derigam komiņija atraduņi 7356 bundņaņas.

ņinojumā plaņĆaku weetu eenem attehloujums par to, kaħduš ņafarus uņturejuņi waldbiba ar „Metal and Chemical Bank'u“. Uņ ņĆeem pahrmetu-meem ari eš ņĆe plaņĆaki gribetu atbildet. Rā juridiski neatņihtai walņtiĶ, mums naw tiņ weegli dabut kreditu, ņā to daņĆs labš domā, waj wehletoš, un ņa taš tā, to mums wiņgaifĆaki peerahda taš ņaktš, ņa liħdš ņĆim, iņne-mot ņĆo banku, mums ne no weenas puņeš naw tiziš peedahwatš leelakš kreditiš uņ ilgaku laiku uņ tiņpat iņdewigeem noteikumeem. Eš mineju agraf, ņa mums ir bijuņĆhi wairaf peedahwajumi no Amerikas un Anglijas. ņĆah-buš peedahwajumus ir mums atneņiš ņĆurp ari kaħdš kungs, kurņĆ ņĆo-been ņeņĆĆ ņtarp mums, bet tee naw bijuņĆhi preekņĆ mums tiņ iņdewigi un peenemami ņā preekņĆlikumĶ, kuri nahkuņĆhi no „Metal and Chemical Bank'aš“. Eš gribetu, lai gan man buhš Ķarunā wehlreiš, paņĆā ņaħkumā uņņwehrt to, ņa ir maldigas domas, tad ņaka, ņa ņĆi „Metal and Chemical Bank'a“ nodi-binata tiņai 1919. gada rudeni. ņĆi banta paņtahw jau daudš ilgaku laiku. Wina ir nodibinajuņees jau 1918. gada 23. martā un naw pamata tam, tad ņaka, ņa ņĆi banka un tāš aprindas, kuras ar to ņaiņtas un kuras liħdš-taiņjuņĆas peedahwajumus, buhtu apņĆaubamas finanņielā ņinā. Mums ir peeteekofĆhi peerahdijumi, kuri apgaifmo leetu daudš zitadafā kaħtā: wiņas aprindas, kuras ņaiņtas ar ņĆo banku, ir finanņielā ņinā droņĆas un bauda pilnigu uņtizibu. Man ir wehl weens peerahdijums, kuri eš peħ masa briħĆa nolafĆĆu jumš preekņĆā. WiņpahriĶi jaatņihmē taš, ņa gruħtibas ar kredita dabuņĆanu ir bijuņĆas loti leelas muħfu walņti un paņtahw ari ņinamā mehrā liħdš ņĆai deenai. PaĶahjuņĆā rudeni, Vermondta uņbrukuma laikā, Ķautajums bij gruħtš un nopeetni domat par wiku nebij eeņpeħjamš. Rā finanņu ministrija rakņta, tad walutas nodalaš riħzibā atradās uņ 1919. gada 30. augustu aħrņemēs 5000 D. fr., 15.000 ņlorini, 2000 Ew. fr., walņtiš kaņē — 700 Ew. fr., 900 Mk. un wehl £ 22. Ķa te paĶahjuņĆas ņeħdeš ņinojumā bij uņņwehrtš, ņa mums eņot bijuņĆas peeetamas £ 200.000 tal laikā, tad ņafarā ar ņĆeem ņinojumeem Ķaņaka, ņa, Ķa tur bijuņi runa par to, ņa mums bijš £ 200.000, tad taš naw dibinats uņ ņakteem, bet tiņai uņ zeribam. Eš eepaņinoš ar rakņtu, uņ kuru komiņija dibinaja ņinojumu. Wiņkritiņakafā Ķriħdi, tad Vermondta ņpeħti ņtahweja uņ Daugawas kreifā kraņta un graħwa Rigu, „The National Metal and Chemical Bank'a“, ne-eewehrojot weeteĶas angļu miņtiĶas ņinojumu, ņa linuš no Rigas newareņĆot iņwest winaš apņĆaudifĆanas deħl, nahkdama pretim muħfu preekņĆstahwoja Biħmana luhgumam un uņtizotees wina apĶalwojumam, ņa par atņuħtitām mantam tiņš lairā ņinā ņamafkatiš, atwehra mums kreditu un atņuħtiĶa ne-peezeefĆamos kara materialuš. ņĆee kara materiali paņtahweja no leelaka daudņuma ņĆautenu, no ņinama ņkaita leelgabalu ar wiņeem peederumeem, un to peederumu ņkaitš Ķaħja miljonos un deņmit tuħņtoņĆos. Man Ķa-peeņihmē, ņa ir pilnigi nepamatotš ņinojums par to, ņa leelgabali ir bijuņĆhi nederigi. Eš waru peewest dokumentuš, kuroš peerahdiš, ņa leelgabali bijuņĆhi pilnigā kaħtibā. Ķa man to praņa, tad eš waru pateikt, ņa For-tingtons to iņĶahdaja. Eš paņtahņtiņĆu, ņā taš wiņš notiĶa. Jumš, kungi, eekams atbildu, Ķapaņaidro taš, ņa kopā ar teeņĆeem kara peederumeem peenahĶa leelš daudsumš Ķareiwju apĶeħrbu, ņaħbaku, ņtarp teem 25.000 Ķareiwju ņĆinelu ween. Suħtijums peenahĶa 14. nowembri, wehl tajā laikā,

Ļad wajadsiba mums bija jo leela. Un Ļad man prasa, waj Fortingtons to gahdajis, tad waru pateikt, ka ņahadu ņuhtijumu peenahza no Anglijas wefeli trihs; pee teem diweem ņuhtijumeem Fortingtons, waj labaki teikt firma, kuru representeja Fortingtons, jo tas ir tikai tās formels preekņstahwis, dalibu nebija nehmuņi, bet ņhis treschais ņuhtijums bij taisni tikai Fortingtona firmas puhtu nopelns. Tajā brihdi, Ļad Londonā baidijās ņuhtit tās leetas ņhurpu, Ļad nebij droņchibas, Ļas ar tām waretu notikt, tad tee zilweņi gahja un strahdaja deenam, nedelam ilgi, kamehr peedabuja admiralitati ņuhtit mantas ņhurpu. Ja wini nebuhtu gahdajuschi, prasjuņchi, uņstahdijuschi garantijas, tad ņhis mantas par £ 100.000, Ļas pateesiba istaisa tikai 20% no wiau wehrtibas, mehņ nebuhtu dabujuschi. Un tur mums naw ko ņlehpt, ko kaunetees atņiht, ka ņhis lahdiuschi mums atnahza ņhurpu tapehz, ka firma gahdaja. Wifas tās mantas muhsu armijai, kura toreis bij nepeeteefoschi apbrunota un wahji apgehrbta, bij nepeezeeschami wajadsigas. Winas peenahza Rigā 1919. gada 14. nowembri un tuhlin tika ņadalitas uņ fronti wajadsigās weetās. Tas wifem atminā, kam ruhspeja muhsu armijas liktenis. Luhgumu un ņuhdsibu komijsa aņrahdija uņ to, ka banka par amuniziju neefot ņamaksajusi, bet mums uņlikusi wairat nekā £ 100.000, plehsdama pee tam augstas prozentes. Tas istkaidrojams ar to, ka Anglijas munizijas ministrija wehl lihds ņhim naw galigi aprehkinajusi isdotās munizijas zenu. Gepehrkot amuniziju, winas wehrtiba tika aprehkinata uņ £ 100.000, par kuru sumu banka israņstija weņfeli un maksaja prozentes. Pee tam banka dewa parakstu, ka, ja minetā munizija isnahktu dahrgaka par to sumu, tad wina ir ar meeru usnemtees starpibu. Japeesihmē, ka bes bankas palihdsibas toreis, Ļad mums nebij naudas un nebij nekahdu ņakaru ar Anglijas munizijas ministriju, mums nebij nekahdas eespehjas muniziju dabut. No ta laika ņahdās waldibas zeeschaki ņakari ar „Metal and Chemical Bank“u. SĆhe man japeesihmē, ka ņchi banka naw nodibinajufees tagad pehdejā laikā, bet ta pastahw jau no 1918. gada 23. marta.

Tagad gribu tahlat pahrrunat jautajumu par „Metal and Chemical Bank“ un Latwijas lineem. Romijsa aņrahdija, ka par lineem efot bijis eespehja dabut augstakas zenas un ka lini efot pahrdoti tikai weenai ņrmai. Jafaka, ka mehņ stahwejam uņ ta redses stahwokka, ka linus labak pahrdot weenai bankai un ņewischi wehl tad, Ļad Anglijā ilgu laiku neeenahza Kreewijas lini. Starp Kreewijas lineem agrak lini, kuri nahza no Baltijas, tika atņhti par labateem. Starp teem bija ari Latwijas lini. Jsejot no ņchi stahwokka, Latwijas waldiba atrada par eespehjamu atdot linus weenai bankai komijsā, lai ta pehz atteezigas weenoschanās waretu linus pahrdot, lai tā nowehrstu tos daudsos starpneekus, Ļas nahl no daschadeem weikaleem un daschadam walsstim, tā: Anglijas, Franziyas, Standinawijas walsstim u. z. Wif wini kahro pehz leelakas pelnas. No ņchi laika ahrsemēs muhsu lini ņahl ņpehlet leelu lomu un pehz wineem ņahl interesetees daudsas walsstis, katra no tām zensdamās winus eeguht. Jaatsihmē, ka pirmā linu partija tika pahrdota no bankas par £ 383 tonnā un ne wis par 250 lihds 260, kahda zena pastahweja linu isņuhtichanas laikā. SĆho lihgumu nu ņuhdsibu komijsa ir uņņlatijusi par apmeerinoschu, kamehr tai neefot papildu datu. Rur pateesiba buhtu jafaka, ka mums uņ wineem ir pelna pahri par \$ 40.000, Ļas rehkinot pehz komijsas kursa ir pee 24

māljoneem rublu. Tagad linu uspirzeji nomanija, ka hda zela eewirita muhsu linu pahrdošana un radās pašchutums pee Anglijas un Belgijas linu wehrpejeem. Geinteresetās firmas gribeja, lai wikus peenentu lompanija pee Latwijas linu uspirkšanas, lai Latwijai diktetu šawas zenas par lineem. Kad šchis mehginajums beidsās ar neisdošanas, tad parahdijās linu uspirkšanu šchdsibas Anglijas waldibai par Latwijas linu pahrdošanas monopolu zaur „Metal and Chemical Bank'u“. Se waru peewest interesantu weetu no kahdas wehstules, raskittas angļu tirdsneezibas departamenta galwenam kontroleeram. Raskittajš schehlojas par „Metal and Chemical Bank'as“ linu monopolu un starp zitu šaka: „Šchi monopola šakas bija tās, ka šazehlās leela panika wiku linu wehrpeju widū, jo zenas šaka štipri zeltees un šcho monopolu deht pazehlās par 130 mahrzinam uš tonnas. Šchis zenas ir palikusšas tani augstumā un naw isredsēs, ka winaš kritiš.“ Se man šakata, ja grib šetot šlawenam peemehram un rehšinat, šo tagad newaretu isrehšinat? Pahrwehršot muhsu naudā £ 130 šakarā ar muhsu linu daudsumu, tur isnabttu ahršahrtigi leels škaitliš. Šikko zitetā ofizialā wehstule gaischi peerahda, ka linu nodošana weenās rošās ir pazehluši linu zenas wairak nekā par 130 mahrzinas uš tonnu. Šahlaš wehstules raskittaji peeweenojas pee jau agrak isfazitā protesta par Latwijas linu pahrdošanas monopolu, kas eefneegis no „V. F. Molcolm and Co. un Hill and Renny“. Winu preeššstahwis Štuarts ir tas wihrs, kas luhgumu un šchdsibu komiššā gribeja usdotees par latweešchu intereschu aissstahwi. Winsch šakās peedahwajees nopirkt wikus Latwijas linus par £ 340 tonnā — tahds bija wina šinujums — het pateesibā winsch gribeja pirkt tikai 100 tonnu un tahdā kahrtā par to zenu naw šo brihnitees. Man ir šakata, ka tahdi mehginajumi ir bijušchi dauds — pirkt pa 20,50 un 100 tonnu un tad par lineem dewa šewišchi augstu zenu. Rahdam noluhkam? Wehlaš buhs runa par to, šā isturejās linu wehrptuweš Anglijā, kur lini ir wajadšigi ne wifai leelā daudsumā tikai tam noluhkam, lai wehrptuweš nebuhtu jatura zeeti un tad wini war pirkt linus par kuru katru zenu. Šapehž tās augštās zenas newar pahrssteigt neweenu, kas pašist leetas ihštos apstahklus. Ja wini pateest gribeja pirkt linus, tad wini buhtu toš dabujušchi, ja buhtu eefneegušchi oferti uš leelaku kwantumu. 100 tonnas pahrdot — tas naw mahšla. Scheem aissstahwjeem ir diwejadi panehmeeni: weeni šola šemas zenas, gribedami uš Latwijas rehšina eedšchwotees, otri ir, kas štahw komiššjas preeššchā un nodod leezibu, lai isjauktu ar to muhsu planus linu zenu pazelšanasai. Ubas reišēs ir weens mehriš — diktet zenas, kahdas wineem patihšas. Tad linu wehrpeju fabrikanti apweenojās un nospreeda šrahdat 22¹/₂ štundas nedelā un wehlaš 17¹/₂ štundas, lai nebuhtu japehrš lini par augštām zenam. Šā wini gribeja peespeest zenas šamastinat. Tagad Amerikas tirus ir atwehrtis un zenas ir labas. Ar šcheem tirgeem mehš stahjamees šakaros un paraugi ir uš tureeni jau nosuhtiti. Belgeeschu linu wehrpeju kooperatiwi ari šahl dšihwi interesetees par muhsu lineem. Bes tam angļu un frantschu tirus šahl atdšihwotees. Šazihštais rahda, ka ir pamats buht drošcheem un ka buhs eefpehjams likwidet muhsu linus bes šaudejumeem. Šakata, ka leelakus peedahwajumus un peeprassjumus apgahdibas ministrija no ahršemem šanehmušš un apstiprinajušš tiklo iskeitās domas.

No šchi ihšā pahrkata ir redšams, kur meklehšams ihštāis zehloniš šche redšama wehlešanas muhsu linu zenas nosist un diktet mums šawu

gribu. Kas uswarēs, to rahdīs nahlotne, bet weens mums ir ūstādrē, ka naw wainojama waldiba, ne muhfu agentu rihziba. Luhgumu un ūhdbibu komiūijas apgalwojums, ka banka pahrdeuūi otru lahdiau linu ar £ 38.670. leelu ūaudejumu, ir nedibinats. Ūhis lahdiaūh bija 544 tonnu leels un pahrdoūs par ūefoūhām zenam: marka Z. — £ 383 par tonnu; marka Z. K. — £ 363; marka S. P. K. — £ 348; marka P. K. — £ 333; marka M. — £ 318; marka W. — £ 303. Upgahdibas ministrijas dabutee ūob peefolijumi peh3 ūhis partijas iūūtiūhanas ir: marka R. — £ 360, marka Z. K. — £ 353, S. P. K. — £ 346, P. K. — £ 332, K. — £ 332, un W — £ 318. Jreh-kinot uū 544 tonnam leelu ūaudejumu, ir teiktē, ka banka pahrdeuūi linuē par ūematām zenam, nekā tirguē zena. Par weenu leetu newar buht ūhaubas, ka banka nepahrdoē lehtaf, nekā ir tirguē zenas. Jo leelafu ūumu banka ūanehma par lineem, jo leelafu ūumu wina ūanehma kā komiūiju. No 3. partijas linu ir pahrdotas 325 tonnas un ūhis pahrdeuūums ir iūdewigē, jo par R. ir ūanemtē £ 420, K. — £ 400, S. P. K. — £ 385 par P. K. — £ 345. Kas atteezas uū £ 12.000 furuē „Metal and Chemical Bank“ ūanehmufi un noturejuūi pee ūewisē 30 deenas, tad jaūafa, ka par to laifu wina kreditejuūi muhē ar 7¹/₂%, kaē nahf mums par labu. Jautajums par £ 17.3000 naw wel noūfaidrotē. Uguūhmineto ūumu mums wajadūeja ūanemt 1920. gadā 20. julijā. Bankas preeūūstahwis telegrafeja bankai mineto ūumu iūmaksaf, bet banka to naw iūdarijuūi. Par peenahū-ūufcheem no Bleūūing'a lineem ir ūamaksafē £. 38.265 Waj ūhe war buht runa par krahpneeziūu? Uū eūūporta linu ūwara ūaudejums ūnee-ūūotees pee £. 16.000. Banka luhdūa paūinot iūmekleūhanas rezultatus taf jautajumā. Rā zehlees ūwara truhkums, naw noūfaidrotē. Rad ūinoja par linu iūtruhkumu, tad daūhi eebilda, ka wineem pa juhru brauzot wajadūeja palikt ūmagakeem, bet ja waūarā wed drehgnuē linuē, tad, warbuht, wini ahtri iūūuhūt un, warbuht, tadeht taf iūtruhkums zehlās. Krawajot wairakas reiūes pahri, tee droūhi ween buhē iūūuwuūhi, neūtatotees uū to, ka peh3 daūhu domam wina peenahkums buhtu pa juhru brauzot peenemteeē ūmagumā. Tas buhtu wiūē, kaē atteezas uū bankas darbibu kā muhfu linu pahrdeweju.

No wiūa redūams, ka wina ūaudejumuē mums naw nodarijuūi, bet palihdūejuūi zelt linu zenas. Kas atteezas uū to, ka banka buhtu pahrma-ūajufi un ka naw peefuhtiti ihūtā laikā rehkini, tad jaūafa, ka mehē toē da-ūuūim, katrē poūtenis tiūē pahrdaudits un ja wiūūh buhē nepareiūi eeweūtē muhfu kontā, tad mehē to ūrihpoūim. Ūē domaju, ka uūūatot leetu objektivu, nebuhtu eemeūla iūteikt brihniūhanos, ka weenā otrā weikala grahmata naw eeweūti wiūi beidsamee rehkini. Ir loti gruhiti dabut norehkinuē, un ūewisūhē gruhiti toē dabut no ahūsemem, bet mehē eūam wiūu laiku karajuūhi par to un ari iūkaroūim, lai noteiktā laikā rehkini buhtu dabuti un tad wiūē buhē ūahrtibā.

Tad „Metal & Chemical Bank'a“ un muhfu eepirfumi Anglijā. Peh3 amunizijas ūuhtijumu peenahūūhanas, banka eepirka prezes uū komiūijas pamateem. Dirs pretūhu ūuhtijumuē peenahza 1920. g. februari ar daūhadām prezem, kopwehrtibā par £ 135.000. Kontrolei, kā winaē eepirktas, mehē neūpehjam. Ra tahdu ūtahwolli newar atūiht par normalu, to ūaprata ari waldiba, un tapeh3 nolehma dibinat kontroleē komiūiju, kaē waldibu orientetu par pretūhu zenam un kontroletu agentu darbibu. Ūhis aparats noorga-

nisejäs un tagad mums ir eespehjams kontrolet zenas un atstah't pee eepirk-
 ſchanas wajadfigo eespaidu. Raš atteezas uš aishrahbijumu, ta no bankas
 eepirktaš prezes ir bijuſchas dahrgas un ſlittaš, ta taš gul ſpihkeroš no
 pagahjuſchá gada, tad jaſala, ta pirmajš kolonialpreſſchu ſuhtijumu no bankas
 peenahza ſchaj gada februari, kuraš ar neezigeem iſnehmumeem jau pah-
 dotas. Schimbrihſcham naw eespehjams pateikt, waj winas ir bijuſchas
 dahrgas.

Beidsot ſcho ſinojumu eš wehl gribetu zitet peepraſijumu Anglijaš par-
 lamentam no 10. nowembra: „Mehš praſam, waj waldba ir finanſiell
 eeinterefeta uſnehmumá ar „Metal & Chemical Bank'u“, kuraš preeſſchgalá ir
 Silbens Smiis un waj winai ir dotas preeſſchrozibas eewest linuš?“ Wal-
 diba atbildeja uš jautajuma pirmo puſi ar ne, un uš otru puſi, ta mineta
 banka dabujuſi tahdu pat diplomatiſku pabalſtu, tahdu waldba dod ziteem
 ſolideem uſnehmumeem. Naw redſama pamata diſkreditet ſchiš bankas finan-
 ſiello ſtahwolli un noſtahdit to par tahdu, ar kuru mums buhtu nedš iſdewigi,
 nedš eeteizami ſtahteš ſataroš.

Celams eš beidsu, man wehl jaishrahda uš to, par to ſche pagahjuſchá
 ſehde tiſa pahmeſtš, proti, ta mehš maſſajot leelus un newajadſtiguš komi-
 ſijaš procentuš. Man jaſala atlahti juſhu preeſſchá, ta mehš ſchahduš
 procentuš maſſajam un buhſim ſpeesti maſſat toš ari uš preeſſchu, jo ne par
 to newar neko nopirkt. Un par wiſeem eepirumeem jamakš ſinami procenti.
 Ir wajadſigi daſchadi pakalpojumi, atteezibá uš preſſchu eepirkſchanu un to
 noſuhtijchanu teeſchi mums. Naw teeſa, ta mums ſchee procenti neat-
 maſſajaš, taiſni otradi, ſchee procenti mums arweenu ir atmaſſajuſcheeš.
 Naw neweena, kaš par preſſchu ſuhtijchanu nenemtu komiſijaš, ja wehl
 eewehro, ta ta ſaiſtaš ari ar krediteſchanu. Schiš komiſijaš groſaš ſataraš
 ar laita apſtahkleem. Mums daudſaš reiſeš nahzáš noraidit peedahwajumuš
 uš prezem un mantam, weentahriſchi aiſ ta eemeſla, ta komiſija ir bijuſi ne-
 peemehrojami augſta. Man preeſſchá ir tahdš dokumentiš, no kura redſamš,
 ta taš nahziš mums pagahjuſchá gada pawafari un tiziš atraiditš. Schiš
 peedahwajumuš nahza no Londonaš un winſch praſa komiſijaš 30%. Kad
 mehš proteſtejam pret tiš neprah'tigi augſtu procenti, tad mums atbildeja, ta
 komiſija teefot dalita diwáš datáš. Weena Anglijaš firma praſot 25% par
 ſcho peedahwajumu, un ta mehš wehlaſ dabujám ſinat, ſchiš firmas preeſſch-
 galá ſtahw tahdš Gabriels Sokolowš. Pahrejáš 5% wajagot iſmaſſat
 weenai komitejai, kura apnemoteeš ſcho preſſchu ſuhtijumu iſgahdat. Ta komi-
 teja ſaſtahweja no 5 lungeem un 5 ſeeweſcheem, un ta no telegramaš tekſta
 redſamš, ſcho 5 lungu preeſſchgalá ſtahw kungš Samuelš.

Presidentš J. Iſch a ſte: Wahrđš peeder Samuelim.

W. Samuelš (demokratu ſaweeniba): Eš wiſpirmš gribu, ja buhtu
 atlautš, perſonigá leeta dot maſu paſtaidrojumu. Ta komiteja, par kuru
 nupat runaja miniſtru presidenta kungš, pateeſi nodibinajáš Londoná. Wina
 ſaſtahdijáš no teem Latwijaš behgteem, kaš toreiš atradáš Londoná. Pee
 teem peedereja eeſſchleetu miniſtriš Bergš (Sahlé troſknis), Groſſwalda
 gimene un pee taš peedereju ari eš, t. i. wiſi tee, kaš ar „Prinzess Margariit“
 bij uš Londonu aiſbraukuſchi. Komitejaš mehrkiš bija nodibinat fondu, kuruſch
 pabalſtitu Latwijaš kareiwju behrnuš un truhkuma zeetejuš wiſpahrigi.
 Mineta komiteja eewehleja 5 waldeš lozeſkuš, ſtarp kureem biju ari eš.
 Preeſſch ſchi mehrka komiteja gribeja eeturet 5% no taš ſumaš, kura tiſta

emalfata Sopolowa firmai procentu weidā. Wīnš tika pasemināts: newis us 30, bet us 29 lihds 25%. Ta firma toreis attaisnoja augsto procentu ar to, ka neweena apdrošināšanas beedriba par šheem fuhitjumeem neusnemtos galwojumu tadehl, ka pašchlail esot kara laiks. Juhs sineet, kahdi bij tee apstahkti Leepajas ostā, tad waldiba bija speesta meklet glahbiau us „Saratowas“. Ja tahdos apstahktos mehš waldibas usdewumā kahdu kreditu newis par 20 lihds 25%, pat apalšč 50% bijām isgahdajuschi, es domaju, tas nebija nefahds grehts tos 5% atwehlet Latwijas behrneem. Bet te nahkot ar tahdeem fatteem, ministru presidenta kungs atfahrto to lectu, kur Kurjemē gribeja kahdu peršonu nomelnot, aifrahdidams us to, ka pret wīnu zehluši apfuhdšibu prokuratura, kura pateesbā nebija zelta. Tas bija domāts Biffeneeks. Toreis mehš rakstijām waldibai un waldiba dewa peekriščanu — to ministru presidents ari noluseja — tikai wehla ta tika atfaukta. Mehš buhtu dabujuschi toreis lehtus miltus, maščadami ari 25% komiščjai, tadehl, ka walsis domes nauda stahweja Londonā augšiu. Par 78 rubleem wareja dabut £ 1. Mehš buhtu eepirtuschi kweeščus, lai waretu fuhitit maiši us Leepaju, un bijām aprehinajuschi, ka to maiši, kas Leepajā malfaja 2 lihds 3 rubli mahrzinā, mehš buhtu warejuschi dot apmehram par rubli mahrzinā t. i. diwi lihds trihs reises lehtaki. Tahda bija ta konjunktura un tahda bija ta „špekulazija“, par kuru ministru presidents runaja un tagad atrada par labako aiseet, nenogaidijis manu atbildi. Pateesbā es nebiju šagaidijis tahdu „šohweenu“ šawā šinā. (Jautriba). Ta bumba bija warbuht ar gahsem pildita un warbuht wehl ari gigtigām, bet mani tās gahse nekehra.

Tagad man no komiščjas puses jaafrahda šefošais: Pehz šchi waldibas šinajuma man buhtu jadod pašlaidrojums waj atšinums tā komiščjas referentam, bet tā tā pati komiščja naw warejusi eepašihtees ar wīšu to materialu, ko tagad waldiba šneebša, tad es newaru atšinumu dot komiščjas wahrdā. To paredšedama komiščja nolehma litt preeščā augstai šapulzei dot mums terminu peežas deenas. (Šauzeeni: „Oho!“). Waldibai bija desmit deenas, bet mehš prasam tikai 5 deenas, lai dotu šawu atšinumu ščaj augstai šapulzei. Man no šawas puses japeešihmē, ka daudsi fakti, kas šhe tika atšiftiti, ir waj nu pa daļai pahrgrositi, waj nepareisi atšahstitti. See pa daļai tiks apgaifmoti muhšu šinajumā, kas šhodeen ir lichts us deenas kahrtibas. Tā tā tas šinajums nah! no apalščkomiščjas un atteežas tikai us pahris jautajumeem, kamehr muhšu atšinums atteešees us wīšu waldibas atbildi, tad es šho preeščhlikumu usturu komiščjas wahrdā un eefneedsu rakstifti.

Presidents J. Šchafste: Šefneegtais preeščhlikums šlan tā:

„Luhgumu un šuhdšibu komiščja leel preeščā dot tai peežu deenu terminu atšinuma eefneegšanai par waldibas atbildi us komiščjas šinajumu.“

(Walsis no weetam: „Pahrtraukumu!“). Weena daļa no šapulzes wehlaš pahrtraukumu, lai apšpreestos par šho jautajumu. Waj šapulzei nebuhtu nekāš pretim, ka es liščhu papreeščhu us balsošchanu jautajumu par pahrtraukumu? Še ir eefneegts preeščhlikums isdarit pahrtraukumu us 15 minutem. Šs liščhu to us balsošchanu un luhdsu peezeltees tos, kas ir par pahrtraukumu. Uzimredšot wairakums. Pahrtraukums us 15 minutem.

(Pahrtraukums no pulkstēn 8.15 lihds 9.43).

Presidentis J. Tschalste: Satwerfmes Sapulzes sehde turpinajas. Man ir eefneegti diwi preefchlikumi: pirmais, kurfch jau tifa nolafits un kurfch fkan ta:

„Luhgumu un fuhdsibu komifija leef preefcha dot tai 5 deenas terminu atfinuma eefneegfchanai par waldbibas atbildi uf komifijas fnojumu.“

Jr ari eefneegts otrs preefchlikums, kurfch fkan ta:

„Noklaufijusees waldbibas pafkaidrojumu uf luhgumu un fuhdsibu komifijas fnojumu. Satwerfmes Sapulze atrod to par apmeerinoschu un ufhod luhgumu un fuhdsibu komifijai jawai turpmatai darbibai iftrahdat instrufziju topa ar juridifko komifiju 10 deenu laifa.“

Es liffchu pirmo preefchlikumu, fo eefneedsa luhgumu un fuhdsibu komifija, uf balkofchanu. Wahrds Buschewizam.

U. Buschewizs (fozialdemokrats): Es atklaufchos pee pirmà preefchlikuma nemt wahrdu tapehz, fa es perfonigi wifa fchai leeta efmu eenehmis loti atturigu ftahwolli; tas tapehz, fa man ir labi pafihstami wifitee apftahli, tahdos waldbibai nahzees darbotees, un fa par dauds, kas top uftrauts tagad waldbibai, wairaf wainojami apftahli, nela waldbiba. Bet taifni man gribetos brihdinat Satwerfmes Sapulzi no neapdomiga fola, kas ifpaufchas otra preefchlikuma. Es ufmanigi noklaufijos miniftru presidententa fnojumumu un man palifa eefpaids, fa wifu materialu war fadalit 5 kategorijas. Weenu, kur waldbibai newar taifit nelahdus pahrmetus — tos wareja fche ari neminet, bet ja tas formeli tifa fazits, tad leela nelaima ari naw, jo miniftru presidententa pafkaidrojums par Franzija pahrdoteem lineem dafcham labam tagad daris faprotamu fozialdemokratu atturibu pagahjufcha gada pret dafcheem no muhfju „labwehleem“ — fabeedroteem. Oтра grupa lihgumu ir ta fauktee Fortingtona lihgumi, kuri jausnem ar wisleelako ufmanibu. Biju ufklatos, fa Fortingtona lihgumi peeftaitami pee teem, kas nemami noyeetni. Rewifijas komifijas fnojumà bija tomehr diwas notes jeb pafihmes, kas rada fchaubas, fa fchi Fortingtona firma teefcham ir folida. Pirmà no tam ir argumentazija ar de jure, to wahjo punktu, uf kuru waldbiba ufkeras; weikalos tam lihdsiga argumentazija naw folida. Oтра pafihme ir wilzinafchana ar linu pahrdofchanu. Rad pawafari eestahjas krife un bij redsams, fa zenam jafriht, tad to folidai firmai wajadseja paredset, jo krife nenahza negaidot. Trefcha kategorija, kura es redsu neapdomigu foli no waldbibas pufes, war eefkatit, peemehram, filku lihgumu. Man finams, fa waldbibai fchai leeta ir bijufchi labi nodomi, bet nowehrte darbus ne pehz nodomeem, bet panahkumeem, un to fche naw. Zeturta kategorija, peemehram, dselzeta materialu lihgumà, jau manama weeglprahtiba, ja meh flehdsam lihgumu par \$ 25.000.000, kuru mums nemas naw, bet zeram, fa kaut tahda zeta warbuht dabufim, tad to war apfihmet til par weeglprahtiba, fewisfchi wehl pehz tam, tad waldbiba no muhfju preefchfahwja sawa laifa tifa brihdinata, fa flehdseja firma naw folida. Lai fcho leetu nofkaidrotu, wispirms wajadfiga pamatiga ifmeklefchana un tad tilai war dot fpreedumu. Peekta kategorija lihgumu ir ta kategorija, kurai war buht kriminalrafkurs flah, un tas ir, peemehram, zutura lihgums. Wifch tifa noflehgts pehz tam, tad zutura zenas kritas un tad wimu wareja jau dabut par labu teefu lehtaf. Miniftru presidententa fungs afrahbija, fa no muhfju preefchfahwja nebija konkreta preefchlikuma. Se es gribetu finat, waj waldbiba fcho preefchlikumu ir peeprafjufi? Schini preteja lihgumu kategorija peeder ari Rutifkera leeta, kurat

ari war buht kriminalis raksturs; atteezibā uš ismaksu Rutiskleram bijuščas daschadas domas, bet, zil man sinams, tad leetas pasineju wairakuma domas bijuščas pret ismaksu. Rā tas wareja notikt, ka wehlat tomehr Rutiskleram maksats, man naw klaidrs, un es gribetu šcho leetu nostaidrot. Pirms leetas naw nostaidrotas, kaut lahdu flehdseenu dot man naw eespehjamš, bet to war nostaidrot luhgumu un fuhdsibu ismekleschanas komisija. Tas ir winas teeschš ušdewums, un tas winai to teesu jo wairaf jadara, ka ministru presidents atkal nostahjas uš ta pascha weedokla, lahds winam bija tad, tad šchi komisija tika wehleta, proti — nelabwehligu pret komisiju darbibu. Klauſitajeem no ministru presidenta paslaidrojuma isnahza tahds eespaids — un es šchini gadijumā tikai gribeju buht pagaidam klauſitajs, ne spreeduma no-dewejs — ka waldbiba mehgina segt wifas leetas, ne tikai tās, kurās wina labi domadama ir kluhdijusees, bet ari tās, par kurām wainigee fehšč jau aif restem. Isnahl, ka nosegumu pawifam naw bijis. Tad tikai ir jautajums, par ko tad tee zilweki tur fehšč aif restem? Ja otrs eesneegtais preeschlikums isees zauri, tad eerehdni, kuri lihds šchim darijuschi nepeelaischamas leetas, redšes, ka winaem naw ko baiditees uš preeschu, jo waldbiba winaus, atbaltotees uš Satwerfmes Sapulzes wairakumu, segs. Pehz tam, kad waldbibas preeschstahwis ir usstahjees ar šinajumu, ka wifš ir labatā kahrtibā, ka kluhdas, warbuht, notilufčas tikai pee norehlnaschanas, domā peespeest atklahtibu tizei, ka naw ko ustrauftees, ja lahds ari fehšč, tad laikam aif pahpratumā. Es gribu labprah tizei, ka waldbiba ari pati spehrufi solus un gahdā, lai tahdas leetas wairs nenotiktu, bet es gribu brihdinat Satwerfmes Sapulzi no pahragrā šola pret rewisijas komisiju un leetu preeschā nolauſitees wis-pirms rewisijas komisijas flehdseenuš pazeltā leetā un uš ta pamata, tad taisit sawu lehmumu. Es šagaidu, ka rewisijas komisija teescham nostaidros leetu raksturu un tad Satwerfmes Sapulze warēs teikt, lahdi foli turpmaš šperami, lai nekahrtibas nowehrstu. Šetams, tas naw notizis, es newaru atsiht waldbibas paslaidrojumu par apmeerinoschu. Šepaids, lahdu wareja šanemt no ministru presidenta šinajuma, bij tahds, ka waldbiba mehgina segt itin wifu, un tas naw labi. Rewisijas komisija praša preesch fewis peežas deenas, kas, warbuht, par daudš, bet tā ka wina uš to pastahw, tad es no sawas puses tam speests peeweenotees. (Uplauſi pa kreisi).

Presidents. J. Šchakste: Wahrds peeder W. Seil.

W. Seil (Latgales ſemneku partija): Zeenitee Satwerfmes Sapulzes lozekli! Mehš usklaufjamees komisijas šinajumu un bijām speesti nahli pee ta flehdseena, ka komisija ar sawu šinajumu bij pasteigusees. Wina naw to isstrahdajusi pamatigi lihds beigam. Ja wina gribeja ar tahdām leetam nahli Satwerfmes Sapulzei preeschā, tad winai wajadseja isstrahdat to wifā nopeetnibā lihds beigam un tikai to, kas ir pilnigi pamatots, šneegt atklahtiba. Tas, ko atsinuši luhgumu un fuhdsibu komisija, naw pamatigi apdomats, un no otras puses atstahj tahdu eespaidu, ka mums ir šneegts galwenām kahrtam ekspertu atsinums un ne paschas komisijas atsinums. Šche mehš nedfirdejām, waj komisija pati debatejusi šchos jautajumus, waj pati komisija tos peenehmusi, jeb waj tee peenemti tikai apaschkomisijā. Mehš dsirdejām, ka šchai apaschkomisijā ir tikai diwas personas. Pehz Satwerfmes Sapulzes kahrtibas rulla komisijai wajadseja pastahwet wismas no trihs lozelleem. Mehš tāpat nedfirdejām, waj komisija ir šcho jautajumu isdebatejusi un to peenehmusi ar balsu wairakumu. Ja schahdas nejauschibas notilufčas, tad

tas tamdehl, ka ſchai komiſijai naw iſſtrahdataſ ſihlakas inſtrukzijas, ka komiſijai naw to noteikumumu, uſ kureem ta waretu pamatotees ſawâ turpmakâ darbiba. No otras puſes mehſ redſam, ka ſchi komiſija ir zehluſi apwainojumus pret waldibu un waldiba mums ir dewuſi apmeerinoſchu, atbildi, un tamdehl ſawas ſrakzijas wahrâ eſ uſturu ſcho preekſchlikumu la atſiht tagadejo waldibas atbildi par apmeerinoſchu, un lai pateeſham uſ preekſchu nezeltos tahdas nejauſchibas, lai komiſija waretu ſagatawot pilnigi pahrbauditas ſinas, tad muſhu preekſchlikuma otra data ir, ka turpmakai darbibai jaiſſtrahdâ ſihlakas inſtrukzijas. Schis inſtrukzijas buhtu jaiſſtrahda 10 deenu laika, lai paſchu leetu mehſ nenokawetu. Schis inſtrukzijas wajadſigas jo ſihlakas tadehl, lai komiſija waretu ſelmigaki darbotees, nekâ lihds ſchim tas notika.

Presidentis J. Eſchakſte: Wahrds peeder Samuelim.

W. Samuelis (demokratu ſaweeniba): Eſ atſiſhtu par wajadſigu dot paſſaidrojumuſ nekâ referents, bet lâ Satwerſmes Sapulzes lozeklis, ja leeta, lâ wina teek tagad nowadita, war noweſt pee ſinamas moralistas kataſtroſas. Râ mehſ kuluaros redſejâm, noteek ari ſinami iſlihgumi ſtarp waldibu un ſrakzijam, noteek iſlihgumi tai garâ, lai ſaſtahditu majoritati, kaſ apgahſtu rewizijas ſinojumu, paralizetu rewizijas komiſijas tahlaku darbibu, un diſkrediteu rewizijas komiſijas ſaſtahwu. Par to man nahzâs runat jau pagahjuſchâ Satwerſmes Sapulzes ſehdê. Beſ tam ſtarpas laika ir atſihtis par iſdewigu laiſt darbâ daſchadus paſlauſtigus organus. (Œauzeeni no weetam: „Uſarſ!“). Tur ta linija pilnigi jau ir noſprausta un mehrkis redſams, ko tee fungi grib panahlt. Bet wini newis to mehrki ſaſneegs, bet nowedis to leetu pawiſam zitadâ wirſeena. Tapehz eſ gribetu nemi to rewizijas leetu plaſchaki un pehz eeſpehjas objektivi. Wiſpirms, weens wirſeens, kaſ jau iſteizâs tad, kad rewizijas komiſija nebij nodibinata — eſ wini ihuma dehl ſauzu par rewizijas komiſiju, kaut gan ihstais wahrds winai ir luhgumu un ſuhdſibu leetu komiſija — iſpaudas toreis pretēstiba pret paſchu komiſiju. Teem rewizijas preteneekem buhtu ſinamos apſtahkos, ſinamâ laika, ſawa data taiſnibas, jo wini ſata, ka kluhdas noteek wiſâs walſtis, kluhdas peelaiſch wiſâs waldibas, mums ir jarehlinas ar waldibas kluhdam un tiſlihdſ ſahſim rewidet, tas trauzēs waldibas darbibu, kaſ ſawulahrt nenahſs ne mums, ne waldibai par labu. Ar ziteem wahrdeem, waldibu lâ tahdu rewidet newajadsetu. Eſ gribu teikt, ka ja noſtahjas uſ tahda weedolka, ka newajaga waldibu rewidet wiſpahrigi nekahdâ formâ, ta buhtu ſtahweſchana uſ weetas; tahds uſſlats noleegtu ſatru progresu. Mums taſſchu janowehro, ka wiſâs walſtis mainas waldibas, peemehrojot, warbuht, zitadas kritikas ſiſteemes. Labajam ſpahnam, warbuht tagad nepatiht Satwerſmes Sapulzes iſwehleid ſistema, wiſch buhtu wehlejees zitu zeku, bet tahdu mums preekſchâ nelika un tadehl mehſ apmeerinajamees ar to inſtitutu, kuru radija Satwerſmes Sapulze, un kuras kompetenzēs ir paredſeta rewizija. Bija ſinami tahdi ahrkahrtigi kuloſchanas gabijumi, kuri wedinaja uſ tahdam domam, ka pati eeſahrtu muſhu jaunaja walſti naw pareiſa. Tas iſpauschas Satwerſmes Sapulzes lehmuma. Satwerſmes Sapulze tur nodewa ſawu autoritatiwo un galigo aſſinumumu. Bet lâ eſ jau pagahjuſchâ waj aiſpagahjuſchâ ſehdê paregoju, pretēstiba pret rewiziju turpinas, iſpauschas tiſai tagad zitadâ ſahrtâ.

Uſſtrahda uſ to, ka rewizijas komiſijas ſaſtahwâ ir perſonas, kaſ naw ſpehhigas waj moraliski, waj garigi, waj wajadſigo ſinaſchanu truhkumu dehl,

waj ari pagatnes traipu dehl rewisiju ar ņemem iņwest, tām neefot moraliska ņpehta, ķertees pee rewidenta, pee ņoga lomas. Ēs newaru atņiht tahdus motiwus, ka atņewiņĆki, komiņijas lozekli iņeetu uņ uņwaldibas gahņĆhanu par katru zenu (J. Rehmanis no weetas „Pareisi!“). Kad partijas runā, tad bespartejiņtee lai paleef nomatus, jo wineem tur naw weetas. (Aplauņi pa kreisi). Tagd eefim tahlaņ. Man jaņata, ka pateefi tas fastahwus war buht ņinamā mehrā ar ņinamu tendenzi iņmeklets. Zil tahlu tas atteezas uņ pirmo rewisijas apafņĆkomisiju, pee kuras es un Ētubika lungs peederam, es perņonigi liņos waditees no ta, ka diwi eksperti, kuras es peeaizinaju un kuru peelaiņĆhana tika atņihĆta no komiņijas, lai gan ar daņĆĆem protesteem, peede-reja pee oposizijas, kas ar waldibas lihdņĆĆinejo rihzibu ir nemeerā. Ēs ņinaju, ka wini uņzihtigi meklēs materialus, ka weeneem ir ta wajadņigā inte-reņe preekņĆ leetas. Ēs peeaizinaju Ēimņona kungu un BalosĆa kungus. Ja juhs gribeet ņĆo diwu kungu kwalifikaziju apņtrihdet, tad es gribu aistrah-dit uņ dauds ko, kas runā wineem par labu, ka wini ir ņpehjigi to leetu west galā. Par BalosĆu kungu, es domaju, ņĆe Satwērfmes Sapulzē attestatu iņdot neufnemņees, tas ir atņihĆts ņinibu wiĆru paņaulē, to mehņ neapgahņi-ņim. Kas atteezas uņ Ēimņona kungu, tad winsĆ eewehrojams ar to, ka Baltijas konņorences organizazijas birojā peedalijās pee tesĆu iņstrahdasĆanas, kuras pahrbauditas wairakās ņĆĆihstihĆĆanas uguntis. Wiņpirms kongreņā, kursĆ bija ņaņauts no ņpezialistu, ruhņeeku un tirgotaju aprindam un dasĆadām organizazijam ņemneeku ņaweenibas weena libera waldibā notika ņĆi darba tahlata wirņihĆana paņĆā Baltijas konņerenzē, kur ņĆis teses loti kritiski apņkatija. Ēimņona kunga aposizionelais stahwollis bija labi ņinams, tapeĆz winsĆ neeektuwa Baltijas konņerenzē tā wadosĆs ņpeĆts. Somehr wina darbā neatrada neko wainojamu un wina teses tika pahrbauditas un atņihtas par labām. Tā tad ņĆee lungi loti noderigi ņpeĆti paņĆi par ņewi. Ja juhs ņakeet, ka wini ir oposizioneligari, lai tad wini peerahda, ka oposizija war ari ko labu atnest. Tad par teem „godņahrigeem gareem“ komiņijā runajot, war-buht, man buhtu ari par ņawu perņonu jarunā. Tas ir deefgan neehrts temats. Ēs tomehr ņahdus ņaktus atgahdinaņĆu. Ēitlab ministru presidentam, kas ar ņaweem ņĆis deenas atklahjumeem gribeja manu perņonu nostahdit winam wehlamā un man newehlamā gaismā, kā ari wina ustizigeem — es negribu teikt ņeĆtas — galma ņargeem, es atgahdinaņĆu zitu manas perņonas noweh-rojumu. Tas bija tad, kad waldiba un winas preņe aizinaja mani talkā pee ņwariga darba un kad ministru presidents isteiza kabineta ņehdē ņawu atņinibu, ka es bes ņawtigeem mehrkeem efot usupurejees walfis labā ņinamā leetā. Toreif es nahzu tai paņĆai waldibai talkā, pret kuru jau stahweju oposizijā. Pret atteezigu ministru portņeta peedahwajumu es jau pagahjufĆā gada augustā iņņeizos atraidosĆi, motiwejot pat loti ņihli ņawu stahwoll. Ministru kabinetis mani tomehr wehlaņ aзинаja un man ustizeju ņwarigu darbu, bet tagad, rewisijas komiņijas darbībā, kura wehrsta ari pret kabineta galwu, tagad atrod tahdus motiwus, ņahdus toreif neatrada. Ēs negribu peewest wehl zitus lihdņigus ņaktus atteezibā uņ ņawu perņonu. Apgalwo, ka galu galā wiņs iņejot uņ to — nomelnot waldibu, atrast traipetus pee tās un tos tad zelt preekņĆā, ņatrizinot tahdā ņahrtā muĆņu ņaimneeziņko un poli-tisko stahwoll uņ eefĆĆeeni un ahreeni. Kas nu no ņĆis logikas galu galā iņnahĆ? Mehņ ņinam, ka kufuku nehmeji teef wajati un pret teem teef ņperti ņoli no teefas puņes, ņinam ari, ka tee stahwejufĆi waldibas deenestā

un nehmuſchi kufulus tif leelâs proprozijâs, kas ſneedſas neween tuhtſto-
ſchos, bet miljonos. Ja un peenemam, ka waldiba ir atbildiga par eerehdnu
rihziibu, tad iſnahl, ka waldiba ir lihds wainiga. Ir bijuſchi ne weens waj
diwi gadijumi, bet 5 lihds 6 gadijumi, kur kufulu nemschana ir nowehrota
pee paſcham „ſpizem“. t. i. pat pee nodatu direktoreem. Tas ſtrambâ ari
waldibu. Tâ tad, lai waldiba nepaſaudetu ſawu autoritati, lai buhtu kuful-
nehmeji jaſlehpj un jaſarga! Pehz tâs paſchas logikas Satwerſmes Sapulze
nedrihtſtetu atklat neſahrtibas un pat launprahtigu rihziibu waldibas eestah-
dês, neſtrambajot lihds ar to waldibu.

Iſnahl galu galâ tâ, ka Satwerſmes Sapulzei ſinot, ka ir neſahrtibas, tas
jazeefch un naw nekas jadara. Bet lihds ar to wina uſnemtos wiſu atbildibu
uſ ſewi un ari pret tautu. Ja kufuloſchanaſ ſistema turpinafees, tad
Satwerſmes Sapulze pee tam buhs wainiga. Mehſ, kas ſawâ laikâ eſam
mahzijuſchees latiniski, ſinam kahdu ſakamwahrdu: „Amicus Plato, magis
amica veritas“, t. i. latwiſti: „Mihſch man ir Plato, bet mihlaka man ir
pateefiba“. Scho ſakamwahrdu rewifſijas pretineeki pahrgrofa un tad tas
ſkan: „Amica veritas, magis amicus — Ulmanis... Kas noſihmetu:
mihla man ir pateefiba, bet mihlaks man Ulmanis. (Uplauſi pa kreiſi).
Waj juhs tagad gribeet ſinat praktiſtus nowehrojumus, pee kahdas ſistemas
nowedis ſchahda etika. Es paſtahtſiſchu kahdu ſaktu, kuru atklatja ſawâ
laikâ waldibas rewifſijas komiſija. Rahds godigs eerehdnis uſrahdijis
apghdibas miniſtrim Blumberga kungam, ka daſchi wina koiegi ſogot.
Miniſtra kungs atbildejis: „Sakeet tatschu, lai wini nesog!“ (Smeelli
ſahlê). To eerehdnis ſapratis, bet ne tâ, kâ miniſtra kungs to domajis, jo
driht ween wiſch peebeedrojas teem paſcheem beedreem, par kureem wiſch
ſuhdſejis, ka tee ſogot. Ta naw anekdote, bet ſaktis. Sahlat, eerehdni, wiſ
kuru galwam karajâs Damolla ſchêheps, tee ſaprot leetu tâ, ka noteef
zihna ſtarp waldibu un ſtarp rewifſijas komiſiju. Tâ tad pirmis nahtt pee
mums ar atklatjumeem, wini gaida, kahds buhs iſnahkums, waj waldiba
uſwarês rewifſijas komiſiju, jeb waj rewifſijas komiſija waldibu. Ja waldiba
uſwarês wiſâ litiâ rewifſijas komiſiju, tad, protams, ſchee eerehdni newis
iſſuhdſês ſawus grehkuſ, bet atklati uſſtaſhees pret rewifſijas komiſiju.
Ur wahrdu ſakot, neſahrtibas turpinafees newis kâ lihds ſchim, bet tâs
paliks wehl dauds launatas. Tad defmit reis labaki buhtu, ja tahda luhgumu
un ſuhdſibu komiſija nemaſ nebuhtu tikuſi nodibinata, tad es patſ peekriſtu
winas prinzipieleem pretineekeem, jo komiſijas likwidſchana rahditu, ka
newis pateefiba uſwar, bet uſwar meli, kufuloſchana (Walſis no weetas:
„Ulmanis!“), un latrâ ſinâ ne etiski prinzipi (Peefihme no Rehmana). Bef
ſchaubam, Rehmana kungs ſtatas no zita weedokka; es winu pee kufulota-
jeem ari nepeeklatu, bet wina eſklati nahttu kufulotajeem par labu. Lai nu
buhtu, kâ buhdams, uſſklatu ſkaidriba par rewifſiju ir wajadſiga. Es eſmu
weenmehr aiſſtaſhwejis to uſſklatu, no kura, pehz manâm domam, likâs waditees
Satwerſmes Sapulze toreis, kad wina iſwehleja rewifſijas komiſiju. Tas ir
tas, ka jaunâ walſti, kas patreis eefahrtijas, newar wiſs eet tif glubi, kâ
wezâs walſtis. Neſahrtibas jaunâ walſti ſinamâ mehrâ alwainojamas.
Uſ ko aiſrahdija eepreeſchejais runatajs no ſozialdemokratu ſrakzijas
Buſchewija kungs, pee ta uſſklati ir turejuſhees ari rewifſijas komiſija un ir
raudſijuſhees uſ daſcham nebuſchanam kâ uſ tahdam, kas notikufchas ahr-
fahrtijos apſtahlkos un ir pa dalai attaiſnojamas. Bet tas nekawè praſit

atflahtu kontroli. No otras puses nemot, mehš jau diwus gadus eſam patſtahwiga walſts; nu mums wajadsetu eeet normalās ſleedēs, un eš domaju, mehš tanis ari eſam eegahjuſchi. Mums ſawā laikā bija ſtrihds, tad ministru prezidents teiza, ka, warbuht, iſnehmuma gadījumos eſot daſchi noſeedſigi eerehdai, kamehr no otras puses tila uſſtahdits deesgan leels prozents. Luhgumu un ſuhdsibu komiſija darbojas ſamehrā iſfu laiku. Komiſijas ſtojumū eš neeſmu wehl nolafjis, tas buhs janlafa, tad preeſch tam buhs peenahzis laiks, bet man jaſafa jau tagad, ka mums peenahſ ſimteem ſuhdsibu. Warbuht, ne wiſas tās ir pamatotas, bet ja kaut 10. daſa buhtu pamatota, ari tad mums buhtu darba pilnas rotas un tad mehš atflahtu ſaktus, kureem juhs nepaetu garam ne ar ſahdu pahrejas formulu. (P. Kalniſch no weetas: „Semneeku ſaweeniba arween gluma!“). Warbuht, ka kuuloſchanas ſehrga muhſu jaunajā walſti ir itkā behrnu ſlimiba. Bet man jaſafa, ka ir ari bihſtamas behrnu ſlimibas, ar kurām behrns war aiseet bojā. Un ja mehš nahlam ar lihdsekli, tā iſahrſtet to organiſma daſu, kaš ir ſaſlimuſi, tad, eš domaju, jums newajadsetu ſcho lihdsekli atraidit. Un ta otra formula, ta iſeet taiſni uſ to, lai pateiktu, ka rewifijas komiſija ir, warbuht, labi domajuſi, bet wina ir paſteigufees, ir nahtuſi ar nepamatoteem ſlehdſeeneem u. t. t. un winaš darbibu ſinamā mehrā wajadsetu eerobeshot.

Kaš ſihmejas, Rehmana lungs, uſ juhſu aſrahdiſumu par negataweem ſlehdſeeneem un tāpat uſ Seila jaunfundsēs aſrahdiſumu nepamatotibu, tad te eš ari waretu ſahdu autoritatu wahrdu teikt til tahlu, zil tahlu eš ar daſchadām juridiſkām un ſabeedriſtām leetam eſmu nodarbojees. Ja mehš gribetu gaidit, tad wiſu rewifijas leetu galigi iſbeigtu, tad mums buhs jagaida wehl ſahdu gadu. Ja mehš redſam, ka kur paſchlaif mahja deg un gribam ſteigtees palihgā dſehſt un juhs mums ſafeet, ka nedrihſt wiš uhdeni no ſpaineem leet, bet wajaga gaidit, kamehr peenahſ moderni dſehſchanas aparati, tad mehš jums atbildam, ka ta ir weeglpahrtiga waloda. Mehš atklahjām ſinamūs ſaktus, mehš tos zehlām preeſchā Satwerfmes Sapulzei, mehš netaiſjām ſlehdſeenuš, zil katrs pee teem wainigs, mehš ſaſtjām, ka komiſija, warbuht, ir kluhdiſufees par weenu otu milſonu waj wairaf. Mehš newarejām wiſas leetas un aprehſinus galigi noſlehgt tapeh3, ka tās bija loti ſteidsamas. Mehš tās newarejām galigi nobeigt ari tamdehl, ka waldiba neeſneedsa un leedsa mums peepaſitos datus. Ja juhs, daſchas ſraſzijas, til leelifti apmeerinajatees ar to atbildi, ſahdu mums ſche ſneedsa waldiba, tad jaſafa, ka juhs lihds ar to uſnematees wiſu atbildibu. Uſiſht atbildi par apmeerinofchu un uſdot komiſijai iſſtrahdat tahlafai darbibaſ iſſtruzzijas, noſihmē paſchas komiſijas liſwidaziju. Zomehr tee ſakti, kurūs mehš eſam atklahjuſchi un kurūs mehš wehl atklahſim, eeroſinās uſ domoſchanu un rewifiju zitus ſpehtus un ar to rewifiju juhs til weegli galā netiſfeet. Te teel laiſti darbā newis argumenti pret leetu paſchu, jo tal wiſa rewifijas komiſija no Satwerfmes Sapulzes eewehleeta, ſaſtahw no wiſu ſraſziju preeſchſtahwjeem un newar waditees no perſonigeem motiweem. So taiſchu nopeetni neapgalwofeet ari juhs, no labā ſpahrna. Bet jums ir komiſija neehrta, to peerahda ſakti; nahzeet tad klajā ar ſchahdu argumentu: ſafeet, ka jums ta rewifijas komiſija ar winaš iſſtruzziju naw wajadſiga. Ja, ſahdu iſſtruzziju tad juhs wehl wehlatees? Juhs gribeet, lai rewifijas komiſija ſtrahdā, bet lai nenotiktu nekas peedaufigs uſ ahreeni, juhs gribeet

behrnu masgat, bet bes seepem un uhdens (Sahlê smeekli). Tâ ta leeta neet. Ja juhs gribeet muhsu argumentus atspehlot ar diplomatiiju kuluaros, jeb, warbuht, gribeet tos atspehlot ar duhres fiteeneem us katedra, tã to pagahjuſcho reifi kahds spehla wihrs darija, tad pateefibu ar tahdeem lihdsjesteem juhs nenogalinafeet. Juhs aplufineet rewifijas komifijas ſinojumu un komifiju it tã likwidefeet. Tas nowedis pee tãſ notuſcheſchanas ſiſtemas, pee kuras peeturas daſchi walddibas lozetli, bet muhsu iſzeltais jautajums pazelſees zitã weidã un paliks tiſ ſtaſch, ta juhs winu wairs neaplufinafeet. Ja juhs, turpretim, kopã ar mums gribeet iſweſt zauri rewifijas leetu parlamentariſkã kahtribã, tad juhs ſchahdas pahrejas formulas nepeenemeet, jo ta pee mehrka newedis.

Es beidsu ar apgalwojumu, ta weenalga, kahds buhs juhsu lehmums, pati ta leeta tomehr turpinafees ſchahdã waj tahdã weidã. Waj nu walddibai tiſs iſteikta uſtiziba waj ari aplinkus tiſs iſteikta neuſtiziba komifijai, waj otradi, ta leeta pati par ſewi ir pahrat dſihwa, wina ir kleeſdjoſcha un ar pahrejas formulu juhs winu nenogalinafeet. (Uplauſi).

Presidentus J. Tſchaltſte: Wahrds peeder Breedin.

U. Breedis (ſemneeku ſaweeniba): (Sahlê nemeeriga ſaſuſteſchanas). Gebildumi un aſtrahdijumi no kreifãſ pufes man ir glaimojoſchi. Bij ſawadaki, kad mehs ſahlãm wehrot darbibu, pee kahdas bija turejuſees luhgumu un ſuhdſibu komifija. Kadãſ jautajums par weenu un otu leetu. Un te nu ari Samuela kungs paſſiprina, ta komifija ſawã darbiba igahjuſi no ta weedokta, no kura wajadſeja iſeet. Se ir runa par oſoſizionelo garu. Wina ir peeaiſinajuſi oſoſizionelus ſpehkus, kur mums teeſchi buhtu wajadſigs objektivs ſpreedums. Schi komifija tika eeweheleta muhsu ahrfahrteja ſehdê, kad peenehma kahtribas rulli. Kahtribas rullis tika ar ſkubu peenemis un komifija ar ſkubu tika eeweheleta, jo gahja runas — zitã winas bij pamatotas, to neſinu — ta tautã ir leels nemeers, walddibã eſot nekahrtribas un tam eſot jadara gals. Schai komifijai tika dotas wehl ſewiſchlas pilnwaras, lai wina rewidetu walſis eeſtahdes. Manas perſonigas domas ir, ta tahdas pilnwaras winai newajadſeja dot, jo walddiba bija ta, kas pirmã atklatja to, to te tagad ſauz par panamu. Tifai tad, kad walddiba bija apzeetinajuſi daschus ſukulnehmejus, tad nahza Lindina kungs ar duhres fiteeneem, noſaukdams to par panamu. Domehr mehs redſam, ta daudſi tahdi ſukulu nehmeji ir noſoditi pawifam meerigã garã un ta mehs warejam pilnigi paſautees, ta tã us preeſſchu ſtrahdajot warès atraſt wiſus tos, kas ir aiſmirfuſchi likumu un kas perſonigas leetas ſtahda augſtat par walſis peenahkumu. Kad mehs balſojãm par pilnwaras peeſchſirſchanu komifijai, tad mums bija ta pahreleziba, ta komifija ſtahfees pee darba un redſes, kas tur ir ſliſtis, kas tur ir labs un ſchl komifija nahſ ar objektivu ſinojumu un tad wareſim kopigi lemt un ſpreest, kas buhtu walſis eeſtahdes labojams. Ir eenahzis zltadi: komifija naw turejuſees pee kahtribas, mehs neſam wehl komifijas ſpreedumu dſirdejuſchi. Tas, kas te tika nolaſits no Samuela kunga, weens ſinojums, kuru wiſch ſneedsa no ſewis, ne no komifijas. Tad ir mums ſinami eſpertu atſinumi, tã Samuela kungs winus noſauza, tad ir leezineeku leezibas, bet komifijas lehmuma lihds ſchim naw. Komifijai bija janahſ; mehs redſam, ta komifija tagad negrib, ta winai iſdod inſtrukcijas, bet wina ir aiſmirfuſi kahtribas rulli. Wehſ kahtribas rulla peenahkas, ta to eſpertu balſis, kuras ſche ir dſirdetas, nogrimtu komifijas lehmumã. Komifijas domas

mehs nedfirdejām. Mehš redsam, ka ir notikuši rupja kahrtibas rulla pahr-kahpšchana. Kahrtibas rullis ir likums, un likums ir swehts. Tapeh3 naw to brihnitees, tapeh3 instrukzijas ir wjadšigās. Par pašchu komisijas darbibu šahkumā gahja runa, ka komisija strahdajot kluši, nefas nebij uš ahru ispausts un bija domajams, ka wina teescham ir šapratusi šawu ušdewumu un strahdā wišā nopeetnibā. Bija jagaida, ka wina nahšs ar šawu sinojumu un buhs redsams, šahdi panahkumi winas darbibai ir. Bet tani pašchā laika šahka eet zitadas walodas. Nahza weena otra persona, kura dširdejuši, ka šchur tur, kur laudis šapulzejās, waj uš eelam, waj kafeinizās, teef dširdetas walodas: „Nu, mehš to waldbibu gan kahršim; no teem Latwijas lineem wiššim strikus, kur to waldbibu kahrt!“ To runaja personas, kuras ari šcho darbu lihdsstrahdaja, bet tās bija tās, kuras mehš wehlejam tani komisija un kurām mehš uštizejamees, ka winas ir pilnigi špehjigas tahdu leetischku darbu strahdat, bet winas tahdas nebija. Un tās personas, kuras Samuela kungs šaka, ka ar oposizionelu nodomu lai nahktu un daritu ne leetischku, bet oposizionelu darbu un tā Samuela kungs patš mineja dāščas personas, šahdas tās esot peeaizinajis, šazija, ka tās ir atsihtas personas un peerakstija teem wehrtigas ihpaščibas. Tapeh3 es atlauschos augstai šapulzei pee šchim personam peeeet no zitas pušes (Starpšauzeeni). Labak bes tituleem ar pareiseem dateem, nekā ar tituleem un aplamibam. Rad mums ir tagad šawa walšis un kad mums ir šawa waldbiba, uš kuru waram palautees, tad mums japateizas teem darbeem, kas strahdati jau tad, kad šchis walšis wehl nemas nebija, kad wina bij tikai ideja, kurā weenā waj otrā galwā kluši perinajās. Še man gribetos atsihmet to, kad pirmo reisi uštahjās par Rigas pilšehtas domes wehleščanam, kas bija šawilnojums, kas nahza, kur latweetis pirmo reisi pazehla šawu balši apšinigi, kad jarunā šaws wahrds un jausstahda šawa dabišā prasiba. Wiša šabeedriba bija šawilnota, prese eeintereseta, prese wišu pabalstijuši, jo Riga ir gahjuši arweenu papreekschu kulturaš darbā. Šam bija leela nošihme. Bet bija ari tahdi, kas uš šcho leetu škatijās zitadati. Toreis bija tahds gadijums, ka trihs prešes organi bija weena wahzu redaktora rokās un profi, Dr. phil. Sahlšcha, kurfch tai laika, kad bija jamudina, lai stahjās pee wehleščanu urnam, un lai nodotu balšis par latweešcheem rakstija: „Deews, dod latweešcheem gudru prahtu, lai eewehl prahtigus wahzeeschus par domneekem!“ Par tahdu foli Sahlšis atbalši neatrada, bet gan atbaidija latweešchu laštajus. Ušgahja no wina wiši freetnakee lihdsstrahdneeki un šazija: „Mehš te newaram strahdat. Kur nodod tautu, tur mums naw weetas.“ Tikai Balodis rakstija toreis un gahja ar wahzeešcheem roku rokā pret latweešcheem. Kur ta stahweščana un krišchana ir nowedusi, to Baloscha kungs pastahstija pagahjušchā gadā „Brihwās Semes“ 91. numurā, kur winsch šaka, ka 1918. gada wafarā wahzu šeisars Wilums II. wimu šuhtijis, lai brauzot uš Latwiju un propagandē wahzu šeisaru šche par waldbneeku. Baloscha kungs stahsta, ka winsch naw brauzis, bet mehš šinam 18. gada apstahklus un ka Wilums newareja weegli rihtot šawus laudis. Kad tahds ušazinajums tika dots, tad laikam Wilums un wina beedri šinaja, ar šo wineem ir darišchana. Somehr Baloscha kungs eeradās Latwijā. Tā šawadaki gan ar wina eeraschawos ir, jo šchur tur dširdeja, ka esot ašdomigi, kad noškatas wina wahrds un darbos. Ir weens otrs nesaprotams jautajums un minetās domas latweešchu šaweenibā ir. Štrahdijās, ka profesora Baloscha kungs ir mišklaina persona ne tikai Latwijā,

bet ari Wahzija. Tam par peerahdijumu es islasichu masu rakstinu no „Berliner Tägliche Rundschau“.

Berliner Tägliche Rundschau 4./X. raksta:

Herr Professor Balloß verteidigt sich in einer längeren Zuschrift, die der Raummangel in extenso wiederzugeben verbietet, gegen die Charakteristik, die die „Tägliche Rundschau“ in № 140 vom 1. Juni gebracht hatte. Der Ungegriffene behauptet, mit regelrechtem Urlaub im September 1919. nach Riga gegangen und durch den Angriff der Vermont Truppen an der rechtzeitigen Rückkehr verhindert worden zu sein. Finanzminister sei er nie gewesen, im Januar-Februar 1920. habe er dann, ohne Beamtenqualität einzunehmen, in Riga einige Vorlesungen gehalten — offenbar nur zum Zeitvertreib — und sei am 23. März nach Berlin zurückgekehrt. Seine deutsche Staatsangehörigkeit habe er nie verloren. Den eigentlichen Zweck seiner Reise nach Riga nennt Herr Professor Balloß nicht. Es scheint sich um eine Vergnügungsreise gehandelt zu haben. Diese ganze lettische Extratour bleibt in ihren Motiven und Zielen vollkommen unklar.

Tā tad nekļaidīs ir prof. Balascha kungs šavā tehviā. Ari šhe par wianu ir dešgan daščadas aišdomas. Šhur tur dširdot wianu ušstahjamees, waretu šazit, ša winam ir paradums laiku pawadit ša kuru reiši eekriht un ša preešš šahadas laika pawadiššanas wišš Latwiā eeradās. Šešš wina ušstahšanas redšamas tomehr daščadas tendenzes, ša ari kuhdiššana pret šabeedroteem, draudššanas ar leelineešem un waldivas kritišešana. (Šarunas pee sošaldemokrateem). Ja, to wesumu daššreis uštrauj tahdu, ša homi wairs newar pahrlift pahri. Pirmais tahds ušbrukums bija tad, tad Baloscha kungs ušstahjās ar šawu pirmo preeššnešumu, šas noiša, ja nemaldos, 1918. gada dezembri Nazionalā Teatri jeb toreišejā II. pilšehtas teatri. Tad wiššš nosauza šabeedrotos par bankeereem un wianu politiku par bankeeru politiku. To nu wiššš pats wehlat, tad išdewa šho šawu preeššnešumu drukatu, šautrejās tur eekšā drukat un ari awiššu reporteei bija tiš šautriģi, ša neišžehla šho šaktu, bet šabeedribā tomehr bija uštraufums. Pret Baloscha kungu toreiš bija tahda šinama pietate, jo domaja, ša ir atbraufuši peršona, kura domajas ešam par šinatneeku, un tapehž reporteei winam nekehrās šlaht, ša wiššš to buhtu pehž šaweem darbeem pelniģis. (Weškalns no weetas: „Rā Bredis to wehletos!“). Tahdā pašā garā par šho bankeeru politiku wiššš runaja ari 20. dezembri tai pašā weetā, břiħdinadams šabeedribu no šabeedroto bankeeru politikas un teikdams, ša pee šemes reformas išpreeššanas šabeedroteem neesot wehriba japeegreesh. „Sošaldemokrata“ 90. numurā, šahdā weeglā rakštinā par agraro jautajumu, wiššš atkal newar paeet garam nepeeduhrees šabeedroteem. „Sošaldemokrata“ 99. numurā wiššš raksta, ša šabeedrotee laušhot lihgumus ne tišai pašā, bet ari zitus peespeeshot lauš lihgumus; bet leelineeki lihgumus turot šwehti. Šewiššķu wehribu wiššš peegreesh waldivas kritišešanai un jau no pašā šakta gala ir greesiš šawus štatus uš apgahdivas ministriju. Tā šahdā preeššnešumā Žehšis, šahdus wiššš mehdsā turet ari tajā laikā, tad mehšš taišni pahrdšihwojām baigas deenas, tad gaidijām šatru rihtu, šo tas numšš nekšis, Baloscha kungs šawos walas břiħšos ušstahdamees, nahža ar tahdeem preeššnešumeem pret apgahdivas ministriju, šas toreiš muhs šott mas wareja intereset. Pret apgahdivas ministriju wišššš toreiš mehdsā šazit,

ka tur neefot nelahdas statistikas, nelahda ņaimneezifla aprehēina un ja tā wehl ilgat turpinafchotees, tad drihs usnahfchot bads. Mehš jau taiņni efot badam pretim. (Balsis pa kreisi: „Zetumam pretim!“). Apgahdibas ministrija eepehrtot loti dahrgas prezes un pee tam tahdas, ko mums nemas newajagot. (Toreis bija apghadati apgehrbi preefch kara ņpehta wajadņibam). Tas laifam bij loti wajadņigs. Toreis profesora fungs ņazija, ka tos war dabut tepat. Mehš tomehr ņinajam, ka Latwijā apgehrbus toreis newareja dabut. Toreis iņrehēinaja, ka krekli pateesiba maņā 42,5 rbl. gabalā, bet winsch iņrehēinaja, ka tee isnahf 500 rbl. gabalā. Tāpat ziti apgehrba gabali, kuri nahza tāpat 42,5 rbl. tifa aprehēinats us 1000 rbl. Se mehš redsam, ka kluhda ir pahrat leela. Rad profesora fungam toreis aifrahdija, tad tas mehdsfa atņauttees par laifrafsteem, kur tās ņinas efot bijufchas. War eedomatees, ja winsch peelaifch tiif rupju kluhdu ņche un pee tam wehl ņinatneeks, kuram pateesiba jameklē, un ja winsch wiņu muņņchu ar ņkaitkeem ir operejis, tad kluhda tomehr ir neņaprotama, tā wiņpahrigi tahdu kluhdu war peelaif. Profesora fungs wareja pahrlēezinatees ari par pateesibu, jo winsch atradās ar ministri Blumberga fungu weenā dņihwolli, tā ka tas wareja ņatittees ar ministri katru deenu un winam tomehr naw eenahzis prahtā par tahdeem jautajumeem, par kureem apwaino paņchu apghadibas ministri. Tad par statistiku. Winsch aifrahda, ka statistika naw peeteekofcha, lai waretu ņaimneezifkos rehēinus ņawest. To winsch noleedsa 6. nowembri, ka statistikas naw, bet 3. dezembri winsch atfal ņafa, ka statistika efot deesgan pilniga, lai waretu uņstahdit ņaimneezifkus norehēinus. No ta mehš redsam, ka tas fungs papreefchu runā un usrafsta un tad tiikai ņahf domat. Ja winsch ir kluhdijees, tad tagad no ta laita ir pagahjis wefels mehneņis un mehš waram zeret, ka winsch buhs nahzis pee ņlehdsēena, ka tee ņaitki, ko ņche nolafija Samuela fungs, tee naw ihsti. (P. Kalnifsch no weetas: „Juhš jau wareet eet pee Brunnera!“). Par to jau juhš runajeet. Tad profesora fungam ir katreis usbrukumi waldibai un iņrahdas, ka tee ir waj nu ar ne-taiņnibu waj ar nodomu dariti, lai waretu waldibu nomelnot. Tā, rafstidams par linu uhtrupu, winsch paņtahsta, ka Londonā teekt isuhtrupeti Latwijas lini un no ta taifsa tahdu ņlehdsēenu, ka Latwijā teel isuhtrupeta. Leeta ta, ka tur tahdas uhtrupes pilnigi parastās; tās noteel periodifki, un ir prezes, kuras zitadi naw ne pehrkamas, ne pahrdodamas, tā tiikai zaur uhtrupu. Bet profesors tuhlin iņleeto ņchahdu gadijumu, un usbruhf atfal waldibai. Somehr neņkatotees us to pawirņhibu, profesors daņchu labu reisi eenem Latwijā tahdas weetas, kur japadomā un jabrihnas, tā tas tā waretu buht. Starp zitu winsch bijis Maņkawā tā meera delegazijas lozeklis. Rā statistikis, ņinanņists un — tā lozialdemokratu ņrafzija wehl paņtrihpo — doktors; ta ahrejā iņņahrtne nu buhtu bijuf, bet, deemschehl, ar to wiņš naw panahfks. Tur ta kwalitate ir wajadņiga, tā to ņawā runā eeminejās Samuela fungs. Rad Maņkawā bij jausņtahda praņiba, lai dabutu preefch Latwijas dņelfzekeem ripojofcho materialu, tad te wajadņeja aprahdit, zif leels ir muņņu dņelfzēu tihlis. Mums wiņeem ņinams, ka muņņu dņelfzēu ņleefchu tihlis ir par masu. Mums ir taiņtis projektis, kur mums tas japaplaņchina, jabuhwē jauni zeli, bet profesora fungs-ņpezialists, ekņperts, meera delegazijas ņehdē atrod, ka mums ir weena trefchā dafa leela, ka mehš newaram iņmantot pat to zēlu, kas mums tagad ir. Se newar eedomatees labaku eerozi, tā to, ņahdu dewis profesors pretineeku rotās. Se ir jautajums, ka interefes aifņlahw

profesora funks — Latwijās wāj Padoṃju Kreewijas? Tur mehš buhšim weenis prahtis, ja teikšim, ka labat buhtu, ja tahds profesors nebuhtu uš Maslawu suhtis. (Kalmiņš no weetas: „Wajag suhtit tahdus, kas dšen spēkulaziju ar ņaĆharinu!“). Bet tas naw wišs, ko tas profesors Maslawā isdarijis. Weenā jaukā deenā Padoṃju Kreewijas preekšfehdejās ņino Latwijās delegazijas preekšstahwim, ka BalosĆa funks ir peedahwajis ņawu paņalpojumu Padoṃju Kreewijai. Wiņš gribot pahreet Padoṃju Kreewijas deenestā. Latwijās uštizibas wihrs, aisbrauzis aistahwet Latwijās pilnwaras, pahreet Padoṃju Kreewijas deenestā! Ir jau dšihwē ņĆad un tad redņams, ka daudsi turas pee ta: „Kur man labi ņahjas, tur tehwiĶa“, bet tahdā Ćahriā pahreet otrā pušē — tur BalosĆa funks war reflektet uš originalitati. Bet nu isnahkums ir tahds, ka wiņš neteek peenemts un winam jabrauz uš Latwiju atpaĶal. Nu ir jaluħko to leetu igreest par labu, itĶa buhtu isnahzis pahpratumš, un nu wiņš greesĆas pee Joffes to leetu nosĶaidrot un dabū atbildi: „Juhs peedahwajatees, bet mehš newaram nemt pretim.“ (Ķauzeens pa kreisi: „Juhs atņauzatees uš Joffi.. tur nekahda uštiziba newar buht!“). Ķattis paleek ņattis. (Uplausti pa labi; troņnis ņahlē). Wiņš, warbuht, par ņlitu jumš ir isrunajees. (Ķauzeens pa kreisi: „Ķš winam netizu un juhs tizeet!“). Tad gadu atpaĶal man ar profesora funkc uš ĶaņatstihĆandš, kur eš aisrahdiĶu uš wairakam neparēiņbam. Toreiš eš ismetu jautajumu, kur aisrahdiĶu, dees' wāj tas ir ihsts Latwijās dehs. Tagad man naw ņĆaubu, ka wiņš tas naw: Ķas Wahzijā buhdams gribeĶa krati- tees walā no Latwijās, Latwijā buhdams no Wahzijās, bet Padoṃju Kreewijā buhdams, tas grib atĶal pahreet tur. (Ķauzeens pa labi: „Kur wairak maĶā!“). Bet tomehr tas netrauzē eerastees Ķa ekspertam ņĆai augstā komi- ņijā un preekšĶa ta bij wajadņigš tuhlin greestees pee ministru Ķabineta, lai isdotu atteezigo lehmumu.

Tad waretu ari ņautko runat par otru personu, kuru ari aisĶahra Samuela funks, par Simsona funkc. Simsona funks ari tika no Samuela funkc aisĶustinatš, tapeĶz tam newar garam paet. Mans nodoms nebija par to runat. Simsona funks ir parahdijis ņawu darbibu diwās nosarēs: politiskā un finansielā, tikpat eekšsemē Ķa ari ahrsemēs wiņš to ir peekopis, bet newar ņazit, ka deestn zif ņĶmigi; 1919. gada 25. aprili Parisē wiņš Latwijai Ķaitigas nodewigas darbibas dehl tika isĶlehgtis no latweeņĶu dele- gazijas. Tahds lehmums ņehdē weenbalsigi ir taitis un par to war infor- metees tuwali pee teem, kaš tur ņĶņĶ kreisā pušē. Tā wiņš ir likwidejis ņawu politisko darbibu ahrsemēs. Ķas ņihmeĶas uš finansielo darbibu, tad ari tur winam deestn zif labi peedņihwojumi naw. Wiņš bijis lozeklis, darbigs lozeklis Londonā, Anglijas — Latwijās palihdņibas komitejā. Sapro- tamš, ka tur finansists ir loti weetā, bet winam tur tās finansielās operazijas bijuņĶas tahdas, kas neņaņĶanejuņĶas ar tur peenemto weidu un wiņš ir luhgtis atstahĶ to weetu. Tā wiņš ir likwidejis politisko un finansielo darbibu ahrsemēs un eeradees Latwijā un ari tikpat Ķa weenā, tā otrā nosarē ņahzis tuhlin rihkotees. Ir ņinams un prešē parahdijees ar dasĶadeem preekšĶlumeem. Wiņš greesĶas pee waldbibas; wiņš eet un taisa pee- dahwajumus Ķahdas kanadeeņĶu grupas wahrdā, angļu finansistu grupas wahrdā. Wāj ta ir Ķahda organiseta grupa, wāj tai ir ņinama uštiziba — to mehš neņinam. Ir tikai ņinams, ka Simsona funks winas ņauz par draugeem. Ro wiņš ar ņaweem draugeem Latwijai waretu dot, tas naw ņinams, bet

ko wīnšch nem, taš ir šķaidri pateikts. Wīnšch praša: dolaruš, mahrzinaš, rubluš tikpat Oš, kā zara, Latwijas ne. Taš wehl naw wīšš. Simfona kungs ar šaweem draugeem praša wehl wairaf: wīnšch praša linuš, meščuš, semes, dšelfželuš, oštaš. Kas tad lai paleef Latwijai, ja waldiba Simfona kungam wīšu to dotu, ko wīnšch praša? Tad interefantas leetas ir ari, kā šawu draugu uštizibu ir leetojis Simfona kungs ar kašdu zitu peedahwajumu.

See, deemschehl, ir tee wihri, kuri tika aizināti šhini rakstā no 24. julijsa sem „šwejkopibas nodalaš waditajam“, ar kašdu peedahwajumu waldibai.

„Hôtel de Rome, Riga.
24. julijsa 1919. g.

Godatam J. Meescha kungam, šwejkopibas nodalaš waditajam, Rigā.

Loti zeenits kungs!

Muhsu šarunas par Latwijas šwejkopibas organifešanu mani pamudina nahlt ar šekošheem preefšchlikumeem:

Wišpahriga atšina ir, ka mešš newaram ištift beš ahrsemju kapi-taleem, un wišpahriga wehleščanaš ir nekluht par šweščha kapitala wehrgeem. Eš domaju, ka ir eefpehjams šaweent šchis abas tefeš.

Ja waldiba nodotu uš sinameem noteikumeem šawas Zarnikowas un Doles muiščas, tāpat Salazgrihwu, un zitaš šwju konserwu fabrikaš, tad man buhtu eefpehjams šagahdat kapitaluš starp maneem finanšieleem draugeem, neween preefšch paščas konserweščanas preefšchihmigas eefahrtošanas, neween preefšch konserwu tirdšneezibas organifešanas, neween preefšch wīšu šwju atkritumu iřmantošanas (trahna, šwju miltu etc.), bet ari preefšch šwejneeku apgahdaščanas ar motorlaiwam, nařtu, tihkleem, fugeleem preefšch šwaigu šwju wadaščanas, automo-bileem etc. Ar weenu wahrdu, man ir eefpehja šagahdat kapitaluš, lai muhsu šwejneezibu tuhlt nořtahditu preefšchihmigā augřtumā.

Ar ihpašču lihgumu warēš nodroščinat šwejneeku atalgoščanu, šamehrā ar eestahdeš eeneřgumu, pee kam eš domaju, ka katra eestahde nems tikai šinamu procentu par šawu darbu. Tā kā plaščhi riřkojoteeš ir šagaidama leela pelna, tad walřš war garantet eegulditam kapitalam řinamu procentu, un daliteeš pehž nolihgtāš řkalas wīřa tařlakajā pelnā. Walřš war šew reřerwet teeřibu, pehž sinameem gadeem, pahr-nemt wīšu leetu šawāš rokāš, bet pagaidam wīšu uřneħmumu kontrolet tiklab wišpahrigas leetu weščanas řinā, kā ari atfewiřčkoš jautajumos.

Galwenais labums preefšch walřš ir řchahdā peedahwajumā taš, ka wina, ne graři nete hre j o t, pazelš weřelu apgabalu turibu, doš weřeleem apgabaleem plenu un darbu, wīřai semei lehtu uřturu, kaš zitadi aifeet garām neiřleetota. Radot řcheem produkteem ahrsemēš tirguš, walřš pludināš uš Latwiju ahršemes walutu, kaš mums ir tiř nepeezeefšchama preefšch wīřadeem eepirkumeem, kaš nepeezeefšchami muhsu semei. Rihdřdaliba pelnā preefšch walřš buhš leeš eeneħmumu awotš.

Ja waldiba řhi preefšchlikuma pamata linijas uřřkata par peene-mamām, eš luhdřu man dot teeřibu tařdā garā greesteeš pee maneem finanšieleem draugeem ahrsemēš preefšch drihřas realiřešanas.

Wīřa padewibā Šimfonš.

(Walřš no weetas: „Taš ir loti labi un ko waldiba uř to atbildēja?“)
Waldiba atbild:

„L. P. W. apgahdības ministrija,
swejneezības nodala

5. augustā 1919. g.

№ 3003. Rīgā.

God. G. Simfona kpm. Romas weefnizā.

Uf juhsu rakstisku preefshlīkumu no 24./VII. 1919., apgahdības ministrija pasīno, ka wina prinzipā ir ar meeru dot ahrsemju kapitalistēm konzesfiju uf konserwu ruhpnēezību Latwijā.

Reisē ar šcho apgahdības ministrija uffata par wjadfīgu aīsrāhdit, ka wina wehlaš nodibinat Latwijā pehz eefpehjas loti plaschu konserwu fabriku, lihds ar atteezīgām darbnīzam, ne tikai sīwju, bet arī galas, šaknaugu, augļu pahrstrahdaschanai, tā arī fabriku nebaudamu sīwju un atkritumu ismantoschanai. Lai pazeltu Latwijās swejas raschīgumu ja-iswed dshiwē jauni intensiwaki swejas panehmeeni, ismantojot atflahto juhru sīwju bagatības, tā arī eerihkojot spezielus kugus sīwju trans-porteschanai.

Lai pilnigaki ismantotu sweju un waretu nowehrft swejas rīkhu truhfumu, buhtu wehlams eerihkot Latwijā tihklu austuwes, laiwu buhwetawas, wirwju fabrikas un darwas tezinatawas. Lihds mineto ruhpnēezības eestahschu nodibinaschanai no ahrsemem jaīsgahdā leelaks daudsums tihklu, motorlaiwas, nastas, sahbatu, ahdas drehbju, kugu un automobilu swaigu sīwju wadaschanai.

Waldiba ir prinzipā ar meeru nodot fabeedribai winai peederofchas swejas weetas. Nodroschinot swejneeku atalgojumu šamehrā ar eestahdes eenesīgumu, waldiba ir prinzipā ar meeru garantet eegulditam kapitalam normalu procentu, nemot few no wirspelnas progresīwi augofchu daku. Paturot teešību pehz sinameem gadeem pahrnemt fabeedribu šawās rokās waldiba pagaidam aprobešojas ar fabeedribas wispahreju kontroli.

Reisā ar šcho Juhs teekat luhgti usnemtees starpnēezību šakara nodibinaschanai starp apgahdības ministriju un ahrsemju kapitalistēm.

Apgahdības ministra beedrs: (paraksts).

Swejneezības nodalās waditajs: (paraksts).“

Waldības raksts īsgahjis 5. augustā un tad 11. augustā Simfona kungs uf to atbild.

„Hôtel de Rome, Rīgā.

11. augustā 1919. g.

Latwijās apgahdības ministra beedrim, Rīgā.

Loti zeenits kungs!

Utbildot uf juhsu rakstu sem № 3003, no šch. g. 5. augusta, pagodinos pasīnot, ka kapitalīstu grupas prinzipā peenemt konserwu ruhpnēezības konzesfiju, prasot dauds jautajumu par atfewischkām dalam.

Tā kā interešt īsrahda wīšas semēs, kur peeprafīju šawu pasīstamo domas, tad buhtu wehlams Latwijās interešs, kaut ap muhsu konserwu ruhpnēezību waretu šaistit wīšu semju peedshwojumus, katru šawā šamehrā. Man starpneeka lomā ejot tas gandrihs neeespehjami, jo katra grupa gribetu guht konzesfiju few, tapehz es luhdsu īfdot konzesfiju uf

konferwu ruhpnēezibu Latwijā uf manu wahrdu. Tad es fagrupeſchu Latwijas konferwu ruhpnēezibā wiſu ſemju leelakoſ un labakoſ peedſthwojumuſ, atweeglinot ar ſwejnēezibu faiſtitu ruhpnēezibaſ attihſtibu.

Beedribas ſtatutu projektu domaju iſſtrahdat drihſ un pehſ apſpreſchanāſ ar ſaweem ahrſemju draugeem liſt waldbai to preeſch-regiſtreſchanas preeſchā.

Pamata kapitalſ buhſ mahrzināſ, guldenoſ waj frankoſ, waj ari pamata kapitalſ tiſſ ſchkirſ trihſ grupāſ, pee tam weena buhſ mahrzināſ, otra — guldenoſ un treſchā — frankoſ. Scho jautajumu galigi iſſchkirſim, kad minetāſ grupāſ un eſ ahrſemēſ tilſimeeſ.

Preeſch darba organiſeſchanas ſekmeſchanas loti luhdſu iſdot konferwu konzeſiju uf manu wahrdu.

Wiſā padewibā H. Simſonſ.“

Dabujis wiſas konzeſijas un ko tad darit Simſona kungam wehlaſ, ja ne nobihdit ſawuſ draugus pee malaſ. Tad otrs — ſaraktiſchanāſ ir gahjuſt pahraſ ſtrauja. 5. auguſtā ir rakſtita atbilde no miniſtra, 11. auguſtā ir jau atbilde atpakaſ no Simſona kunga. Rur gan tiſ ihſā laiſā wareja faſinateeſ ar ahrſemju draugeem? Jaiſſalaſ atſinigi, ka waldbiba tomehr naw eegahjuſt uf teem lihgumeem, naw dewuſt meſchuſ, oſtaſ un dſelſzetuſ un naw notikuſchaſ konzeſijaſ. Ir ari eewehrojama Simſona kunga politika. Wiſch ſtahta, ka ir paredeſama waldbibaſ gahſchana un ka aiſ wina ſtahjoteeſ 7 regimenteſ, kuraſ ir gatawaſ 7 lihdiſ 8 nedelu laiſā gahſt waldbibu un katra laiſā ſtahteeſ tāſ weetā. Bet kaſda nu buhſ ta jaunā waldbiba? Konſtituzionela waj kaſda zita. Mani kungi, nu ir pahrlēezinoſchſ fakſ, pa kaſdeem zeleeem ir gahjiſ Simſona kungſ; iſrahdaſ, ka wiſch taſchu ir bijiſ par leeligu un druſtu par ſtrauju. Winam tāſ regimenteſ naw iſdeweēſ eeweeſt, bet zaur Samuela kunga laiſnibu ir bijuſt eeſpehja „wiht ſtrikuſ, ko kaſht waldbibu“. Regimenteſ naw. Taſ ir tuſchſ un tur Simſona kungſ ir pahrrēhinaſeeſ un ari pahrrēhinaſeeſ ſtriku wiſchana, jo ar nepareiſeem ſkaiſtleem nekahdu ſtriku newar ſawiht. Samuela kungſ ſawa ſinojuma eewadā ſtipri uſbruka waldbai; ſchēhlojaſ, ka ir gruhti ſtrahdat, ja waldbiba nedodot wajadſigo materialu. Un tad paſtahta: „Mehſ tomehr eſam leelu darbu padarijuſchi un tā ari ſtrahdaſim uſ preeſchu.“ Samuela kunga ſinojumā ſawā ſinā ir ari atrodama atbilde uſ pahrmētumeem. Waldbiba uſ teem peepraſijumeem ir atbildejuſi, ka riſhlojumſ iſdotſ wiſeem reſoreem, bet leeta ir ta, ka wina negaida uſ teem dokumenteem. Wini ſaka: „Taſ muſſ jadod, un tā ka tur ſtrahdā walſiſ darbu, tad weenſ otriſ dokumentſ buhſ wajadſigſ.“ Tā tad uſ kleeſeenu newar dabut. Samuela kungſ ſino par dokumenteem, kuri nonakluſchi wina rolaſ pehſ 9 deenam. Tahlaſ wiſch paſtahta, ka no komiſijaſ wiſch ſanehmis ſchoſ dokumentuſ 24 ſtundāſ. Tā tad 8 deenaſ palika dokumentam preeſch iſſtaigaſchanaſ pa reſoreem. Tad Samuela kungſ wehl aiſrahdija, ka taſ eſot neweiſli, ka wajadſiga rakſtita peepraſiſchana. Waru teiſt, ka ſchahda formalitate ir wajadſiga, jo Samuela kungſ patſ neſin, kaſdi dokumenti pee wina atrodāſ un kaſduſ ſanehmis. Ja Samuela kungſ naw noſaudejiſ, tad wiſch ſawā kanzleja atradiſ kaſdu rakſtu, kuru wiſch ſanehma tā atbildi uſ ſawu rakſtu. 12. nowembri walſiſ kanzleja ſanehma rakſtu, kura Samuela kungſ peepra-

Ńija dokumentus, kuri pateesiba winam jau bija nosuhiti 8. nowembri. Es nejauschi gadijos pee walsis kanzlejas direktora kunga, kad eenahja kahds eerehdnis ar papiru, kurā Samuela kungs peeprafija minetos dokumentus, bet nepagahja ilgs laiks, kad israhdijs, ka Ńhee dokumenti issneegti komissijai jau 8. nowembri. Tā tad 8. nowembri Samuela kungs sanem rakstus, bet 12. nowembri wehl winu peeprasa. Wina kanzleja ir weegli pahredsama. Turpreti tai kanzlejā, kur winam tai paschā momentā wareja dot atbildi, ir pahri par 4000 numuru. Ja tur buhtu tahda nekahrtiba, kahda ir pee Samuela kunga, tad teescham ta rewisija eewilltos loti tahlu. Un wiŃs tas tika ar tahdu uswaru Ńhe zelts preeŃchā Satwersmes Sapulzei. Te tika stahstis, kahdas tur esot nekahrtibas, bet lihds ar to ir ari peerahdits, kahdas nekahrtibas ir rewisijas komissijā. Te Ńaka, ka tas ir neswarigs, bet kad nahk tas pats no otras puses, tad tas wiŃs ir swarigs. (Dr. Kalninsch no weetas: „Nu turpineet, turpineet Ńawu swarigo leetu!“).

Kas Ńhmejās us paschu rewisijas komissiju, tad, kā wairakreis jau tika aisrahdits, tur naw nekahda sinojuma no paschas komissijas. Tur ir weenpusigs pasinojums, ko ir atstinuschī eŃsperti un leezineeki. WiŃu zeenibu pret leezineekeem! Bet leeta nu ir ta, ka newart ignoret ari ofizielus dokumentus. Peezineeki Ńaka, ka milti esot Ńlitti, bet dokumenti peerahda, ka maise ir laba. Peezineeki Ńaka, ka noliktawas pahrpilditas no nederigām prezem, turpreti ofizieli dokumenti rahda, ka to pretŃchu nebuht naw til dauds, to waretu buht wairak. Galu galā luhgumu un Ńuhdsibu komissija naw prasijust nemas to pusi, pret kuru apwainojumi greeschas, naw noprasijust resoru preeŃchstahwjus. Samuela kungs uŃstahjās ar tām latinu frasem. Te nu buhtu jafaka, ka winam wajadsēja atminetees wehl kahdu zitu frasi: „Audiatur et altera pars“, ko winam kā juristam tatschu wajadsēja Ńinat. Samuela kungs to bija aismirŃis. Tā tad wiŃsch nenoprasa otru pusi, nahk tika ar Ńaweem apwainojumeem, zel tika tos preeŃchā un grib pahrwehrst Satwersmes Sapulzi tika par kahdu teefas eestahdi. Tagad nemsim isklaussimees weenu, tad otru un tā tas willfees bes gala. Pats Samuela kungs grib Ńhelet profurora lomu. WiŃsch grib pahrwehrst Satwersmes Sapulzi ne par to, kas wina ir, bet dod aismuguras Ńpreedumus, nenoprasidams tos, pret kureem apwainojumi wehrsti. Ja winam kahdreis kā adwolatam ir patizis nostahtees pee teefas galda tad, kad pretejā pulte ir bijust neaisnemta, un dot aismuguras Ńpreedumu, tad winam wajadsetu buht Ńtaidram, zil weegli tahdi aismuguras Ńpreedumi ir apgahschami. Te nahk preeŃchā ar tahdeem isteizeeneem, ka grahmataŃ esot chaotiskā stahwolli. Par grahmatam tika aisrahdits, bet no otras puses aisrahdija, ka pehz tām nemas naw prasits. Es negribu fazit, ka grahmataŃ ir deestn zil labā stahwolli, ka winas ir idealas un tajās naw nemas truhkumu. Winās, tāpat kā katrā jaunā eestahdē, ir Ńawi truhkumi. Eestahdes ir jaunās un truhkumi tā tad ir ari grahmatās. Zil gruhiti ir Ńawest jaunās eestahdēs grahmatas, par to Samuela kungs waretu apjantatees pee Ńawa otra komissijas beedra Stubika kunga. Tam bija ari Ńawā laikā darischanas ar grahmatam, darischanas ar walsis naudu. WiŃsch Ńin, kā ar walsis naudu ir rehŃini jafawed. Stubika kungs to darija ar labako wehleŃchanos, bet ideali tomehr ne arweenu bij jafneedŃami. Mums jarehŃinas ari ar to, kahdos apstahklos wiŃs tas teef darits, bet nahk un fazit, ka grahmataŃ ir chaotiskā stahwolli, tas no Ńchis weetas ne-bija peeminams.

Wispirms tifa mineti lihgumi, kuri efot bijufchi flitti, tee efot nefufchi daudf faudejumus, prozentes efot maffatas augftas, sumas tikufchas pahrmaffatas un faudejumu leelums efot 354 miljoni. Zenas ir nemtas pehz statistikas. Pehz weenas grahmatas fchurnala, ifnahf ta, pehz otra — zitadi un pehz trescha wehl zitadi. Schis treschais fchurnals ir dshwes ihfteniba un fchis fchurnals mums leef preefcha ihtos ziparus. Romifija naw lihgumu ftatijufi zauri pehz fchi trescha fchurnala un mehsh redsam, zit ta tahlu nogahjufi no dshwes. Statistika war buht tifai par to, kas jau pagahjis, bet tagad zenas jarehkina ne pehz pagahntes, bet pehz nahfotnes. Tad ir wehl leela wirtene fcho rehkinu, kuru lihgumi efot ar leeleem faudejumeem un sumas efot iffneegtas bes kahda procentu aprehkina. Ja fchahda elementara finansjela nesaprafchana ir notikufi tur, kur par to nemas newar runat, tad mehsh waram eedomatees, ka Samuela kungs uffkata par tif kwalifizetu fcho kungu, kurfch nahf ar widuslaira panehmeeneem. Bet par wifam leetam ta ir nolaidiba ja no fchis weetas nahf ar tahdeem nedibinateem pahrmetumeem. (Starpfauzeeni: „Naw teefa!“). Tad leelaf pawirfchiba ir rehkinos no otra junija par 2500 tonnam miltu, kur jamafsa tifai 25%. Ne wifa suma bija jamafsa, bet tas ir pawirfchs, nepateefs sinojumsh. Se ir fatalifti tahdi zihpari, kuri eet pa wifu tautu. Sche, Latwijā, mums ir apgahdibas ministrija ar daschadam preefchrozibam. Preefch ahrsemem apgahdibas ministrija ir tahds pats kontragents, ka wifit ziti. Uri zufura leeta jarehkinas ar pasaules tirgus konjunkturu. Rungi, nemeet kaut kuru katru leetu, peemehram, leelo ifkleegto Rutifkera leetu. Ministru presidents jau aifrahdija, kahdos apstahklus tas ir notizis un ta tee lihgumi flehgti. Samuela kungs, uf to lihgumu ir eemafats 1 $\frac{1}{2}$ miljona, bet faudejumu naw. Ko tad juhs, fkaidra dwehfele, wehl gribeet? (Sahl smeekli). Tad munizijas pirkfchana Londonā. Samuela kungs aifrahdija, ka jarehkinotees ar apstahkleem. Samuela kungs, ja juhs finatu tos apstahklus, kahdi bija Bermondta laika, waj tad tee bija labafi, ka Londonā? Es domaju — ne. Juhs negribejat peceet pee leetas pehz fatura, ka tas peenahzas. Jums wajadseja prasit ne tos leezineekus, kas jums leezinaja par labu, bet tas perfonas, kas tos pirkumus ir ifdarijufchas. Bet ta ka komifija naw par to interesejupees, tad wina ari naw dabujufi finat par wifam tam sumam, kuras Londonas bankā teef pahrmaffatas. Tagad jauta, kapehz wifsh tas ta notizis. To wajadsetu papreefchu iffinat un tad nahft ar pahrmetumeem. Sa „Metal and Chemical Bank'a“ prafa atfaukfmes par lineem; wini greesa ftatus uf Latwijas lineem, bet kad wini redseja, ka lini noeet garam, wini gribeja fatarus ifjaukt. Un tas nahf tagad par leezineeku. Ir redsamsh, kahdi leezineeki ir fanemti. Tad par walutas stahwolli. Se buht Brunners, bet tas nahf ar tahdu leezibu, kahda Samuela kungam patihl, bet newar eedomatees, ka mums ir finansu nodala, kur war dabut finas. Mehsh redsam, ka naw bijufi wehleschanas fcho leetu noskaidrot, tifa nemts tifai tas, kas buhtu preefch fkaistata wahrda, lai waretu fataifit milionus, lai waretu eet un stahstit, ko walidiba ifdarijufi. Ur fewifchku patifchšanu mineja filku rehkinu, fauza to par fahlitu. Ja, fahlits winsch nu ir gan, bet ne ar tahdu fahli, ka to Samuela kungs domaja. Se miniftra presidenta kungs jau aifrahdija, ka tahdus lihgumus ir flehgufchas wezas walstis, kas jau no fenam deenam ir ar lihgumeem strahdajufchas, kuram eefchejee un ahrejee tirgi pafihstami, kuram ir ufstiziba. Un fche Latwijā, wehl neatfihsta walstis, noslehd

tahdu pašu lihgumu un nu tas ir sliktš. Polija, kura ir jau juridiski at-
 sīhta, kurai ir daudš drošhaks stahwoflis, nekā Latwijai, ir noslehguši daudš
 sliktaku lihgumu. Ka ir noslehgtš daudš sliktakš lihgums, to ministru pre-
 sidents teiza, bet tas, kā redsams, jums nepeeteef. (Sahlē trofknis). Ir
 wajadfigš wifadā sinā naht ar tahdeem aifrahdiijumeem, ka, luhk, waldiba
 tur un tur ir slikti darijusi, bet eefsch kam tas pašahw, par to nemas nerund.
 Tā isnahk gan, ka Samueta kunga preefshā zeltaiš sinojums sahlis un pat
 par daudš sahlis. Inahza, ka bija wajadfigi materiali, kuruš laudim waretu
 pašahstīt, ka to un to waldiba ir darijusi, wajadseja šahstīt par kuku nehmejeem u. t. t.
 Tagad tas wairš naw wajadfigš. Tagad Samueta kungs nobod dsejolu
 krahjumu no šaweem eefperteem un šaka: luhk, waldiba ir tikdaudš darijusi
 un to ir ismantojuschi tee, kam ir pret Latwijas walsti šawi eebildumi, bet
 komiſija naw aprobeschojusees ar škaitu mefleschanu ween un man leekas,
 ka fewiſchki tās leetas praša to, ka komiſija beš instruzijas newar darbotees.
 Komiſija jau usmetas par otru waldibu. Kas tagad ir waldiba? Tagad
 jau komiſija ir ta waldiba. Komiſija noleeds flehgt lihgumus, aifleeds isdot
 ischelus danu konsulam. Tad juhs pehz tam atplehteet azis, jo juhs pašchi
 neefet spēhjigi neko atrast un kad eerehdnis, kurfch neklausā waldibai, teef
 atlaiſts, tad ir uguns pakulās, kad Ralnina kungs kleeds: „Atlaiſt, atlaiſt!“
 Šahdi eerehdni, kuri waldibai neklausā, ir uš weetas atlaiſchami. Ralnina
 kungs ir gribejis pawedinat waldibu uš starptautisku likumu lauſchanu. Teef
 aiftureti Leepajā Polijas meera delegazijas un miſijas preefshstahwi uš
 robescham, jo israhdas, ka wineem esot lihdsi pakas, kuras esot jataiſa walā.
 Ralnina kungs greeſchas pee ahrleetu miniftra beedra, lai tas pakas taiſtu
 walā, jo tur esot nauda eefshā. (Ralninsch no weetas: „Leels noſeegums!“).
 Pehz Ralnina kunga domam leels noſeegums, ka tur ir nauda eefshā.
 (Ralninsch no weetas: „Nu pameflejeet, pameflejeet!“). Suhtneeziiba iswedot
 naudu un wajagot taiſt tās pakas walā. Tur ari laikam atradās preefsh-
 stahwiš no ismekleschanas komiſijam, kuran jataiſot tās pakas walā un ne-
 rehkinajas ar waldibu. Peenahk brihdis, kad tām pakam jateef taiſtām
 walā. Waldiba isleeto wifus spēhus: eet ſaraktiſchanas un ſarunas un
 tās pakas ar leelām mofam dabū pahri robescham. Bet poli ir dſchentlmeni
 un šaka: „Mehs eſam apwainoti un gribam parahdit, kas tonis pakās ir.“
 Uttaiſa walā un israhdas, ka tur ir eefshā preefsh zelotajeem wajadfigas
 leetas. Naudas naw, lai gan naudas weſchana ſuhtneeziibai ir paraſta leeta.
 Es domaju, ka tagad, brauzot uš ahrsemem, muſu ahrleetu miniftrs un
 Wahzijas ſuhtnis beš naudas nebrouza. Un ja ministrija buhtu lahwuſees
 eebaiditees no tās komiſijas un pakas buhtu tikufchas taiſtas walā, kas gan
 tad buhtu isnahzis? Ta buhtu rupja starptautiska likumu pahrkahpschana
 un uš to gribeja pawedinat Ralnina kungs. Ja tahdā wirſendā komiſija
 tahlak ſtrahdatu, tad naw droſchi, ka nahtu atkal šahdi ahreji ſareſchgijs
 un tad tas pats Ralnina kungs ſawā paraſtā toni fleegtu: „Ja, ja, luhk,
 ta waldiba!“ un no ta katedra, warbuht, fiſtu duhres un noturetu ſkanu
 runu par ahrejo politiku. Un, kungi, ſawi panahkumi Ralnina kungam ir
 bijuschi. 17. nowembri polu note ir peenahkusi, bet newiſ ſchai komiſijai,
 bet gan waldibai, jo ahrsemēs ſchahdas komiſijas nepaſiſt, diwwaldiba
 newar buht, war buht tik weena waldiba. Un waldibai ar ſcho noti jateef
 galā; Ralnina kungs, ſinams, palihdſet neees. (Ralninsch no weetas: „Ne,

ne!"). Tad wehl ir parahdijufchees tahdi fawadi fludinajumi laikrafts. Gandrihs waretu nolift, bet wini aifkar druftu wairaf waldibu. Sludinajuma ir teifts, lai peeteizas tee, kas teef wajati par fawam leezibam. Tas ir gan fawadi. Waj tahdi wajati ir pawifam bijufchi? Tahdi fakti naw konstateti. Ja tahdi wajatee ari atrastoš, tad tee buhtu ari komifijai finami, bet ja wini ņchai komifijai neuftizas, tad ar fludinajumu nefas nebuhs panahfts un tad buhs weltigs gaiņa fawilnojums. Ir wehl flawenafi fludinajumi, kuroš teef luhgts uņrahdit wifas tās prezes, ņahdas waldibai ir peedahwataš. Ur preiņkuranteem wairš nepeeteef. Mehš apfarojam ņpekulaziju, bet te wajag peeeet ņlaht tahdeem ņpekulanteem, kuri, warbuht, no waldibas ņoditi un ņazit: eš to un to peedahwaju par tahdam un tahdam zenam. Tad mehš neefam garanteti, ņa nahfoņchu reiņi Samuela kungs atfal nolafis weņelu rindu wahrdu — uņ to, luhf, iņeet komifija, kurai wajaga weņt meeru walņti. Rahtš tad ir tas meers, kuru waldiba war dot? ņpekulanteem wini wairaf tiž, neņa waldibai. Ta ir walņis neewafhana, nizinafhana. Mums jauna walņi jarehņinas ar daudsam nebuņņhanam. Mehš ņinam, ņa weend otra weeta ir neņahrtibas. Mehš ņinam, ņa waldiba grib winaš nowehrņt un mums ir pahrlieziba, ņa wina tās nowehrņis. Ja waldibai eet palihgā, tad wajaga eet palihgā objektivi un par palihgeem naw janem perņonas, kas ņtahw opoņizija. Tu ir wrangeliade aiņgahjuņi, bet te grib otru jaunu wrangeliadi iņweidot ar ņcheem dņejoteem. Muņfu walņi ir dauds tahdu, kas neņaprot iņņtenibu. Ir dauds jautajumi, kuruš tauta nepaņiņt un tadehl mums wina jamahza, bet ja ņche eet tauta un neš aplamaš ņinas, tad mehš ņchai komifijai wairš newaram laut darbotees. Ta ir nizinafhana pret walņi un tapehž ir ņingraš inņtrukzijas jaewehero. Lihds ņchim komifija naw eewehrojuņi ņahrtibas rulli, ņo wina pati peenehmufi. Tapehž turpmaņ winai newar aikaut riņkotees un tikai ņingratās robeschās winaš darbs warš noriņnatees. (Troņnis un ņahju ņņchana pee ņozialdemokrateem, aplauņ pee ņemneeku ņaweenibas).

Preņidents J. ņņchalņte: Wahršs peeder Lindinam.

R. Lindinņch (ņozialdemokrats): Zeenijamā ņapulze! Mani pahņņteids Breescha kunga runa. Ja Breescha kungs iņteizās, ņa Simņons teizis, ņa wiņch no fronteš aizina 7 regimentes, tad, man leeņas, ņa Breescha kunga weeta ir uņ apņuhdņeto ņola. Tahlat Breescha kungs ņino par Balodi un Simņonu, tad, domaju, to wajadņeja eeņneegt un paņinot luhgumu un ņuhdņibu komifijai, lai wina ņin, kas tās par perņonam, kuraš wina peenehmufi. Eš negribu ņazit, ņa luhgumu un ņuhdņibu komifija ir nemaldiga, ņa wina newaretu ņluhditees. Wina, warbuht, teefcham tahdas perņonas ir peenehmufi, bet Breescha kungs wiņu laiku to ir ņinajis un tomehr ir zeetis ņluņu. Tas nu naw ņmufi, ņa komifija darbojas tik ilgi, bet juhs neņakeet komifijai, kur jums tahdi fakti ir roņās. Bet ta leeta laikam negroņas ap to. Breescha kungs laikam nepeeweda toš peerahdijumus tapehž, ņa agraf tas nebija no ņwara, bet tagad jums buhtu no ņwara to peerahdit. Raš objektivi ņpreedis, tas nahņs pee tahda ņlehdsena, ņa Breescha kungs eņņpertuš gahnija tikai tapehž, ņa gribeja paņchu komifiju noņtahdit neweiņlā ņtahwoņt. Tas ir jaatņihmē. Kad eš dņirdeju preeņņchlikumu, ņa komifijai jausleef eemaufki, ņa rewifija iņdarita, rewifija, kas pehž miņiņtru kabineta aiņņinuma ir nepareifa, tad man uņmahzas jautajums, waj teefcham buhs pareiņi. Aņņahņim ņcho ņchauro telpu un pahreeņim kautkur uņ ahrpuņi. Tur tauta lihdiu

leed no wifām pušem un eefneeds fuhdsibas par nekahrtibam. Tā no Ruje-
 nes apfahrtnes ſchēlojas beſſemneeki, ka tur pehdejā laikā pahrđota muilſcha
 par 150.000 rbl. ar 90 puhrweetam meſcha u. t. t. Rā nu to wareja pahr-
 dot, waj wajadſigā atlauja bija? Un waldbiba tahdu atlauju ir dewuſi.
 Sino no Wallas atrinka, ka tur pahrđotas mahjās. Rā taš war notift,
 tad ir ſinamš aiſleegumš, ka naw brihu pahrđot? Ta pahrđoſhana eet
 pat tiš tahlu, ka ir pahrđota Latgalē pat weſela pilſehta, Warlkani, kaſdam
 tur Lamſteram. Tapehž eš jautafchu, waj ta ir pareiſa politika no waldbibas
 puſeš? Eš negribu teikt, ka miniſtri pee wiſa ta ir wainigi, bet tadehl jau
 wajaga iſmeklet un preefch tam ir fuhdsibu komiſija. Mehš ſinam ari wehl
 zitaš leetas. Rahdš ſemneekš ſino no Zehſim, ka wiſch pahrđewiſ linuš.
 Par winu kwantumū eš neſinu, to, warbuht, ſināš waldbiba, un ja wina to
 neſināš, tad, warbuht, par to paintereſeſeeš iſmekleſchanaš komiſija. Wiſch
 pahrđod linuš un fanem par to 2400 rbl. Pahrejot mahjāš, wiſch redſ, ka
 uš kwihti paraſtiješ, ka ſanehmis 10.000 rbl. Waj par tihriſchanu ir
 ſamaſſati tee 8000? Tai paſchā weetā kahdš zitaš ſemneekš ſanehmis 1900
 rbl., bet kwihti wiſch paraſtijiš par 4000 rbl. Semneeki pahreet mahjāš
 un dabū ſinat par leetas iſhto puſi un kā lihſtin lihſch. Un ja wini balſo
 par ſemneeku ſaweenibu, tad newiſ tadehl, ka wini atbalſta waldbibu, bet
 tadehl, ka tee bihſtaš, ka war naht wehl kautkaš launakš (Aplauſi pa labi
 un ſauzeenš no weetaš: „Sozialdemokrati!“). Ja tagad aplaudē Ahihweš
 kungš un ja waldbiba war ſehdet tagadejā ſaſtahwā, tad tikai tadehl, ka ſem-
 neeki bihſtaš, ka war naht wehl kaš launakš. Ta naw laba leeziba par
 waldbibu. Reiſ eš ſche eſmu eefahziš runat par lineem, atlaujeet man aiſ-
 rahdit wehl uš weenu ſaktu. Latgalē nodibinajuſeeš kaſda linu ſabeedriba,
 linu kooperazija waj linu ſekzija un ſchi ſabeedriba 2 mehneſchu laikā nopel-
 nijuſi wairafuš miſjonuš. Neſin, waj taš tā ir waj naw, bet man tahdaš
 ſinaš ir, un te buhtu rewijiſaš komiſijaš darbš pahrbaudit, waj taš teeſcham
 tā ir. Saprotamš, muhſu walſtiš mehanizmu ir eeweefuſchāš daſchadaš
 kluhdaš, bet taš wajaga atraſt, un winaš war atraſt tikai tad, ja darbojaš
 rewijiſaš komiſija. Mums wajaga atraſt tahdu zelu, lai muhſu walſtiš waretu
 teeſcham attihſtiteeš, bet te naht Breeſcha kungš un ſaſa, ka juhš ar to
 difſreditejeet waldbibu. Warbuht, ka waldbiba ſchahdā gadijumā difſredite
 paſchu walſti, bet walſtiš un waldbiba naw weenš un taš patš. Ja tagad
 nahtu kahdš atſinumš, kurſch atſiht, ka waldbiba teeſcham pareiſi riſklojaš,
 tad taš ſinamā mehra war kriſt ari uš paſchu Satwerſmeš Sapulzi. Tee
 ſemneeki, kaš pahrđewa Zehſiſ linuš un paraſtija kwihteš par 10.000 un
 fanem nauđu par 3000 lihđš 4000, tee domāš, ka Satwerſmeš Sapulze to
 atſiht par pareiſu. (Ahihwe no weetaš: „So jau juhš nerewidejāt!“). So
 wajadſigš rewidet. Wajaga ſazit, ka to rewijiſu wajaga turpinat, turpinat
 un wehl reiſ turpinat. Wajaga ſazit, ka to zilweku-ekſpertu ir par maſ.
 Wajaga zenſteeš ar wiſeem ſpehkeem leetu noſtahdit uš ziteem pamateem. Man
 leekāš, ka ſchi treſchā ſehde, kur waldbiba teeſ dariti ſinami pahrmetumi.
 Satwerſmeš Sapulzeš, leekāš, itkā peenahkumš naw katreiſ naht un ſludi-
 nat weſelu wirkni wiſaduš pahrmetumuš un uſbrukumuš ſinamām perſonam,
 kā to dara Breeſcha kungš. Ja juhš tā gribeet riſkoteeš, tad mums janem
 wiſi no weetaš, jo par katru perſonu mehš atradiſim ko nebuht, ja ne ſabee-
 driſkā diſhwē, tad perſonigā. Waj teeſcham mehš newaretu pateikt, ko mehš
 gribam. Eš domaju, ka preefch katra, kaš riht laſiš awiſi, kā ari preefch

eem klauſitajeem, kas te atrodaš, buhš ſkaidrš, ka wišš no ſnamas puſeš teef daritš tik tapehž, lai diſkreditetu rewifijas komifijas darbibu. Ja taš tikai tapehž daritš, tad, eš domaju, ka taš pilnigi neweetā. Wajadsetu tnahšt ar materialeem un peerahdit, ka taš, ko te zehla preeſchā rewifijas komifija, ir nepareifi. Waj teeſcham wiſeem tee jautajumi ir tik ſkaidri, ka walſti nefaš naw ko rewidet, un ja taš tā ir, tad ar meerigu ſirdi balſojeet par preeſchlikumu aprobeſhot rewifijas komifiju. (Aplauſi).

Presidentš J. Tſh a k ſ t e: Genahziš preeſchlikumš ſehdi pahrtraukt. Wehl ir trihš runataji. Eš luhgtu pazeltees toš, kaš buhtu par ſcho preeſchlikumu. Uzimredſot majoritate.

Nahkoſchā ſehde zeturtdeen, plſt. 5 pehž pušdeenaš.

(Sēhdi ſlehdi plſt. 11.40 wafarā).

II. šehijas 2. šehde 1920. gada 25. nowembri

(Atklahta pulksten 5.50 min. pēc pusdeenas).

Seemellatwijas apgabalu wehlešhanu komisijas siņojums. — Waldbibas atbilde uš jautajumu Walfas pilsehtas un winas apfahrtnes saimneezifās un kulturelās jaunusbuhwes leetā. — Jautajums waldbībai besdarbneeku leetā. — Finanšu un budšeta komisijas siņojums. — Puhgumu un subfibu komisijas siņojums.

Presidentis J. Šchakste: Satwerfmes Sapulzes šehde atklahta.

Šchāi šehde turpinasees argrat pasludinatā deenas fahrtiba, kura teef papildinata ar fefofsheem likumprojekteem: Pahrgrosijumi pee noteikumeem par ahrsemju pilsonu pasu peeteikšhanu un ahrsemneeku uštureschanos Latwijā. Tad pahrgrosijumi pee noteikumeem par ahrsemneeku pašem. Tahlat nahks wehl papildinajums pee deenas fahrtibas zaur Seemellatwijas apgabalu wehlešhanas komisijas siņojumu. Bes tam finanšu un budšeta komisijas siņojums tiks lītts preefšhā, un tad wehl tahlat buhs atbilde no kabineta uš eefneegto jautajumu.

Wehl Satwerfmes Sapulzei ir peenahzis apšweikums uš walstis gada šwehtkeem no Wladiwostokas, kuru ir suhtijufchi Latwijas pilsoni Wladiwostokā zaur Latwijas konsulu Šujinu.

Romisijam teef nodoti fefofšchi likumprojekti: Noteikumi par teefu siņneschu talfes pahrgrosišhanu — teef nodoti juridiskai komisijai. Gebildumu naw? Peenemts. Tad finanšu un budšeta komisijai teef nodoti fefofšchi likumprojekti: Par rauga atzises nodokla paaugstinašhanu, par tehjas atzises nodokla paaugstinašhanu, par wihna atzises nodokla paaugstinašhanu, par fehrkozinau atzises nodokla paaugstinašhanu, par nastas produktu atzises nodokla paaugstinašhanu, par besalkohola kwasa, limonades, auglu uhdena, finalko un seltera apliškhanu ar atzises nodokli, par alkoholu saturošchu auglu-ogu šulu un kwasu atzises nodoklu paaugstinašhanu un par atzises noteikumeem padoto weelu raschotawu un pahrdotawu patentu nodokli. Wifī šchee likumprojekti teef nodoti finanšu un budšeta komisijai. Gebildumi naw? Peenemts. Tad noteikumi par biršjam teef nodoti finanšu, tirdšneezibas un ruhpneezibas komisijam. Papildinajums pee likuma par fugu tonnašas un lotšchu nodokleem Latwijā teef nodots finanšu un budšeta komisijai. Noteikumi par bijušcho Kreewijas agrarbanku aisdewumeem Latwijā — teef nodots finanšu un juridiskai komisijai. Tad ir eefneegums par pilsonem, kas buhtu usnemami Latwijas pawalstneezibā: Ofwalds Freiwalds, Ludwigs Rublinskij un Wafilijš Matwejewš nododams juridiskai komisijai. Sozialā likumdošhanas komisija luhds likumprojektu par ihri un dšihwoleem nodot ari winas zaurflatišhanai, waj par nodofhanu eebildumu naw? Peenemts.

Jr eefneegts likumprojekta eerosinajums par Latvijā noleegtām iswedamām un eewedamām prezēm. Schis eerosinajums tiks wirfīts tai kahrtībā, kahds ir paredsets kahrtības rullis. Wahrds peeder Seemellatwijas wehleſchanu apgabalu komiſijas preeſchſehdetajam Nonahzam.

Seemellatwijas apgabalu wehleſchanu komiſijas preeſchſehdetajs D. Nonahzš: Satwerfmes Sapulzes wehleſchanas Seemellatwijas apwidōš, kuri atſwabinati no igauņu ofupazijas, dewuſchas ſekofchuſ rezultatus: No 6111 wehletajeem balſis nodewuſchi 4852. Tā tad peedalijuschees pee wehleſchanam 79,4%. Wiſpahrejās wehleſchanās peedalifchanās % bija maſleet augstaš, proti 84,88%. Wiſmafakais peedalifchanās % bijis Walkas-Rahgeru pagastā — 66,49%, wiſleelakais Leellugaschu pagastā — 87,29%, tā tad ſwahrstiſchanās ir notifuſi uš 20,80%. Wiſpahrejās wehleſchanās wiſaugstakais peedalifchanās prozents bijis Kalnzeema pagastā Dobeles aprinkē — 99,22%, wiſmafakais Kraſlawas pagastā Daugawpils aprinkē — 53,32%, ſwahrstiſchanās % — 45,90. Zaurmehrā tomehr pee wehleſchanam Seemellatwijā peedalijees leelaks % wehletaju nekā Latgalē, jo Latgalē peedalijās 78,17%. Attureſchanās eemeſli daſchadi un weens no teem: igauņu eefpads, jo igauņi ſaagitejuſchi ſawus tauteeſchuſ tahdā kahrtā, ka no wehleſchanam wajagot atturetees. Drlahrt, minams leelais attahlums, jo ir tahdi pagasti Seemellatwijā, korōš uš wehleſchanu loſalu jaeet 20 werstes. Nederigaš balſis bijuſchas 88, kaš istaiſa 1,9%. Tā tad derigaš bijuſchas 4764, kuras peh3 ſarakteem ſadalaš ſekofchi: par ſaraktu Nr. 1, Seemellatwijas beſpartejifko pilſonu liſti, ir nodota 601 balſis; par ſaraktu Nr. 2 — Latwju demokratu ſaweenibu — 230 balſis; par ſaraktu Nr. 3 — Latwijas ſozialdemokratifkās ſtrahdneeku partijas liſti — 2844 balſis; par ſaraktu Nr. 4 — latweeſchu ſemneeku ſaweenibaš liſti — nodotas 732 balſis un par ſaraktu Nr. 5 — apweenoto beſpartejifko, beſſemneeku un maſſaimneeku un Latwijas darba partijas liſti nodotas 357 balſis. Tā tad Satwerfmes Sapulzē nahk pirmee kandidati no ſaraktu Nr. 3 un no ſaraktu Nr. 4, kurſch bija apweenojees ar ſaraktu Nr. 1.

Wehleſchanu apgabals Seemellatwijā ſamehrā naw leels. Samdehē ari apgabala wehleſchanu komiſijas inſtruktori beeſchi wareja apbraukat eezirknu wehleſchanu komiſijas, kahdu bij pawifam 11 wiſā wehleſchanu apgabala, un pamatigi wareja informet un inſtruet wehleſchanu waditajuš. Tapeh3 ari ſuhdſibu par kautkahdām neſapraſchanam bija wiſai maš. Upgabala wehleſchanu komiſijā pa wiſu laiku eenahza tikai 4 ſuhdſibaš, kuras ari wiſaš tika atraiditaš. Tāpat ari pa wiſu wehleſchanu laiku eezirknu wehleſchanu komiſijas ahrpuš wiſpahreja wehleſchanu protokola naw bijuſchi jaſaſtahda nekahdi ziti protokoli. Pawifam ir tikai 8 protokoli ahrpuš wiſpahreja protokola, un ari tee ir tikai ſaktu konſtatejums, bet nenorahda ne uš kahdām nekahrtibam, waj uš kahdām leelakām neſapraſchanam. Tee ir tikai tahdi, kaš norahda warbuht perſonu atraidifchanu, kurām naw bijis wehleſchanu teeſibaš. Wiſpahrigi jaſaka, ka wehletaji ir iſturejuſchees ſamehrā apſinigi un loti forekti. No weenaš ſuhdſibaš apgabala wehleſchanu komiſijai ir konſtatejams taš, ka daſchas amata perſonaš warbuht aif pahpratuma waj ari ziteem kahdeem eemeſleem naw pratuſchas ſchirt ſawu amata ſtahwolki no weenkahrtſchām pilſonu teeſibam. Tā ir gadijums, kur kahds aprinka preeſchneekš, kahdas aprinka waldeš lozeklis un tāpat kahda amata perſona no teeku reſora ir iſſuhtijuſchi uſaiztnajumus uš wehleſchanu ſapulzem, taiſni

us to ſapulzi, kurâ bija jauſſtahda kandidatu ſarakſts. Wini bij uſaizina-
juſchi wehletajus „neſtrukſtoſchi eerastees“ us ſcho ſapulzi. Apgabala weh-
leſchanu komiſija konſtateja, ka te katrâ ſinâ ar tahdu ofiſielu rakſtu, kâ ar
ſcho uſaizinajumu, ir notikuſi ſawâ ſinâ wehleſchanu eeſpaidoſchana, bet
tomehr naw peerahdits, ka kandidatu ſarakſta parafſitaji buhtu tiſuſchi pee-
ſpeesti to darit. Formelus eemeſlus wehleſchanu apgabala komiſija zitadus
nelahdus neatrada, lai kandidatu ſarakſtu atraiditu, un tapeh3 aprobeſchojâs
ar to, ka mineto eerehdnu rihzibu paſinoja winu teeſchaj preeſchneeziſbai.
Tahlat apgabala wehleſchanu komiſija konſtateja, ka tahds polizijas waras
preeſchſtahwis ir pahpratis agitazijas brihwibas noteikumus, par ko tam ir
notikuſi domu iſmaina ar apgabala wehleſchanu komiſijas preeſchſtahwi, pee-
lam leeta ir aprobeſchojuſees ar protokola faſtahdiſchanu. Somehr, kâ jau
aſrahdiju, ſchee gadijumi naw uſſlatami par tiſ ſwarigeem, ka apgabala wehle-
ſchanu komiſija buhtu atraduſt par wajadſigu atzelt weenas waj otras ſapul-
zes lehmumu, bet ir aprobeſchojuſees ar to, ka ir paſinojuſi to atteezigo amata
perſonu preeſchneeziſbai.

Tâ kâ ſaſtanâ ar wehleſchanu likumu, wehleſchanu iſdewumi us weetam
Seemellatwijâ teeſ ſegti no walſts, tad wehl ſtahw peerſchâ apgabala komiſijas
norehkināſchanâs ar eezirknu komiſijam, kaſ aſnems wehl daſchâs nedelas
laika, peh3 kam wehleſchanu apgabala komiſija ſawu darbibu likwidēs.

No ſchi brihſcha ſchis augſtais nams repreſentē wifu Latwijas teritoriju,
ari to winas daku Seemellatwijâ (ſauzeens no weetas: „Pluſte?“), kurai pee
Latwijas walſts nodibinaſchanas ir leeli nopelni, bet kura ſinamu eemeſlu
deht lihds ſchim laſkam newareja ſuhit ſawus preeſchſtahwijus Satwerſmes
ſapulzē.

Preſidentis ſchakſte: No Seemellatwijas wehleſchanu komiſijas ir
eeſneegts ſinojums par wehleſchanu rezultateem, kuri ir nododami mandatu
komiſijai. Warbuht buhtu tahdi eebildumi pret to, ka mehs nododam ſcho
ſinojumu mandatu komiſijai? Ja naw, tad ſinojums tiks tai nodots.

Beſ tam preſidijis paſino, ka winsch iſdewis apleezibu Wilim Dermanim,
eewehtam par Satwerſmes ſapulzes lozekli no Seemellatwijas wehle-
ſchanu apgabala, no Latwijas ſozialdemokrātu ſtrahdneeku partijas ſarakſta
Nr 3. Winam ir dota atkaura peedalitees ſehdēs, lihds famehr mandatu
komiſija buhs galigi mandatu pahrbaudijuſt.

Mehs pahrejam us tahlako deenas kahrtibas punktu, atbildi us jautajumu.
Wahrds peeder eeſchleetu miniſtrim.

Œeſchleetu miniſtrs A. Bergs: Augſtâ ſapulze! 7. juliâ ſchint
gadâ Satwerſmes ſapulze peenehma pahrejas formulu, kurâ iſteiktis, ka
Seemellatwijas Walkas aplahrtneſ ſaimneeziſkai un kulturelai jaunusbuhwei
teeſ atwehlets 50 miljonu rublu un uſdots waldbibai, ſtahdit preeſchâ planu
ſchis ſumas iſleetoſchanai. Œakarâ ar to daſchi Satwerſmes ſapulzes
lozekli eeſneedſa jautajumu, kaſ no waldbibas puſes darits ſcho planu faſtah-
diſchanâ, tahdâ mehrâ peewilkti ſabeedriſtee ſpehti ſchi plana iſweſchanai
diſhwē un tad ſchis plans tiks eeſneegts Satwerſmes ſapulzei. Man
ir tas gods atbildet ar ſchahdâm ſinam.

No ſahlta gala bija redſams, ka gluschi apdomatu planu un ſchis ſumas
galigu iſleetoſchanu tiſ ahtri nebuhs eeſpehjams weikt. Tapeh3 bija jakeras
pee pagaidu lihdselkeem, kuri apmeerinatu wiſſteidiſgatkâs wajadſibas.
Œchahdam noluhkam tita iſpraſtis no miniſtru kabineta weens miljons rublu

fredita, kuru atwehleja 23. juliĵā. No ſĉi weena miljona rublu iſdots 300.000 tuhlin 26. juliĵā Walkas pilſehtas pagaidu waldei, ar peeſihmi, ka tiſlihdſ tee buhſ iſleetoti un par winu iſleetoſĉanu nodots pahrfkats, tiſ iſdoti jauni 200.000. Norehkins par ſĉeem 300.000 tika eeſneegts un Walkas pilſehtas walde ſĉiniſ deenās peepraſa jaunu kreditu apmehram miljona leelumā. Beſ tam Walkas pilſehtas pagaidu walde ſanehmas 500.000 preeſĉ elektrifkas apgaiſmoſĉanas eetaiſeſ, kaſ ari tika eeſweſta, tiſai nedarbojaſ tapehĵ, ka lofomobile neiſrahdiĵās peeteekofĉi ſtipra. Tahlak 75.000 atwehleti Ruĵeneſ pilſehtai, ari elektrifkas apgaiſmoſĉanas eetaiſei. See biĵa pagaidu ſoli, kuri biĵa jaſper. Gaidiĵām no ſahkuma eeroſinaĵumu no weeteĵās ſabeedribas un paſĉwaldibas eeſtahdem, uſ ſo norahdiĵa ari Satwerfmes Sapulzes formuĵa, beſ iſrahdiĵās, ka no weeteĵās ſabeedribas mehſ ſtipru iniziatiwi neeſam wareĵuſĉi ſagaidit. Taſ iſſkai-droĵaſ ar nenowehrſĉameem habiſſeem apſtahklem, jo aprinka waldeſ darbiba lihds Seemellatwiĵaſ arbrihwofĉanai ſtiprā mehrā biĵa trauzeta, Walkā ſapulzeſ wareĵa noturet tiſai ar trauzeĵumeem un tapehĵ wina ſawaſ leetaſ newareĵa tā noſtahdit, kā buhtu wehlamaſ un gaidamaſ. Tapat ari Walkas pilſehtas walde naw wareĵuſi noſtiprinataeſ un galigi organiſeteeſ. Pehĵ tam, kaĵ Walka biĵa ſadalita, ſaprotamaſ, newareĵa tuhliſ iſweſt pilſehtas wehleſĉanaſ, biĵa jarada pagaidu pilſehtas dome, kuru wajaĵſeĵa ſaſtahdit no ſabeedribas un no beedribu preeſĉſtahwĵeem. Galigi wehle-ſĉanaſ warēſ iſweſt tiſai tad, kaĵ buhſ noſprouſtaſ pilſehtas robeſĉaſ. Saprotamaſ, ka tahda pilſehtas pagaidu walde newareĵa peeteekofĉi organiſeteeſ un tahdā ſahrtā mehſ ſtipru iniziatiwi ari no winas newareĵām ſagaidit. Tomehr abas ſĉiſ eeſtahdeſ — aprinka walde un pagaidu pilſehtas walde — ir aizĵnataſ pee darbeem, kuruſ winas wareĵa weift.

Stahĵoteeſ pee 50 miljonu rublu iſleetoſĉanaſ, biĵa ſkaidrēſ, ka wiſ-leelakā wehriba jagreſĉ uſ Walku un uſ teem ſatiſkmeſ lihdselkeem, kaſ wed uſ Walku. Wiſpahri ſatiſkme ar robeſĉu apgabaleem pehĵ robeſĉaſ nowiſſĉanaſ ir ſtipri trauzeta, beſ ſewiſĉi taſ ir ſakamaſ par Walku, jo ſatiſkmeſ lihdselki ar to ir nogreesti un Walkas pilſehhta ir atgreesta. Tā tad pirmaiſ, kaſ biĵa jaewehro, biĵa ſatiſkmeſ zeki. Tad wajaĵſeĵa taiſit jaunuſ planuſ paſĉai Walkai. Pee ſĉi uſdewuma ſtahĵāſ ſewiſĉka komiſĵija, kaſ ſaſtahweĵa no ſemkopibas miniſtriĵaſ, tirdſneezibaſ miniſtriĵaſ, un ſatiſkmeſ miniſtriĵaſ preeſĉſtahwĵeem, beſ tam, wehl no Walkas pilſehtas preeſĉſtahwĵeem. Tad, lai waretu ſtahteēſ pee darba praktiſkaſ iſweſĉanaſ, peeaiĵĵnaja wehl preeſĉſtahwĵuſ no apweenotāſ buhwĵu darbnizaſ, kaſ atrodas pee muhſu augſtkolaſ. Ta delegeĵa dozentu Rundſina ſungu. Œahĵdā ſaſtahwā komiſĵija ir ſtrahdaĵuſi un notureĵuſi 4 ſehdeſ, beſ tam ir wehl apakſĉkomiſĵija, kaſ iſbrauz uſ weetam, apſlata, kaſ wajaĵſigſ un ſaſtahda planuſ. Komiſĵija weenoĵāſ par to, ka ir wajaĵſigi diweĵadi plani, lai waretu planweidigi iſweſt Walkas iſbuhwi. Pirmaiſ buhtu adminiſtra-tiwaiſ planſ, lai waretu noſprouſt adminiſtratiwāſ robeſĉaſ, iſweſt wehle-ſĉanaſ un eeſahrtot adminiſtraĵiĵu. Otrſahrt — apbuhweſ planſ. Ubi ſĉee plani ir iſſtrahdati, beſ jaſaka, ka wini naw iſſtrahdati tiſ aſtri, kā to wareĵa wehleteeſ. Tam biĵa ſawi ſwarigi ſĉlehrſĉki. Wiſpirmiſ, wajaĵſeĵa noſprouſt walſtſ galigāſ robeſĉaſ, kaſ praſĵija ſinamu laiku. Rā ſinamaſ, pehĵ tam, kaĵ ſĉiſ robeſĉaſ biĵa no ſĉĉihreĵu teeſaſ iſſĉĉirtaſ, winu noſprouſĉana kawēĵāſ tapehĵ, ka igauſi wehleĵāſ ſahft no jauna pahrunaſ.

Waltas īsbūvēs plana galīga īsīstrahdāšana, eekams šchis robesčas nebija galīgi nospraustas, nebija eespehjama, jo wareja gaditees pahr-grosījumi, kuri apgahstu wīsu planu. Tiklihdj kā bija robesčas galīgi nospraustas un Walta bija šadalīta, zehlās jautajums par to, kur galīgi palīks dšelszela stazija. Romīšija bija apspreeduši diwejadus projektus. Weens bija, ka Waltas galwenā stazija palīks tur, kur atradās Walta II., otrs projekts tas, ka wīnu aizzels uš Pedeles pussi. Romīšija un fatīkfmes ministrija īschēhrās par pirmo projektu, ka Walta II. palīks galwenais fatīkfmes zentrs un šchis darbs tai sinā pilnīgi weiktis. Muhsu wilzeeni jau agrā šahā eet lihdj pat Waltai II. un dasčas deenas atpakaļ ari igauņu wilzeeni šahā eet lihdj šchaj pašchaj stazijai. Šchis ir Waltas galwenais zentrs. Tiklihdj tas jautajums bija atrīfnats, tad wareja kertees pee projekta plan-weidīgas īsīstrahdāšanas. Ušbūvēs plans ir īsīstrahdats ar pilšehtas waldes preefšstahwja peedalīchanos. Likums par pilšehtas teešibu peesčkir-šchanu Waltai no ministru kabineta peenemts un Waltas administratīwās robesčas schinis deenās no manis tiks apstīprinatas, jo šchis apstīprinašchanas teešibas peeder man. Jautajums par Waltas administratīwām robescham tahdā kahrtā tiks īschēirts un tiklihdj buhs robeschas apstīprinatas, warēs stahtees pee galīgās Waltas pilšehtas waldes wehleschanam.

Jr ari wehl otrs plans gataws, t. i. Waltas apbūvēs plans, kuršch ir īsīstrahdats no dozenta Rundšina kunga. Ar wīnu eepasīhstinat es neuf-škatu par wajadšigu. Ar wahrdu šakot, šchis plans ir īsīstrahdats, bet par galīgu ušstatit wīnu newaram tapehž, ka kompetentās pašchwaldības eestahdes wehl ir tik radīšchanas stadijā un wīnām, beš šchaubam, šaws šwarīgs wahrds šchaj sinā ir jāšaka. Tik dauds par Waltas pašchas īsbūvēs planu un par darbeem, kuri ir strahdāti.

Otrs jautajums ir tas, kā atjaunot fatīkfmes tīklu. Uri šchaj sinā komīšija ir nahlusi pee galīga lehmuma un t. i., ka wīspīrms jāzēl pagaidu tīkls pahr Pedeles upi, kura atrodas muhsu robeschās. Pahr šcho upi tīklu nemas naw. Šchi tīkta buhwei ir īsneegts wajadšīgais kredīts no buhw-waldes un wīnšch īsmakšās 80.000 rbl. Otrs, kas ir wajadšīgs, zelt uš Lugašchu-Waltas zēla wiaduktu. Treshchais — komīšija weenojās, ka fatīkfmes zēla eerihkofchanaī wajadšīga Gaujenes Undšchu-Lihtšchu Waltas zēla eerihkofchana ar 2 tilteem: weens starp Undšchu un Lihtšchu mahjam, otrs pee Gaujenes muišchas. Žeturtkahrt, wajadšīgs jāuns zēlšch pahr Gauju. Romīšijai projekts ir eesneegts no zēlu un buhwwaldes. Tās ir sinās, kuras pagodinajos zelt preefšchā augstai šapulžet.

Prezidents J. Šchakste: Jr eesneegts jautajums, kuru luhdsu šekre-tara kungu nolāsit.

Sekretars R. Jwanows:

„Satweršmes Šapulžes Prezidentam!

Laipei luhdsam Juhs, augsti godats Prezidenta kungs, darit šinamu ministru prezidentam šekošchu muhsu jautajumu:

Seemai eestahjotees pilšehtās no laukeem šahļ eepluhst leelakā škaitā strahdneeki, kuru darba spēhks tur darbeem beidsjotees paleek leeks. Šchee lauku, kā ari pilšehtu šesonas strahdneeki pawairo pilšehtās jau ešošcho bešdarbneeku škaitu. Weetejeem bešdarbneekeem peeweenojās wehl no Kreewijas atbraukušchee un wehl šagaīdamee behgti. Rīgā un Lēpajā jau šastaitami waitraki tuhškšochi bešdarbneeku. Beš tam fatīkfmes ministrija pehdejā laiķā likwīde šabeedriškos darbus Lēpajā, pee kureem wajarā tika nodarbināti 2200 lihdj 2500 strahdneeki,

pa leelatai bakai feeweetes, kas gimenes apstahku beht newar alseet uf darbu tablu no sawas dshwes weetas. Bastahwoschee privatee un walts usnehmumi-nespehj apmeerinat leelos darba spehta peedahwajumus, ta ari lihdschineja neeziga alga pee fabeedriskeem darbeem nostahda eewehrojumu strahdneeku bafu pilniga beffejas stahwolki.

Eewehrojot to, ka wiseem scheem Latwijas pilsonneem ir teesbas uf darbu, waj, ja tahda naw, uf wina nodroschinaschanu no walts pufes pret besdarbu, greefchamees pee jumš, ministru presidenta kungs, ar sefoschu jautajumu:

Rahdus solus waldiba ir spehrusi waj doma spert, lai tuhftoscheem leelajam besdarbneeku skaitam dotu darbu, waj zaur wina apdrofchinaschanu glahbtu tos no bada un jala?

U. Rudewizs, U. Wezkalns, P. Kalninsch, U. Buschewizs, U. Petrewizs.“

Presidentš J. Šchafste: Saklanā ar lahtibas rulla 91. pantu wahrds teef dots Rudewizam.

U. R u d e w i z s (sozialdemokrats): Augsti godatee Satwerfmes Sapulzes lozetki! Wispirms pee pascha jautajuma buhtu papildinams wehl tas, ka besdarbneeku kategorijam japeeweeno wehl demobiliseteē kareitwi. Bes tam mums sinams, ka lihds schim besdarbneeki lihds sinamam mehram tikufsch apmeerinati ar fabeedriskeem darbeem. Gefams newar, warbuht, mahkfliga zelā paahtrinat fainneeziklas dshwes atjaunoschanaš darbu, fabeedriskee darbi war buht par weenu no galweneem lihdsfekteem, ka iswairitees no besdarba. Ja tas naw eespehjams, tad wajaga besdarbneekus zitadi nodroschinat. Es domaju, ka jautajums par to, ka katram Latwijas pilsonim wina effistenze janodroschina, katram ir skaidrs un par to newar buht domu starpibas. Lihds schim ta nodroschinaschana notikusi zaur apgahdaschanu ar fabeedriskeem darbeem, bet tas stahwolkiš, kahda atrodas strahdneeki pee fabeedriskeem darbeem, ir schaufmigs, jo wihreeschi fanem 24 rbl. deenā un feeweefchi 18.80 kap. Pee tagadejas dshwes dahrdsibas ta ir smeekliga alga un janem wehrā wehl tas, ka fabeedriskee darbi tagadejos apstahklos, kur besdarbneeku skaitš pawairojas, newar nodroschinat strahdneekus algas sinā uf ilgaku laifu, bet tikai uf weenu waj ilgakais 2 nedelam mehnesi. Ta tad strahdneekš war nopelnit 18 lihds 24 rbl. deenā tikai weenā mehnescha nedelā, kurpreti pahrejās nedelas speests pawadit bes darba. Rā behdigs faktš nahf klahf pee wifas schis leetas wehl tas, ka Leepajā, kur lihds schim wasarā tika nodarbinati 2200 lihds 2500 strahdneeku pee fabeedriskeem darbeem, pehz tam sinam, kas mums ir — un tās ir neapfchaubamas, jo nahf no pilnigi ofzizielem awoteem — ir pahtraukti. Uif kahdeem cemesleem schee fabeedriskee darbi Leepajā ir pahtraukti, mums wehl naw sinams, bet tas ir tas, kas muhs speesch greesteš ar scho jautajumu pee waldibas. Faktš ir ari tas, ka pehz sinam, tas mums ir, Leepajā pee fabeedrisko darbu organifetajas eestahdes katru deenu greefchas wairaf simtu besdarbneeku, kuri peedahwā sawu darba spehku par scho neezigo algu 18 rbl. deenā. War eedomatees, zil schaufmigam wajaga buht stahwolkim, kur simteem strahdneeku ir gatawi strahdat par scho neezigo algu. Waj uf preefchu ir isredse, ka fabeedrisko darbu organifeschana notiks labaf un waj wina war dot mums tās zeribas, ka wina kaut waj sinamā mehra apmeerinās besdarbneeku wajadsibas? Lihdschinejee peemehri ari tās zeribas mums nedod, ja fabeedrisko darbu organifeschana teef iswesta tā, ka wina lihds schim tikufsch iswesta. Pirmam lahtam tur, kur fabeedriskee darbi ir tikufsch organifeti, tur tas ir darits loti nepilniga nepeeteekofschā weidā un beeschi ween tā, ka neapmeerina besdarbneekus. Peemehram, pagahjuschā gadā Glolā tika orga-

nīseti fabeedrišķee darbi, kur strahdneekēm pašcheem par famehrā neleelo algu wjadseja eegahdatees fawus darba rihkus: zirwus un sahguš foku ziršchanai un sahgešchanai. Tā tā tee ismaksaja dahrgi, tad besdarbneekēm tos eegahdatees nebija eespehjamš. Tā tad, lai gan fabeedriško darbu organizēšana notika, tomēr faktiski strahdneekēm neisnāht winos peedalitees, jo tas wineem naw eespehjamš. Tapat statistika, kura ir eewahsta no Rigas darba birščas par pagahjušo gadu, leezina, ka no wiseem fabeedriško darbu strahdneekēm ap 50°/o un wairaf par 50°/o ir tahdi, kureem naw peeteekoscha apgehrba, lai wini waretu strahdat aukstā laikā. Tā tad pee to organizēšanas wajaga ruhpetees, lai strahdneeki tiktu nodrošināti ar apgehrbu. Ir atkal tahdi besdarbneeki, kuri newar tahlu nodarbotees no fawas dšihweš weetas. To mums rahda Leepajas peemehrs. Se pee dauds un daschadeem fabeedriškeem darbeem, kuri tika fariškoti, tika nodarbinatas seeweetes, kuras gimenes apstahflu deht pilnigi faistitas pee mahjas. Winas newar strahdat pee mešchu darbeem. Uri tahdu besdarbneeku ir deesgan dauds. Leepajā šchee fabeedrišķee darbi ir bijušchi raschigi darbi: zelu islabošchana, atmenu skaldischana, zeltu lauschana. Šchee darbi gan naw normali preekšč seeweetes, bet tomehr mehš redsam, ka šchis darbs ir bijis raschigs. No statistikas mehš redsam, ka šchee fabeedrišķee darbi ir isnāhtušchi dauds lehtaki, nekā priwatusnehmeju. Mums šchos fabeedriškos darbus wajaga atjaunot, neklatotees uš finansieekēm apstahleem, jo pretejä gadijumā tas preekšč daudseem strahdneekēm buhtu bada nahwe. No finansielās puses skatotees, sumas, kuras isdotas un kuras, warbuht, wehl buhs jaisdod, tā to mehš redsam no Leepajas fabeedriškeem darbeem, nemas naw tik leelas. Ja winaš ari buhtu leelafas, tad nekahdi nedrihkst atraut šchis sumas no isleetošchanas, wehl wairaf tapehž, ka šchee darbi ir raschigi darbi, wini pilnigi atmaksajušchees un ka mums ir tik dauds besdarbneeku, kuri newar dšihwot bes darba, lai wini nebuhtu speesti pahrwehrstees par kahrtibas un meera trauzetajeem Latwijā. Zelas jautajums, tapehž Leepajā fabeedriškee darbi pahtraukti. Warbuht, tas iskaidrojās ar organizācijas truhkumu. Uš wisu to mehš šagaidam atbildi no waldbibas. Wehl buhtu jawehlas, lai uš preekšču pee fabeedriškeem darbeem nebuhtu tā lihds šchim, lai pee fabeedriškeem darbeem tiktu peeazinatas fabeedriškās organizācijas. Lihds šchim pehž dokumenteem israhdas, ka fabeedriškee darbi teek organizēti, bet faktiski pahraubdot israhdas, ka tee neteek isleetoti tamdeht, ka tee naw peemehroti leelakai daikai besdarbneeku. Peemehram, starp kareiwjeem ir dauds inteligentu, preekšč kureem waldbiba waretu organizet sinamus darbus, peemehrotus winu arodam; no wineem waretu dabut atbildigus darbineekus, kuri waretu eenemt atbildigas weetas. Ta ir weena dala no strahdneekēm. Starp ziteem besdarbneekēm un kareiwjeem buhtu tahdas kategorijas, kurām wajaga peemehrot sinamus spezialus darbus un kuri pa daikai darba špehjas ir saudejušchi, teem wajaga šagahdat wjadstigos darba rihkus, wjadstigos dšihwofkus un mediziniško palihdsibu. Ja tas reis ir organizēts, tad war runat par kahrtigu strahdneeku apgahdashanu ar darbu, par kahrtigu fabeedrišku darbu organizēšanu. Tas lihds šchim naw notizis un buhtu jawehlas, lai uš preekšču tas notiktu. Tapehž, ušturedami jautajumā minetos faktus, mehš wehletos noklausitees atbildi uš to, tapehž pahtraukti tee fabeedriškee darbi, kuri pastahw, un wehletos finat waldbibas eestatus par to, tā wina skatas uš turpmako darba organizēšanu, un ja azunirki bes-

darbneeku slāits peeaugtu, tad tā wina domā israut šchos besdarbneekus no besisejas stahwokka.

Prezidents J. Ščakste: Ēsneegtais jautajums tiks wirsīts uš preefšchu kahrtibā, kura paredseta kahrtibas rulli.

Atteezibā uš finansu un budščeta komisijas sinojumu es doschu wahrdu šchis komisijas referentam Wahršbergam.

Referents J. Wahršbergs: Augstā šapulze! Ēs negribu ilgi aistawet juhsu usmanibu. Gribu tikai ihsumā sinot par finansu un budščeta komisijas darbibu. Kas sihmejas uš šcho finansu un budščeta komisijas darbibu, tad wiseem sinams, ka wina šadalaš 2 apafšchkomisijas: finansu un budščeta. Finansu apafšchkomisija ir jau šlatijusi zauri wairakus, gan leelakus, gan mafakus likumprojektus, kuri ir nahkuschki apšpreedē Satwerfmes Sapulzē pehz tam, kad peenemti kopejās šehdēs. Bet par teem ir jau sinams un par wineem es tuwaki negribu runat. Kas sihmejas uš budščeta apafšchkomisijas darbibu, tad par to es gribu plafšaki issteiktees. No budščeta komisijas Satwerfmes Sapulzes šehdēs ir zelts preefšchā tikai weens preefšchlikums par 1920. gada pirmā zeturfšchna budščetu, kura zauršlatifšana ir atšihita par nenofšhmigu, jo budščetā paredsetais laiks bija notezejis. Tomehr ir jafaka, ka wina naw šahwejusi meerā, bet ir noturejusi šehdes un ir strahdajusi, lai noskaidrotu jautajumus, kuri stahw šakarā ar budščeta likumeem. Atšihstot budščeta noteikumu nepeezeefšhamibu, apafšchkomisija stahjusees šakarā ar waldibas preefšchstahweem, lai šchos jautajumus noskaidrotu, pee kam israhdijs, ka waldiba tam jau peegreesusi wehribu. Budščeta apafšchkomisija dabuja šinat, ka ir usmesti 2 budščeta likumprojekti -- weens no finansu ministrijas un otrs no walšis kontroles. Šadehl budščeta komisijai newajadseja šahtees pee likuma isstrahdafšanas, wina tikai greesās pee waldibas preefšchstahweem ar usaizinašumeem, lai tee paruhpetos par usmesto projektu šaskanofšchanu un budščeta likuma eefneegšchanu Satwerfmes Sapulzei. Šā tā finansu ministrijas budščeta nodalā bija eenahkuschki dašchi no waldibas šahšahditi budščetu projekti, tad, lai waretu aštraki šagatawotees uš budščetu zauršlatifšanu un eepafšhtees ar budščeteem, budščeta apafšchkomisija eewahza no tureenes minetos materialus un šahla šlatit šawās šehdēs zauri. Pee budščetu zauršlatifšanas tika peeaizinatī atteezigo rešoru preefšchstahwji, kuri dewa wajadšigos pašlatdrojumus un tahdā weidā budščeta apafšchkomisija wareja šagatawot tos, lai pehz ofšzielu budščetu eefneegššanas waretu tos apštipinat. Škatot zauri dašchadu rešoru budščetus, apafšchkomisija nowehroja, ka dašchas eestahdes dara weenu un to pašchu, waj ari lihdsigu darbu. Lai noskaidrotu šchahdu eestahschu darbibu un nowehrstu lihdsiskus darbibu, tad budščeta apafšchkomisija usaizinjaja atteezigo rešoru preefšchstahwjuš, no tureem eewahza šinas, lai tahdā weidā šaskanotu darbibu un ja buhtu eefšehjams, šahššinot šchtatus, taišit eetaupijumus budščetā. Lihds šchim no budščeta apafšchkomisijas ir isškatiti Šautas Padomes un Satwerfmes Sapulzes, ministru kabineta, teefleetu ministrijas, darba ministrijas un walšis kontroles budščeti. Budščetu apafšchkomisija peeturejās pee tahdas kahrtibas, ka šlatija zauri tos budščetus, kas jau eepreefšch bij šlatiti zauri ministru kabinetā un buhtu turpinajusi to darbu, ja buhtu bijuschki budščeta nodalā no ministru kabineta pilnigi šagatawoti budščeti. Šā tā budščeta apafšchkomisija šinjaja, ka ministru kabinetā teef šlatiti budščeti zauri un štiprā mehrā grošiti, tad, protams, bud-

šeta komisija negribeja darit paralelu darbu un tadehl winai bija ņawa darbiba japahrtrauz. Pašā pehdejā laikā weens otrs budšhets ir iškaitis no ministru kabineta un budšeta apatškomisija ņini sinā turpinās ņawu darbibu. Lai waretu ņemigi turpinat budšetu zaurstatiņhanu apatškomisija un ņagatawot tos preekšā zeliņhanai Satwerņmes Sapulzei pirms budšeta gada notezeņhanas, kas buhtu eespehjams, ja wiņi budšeti tilku ahtraf eefneegti, tad finansu un budšeta komisija leef preekšā augstai ņapulzei peenemt pahrejas formulu, kura wiņeem Satwerņmes Sapulzes lozeekteem ir isdalita un sinama. Wina ņlan ņekofchi:

„Noklausijunees finansu un budšeta komisijas ņinojumu, Satwerņmes Sapulze nolemj usaizinat waldibu pasinot:

- 1) ņad wina eefneegs Satwerņmes Sapulzei 1920./1921. gada budšetu, un
- 2) waj waldiba ir nodomajusi eefneegt budšeta likumu.“

Presidentis J. Šchafste: Wahrds finansu ministrim.

Finansu ministrs R. Purinņch: Augstā ņapulze! Utteezibā us tilko uņklaufito ņinojumu no finansu un budšeta komisijas referenta, man tas gods ņinot ņekofcho. Budšhets par 1920./1921. gadu bija uņstahdiis jau maija mehneņi, bet nokawejees aif ņekofcheem eemeņleem. Šchis budšhets ir pirmais gada budšhets, un kā tahds tas ņastapās ar loti leelām gruhtibam. Pee ņhi budšeta uņstahdiņhanas man ņafaka, ka ņaktiski walstis isdewumi par marta mehneņi bija 90.000.000 un, pahahpeniņi augot, ņafneedņa 220.000.000. Tā tad, kā redņams, teeschā dņihwe nebij gahjuņi pa to zelu, kahda bija uņmesta budšeta ņastahdiņhanā. Nahza pastahwigi peeprahjumi pehz jauneem krediteem, ņaņlanā ar dņihwes isweidoņhanas. Schee jaunee krediti bija jaunem budšeta. Tā tad wiņu wafaru notika budšeta pastahwiga paplaņņhinatņhana. Tagad ņchis darbs ir weitņis, isnemat apgahdibas un apņardibas ministriju budšetus. Budšhets ir jau eefneegts kabinetam un nahkofchās desmit deenās tiks eefneegts Satwerņmes Sapulzei. Wehl jaatņihmē, ka uņstahditaņs budšhets, kurņch tika eefneegts kabinetam, prahjija dauds darba, jo wiņas ministriju nosares bija ņihki jaņstrahdā, jausņtahda sinama sistema. ņafaka, ka ņchis darbs bij loti leels un aisnehma wiņu kabineta brihwo laikā. Budšhets tiks eefneegts nahkofchās desmit deenās Satwerņmes Sapulzei. Utteezibā us budšeta likumu man japasino augstai ņapulzei, ka ņchis likums isstrahdats, ņchinis deenās tiks eefneegts kabinetam un pehz tam Satwerņmes Sapulzei.

Presidentis J. Šchafste: Wahrds Buschewizam.

U. Buschewizs (sozialdemokrats): Es domaju, ka budšeta komisijas pahrejas formula ņadalaņs 2 dalās. Utteezibā us weenu dalu dabujām atbildi, bet par otru isņklaidrojumi naw dabuti. Bes tam wiņai tai leetai ir dauds nopectnaka puņe. Leeta ta, ka pehz muņhu konstituzijas kurņch katrs likums waj noteikums, kas no waldibas pahrwaldes kahrtā isdots, ņahjas tikai tad ņpehkā, kad noteiktā laikā eefneegts Satwerņmes Sapulzei. Budšhets tika eefneegts Sautas Padomei 1920. gadā par 3 mehneņeem. Pehz likuma waldiba warēs ņaimneektot tahlaf, isdodod $\frac{1}{12}$. dalu no budšeta, bet wina ir isdewuņi wairaf. Us kahda pamata isdoti ņchee isdewumi, mums naw ņinams, jo likumigu pamatu isdewumeem naw. Tagadejos ahrlahrejos laikos eewehrot formalitates eepreekņch katru reiņi naw eespehjams, bet wiņmas zenņhanos eewehrot likumu no waldibas war prahit. Uri pee 500.000.000 ņumas

naudas nodrukāšanas valdība ir rihkojusees, neeewehrojot Satwerfmes Sapulzes lehmumus. Pehz tām sīnam, kuras sneedsa finansu un budščeta komištjas preeščfehdetajs, isnahf, ka valdība isleetojuši naudu ne teem noluhkeem, preešč kureem nauda ir nolemta, bet isleetojuši naudu zītām wajadsībam. Wišs war buht, ka naudas naw kasē, un valdība speesā aīsnemt to; to es sīnu pehz peedsīhwojumeem, bet tomehr ir likumigs zelšč to isdarit: aīsnēmuma weidā, sīnojojot Satwerfmes Sapulzei. Mehš atrodām par wajadsīgu greešt waldbīas wehribu uš to, ka tamlihdšiga likuma neeewehroščana ir zeesčhama gan mahjšas padariščanā, bet nekahdā sīnā walsts dšihwē.

Prezidents J. Ščakste: No finansu un budščeta komištjas preeščhā likta formula, kura sīan:

„Noklausījusees finansu un budščeta komištjas sīnojumu, Satwerfmes Sapulze nolemj usaizinat waldbīu pasīnot:

- 1) kad wīna eeīneegs Satwerfmes Sapulzei 1920./1921. gada budščetu, un
- 2) waj waldbīa ir nodomajuši eeīneegt budščeta likumu.“

Kas atteezas uš 1. punktu, tad preeščhrunatajs aīsrahdīja, ka uš to ir dabuta ofīziela atbilde no finansu ministra. Tā tad 1. punktis atrīstu. Atteezībā uš 2. punktu jāfata, ka tam ir tānī sīnā nosīhme, ka peenemot wīnu, tas ir fāstītīs ar sīnameem terminēem. Waj sapolze atrastu par eešpehjamu 1. punktu atlaišt nost? Kas ir pret to, ka 1. punktu atlaišč nost? Naw. Tad es līščhu uš balsoščanu 2. punktu, kas eeīneegts no finansu un budščeta komištjas. Luhdsu pazelteeš tos, kas ir pret wīna peenemščanu. Naw. Luhdsu pazelteeš tos, kas atturas no balsoščanas. Tā tad pahrejas formula peenemta beš 1. punkta.

Tagad pahreēm uš eešpreešč eešahktā deenas fahrtības punkta turpīnāščanu, tas ir uš luhgumu un sūhdšību komištjas sīnojumu un waldbīas atbildi uš to. Wahrds peeder Samuelim.

W. Samuels (demokratu faweenība): Pagahjuščhā fehde es peeteizos pee wahrda, lai protestetu pret teem panehmeeneem, kuruš leetoja dāšči kungi no labā sčahra, kuri newīs mehginaja īstahdrot leetu, bet ušbruka peršonam beš kahda fāfara ar leetu. Starplakā mums notika komištjas pilna fehde, kur ari sčīs jautajums tika pahrrunats. Tagad man atleekas tīkai pasīnot sčīs komištjas atteezigo lehmumu, jau wairs neusstahjotees kā Satwerfmes Sapulzes lozeklim wišpahriģi, bet kā komištjas referentam. Sčīs lehmums sīan tā:

„Sātarā ar notīkūščām pahrrunam Satwerfmes Sapulzes fehde 23. nowembri par luhgumu un sūhdšību komištjas sīnojumu, komištja aīstīst par newehlamu tahdu kritiku, kura ir wehrtā newīs pret komištjas waj wīnas lozektu un ekspertu teesču darbību, bet pret wīnu peršonam kā tahdām.“

Rā motīwu lehmumam peeweda starp zītu to, ka ušbruktīs teem darbīneekēm, kuri darbojas komištjā un kureem pascheem naw teesība usstahteeš sčīnī augstajā namā dot pasčaidrojumuš un aīstahwetees. Es luhgtu peenemt lehmumu protokolā.

Tahlat man jāsiino komištjas wahrda, ka sčīs deenas fehde komištja stahjās pee atsiinama īstahdāščanas par to atbildi, kuru dewa waldbīa uš muhfu sīnojumu. Rā pamats tam bija ministru prezidenta runas stenograma, kura wehl nebīj īslabota un īfredigeta, kaut gan sekretars ir īstīnojis laiku, kurā īslabotās stenogramas janodod un tas laiks jau notezejis. Samdehš

mehs eefkatijam par wjadafgu stahtees pee darba un atfinam, ka mums ir teefiba stenogramu tuwak apluhkot. Utteezigi lehmumi daschos jautajumos tika peenenti, pehz kam mehs dabujam stnojumu no walfis kanzlejās, ka stenogramā wehl neefot iflabota un ka tajā efof daschi iflaidumi. To eewehrojot mehs atfinam, ka zelt preefchā Satwerfmes Sapulzei komifijas lehmumus nebuhtu wehlams. Pihdi ar to man japafino, ka komifija ufstur preefchlikumu, dot tai finamu laifu preefch atfinumu ifstrahdaschanas, aifrahdot ari uf jau mineteem kawekkeem ifmantot stenogramas.

Prezidents J. Tschakste: Wahrds peeder Stubikim.

C. Stubikis (fozialdemokrats): Augstā fapulze! Naw mans nomds jau tagad, komifijas darbības fahfumā, runat par leetam, par kuram rewifija wehl turpinajas. Bet daschu labo frakziju runataju afee ufbrukumi komifijai dehl tās stnojuma par tā fawtko „wrangeliadi“ un finameem apgahdības ministrijās lihgumeem peefpeefch mani jau fhodeen fazit daschus wahrduš.

Godatee tautas weetneeki! Noflaufootees runas, kuras nahza no daschu labā fpahrna frakziju lozeklu pufes, man winu runas newilus atgahdinaja panehmeenus, kahdus leeto tā dehwelee burwibu meifsteri. See, kad ifdara fawus „fkunfikus“, lai nowehrstu fkatitaju ufmanibu no ihtā preefchmeta, fiahsta jautras tentas un tahdā finā fahfidami fkatitaja ufmanibu ifdara brihnumus, padara nedfihwu par dfihwu, fapuwufchu par fwaigu un labu, ifdara wifu, fo ween juhs wehlatees. Sewifchki pehdejā fehde femneeku faweenibas frakzijas lozeklis Breescha kungs peeturejās pee fchi panehmeena. Sawā runā, aiftahdamš pafchu leetu pilnigi pee malas, tas wifu wehribu peegreesa weenigi perfonam, fahkot no effperteem un beidsot ar wifadeem komifiju lozekleem, un ifbraufajās pa wifam pafaules malam — Berlini, Parifi, Londonu, Maskawu, beigās atgreesās Rīgā, agrakā Tautas Padomes kanzlejā, kur fawadā formā uf mani mehrkedams, iffazija wahrduš, kuruš tas, kas nestin, ap fo leeta grosas, war iftulkot tā patihfas. Leeta grosas ap to, ka grahmatwediba Tautas Padomē nebijufi fahritibā un man par to janes pahrmetums. Raut gan ta ir fihka leeta, bet tā kā Breescha kungs zehla to preefchā, tad efmu speefš nedaufš wahrdos uf to reaget.

Mans ufdewums Tautas Padomē nebij wis grahmatas pahrsinat, bet gan ifmafkat naudu, un tā tad par grahmatwefchanu nenefu atbildibu (es nefad neefmu bijis grahmatwedis un efmu fchini arodā pilnigi profans). Ja kahdam bij jafataš uf to, lai grahmatas buhtu fahritibā, tad ta bij rewifijas komifija un, ja nemaldos, Breescha kungs bij rewifijas komifijā, un tahdā gadijumā bij wina peenahkums jau torefi finot par to, ka teef grahmatas wefas, bet newis tagad, kad es strahdaju no wina tif eenihstā rewifijas komifijā, nahkt, ufbrukt man un iffazitees tahdā pušainā walodā. Rā kwalifizet fchahdu „zihnas“ panehmeenu, par to fpreeft atstahju pafcheem Satwerfmes Sapulzes lozekleem, jo man preefch fchahdas rihzibas truhkt atteezigo wahrdu. Rā juhs atminefeetees, jau no fahkta gala, tikko bij eewehleta fchi no dascheem tif loti eenihstā komifija, bij manama tendenze, to difkreditet. Tuhlin parahdijās „Latwijās Sarga“ preefchejā pufē fina, ka pret trim no fchis komifijas lozekleem no Satwerfmes Sapulzes ifmekleschanas komifijas ir eefahkta ifmekleschana. Ifrahdijās, ka tee ir falti meli. Lai gan „Latwijās Sargu“, kura ufdewumos ftarp zitu eetilpst Satwerfmes Sapulzes difkrediteschana, peefpeeda atfaukt fcho melu finu, tomehr fchai

finai sinami panahkumi bija, jo ne katrs, kas bija lastijis „Latvijas Sarga“ attezigo numuru, dabuja lasti ari atfaukumu, un teem palika tahds eespaids, ka rewisijas komisija ir schaubigi zilweki, jo pret dascheem no teem, luhk, eefahita ismekleschana. No sinamas puses mehgina wispahrim difkreditet Satwerfmes Sapulzi. Gefahla ar Satwerfmes Sapulzes presidentu, wehlaki pahrgahja us tas atsewischkeem lozelleem. Ta, peemehram, watardeenas „Latvijas Sarga“ nodrukats, ka Rudewizu un Eliafu grafotees nodot teesai dehl kriminaleem noseegumeem. Sinams, pee teem, kas sin, ka winus par pahrfahpumeem presē grib faukt pee atbildibas us kriminalu sodu likumu pamata, schahds sinojums neiffauz drebukus. Bet weenfahrscha tantā, kur juridiskos jehdseemus neprot tif smalti isfchirt, lasot wahrdu „kriminalis“ fapratīs sem ta flepshawibu, fahdsibu, waj wismas kahdu leelu blehdibu. Noluhts ir ftaids: jarada eespaids, ka Satwerfmes Sapulzes lozektu starpā, fewischki starp sozjaldemokrateem, atrodas no profuraturas meleti kriminalnoseedsneeki, t. i. sagli un blehschi, un tadehl naw nemams wehrā, ko tee faka par tā fawtko augsto waldbibu, no kuras isstaro newainibas mirdsa.

Kas attezas us luhgumu un fuhdsibu komisiju, kuru ihfuma dehl mehds apfihmet ari par rewisijas komisiju, tad pee tas pin leetas fahht, kas us to nemas neattezas. Ta, peemehram, rewisijas komisija no fawa widus efot isdalijusi kahdu apafschkomisiju, ko „Rigasche Rundschau“ fawz par „fchref-witschaitu“, un kura neganti wajajot meerigus pilsonus, kas nefa launa neefot darijuschki, efot tīfai nehmischi dalibu Needras ministrija, waj kahdā zitā newainigā behrnu „fchpibhkenā“. Tee kungi nesin, ka tee paschi „meerigee“ pilsoni nemas tif meerigi naw, bet ka daschi no teem ir deefgan aktiwi. Safarā ar to, kas nupat norisinajās winpus robescham, daschi no scheem kungeem domaja, ka paschulaif peenahzis preefch wineem pawafars, un fahla deefgan atflahti weenā otrā weetā atjaunot fawu pahrraucto darbibu, pagaidam, sinams, loti usmanigi. Sinamas wahzu aprindas — ne wisas — jau wairat deenas no weetas mehgina „Rigasche Rundschau“ fapiht rewisijas komisiju ar walsts nodewibu leetu ismekleschanas komisiju, pahrwehrdamas pehdejo par pirmās apafschkomisiju. Sinadamas, ka kabinetis peeleaf wisas puhles, lai tiftu wald no tam tif nepatihkamas rewisijas komisijas, minetās wahzu aprindas zere, ka peepalihdsot kabinetam likwidet rewisijas komisiju, kabinetis aif pateizibas palihdsēs schim aprindam fawufahrt atkal atfwabina-tees no walsts nodewibu leetu ismekleschanas komisijas, kura preefch sinamam aprindam ir pahraf nepatihkama, jo fawz par walsts nodewibas darbeem pee atbildibas ari tahdus pilsonus, kas, pateizotees fawam stahwoklim, lihds schim fskaitijās par neaiffkaramām. Pee mums Latvija, kā mans frakzijas beedrs Menders jau reis aifrahdija, ir wispahrim peenemts fskatitees ar loti bargu foga azi us freifo pusi, bet us labo pusi — labaki nefa neredset. Walsts nodewibu leetu ismekleschanas komisija, sinams, nepatihkami ustrauz sinamas aprindas. Tadehl schi leelā brehta „Rigasche Rundschau“ par nazionalo atreehibu un wahzeefchu wajaschanam, fawt gan, peemehram, Leepaja, schi komisija apzeetinajusi diwus latweefchus, bet neweena wahzeefcha, lai gan tur wahzeefchu starpā ir pat diwi Needras ministri.

Daschu kungu teefme, par wifu waru difkreditet rewisijas komisijas darbibu, ir tif leela, ka tee pat „peemirfuschki“, ka ari ta rewisijas komisija, kuru eezehla ministru presidents preefch apgahdibas ministrijas rewisijas un kura fastahweja no teefas palatas profurora beedra Lafdina, bijuschā

teefleetu ministra Juraſchewſka un walſis kontroles eerehdna Bihrina — tā tad par wīnu objektīwitatī newarēs ſchaubitees — nahza par ſaudejumu leelumu atteezībā uſ daſcheem lihgumeem, peemehram, par 42.000 iſkaptim ar firmu „Vlessing“, par welaſ, zukura u. t. t. lihgumu ar „International Corporation“, pee apmehram tahda pat atſinuma, tā Satwerſmes Sapulzes rewīſijas komiſija.

Sawadi ir ari, ka Breescha lungs ſawā garā runā tiſ ilgi pakawejaš pee diweem rewīſijas komiſijas ekſperteem, proti, profefora Baloſcha un Simſona, bet par treſcho — teefaš palataš profurora beedri Laſdinu, nemin ne wahrda, itkā taš pee ekſpertieš nemas nepeedalitoš.

Tahlaf man wehl japeefihmē, ka beš mineteem trihš kungeem ſtrahdā wehl diwi grahmatweſchi, wahrdu ſafot, ir weſela kolegija no 5 zilweeem, kaš ſawuš lehmumus taiſa kopigi. Ja jau ekſpertuš gribeja diſkreditet, tad wajaſdeja wiſuš. Tad wiſmaš buhtu ſinama logika. Bet Breescha lungs noſtahdija leetu tā, itkā profeforuš Balodiš un Simſonuš buhtu weenigee ekſperti un tadehl peelika wiſaš puhleš toš galigi paſudināt. Tifa meſia ſinama ehna ari uſ rewīſijas komiſijas darbibaš intensiwitatī. Tifa aiſrahdiš, peemehram, ka Samuela lungs ir tahdā leetā otrreiš rakſtiſti greeſeeš pee walſis kanzlejaš, neſtatoteeš uſ to, ka no walſis kanzlejaš tani leetā biijš jau atbildēš, pee tam no Samuela iſſuhtitam rakſtam biijš tekoſchaiš numuruš knapi 200, kamehr walſis kanzlejaš atbildei pahri par 4000. Breescha lungam, ſinamš, pilnigi neſinamš, ka rewīſijas komiſija darbojaš tikaš otro mehneſi, kamehr walſis kanzleja maſatin ilgati. Komiſijaš kanzlejā ir tikaš weenš darbwedīš un kanzlejiſtiš, kurpretim walſis kanzlejā tahdu ir labu teefu wairaf. Beš tam, waj taš naw zariffaš Kreewijaš biokratiffikaiš uſſklatš, wehret darbibaš intensiwitatī ar iſejoſcho un eenahkoſcho rakſtu tekoſcho numuruš ſkaitli? Ja tahdi uſſkati eeſatnoſeeš Latwiajā, tad mehš tahlafi par neſkaitamu papiru ſmehreſchanu nekur netikſim.

Tagad gribu peeweſt wehl daſchuš faktuš, kaš apgariſmoš daſchaš leetas no zitaš puſeš. Nolaſiſchu jumš daſchuš dokumentuš, no kureem wareſeet ſpreeſt, waj taš ir taiſniba, ka pee mumuš wiſi ir biijš wiſpīlnigatā kahribā, ka walidiba ne par ko naw wainojama, wahrdu ſafot — ir pati newainiba. Sahlfchu ar tām paſchām ſilkeem, par kurām pagahjuſchā ſehdē runaja miſtru preſidenta lungs. Silkeš paſchaš un wīnu eepirſchanu ſchoreiſ aiſtahſchu pee malaš. Patš par ſewi ſaprotamš, ka ſilkeš no Norwegijaš paſchaš neatpeldeja, bet winaš bij jaatwed. Intereſanta parahdiba, ka tani laika, tad winaš bij jawed, muhſu fugi atradāš Anglijaš oſtā beš lahdina; tā, peemehram, „Wera“ atradāš 6 nedelaš un „Bomona“ 4 nedelaš beš lahdina. (Gauzeenš pee ſozialdemokrateem: „Ari Rigā!“). Ari Rigā fugi atradāš beš lahdina. Tahlaf eš gribu aiſrahdit uſ to, ka muhſu juhrneeziš departmentuš wairakſahrt ir greeſiš muhſu atteezigo reſoru wehribu uſ to, ka muhſu fugi ſtahw dihkā. Utwehleſchoš nolaiſit daſchaš weetaš no juhrneeziš departmenta ſinajuma no ſch. g. 21. junija ſem Ar. 1961. Taš peefuhtitiš apgahdibaš un ſemkopibaš miſtru kungeem un ir ſchahda ſatura:

„Upgahdibaš un ſemkopibaš miſtru kungeem! Waldibaš rihzibā efoſchee fugi eewedumu truhkuma dehl ir ſpeeſti nahkt atpafak uſ tehwijaš oſtam ar balaiſu, kamdehl beeſchaki eerodoteeš tehwijaš oſtaš war raſteeš ari ſche lahdina truhkumuš, ja pahrdotoš uſ ahrſemem materialuš nenodoš walſiš kugeem. Angliajā, lai weizinatū ſawu fug-

neezibu, pee lahdina dabufchanas, kurfch pat nepeeder waldibai, teef eewehrota fefofcha fahrtiba: pirmee dabu lahdinu Angltjas flagas fugi, tad fabeedrotee un tilai tad neitralee. Ta neitraleem beeschi nahlas ilgu laiku gaidit uf lahdinu.

Nemot wehra no Latwijas iswedamo materialu, linu un foku leelo wajadsibu ahrfemes, nebuhs gruhti fchos materialus pahrdot ahrfemes firmam ar noteikumu, ka teem jateef pahrwesteem ar Latwijas fugeem waj pahrdot tos franco Anglija, Franzija u. t. t., usdodot par wina iswefchanu ruhpetees juhrneezibas departamentam fugu effploatazijas nodalai, kura tad to, ko nespehs iswest ar walsts fugeem, nodos pirmâ fahrtâ Latwijas flagas fugeem, tad tilai ahrfemneefceem. Ta netiks atnemta eespehja walstij nopelnit par pahrdotâ lahdina pahrwefchanu.

Jr bijufchi gadijumi, kur juhrneezibas departamenta fugu effploatazijas nodalai bij jagreeschas dehl waldibas pahrdota lahdina dabufchanas tepat Rigâ pee firmu starpneezibas, kuras par to nem finamu procentu komifijas naudas.

Tâpat ir jaewehro ari tas, ka no walsts fugeem peeprafita fraktis nauda, ja ta ari daschreis ir drusku augstaka par ahrfemes fugu peeprafito fraktis naudu, ta tomehr wifa paleef walsts kasê, bet neaispluhst ahrfemneefku rotâs.

Buhtu wehlams, ka ari ahrfemes no waldibas pehrkamee lahdini tiktu nodoti teefchi waldibas fugeem, lai pehdejeem nebuhtu jagreeschas pee agenteem-starpneefceem dehl waldibas lahdinu dabufchanas, kuri tad makâ dauds lehtaki, nekâ par to makâ waldiba.

Cewehrojot augfchmineto, luhdsam Juhš, ministra kungs, fpert atteezigus folus aifkustinato jautajumu iffchirfchanai walsts interesês.

Tâ tad te ir ofziels sinojums, un man jafafa, ka tahdi sinojumi, ka muhu fugi stahw dihâ, ir bijufchi wairaki. Ja daschreis ari dabutas fraktis zaur priwatu firmu starpneezibu, tad par to, sinams, ir bijufchi jamakâ finami procenti.

Tahla nolafifchu kahdu sinojumu, kuru atfuhitijis kahds muhu waldibas preefchfahwis Angliâ. Schis perfonas wahrdu nemineschu aif finameem eemesleem. Ja kahds no deputatu kungeem wehlas fcho rakstu redset, tas war dabut to apfkatit. Schi perfona fino ahrleetu ministrim fch. g. 26. aprili fefofcho:

„Safarâ ar Latwijas twaifonu „Pomona“ un „Wera“ ahrfahrtigi leelo nofeboschanos un milfu saudejumeem, turu par fawu peenahkumu zaur Jums greeft juhrleetu departamenta eewehribu uf fcho leetu.

Scho diwu Latwijas twaifonu dihâ stahwefchana teef ifmantota no fchejeenes Latwijai naidigu kreewu un wahzu aprindam kâ agitazijas lihdsfelis, ka latweefchi neefot fpehjigi rihfotees paschl ar faweem fugeem. Schim kreewu-wahzu aprindam fewifchki tuwu stahw „Ellerman's Wilson Line Ltd.“, „Hull“, ar plaschi pasihstamo Latwijai naidigo agitatoru Hoodu preefchgalâ un „Stelp and Lighton“ Londonâ. Schis flikes pabalstitaji Latwijâ ir „Helmsing, Grimm & Co.“, fewifchki Leepajas tantoris, un Seebergu firma. Tadehl weegli ifflaidrojams, kapehž „Ellerman's Wilson Line“ ifchareretais „Pomona“ un Ellermanim tuwu stahwofcheem zilwekeem atdota „Wera“, stahw dihâ, kamehr

Ellermans pats zaur faweem agenteem Lodonā („The United Ship Co, Ltd.“) plašči sludina twaitoni „Erik I“ preekšč pretšchu satifšmeš ušturfčanās ar Baltijas oštam.

Šchis Latwijās kugu stahwolliš naw attaiņojams. Rapehz kugus nodewa taišni naidigeem „Ellerman's Wilson Line“, bet ne firmam, aiš kurām nestahw nekahdās politiklās klīkes un intrigas? Šchee agitatori tihri labi apstinas, ka kugneeziba daris Latwiju leelu un stipru, tadehl wini ari sawus noseedšigos pirktus issteepj, lai šagrahbtu muhsu kugus, peemehram, „Ratie“, „Sergejs“ u. t. t.

Še nolaišju ari šcho šnojumu aiš ta eemešla, ka pee šilku pahrwešchanās špehleja nosatofschu lomū ta pati firma, kaš teek no muhsu ofiziela preekščstahwja Anglijā peewesta tā tahda, kaš stahw wišai tuwoš šafaros ar Latwijai naidigeem zilwekeem un firmam. Šilku frakteschanās leeta wišu laiku tika mums apgaismota tā, ka tani šinā wainigs muhsu Norwegijas konsuls Wanaga kungs. Par laimi Wanaga kungs eeradās šchinis deenās šche, Rigā. Mehs wīnu tuhlin nopratinajām. Šrahdijās, ka wīnš lih-gumu šlehdšis naw, ka wīnš to pat nekad naw redšejis. Kad wīnam šuh-titas telegramas, lai tatšchu apturot toš pahrat ahtroš un beeschoš šilku šuh-tijumus, kurus šche Rigā wairš newareja šanemt tā, tā peenahlas, t. i. isfortet, pahršahlit u. t. t., wīnšch bijis špeesis deesgan ašā formā atrakštit, ka, ja tahdās leetas noteek, wainigi tee, kaš, šlehgdami lih-gumu, naw nosa-zijufchi ihpašchus terminus atšewišchku lahđinu šuh-tišchanai. Šcho šilku lahđinu frakteschanu Helmsinga-Grimma firma šanehma par 12¹/₂ kromam par muzu. Rigas teefu palatas prokuraturā ir kahds dokuments, no kura redšams, ka tani pašā laikā, kad Helmsinga-Grimma firma weduši priwat-tirgotajeem muzu par 10 kromam, no muhsu waldibas ta ir dabujufi 12¹/₂ kromas no muzas, kaš uš 104.000 muzam istaiša deesgan škaištu šuminu norwegu kromās. Kad muhsu walšis kugim „Rildinam“ ari nebija lahđina un wjadšjeja braukt tukšā uš Rīgu, kapteinis bij greeseš uš labu laimi pee Helmsinga-Grimma firmas preekščstahwja Norwegijā, lai dabutu kahdu lahđinu. Wīnam teefcham laimejās dabut šilku lahđinu, bet maksaja tam par muzu tikai 9 kromas. Kamehr Helmsinga-Grimma firma šanehma par šatru muzu 12¹/₂ kromas, tikmehr muhsu walšis kugis dabija tikai 9 kromas, t. i. 3¹/₂ kromas masaf. Šā tad šchī firma, par furu ahrleetu ministrijā ir ofiziels šnojums, ka ta Anglijā wed naidigu agitaziju pret Latwijās walsti, šanem par to, kam walšis kugis wed no waldibas eepirktaš šilkes, 3¹/₂ kromas no muzas. Wišš šchis šilku frakteschanās lih-gums ir teefcham faut kaš loti dihwainš. Pehz lih-guma šilkes wareja tur palikt lihds apmehram julija widum, tā ka nemas nebija wjadšigs steigt pahrwest wīnās jau lihds maija beigam. Bes tam šchis šilkes wareja gulet turpat Norwegijā wehl 2 lihds 3 mehnešchus ilgaki, peemakšajot 1 kromu par muzu. Šā tad škaidri redšams, ka bija eefpehja pahrwest šchis šilkes ar muhsu pašchu kugeem, ja ne wišas, tad katrā šinā leelāto dalu.

Šika šazits, ka muhsu kugi Anglijās oštās gulejufchi dišā tapeh, ka meefot warejufchi dabut ogleš. Baluhšofim, žif pamatotiš ir šchis attaiņo-šchanās eebildums. Waldiba, pilnigi apeedama muhsu atteezigo preekščstahwi Anglijā, bij noslehgufi lih-gumu ar Latwijai nelabwehligo firmu „Ellerman Wilson Line“ dehl „Weras“ un „Pomonas“ frakteschanās. Pa-rasti tahdos lih-gumos atšihmets, ka kuga maklerim, ja taš noteikā laikā ne-

špehji nofraktet un aissuhitit fugi, jašamafšā wifī isdewumi, kas zelaš no fuga leefas stahwešchanas oštā. Bet muhsu waldbiba ir tatšchu weena loti laba waldbiba, it fewiški atteezibā pret daščam firmam un tadehl minetā lih-gumā neeerakšta wajadšigo klausulu. Šnashkums nu bij tas, ka Latwijai naidigā firma „Ellerman Wilson Line“, atrunadamās ar ogļu truhkumu, nedara neša muhsu fugu nofraktešchanas leetā — zitus fuguš tani laikā ta gan špehji nofraktet — bet totees, kā tas redsams no muhsu preekščstahwja ofiziela šinojuma, jo naigi agitē Anglijā pret latweešcheem, kas nejehdšot neša no fugneezišas, wifu nowilzinajot, nešpehšot pat ar šaweem pahriš fugeem galā tikt u. t. t., u. t. t. Un par wifu šcho nejehdšibu waldbibai bij wehl jašamafšā! Rugi buhtu stahwejušchi oštā, warbuht, wehl otrtil daudš nedeku waj mehnešchu, ja muhsu preekščstahwim, Mittenberga kungam, nebuhtu duhšča bijuši laust aplamo lihgumu ar „Ellerman Wilson Line“. Kontrakta lauščhana ismafšaja gan 200 angļu mahrzinu, bet ja fugi buhtu stahwejušchi wehl ilgaki, ja lihgums nebuhtu tiziš laustiš, šaudejumi buhtu, warbuht, wairaf tuhštoščhu angļu mahrzinu. Un tawu brihnumu! Pahriš deenas pehž lihguma lauščhanas fugim bij dabutās ogles un fraktš. Wifī štaiste nosiašti, ka ogles naw dabujamas, ir bijuščas blehnaš.

Sahlaš eš gribu pakawetees pee šekoščā. Ministru presidentš wakar-deenas šehdē šazija, ka pee lihgumu noslehgščhanas ešot wzenmehr turejušchees pee eesuhititām ofertem un ka labakās oferteš tani laikā, kad lihgumi šlehti, neešot bijuščas. Kas atteezas wišpahrim uš ofertem, man jašaka, ka tām ir nošhime titai til tahlu, zil tahlu tās ir eenahluščas neatarigi no tām personam, kas wehlaš pee kontraktu noslehgščchanas naw špehlejuščas iščširoščho lomu.

Beš tam man jaaisrahda, ka eenahluščas oferteš pa labai daikai wairš nemas naw atrodamas, tās weenkahršchi „pasuduščas“. Pee tahdas šahrtibas waj pareišaki šatot — nekahrtibas atšauktees uš ofertem ir pawišam neweetā. Ar to newar imponet.

Sahlaš tika no ministru presidenta kunga šazitš, ka, ja ešot bijuščas šahdreiš prezes, pret kurām labuma šinā zeltas eerunas, tad tikuši šastahdita komišija. Šlušchi pareiši, komišijas tika weenu otru reiši šastahditas. Bet bij gadijumi, kad eezeltā komišija bij atšinuši preži par nederigu. Gezehla wehl otru komišiju. Un kad ari otrā komišija atrada preži par nederigu, atteezigais eerehdniš tika peešpeestš tomehr peenemt šcho preži. Peewedišchu kā peemehru no Stillinga un Andersona firmas apgahdibas ministrijai pahrdoto špeki, apmehram 15.000 pudu, kas pee tam wehl netika pirktš no pirmajām rokām, bet nahza apgahdibas ministrijā no otrām waj tresčam rokām. Bet tas wehl nebuhtu tas launakais. Šalwenais ir šekošchais. Šcho špeki apštatija Dr. Matwejš šopā ar ziteem komišijas lozeekleem, to štarpā ari Rigaš pilšehtas lopkautuweš pahrsiutš, un atšina, ka šchis špekš nekahdā šinā naw atšihstams par pirmā labuma špeki, par šahu tas bij pirktš, bet ka augštakais to war atšiht par otrā labuma preži, jo špeka gabaleem bij wišapšahrt jagreesč beesa šahrtā nost kā šabojata un ehščhanai nederiga. Šā tad leelakš daudšums no šwara křistu nost, kas šinams, šadahrdšinatu eepirktu špeki. Šadehl komišija atteizās to peenemt armijas wajadšibam. Šika šastahdita jauna komišija, kurā ari Dr. Šchlejšna peedalijās. Bet šchi komišija nodewa par mineto špeki wehl šiktaku atšinumu. Ša bij dašču pahrgreestu špeka gabalu widū atraduši hojajumus. Un tadehl ari otrā ko-

misija atšina, ka spēkis stipri bojāts un ka tādehl par to naw mafsajama pirmā labuma spēka zena. Man wehl japeesihmē, ka us sabojato spēki bij isdotas diwreis kompensazijas: pirmahrt, pee pasuhtifchanas un otrreis — tad tas bija saņemts. Bet tas wehl nebija wišs. Rahdā jaukā deenā atbrauz pats Ulmana kungs, leel pahrgreest spēka gabalu un šaka: „Kas tam spēkim laišch, tas jau ir prima spēkis! Peenemt!“ Spēki, sinams, tad ari peenemans par tahdu zenu. Par šcho lectu war dabut atteezigos dokumentus, jo ir fastahditi atteezigi protokoli. Dr. Matwejam tā wezakam fewišchū usdewumu ahrstam shtabā beeschi ween nahzās weenā otrā weetā apskatit daschadas pahritas weelas. Winam nahzās ne weenreis ween usdurtees us shtitām pahritas weelam, tā, peemehram, us shtiteem sirneem, par tureem bij mafsats 70 rublu pudā, tad tani pašchā laikā Rīgā us tirgus tos wareja pirkt par 40 rubleem pudā. Ne weenreis ween tas usgabja šapuwušchas shtēks, waj atkal tahdas muzas, kurās shtēks bij tē „mahstligi“ eepafatas, ka winās wareja eebahst resnu bosi, kamehr pareisi eepafatā muzā pat nashi nahkas gruhti eebahst. Pehz daudseem tamlihdšigeem peedšihwojumeem Dr. Matwejš tureja par šawu peenahskumu eefneegt raportu šawai preeksch-neežibai, lai ta greestos pee apgahdibas ministrijas ar preekschlikumu kontrolēt pamatigaki wišas mantas un tika derigās nodot armijas wajadsibam. Šahds bija Dr. Matweja eefneegums. Zit tahlu tur kas pozitiwš isnahziš — nesinu. Bet weenu es sinu, proti, ka Dr. Matweju šahka sistematiski wajat un wišadi shtikanet; nogahja pat tē tahlu, ka šcho wezo solido ahrstu mehginaja nostahdit par weenu tšchin: semati, nekā tas lihdš tam bij atradees. Tas ir ari weens no teem peemehreem, kur šahds loti meermihligš pilsonis, ispildot weenigi šawu peenahskumu pret walsti, šanehmis tā algu par to wišadas wajafchanas un špaids. Bes šchaubam, radisees no sinamas pušes kungi, kas lihdšigi „Latwijas Sargam“ teiks, ka wišs tas, ko šaka no kreišās pušes par klehdibam walstis eestahdēs, par pahrestibam pret darba tautu, par mofu kambareem u. t. t., neeki ween ir, ka tās ir tufšas tenkas un pašakas. Es gribu atgahdinat teem kungeem, kas lihdšigi šaram airgajas par mofu kambareem, šcho šauna traipu Latwijas demokratišā, lai wini aiseet us Rigas apgabalteefas profuraturu un paštatas tur atteezigos protokolos. Tad juhs redsefet, waj tās ir tenkas, waj ruhgta pateesiba. Bet preeksch jums pat ar šinim shtemeti šakti wairš neta nenosihmē. Juhs dšihwojeet tani droščā pahrlēezibā, ka, peeturotees pee burwibu meistaru taktikas, tauta no wišām nejehdšibam neta nemanis. Bet es jums šaku, juhs maldatees! Weltigi juhs gaideet, ka Latwijas darba tauta nesajutis šchis nekumibas un pahrestibas. Ta ir par šaprattgu, lai šantos no „škunstiku“ šaitšitajeem peemahnitees. (Aplausi pa kreisi).

Prezidents J. Šchakste: Wahršs peeder Rudewizam.

U. Rudewižs (šajaldemokrats): Augsti godatee Šatweršmes Šapulžes ložekli! Kad ašwakar mehš noklausijamees ministru prezidenta atbildi us rewisijas komisijas šnojumu, mehš tur fastapām daudš škaitlus, par tureem mums, protams, pahrlēezinatees naw eespehšams. Upgalwot, waj ir pareisi rewisijas komisijas škaitli, waj škaitli, kuri tika mineti no ministru prezidenta, tas man nebuhs eespehšams. Un tapehz ar škaitleem ari nenodarbošchos. Ja tur buhs wajadsigš šo konstatēt atteezibā us škaitlu pareisibu, es domaju, ka to isdaris pati komisija. Bes šcheem škaitleem tika runats par daudš

eewehrojameem fakteem, kuru bija weseļa rinda un kureem ir plaščāfa no-
sīhme. Birmais fakts bija tas, ka waldība leegusi rewisijas komisijai isfneegt
wajadšigos materialus, kuruš rewisijas komisija usfkattija par šwarigeem, lai
waretu šawu darbu turpinat parastā gaitā. Ziteem wahrdeem fakot, rewisijas
komisija, jeb luhgumu un šuhdsību komisija bija šanahkusi šinamā konfliktā
ar waldību. Ministru presidentis netureja us šcho par wajadšigu atbildet, lai
gan politiskā šinā šchis fakts ir loti šwarigš. Kad rewisijas komisiju isweh-
leja un dewa tai plaščas pilnwaras rewidet waldibas eestahdes, kad
bija arestetas atbildigas personas un kad bija peerahdits, ka rešoros naw
wišš wajadšigā šahrtibā, tad waldība wišu šcho leetu usfkattija par pilnigi
newainigu un pretojas komisijas darbībai, nešdod peeprasitos materialus, no
kureem waretu pārbraudit leetu ihsto štahwofli. Rabineta šehšchu protokolā
isfneegšchana pehz ministru kabineta domam esot neustizibas isfeikšchana kabi-
netam. Šsnahk tā, it kā blehšchu keršchana ir neustiziba kabinetam. Us to,
kā mehš redšam no rewisijas komisijas šinajuma, komisija weenbalsigi atbil-
dejusi, ka winai usdots rewidet waldibas eestahdes atteezibā us winas us-
buhwes leetderību, un lai to waretu darit, winai ir wajadšigi material, waja-
dšigi protokoli, pehz kureem war špreest, šahdi lihgumi šlehgti un kā wini
šlehgti. Man šchkeet, ka šchis lehmums no komisijas pušes ir pareišš, un ja
wina šchin lehmumam peekriht weenbalsigi, tad zekas jautajums, ka pehz
ministru presidenta šungs netureja par wajadšigu atbildet us šcho komisijas
želto eebildumu. Warbuht, tikai tamdeht, ka tas nebij isdewigi? Jeb war-
buht par atbildi war usfkattit to, ko dewa Breescha šungs. Wina pastahweja
eekšch tam, lai kompromitetu ekšpertus, kuruš komisija bija eezehłusi. Bet,
warbuht atbilde pastahw eekšch tās pahrejas formulas, kura waldibas atbildi
atrod par apmeerinoschu un rewisijas komisijas šinajumu par nepareišu. Šchi
fakta politiskā nosīhme ir leela tant šinā, ka Satwermes Sapulze mašina
šawu autoritāti, jo wina iswehl komisiju, usdod tai plaščus peenahkumus,
bet ja waldība šaka, ka wajadšigos materialus wina neišfneegš, tad šinama
dala no Satwermes Sapulzes, kura eet kopā ar waldību pret Satwermes
Sapulzi, atšihst waldibas paškaidrojumuš par apmeerinoscheem un komisijai
grib uslikt eemahtus, t. i. isstrahdat instrukcijas. Tas ir weens fakts.

Otrs — Fortingtona leeta, kurā reiše ar to teef lihdsi eepihiti debatēs
šabeedrotee, muhsu armijas apgahdaščhana u. t. t., u. t. t. Atkal mans us-
dewums naw pee škaitleem šawetees, waj teefšam tee šandejumi, kuri ir
zehłušchees walstij zaur tirgoščhanos ar Fortingtonu, ir dibināti. Warbuht,
wineem tahdeem wajadšēja buht, jo weenai leetai man ir japeekriht: ahršemju
kapitāls mums ir wajadšigs un, otršahrt, beš deesgan leelas pelnas wišč
šchurpu nenahks. Par to nebuhtu ko strihdetees. Bet wišā šchajā weikala
leeta ir eejaukta politika. Un tas weids, šahdā wina ir tikust šche eejaukta,
pehz rewisijas komisijas šinajuma no walstis intereščhu weedokla škatotees ir
pawišam aplams. Rewisijas komisijas rihzibā ir ne tikai tās leezibas, kuras
tika peewestas no ministru presidenta šunga; mehš štenogramā lašam, ka tur
ir ari zitas leezibas, peemehram, no linu nodalas waditaja Šchēpfnas šunga,
kuršch ir dewis leezību kā špezialists šchāi leetā. Šchi leeziba bij winam ja-
dod tapehž, ka wiščch ir walstis deenastā un pee tam ne kā walstis nodewejš.
Šchēpfnas šungs leezina wairakās weetās, ka ir bijušas apšpreedes, un ka
tanis apšpreedēs, kurās peedaliješ Fortingtons, ministru presidentis un ziti
waldibas preekščstahwi, ir taišiti lehmumi, kuri preekšč Latwijas ir loti ne-

isdeīgi. Wīnšh kà spezialists aīsrādījis, ka tee projektī preefsh Latvijas ir neīsdewīgi. Reīšā ar to wīnšh taīfa tahdu fshhdseenu, ka tōš war peenemt tīfai tad, ja ir kahdi politīfki motīwi pee ta. Un tee politīfkee motīwi tur ir. Rewīshjas komīshjas sīnojuma otrā weetā ir teītš par kaut kahdām wehstulem no maīja mehnescha, kurās ir konstatēts, ka leeta nonahkufi lihds tīf neīsdewīgu projektū peenemshānai, ka wjadfīgs hījis pabalstī wīnus ar politīfkeem argumēteem. Fortingtons to ari ir darījis. Us to ministru prestīdenta kungš neatbildeja; wīnšh neapgahsa fchos faktus un fāzija, ka Fortingtons ir hījis weenīgais, kas mums apgahdajis wjadfīgos materialus tānī laīfā, kad Anglijas waldība esot bījusi loti atturīga palīhdshbas sneegshānā un munīzijas doshānā, kad Anglijas waldība esot baidījusees sneegt Latvījai kahdu palīhdshbu materialā sīnā. Ja mums faka, ka palīhdshba nahkufi no Anglijas weenīgi zaur Fortingtonu, tad tas īslaufas deesgan fawadi. Tad jau weīfalneeks ir hījis tas, kas sneedsa mums palīhdshbu, bet ne Anglijas waldība un fabeedrotee. Ja tas taīfnība, tad tas met nelabu ehnu us pašcheem fabeedroteem. Lai tas buhtū kà hījis, tomehr man grības tīzet, ka tas tomehr tā naw. Mehš sīnam, ka pret Vermondu usstahjās Anglijas, bet ne Fortingtona flote. Jautajums teel nostahdītš tā, ka wīfas kompensāzijas, kuras dotas Fortingtonam, īsneegtas tamdehl, ka tas mums sneedsis sīnamu palīhdshbu wjadshbas brīhdi. Tā nostahdīt jautajumu ir pawīfam fchaubīgi tamdehl, ka mehš no Fortingtona newaram fagaidīt Latvījas „de jure“ atshshānu. Ja mehš zaur wīnu gaidīsim Latvījas „de jure“, tad, domaju, mehš to ari nefagaidīsim, bet tīfai atdošim Fortingtonam leelās kompensāzijas par to, ka wīnšh dod mums sīnamu datu no ahrsees kapitāla, ka wīnšh pehrī muhsu līnūs. Gruhti ir fpreest, waj te kahds pee ta wainīgs, jeb waj te ir sīnama nolaidība. No teem materialeem, kō rewīshjas komīshja zehla preefshā, tas naw redsams. No tās sīnojuma redsams, ka Latvījai zehlfshchees no tam sīnami faudejumi un mehš ari us fcho jautajumu newaram atbildēt Fortingtonam, waj tas wainīgs waj ne. Pīlnīgi nepareīstī ir mest ehnu us rewīshjas komīshjas atshnumu un meklet waldības rīzhībai attāīnojumu eefsh tam, ka ir bījufshas zītas firmas, kuras ari zentufshās īsmantot Latvīju tāpat kà Fortingtons. Warbuht, pat wehl wairaf. Es par to ne us azumītkli nefchaubos, ka kahds Stuarts waj kahds Simsons īsmantotu Latvīju fawām weīfala īnterefem tāpat kà Fortingtons. Es negribu prasīt ne no Simsona, ne no Stuarda atbildību par to, kas notīzīs, bet gan weenīgi no Latvījas waldības to war prasīt. Tāpehz fchi leeta, zīstahl wīna fajaukta ar politīku, ar Latvījas de jure atshshānu, ir pīlnīgi neflaidra un mans fshhdseens pagaidam ir tas, ka te naw křiminalnosegums, bet gan wehl naw wīšh nostahdrots. Tadehl mani ari pahřteīdīsa tas, ka ari fchīnī sīnā dashi waldības pašlaidrojumu usflata par pīlnīgi peeteefoshu.

Waldības pašlaidrojums ari fche ir nepeeteefoshs un wehl nepeeteefoshaks wīnšh ir fakarā ar kahdu zītu leelu faktū par dshlzeļu materialu pīřshānu Amerīkā. Ministru prestīdents pahřshdeja fchīm jautajumam pahri, tīfai beigās īsteīftas zerības, kuras „Brīhwā Semē“ un „Latwījas Sargā“ nodrukatas trefneem burteem, ka mums ir īsredses dabūt nandu atpakaļ. War jau buht, bet waj us tahdām warbuhtībām war palāutees, sīnot, ka fchi firma ir fchaubīga? Kā sīnamš, Latvījas preefshstahwīs Osols fawā laīfā wairaf reīses eefneedsīs waldībai pašnojumu, ka fchi Amerīkas firma ir tahda, ka ir mas zerību, ka waldība fanems līhgumā

minētās prezēs, ka viņai šho pretšchu ko pahrdot nemaš naw. To konstateja ari ministru presidenta kungs, kūršč teiza, ka nauda dota preekšč tam, lai firma šhoš materialus šapirktu. To konstateja ari Latwijas preekščstahwiš Osols un tapehž ari newar teift, ka waldibai nebuhtu itnefas sinams, kas ta par firmu un ka wina war ari neatšuhitit pirktos materialus. Dīrfahrt, Osols aīsrādijis uš tahdu pašihstamu popularu banku, kura par to firmu leezinajuši to pašchu. Man naw eemešla netizet šchim Osola aīsrādijumam, man naw eemešla domat, ka Osols melojis. Wīnšč pat ir šuhitijis telegramas pee waldibas preekščstahweem Wahzijā un Franzijā, pee kureem atrodas telegramu šchifra atšlehga, bet atbildi uš to naw šanehmis. Ja waldiba to sinaja, un viņai to wjadseja sinat pehž šcheem materialeem, kas te tika peewesti no rewīšijas komisijas, tad wina nedrihšsteja tik rīffantus šoluš špert un winas zeribas newareja buht tik roščainas — 72.000.000 eemafat un zeret, ka toš atdos.

Nahkofšchais fakts, pahr kuru ministru presidents pahršlihdeja pawiršči pahri, ir Jankelis Kleins, tā šautais Lužes šehnīnšč. Bet taifni šchis ir no rewīšijas komisijas materialeem loti šwarigs fakts tai sinā, ka te no šormelās pušes ir rešora atšnumš, par ko apwainoja rewīšijas komisiju, ka wina nešot tahduš atšnumus prašijusi wišos jautajumos, jo ja wina buhtu greešufees pee reforeem, tad no teem buhtu doi pasšaidrojumi un par wifu to newajadjetu tik daudž runat. Par Jankela Kleina leetu apatščkomisija ir paspehuši šawahl materialus no atteezigeem reforeem — no tirdšneezibas un ruhpnenezibas ministrijam. Nefkatotees uš šchim sinam un apgaīšojumu no abām pušem, šchi leeta ir šchaubiga un wina ošč pehž kriminalpašihmem. Tapehž buhtu wjadšigs to pamatigi noškadrot, bet ko tad ihsti gan noškadroja ministru presidents? Wīnšč atbildeja tahdā garā, ka: „Šani laikā, uš kuru šchis notikumš atteezas (1919. g. auguštā) mums nebija ešpehjamš atnemt ar špehtu wahžu kara eestahdem peederošchos ihpaščumu Wezaužē, bet atpirkt ari nebija ešpehjamš tadehš, ka nebija naudaš.“

Tā tad ministru presidents šaka, ka mums nebij diwas ešpehjamibas: nebij naudaš un nebij waras. Eš peekrihtu šchai weetā ministru presidentam, ka tai laikā waldiba wareja atrastees tahdā stahwofli, ka viņai nebij špehta atnemt ar waru wahžu kara eestahdem toš kara materialus un tāš šabeedriškās eestahdes, kuruš gribeja pirkt Jankelis Kleins. Ari tur eš gribu peekrist ministru presidentam, ka akta nošlehgščhana nebij pats šwarigakais apstahllis, bet pats šwarigakais ir tahlakais. Šitpat neišbehgami, ziš neišbehgami bija tas, ka šchis leetas, kas ir Kleina rihzijā, wareja tift atnemtāš un aīšwestas, ir tas, ka lihgums neteef no špekulanta pušes pildits, un ka Lužes eedšiwotaji teef ismantoti. Uš eedšiwotaju šuhdšibu pamata, tā tas redšams no rewīšijas komisijas šinajuma, šchis lihgums starp tirdšneezibas un ruhpnenezibas ministriju un Jankeli Kleinu, jeb Jančeia Kleina lihgums ar Berlines waldibu ir peefuhitit tirdšneezibas—ruhpnenezibas ministrijas juriškonsulta atšaukšmei, un tas konstatē, ka lihgums šlehgtis ar Wahzijas waldibu kara laikā; ari Kleina pawalštneeziba nemaš naw nodibinata. Šandeht ween wīnšč jau ir nelikumigs, ka wīnšč šlehgtis Berlinē, bes atteezigaš ahrleetu ministrijas preekščstahwja peekriščanas. Bes tam par lihgumu pašahw šchaubas, waj tas naw fiktiws, jo wahzeēšchi, atstahdami Latwiju un aīseedami, mehginaja atrast pirzejus un eeguht naudu par to, ko newareja panemt lihdsi. Ari pehž ahrleetu ministrijas juriškonsulta

atfaukmes ſchis lihgums ir nelikumigs un war tift laufs us ta pamata, ka Kleins neispilda no tirdsneeziabas un ruhpneeziabas ministrijas preeſchà lftos noteikumus, us kuru pamata tam bij dota eefpehja lihgumu noflehgt. Kleins newareja winaus ispidit ſpekulants buhdams. Pret tirdsneeziabas un ruhpneeziabas ministrijas noteikumeem mehš newaram dauds eebilft tapehž, ka wini iſeet us to, lai iſſtaunſu no ſchi lihguma wina ſpekulatiwo dabu. Sagad zelaš jautajums, waj tee ſpaidigeo kara apſtahlk, par kureem runaja ministru presidentš, ari tad bija, kad Kleins ſcho lihgumu neispildija, kaš notika jau 1920. g. janwari un kad lihgums tifa peefubtius eefſchleetu ministrijai ſch. g. februari. 1919. gadà ſazija, ka Wahzija preeſch mums ir draudoſcha, ka wina war diktet preeſchà to, lai mehš kaut ari neifdewigus lihgumus noflehgtu ſem ſinameem ſpaideem, bet 1920. g. februari par tahdu newar uſſfatit un tapehž ir dihwaini, ka ministru presidentš ſawà ſinojumà mums atbildeja — eš žiteſchu pehž „Waldibas Wehſneſcha“ ſeſoſchus wahrduš:

„Un ko weenreiš Kleins eeguwiš par ſawu ihpaſchumu, to winam ar waru newaram atnemt, jo taš buhtu leelneeziſki.“

Laufi lihgumu ar ſpekulantu, kuruſch to neispilda, laufi to par labu walſti interešem un par labu teem eedſihwotajeem, kuri beš gala ſuhdſas par ſchi Jankela rižzibu, taš ir leelneeziſki! Geſchleetu ministrija pehž rewifijas komifijas ſinojuma ir atbildejufi, ka ſchis lihgums naw lauſchams, ka pehž buhtibas naw pamatoti tee eebildumi pret lihgumu, kuruš ir zehluſi ahrleetu ministrija. Ja runà par to, ka muhſu waldiba, ſlehgdama tahduš lihgumus — tahdu naw wiš weenš weenigš, bet tahdu gadijumu buhš wairaf — ſinamoš ſpaidigoš apſtahlkoš darijuſi to tadehl, ka naw atraduſi žitas iſejas, tad ahrleetu ministrijas jurifkonſultš norahda ſawà atſinumà, ka ſchis lihgums ir lauſchams uš Werſalaš meera lihguma pamata. Tomehr waldiba naw atſinuſi par wajadſigu ſcho lihgumu laufi. Geſchleetu ministrija atbild, ka lai gan ir wajadſigš bijis Latwijas diplomatiſkà preeſchſtahwja atſinumš un atlauja uš ſchi lihguma ſlehgſchannu, tad pehž buhtibas winſch naw wajadſigš. Taš ir loti rakſturigi, ka eefſchleetu ministrija tahduš lihgumus ar ſpekulanteem zenſchaš loti godigi ispidit un iſweſt. Taš noſihmè, ka formeli eebildumi war tift zelti, bet pehž buhtibas eefſchleetu ministrija ſeko tai apſinai, ka tai ir teeſibas wiſus ar ſpekulanteem ſlehgtos lihgumus ſwehti turet, un ja mehš to nedaram, tad eſam leelineeki, kà iſſazijaš ministru presidentš.

Tahlaf par ſcho paſchu leetu intereſejàš ſtarpreſoru komifija, kabinets. Tirdsneeziabas un ruhpneeziabas ministrija, neufnemdamaš wiſu atbildibu par ſcho leetu uš ſewi, nodewuſi to kabinetam. Un ko kabinets uš to atbild? Winſch atbild, ka prinzipà ſchim lihgumam peekriht, ja tift Kleins ispilda daſchus noteikumus. Galgi to war iſſchirt tirdsneeziabas un ruhpneeziabas ministrija. Kad nu lihgumu un ſuhdſibu komifija ſahka par to leetu intereſetees, tad taš naw bijis ofzielš, bet gan iſteiktš priwatàš ſarunàš. Waj taš ko groſa, kad waldibai ir tahdš eefkats uš ſcheem lihgumeem? Eš domaju, taš neko negroſa, jo kanzlejas pahrwaldneekam bijis eemeſiš par to ſinot kà par ofzielu atſinu. Dàpat ari tirdsneeziabas un ruhpneeziabas ministrija winu atſinuſi par ofzielu kabineta lehmumu, bet pilnigi neeewehrotàš teef Aluzes eedſihwotaju intereſes. Ministru presidenta kungs ſchini leetà par Jankeli Kleinu nekahdu atbildi nedewa.

Alfrahdiſchu wehl uf weenu apstahli, t. i. uf to, ka wiſa ſhini leetā ſwarigu lomū ſpehlejis kahds inſcheneers Kaulens, kurfch bijis tirdsneeziabas-ruhpneeziabas miniſtrijas preekſſſtahwis un lihds ar to Janſela Kleina pilnwarneeks. Tas ir loti intims dokuments, kurfch iſdots un apſtiprinats inſcheneeram Kaulenam no Kleina:

„Zaur ſcho pilnwaroju juhs ſtahtees manā weetā wiſās dariſchanās u. i. t.“ Sem ſchim „wiſām dariſchanam“ ſaprotamas dariſchanas teeſu leetās, ar komiſijam, waldbibu u. t. t. ſchis pilnwarneeks katru reisi ſuhtis tad, kad bijis wajadſigs informet ſtarpreforu komiſiju waj waldbibu par Kleina leetam. Wiſch ir tiſ iſweizigi informejis, ka no wiſas ſchis materialu laudſes ſtarpreforu komiſija taiſijuſi ſlehdsenu, ka Kleinam taiſniba. Newar tatſchu buht waldbibas preekſſſtahwis un lihds ar to firmas domu iſteizejs; taiſni weenā un tani paſchā leetā wiſch newar noſtahtees tā diwas perſonas. Tas tomehr ir notizis un rewijiſjas komiſija praſa uſ ſcheem ſakteem atbildi no Satwerfmes Sapulzes. Uf to, ka miniſtru kabinets weenreis iſteizis eſtatu, ka tas ir ofiſiels lehmums, un otrreis, ka ta ir priwata ſaruna, war teiſt tiſ to, ka ſchi leeta gribeta miħſſinat. Miniſtru preſidenta kungs neatbildeja par inſcheneeri Kaulenu, pat neſeiza, ka ta ir kriminala leeta, bet atſhmeja tiſkai to, ka tahdas leetas teeſot daritas.

Es jautaju, waj ſakarā ar ſcho leetu ir eemeſls atſiht, kà to domā weena Satwerfmes Sapulzes data, waldbibas paſkaidrojumu par apmeerinofchu, un pahreet pee tahlakām leetam? Par apmeerinofchu winu newar atſiht lamdehl, ka te ir jau jautats un nekahda atbilde naw dota; nekahdu atbildi ari newar dot, jo ta jau ir praſita un tirdsneeziabas un ruhpneeziabas miniſtrija ir paſkaidrojusi to, ko wina ir warejuſi paſkaidrot. Bet tas, ko wina ir paſkaidrojusi, tiſkai wiſu to leetu padara par loti ſchaubigu. Ja atſauzas uf apſtahkeem un ſaka, ka ſakarā ar teem mehſ eſam bijuſchi ſpeesti ſlehgt tahdus lihgumus, bet newaram toſ lauſt, jo ja mehſ toſ lauſtu, tad mehſ buhtu leelineeki, tad jaatbild, ka ſawā laikā ir tizis ſlehgtis ari lihgums ar „landeswehru“. Waj tas nu ari ir ſwehtis? Tas tiſk lauſts, zif man ſinams. Sem ſpaidu apſtahkeem ir ſlehgti daſchadi lihgumi, ir doti daſchadi folijumi, un tee ir lauſti un ir jalauſch, ja ir formeli eemeſli, jo tapeh3 lai winus nelauſtu, ja tas nahſ par labu walſtij un eedſthwotajeem? Un tapeh3 newar mums iſſkaidrot tā, kà to darija miniſtru preſidenta kungs, ka, ko mehſ reis kahdam ſpekulantam eſam teiſuſchi, tad ari tureſim, kaut ari wiſch ſawu doto wahrdu lauſtu. Sa ir weena no tam leetam, kura, ja mehſ atſihthu waldbibas atbildi par apmeerinofchu un pilnigu, leelā mehrā kompromitetu paſchu Satwerfmes Sapulzi, jo Satwerfmes Sapulze ir ta, kaſ uſdewa rewijiſjas komiſijai iſſinat, zif taiſnibas ir tam leetam, par kurām teeſ runats, zif leelas blehdibas un nebuħſchanas ir notikuſchas. Rewijiſjas komiſija mums nu paſino melnu uf balta, ka te ir tas un tas; miniſtru preſidenta kungs neatbild, bet mehſ gribam pahreet tam wiſam pahri, negribam wairak nefa klaufitees, gribam teiſt, ka peeteek, un uſlikt eemaufkus rewijiſjas komiſijai, lai wina par tahdam leetam tiſ plaſchi un gari nerunā. Ja tas buhtu notizis tiſkai ar Janſeli Kleinu, tad, warbuht, ta nelaima nebuhtu tiſ leela. Janſelis Kleins ir nodibinajis uſnehmumu, kura pamata kapitalu wiſch aprehkina uf 5.000.000 ſeltā, kaſ Latwijas naudā iſnahſ wiſkai leela ſuma. Bet tas nu ir Janſela Kleina ihpaſchums, kuru wiſch eeguwis tajā laikā, kad wah3u okupajijas wara atſtahja Latwiju. Tani brihdi kurfch katrs ſpe-

tulants sagrahba šavās rokās wifu, ko ween til wareja. Tas naw weenigais gadijums. Mehš sinam, ka wifās Latwijas malās radās kaudis, tahdi Kleini, furi zentās sagrahbt šavās rokās atstahatās mantas. Tas bija kara laupijums, us kuru faktiski un pehz buhtibas, wineem nebija nekahdas teefibas. Es waru peewest peemehrus is atteeziga laika no Leepajas, kur man bij idewiba atrastes tani brijdi, kad wahzu okupazijas wara beidša ekfistet. Tajā laikā waldbiba nebija Leepajā, bet tur gan bija strahdneeku deputatu padome. Wina weenigā bija ta, kas domaja, ka wajaga toš laupijumus un maschinas, kas atstahiti no swescha karaspehka, paturet Latwijā, fanemt waldbibas rokās. Wina to zentās darit ar wiseem spehkeem. Sagad kahda Satwersmes Sapulzes komisija, kas isbraukusi us Leepaju, atradusi, ka tur ir wefelas wehl dauds maschinas, un man leelas, ka pateiziba par to nenahkas teem, kas aistahw Jankeli Kleinu. Ja wifās bagatibas, kas atrodas Leepajā, buhtu pahrgahjuschas spekulantu rokās, tad tās nebuhtu ne itkai wefelas, ka tas tagad ir, bet dala no tām buhtu aiswesta lautfur tahlaf.

Wehl otrs peemehrs, lihdsigs Kleinam, ir Rutiskera leeta. Wina leetas faturš ari ir kriminalš, un kas tur buhs wainigs, par to no rewisijas komisijas materialeem mehš wehl newaram spreest. Šā tad mehš teefchi newaram neweenu apwainot. Mums jaisfata sinama pateiziba rewisijas komisijai par to, ka ta zehlusti mums preekschā leetu par Rutiskeru, kurš leelās waldbibai pahrdotās bagatibas ir usfkatijs par šawām un mehginajis tās otrreis pahrdot, un ari pahrdewis. Waldiba te efot peemahnita. Ministru presidents domajis, ka tas, kas ir pahrdots, peeder Rutiskeram, un tapehz cemaškatas sinamas naudas sumas. Pee kahdeem apstahkleem tas notizis, un kā sumas ismafšatas, par to nesinu un neweenu neapwainoschu, bet komisijas sinojums mums gan usrahda, ka šchis sumas ismafšatas nelikumigi un formalitate naw eewehrota. Šo konstateja ari ministru presidents. Brihnumš, kapehz muhsu waldbibas preekschstahwi naw eewehrojuschki formalitates, it fewischki tās naw eewehrojusi muhsu eekschleetu ministrija, kura sinamos gadijumos škatas weenigi us formalitatem. Sewischki par eekschleetu ministriju gribetos teikt, ka ta ir leela formalitatu mekletaja wifās leetās un weetās, bet schini gadjumā wina škatas pehz buhtibas.

Wifā ministru presidenta sinojumā bija redsams wehl tas, ka ja rewisijas komisija šaka, ka armijai peegahdati šabojati produkti par nefamehrigi dahrgām zenam, tad tas teefot apgahšis no ofizieleem dokumenteem. Nu, pehz ofizieleem dokumenteem daschreis dauds kas teel apgahšis un kā mehš nupat redšejām, mans frakzijas beedrs Škubikis peeweda peemehru, kā tas ir pehz ofizieleem dokumenteem, un kā tas ir faktiski. Tapehz ari tas nebuht neapgahsch rewisijas komisijas sinojumu un schini leetā naw eemešla teikt, ka ir peeteefoššs tas pastaidrojums, kuru dewusi waldbiba. Bet nu pehz wifa ta, pehz wairaf šwarigeem fakteem, par kureem, kā mineju, loti pawiršchi pahrslihdeja pahri ministru presidenta kungs šawā atbildē, nahf klahit wehl weens loti šwarigs apstahklis, us kuru ihsumā norahdija mans frakzijas beedrs Bušchewižs. Tas ir tas, ka waldbiba wifos šawos sinojumos itkā nemana, ka pee wifām schim leetam sinama noseedsiba jau peerahdita; ka wisi tee fakti, kuri zelti preekschā no rewisijas komisijas, notikuschi pehz tam, kad Brunners un wina kolegi jau sehdeja zeetumā. Un ja mehš strihdamees par to, waj tee škaitli pareisi, kurus mineja ministru presidenta kungs, waj komisijas škaitli, ja mehš runajam, ka pahraf leelas kompensazijas dotas

Fortingtonam, tad no otras pušes apgalwo, ka tas tā naw. Bet ir šķaidrs, ka te šahda augsta eerehdnu kategorija darijusi noseedsigu darbu. Interesanti ir tas, ka waldiba negreesch wehribu, ka tur war buht šahda noseedsiba. Ja mehš nahkam pee ta šlehdseena, pee šahda nahza ministru presidents, ka wiši komišijas isreškinatee šaudejumi ir tikai uš papira un ka wišš ir pareiši, tad logišš šlehdseens no ta ir — laišt walā wišus toš, kaš šehš žetumā. Un ja Satwerfmes Sapulze peenems pahrejas formulu, ka wina atšihst waldibas šinojumu par peeteekošču, tad lihds ar to Satwerfmes Sapulze buhš peenehmuši arti, ka wajaga laišt walā toš, kaš šehd žetumā. Waldiba dewa pašaidrojumu, ka tur neka naw, ka tur naw nekahdu noseegumu, bet fakts ir, ka noseegumi ir konstateti pee augstakeem eerehdneem un šewišķi apgahdibas ministrija. Runajot par wišem lihgumeem un apgahdibas leetam, wareja prasit no ministru presidenta funga leelaku wišpušibu. Ja ir augsti eerehdni, kuri ir nehmušči kukulus, un ja par wišu to waldiba ušnemas atbildibu, tad tas ir nenormali. Tapehž pahrmest tendenzi komišijai un neredset tendenzi waldibas atbildē ir nepeedodami no to Satwerfmes Sapulzes ložeklu pušes, kuri šin tikai weenu formulu — ko waldiba šaka, tas ir pareiši. Ja Satwerfmes Sapulze to pahrejas formulu peenem, tad wina nostahdis šewi tahdā šahwolli, ka nekahda pamatiga rewišija un ismeklešchana par šakteem, kaš ir šķaidri redšami un par ko wišur runā, naw eespehšama. Bet ir gan eespehšams ušlitt eemauktus tai komišijai, kaš ir šahwuši few walu un šahkusi ar teem šakteem nodarbotees. Šil dauds par waldibas atbildi.

Tahlak nahza Breescha kungs. Gribu pašawetees pee ta šakteem. Warbuht, ka ta ar ir atbilde uš rewišijas komišijas šinojumu. Wina bij teikusi, ka waldiba neišdod winai materialus. Uri Breescha kungs par to runaja. Warbuht, wišč gribeja šazit, ka tahdai komišijai, kurā ir oposizija eeschā, newar dot materialus. Warbuht, pehž Breescha funga ušškateem, oposizija jau pati par šewi ir noseegums. Ja wišč tā domā, tad eš atgahdināšču winam ta pašča profesora Balošča šuhtišchanu uš Padomju Kreewiju par ekspertu. Un juhs, Breescha kungs, uštrauzatees par to, ka wišč tagad ir kā eksperts šuhtiš uš rewišijas komišiju, bet neuštrauzatees par to, ka wišč toreiš tā eksperts tika šuhtiš no waldibas. Kur te ir logika? Waj komišijai nebija tahdas paščas teesibas isleetot oposiziju kā ekspertus, šahdas bija waldibai, kad wina šuhtija meera delegaziju uš Maskawu? Eš domaju, ka winai tās teesibas bija. Weens no Breescha funga argumenteem: profesors Balodis ir šchaubiga persona tapehž, ka wišč tik ir zehliš rupjus apwainojumus pret apgahdibas resoru. Bet apgahdibas ministrija ari tās blehdibas wišwairat ir bijušas. Uzim redšot, profesoram Balodim ir bijis deegšan šmalšš deguns, ta wišč tās jau agrat redšejis, un tā tad ar šchahdeem argumenteem kompromitet šahdu nebuhst personu ir gruhti. Tad Breescha kungs, runadams, starp wišem šaweem ziteem argumenteem, puhlejās šalasit pa awišem wišadus faktus par šlittu profesoram Balodim. Šaitam Breescha kungs domaja, ka tad buhš weeglak nobalsot par to formulu, par kuru tik un tā ir jabalko. Wišč mineja starp zitu, ka profesors Balodis šawā laikā komandets no Wahzijas šejara uš Patwiju nesu šahdeem tur noluhkeem, un tahdā gadijumā, atklahti šakot, profesors Balodis, pehž Breescha domam, ir wahzu špeegš. Nu, protams, šahdam newar isdot materialus, laišt winam raknatees pa kanžleju, ispaust walšš

noslehpumus. Bet es atgahdināšhu Breescha kungam toš pašchus laikraštus. Man jāfaka, ka tas, ko Breescha kungs apgalwoja, nenahť profesoram Balodim par slīktu, bet gan par labu, jo šhi wahzu reakzionarā lapa īsfakas par wīnu, ka wīnšch brauzis us Latwīju nesin šahdeem noluhseem. Bet ko tāš pašchas lapaš rakstīja par Latwīju un wīnas waldbību, par wīseem Latwījas eedshwotajeem? Rāpehz juhs nepeewedeet to, ka tāš toreis wīfus latweeschus šauza par leelineekeem? Ir fakts, ka ahrleetu ministrija nesin šchim pašcham profesoram Balodim ir aīslēegusi īsdot atkāju eebrauft Latwījā. Par to mehš rakstījam laikraštā, un šhi sīna nahť no autoritatīwas pufes. Pehz tam, kad ahrleetu ministrija bija suhtijusi profesoru Balodi tā ekspertu pee meera slehgschanaš ar Kreewīju, wīna aīsfuhtīja telegramu us Wahzīju, kurā aīslēedsa īsdot atkāju profesoram Balodim eebrauft Latwījā. Tājā pašchā telegramā bija uīskaitīti 60 baroni, kureem atlauts eebrauft Latwījā. Šho faktu waldbība newar apgahst. Tā tad ir redsams, zī tahlu eet runa par leelineekeem un baroneem: baronus suhta eekščā, bet leelineekus ahrā, un newis leelineekus, bet strahdneekus. Breescha kungs šchos faktus nebija pamānījis un ari newareja pamānit. Ir wehl kahds fakts, kuršch raksturo ari daschas personas. Daschas deenas atpakał Satwerfmes Sapulzes walsts nodewibas komīšijā, šakarā ar Vermondta ministra Schwarz areštu, ir notīzīš kēfōšch gabījums: Satwerfmes Sapulzes lozēllis barons Firkš ir uīstahjees, lai teefot atswabināts bijušchais Vermondta ministrs Schwarzš. Wīnšch neefol wainīgs, par wīnu warot galwot u. t. t. Kaš ir Schwarzš, par to leezina daschi dokumenti, kuri šawā laikā tika atrasti pee barona Strīka, kuršch bija organīsejis noseedsīgas organīzāzijas us Latwījas teritorijas. Pehz šcheem dokumenteem mehš waram konstatēt, ka ari Schwarzš bijis šchis organīzāzijas dalībneeks. Kad walsts nodewibas komīšija nepeefrita Firkša damam, tad wīnšch uslehza no krehsla un šazija: „Bet mums taf ar ministru presidentu ir lihgums, ka neweenu wahzeeti nearestēs!“ Pastahw sinams lihgums stary ministru presidentu un baronu Firkšu un, laikam, ari ar ziteem baroneem: Neweenu wahzeeti nearestet. (Šauzeens no semneeku šaweenibas: „Waj juhs to lihgumu eseet redsejuschī?“). Nē, to lihgumu es neefmu redsejis. Juhs teīfseet, ja barons Firkš apgalwo, ka tahds lihgums pastahw stary wīnu un ministru presidentu un ministru presidents teīfš, ka tahda lihguma naw, tad juhs eefseet tahlał un neraudsīseet īsmēlet to, waj tahds lihgums pastahw, bet gan mehgināseet komīšiju, kas par šhi lihguma īdībīnāschānu ruhpejas, dabut pee malaš. Ari pret to komīšiju šampāna teef jau westa. Šhi komīšija pastahw tīkai preekšč tam, lai waretu apšpeest „newainīgus“ wahzu pilsonus. Faktus par baronu eelāschānu Latwījā Breescha kungs nemin, bet wīkam kriht šwarā profesora Baloscha persona, kuršch ir rewīšijas komīšijas eksperts. Warbuht, Breescha kungs šaprot to šawadi un gatawš peenemt prof. Baloscha weetā Schwarzu, Strīku, Brunneri un wehl zītus.

Tā tad kopā šanemot wīsu to, kas ir slehdsams no rewīšijas komīšijas šīnojuma, un ko mehš dabujām dširdet no ministru presidentā atbildeš, pee šahda slehdseena lai nahkam? Mums leef preekščā apmeerinatees ar waldbibas atbildi un uīslīkt eemauktus rewīšijas komīšijai. Rāpehz? Tāpehz, ka ministru presidents nemas naw atbildejis us weenu loti prinzipielu jāwtajumu: tāpehz waldbība atsinusi par neeefpehjamu īsdot rewīšijas komīšijai wajadsīgos materialus. Waj tāpehz, ka muhsu presidents šawā atbilde pa-

wiršči pahrgahjis pahri wiſeem teem notifumeem, par kureem es mineju, un ka ministru presidents nemas naw atbildejis us to jautajumu, kas wiſeem loti intereſe, t. i., no kam zelas tās noſeedſibas? Waj tur ir tahdas leetas, par kurām war atbildet katrs eerehdnis? Ministru presidents us to nemas naw atbildejis, bet ir pagahjis nepatihkameem fakteem garam. Ir peeteekofchi eemeſla ſazit, ka atbilde, kuru waldiba ir dewuſi mums lihds ſchim, naw apmeerinofcha. Es gribu aſrahdit us wehl weenu leetu. Saka, ka rewifijas komifijas ſinojumā ir ſinama pawirſchiba, ir faſteigtiba, ir neſti preeſchā neſagatawoti materiali u. t. t. War ſinamā mehrā peekriſt, ka rewifijas komifijas ſinojumā ir ſinama pawirſchiba, un neſagatawoti materiali neſti preeſchā, bet praſit no rewifijas komifijas, lai wina 2 lihds 3 nedelu laikā kà us delnas jumš parahda wiſu to, kas ir eewahritš 2 gabu laikā — to juhš newareet. Skaidrs ir tas, ka ſatti ir brehžofchi. See ir brehžofchi jau tapehž ween, ka rewifijas komifijas rihžibā atrodas wairaf kà ſimts daſchadu leetu, un ta ir nodewuſi teefai ap 30 leetu. Tām leetam ir tihri kriminalš rakſturs. Te nu juhš gribeet atſiht par peeteekofchu waldibas paſkaidrojumu, juhš gribeet ſazit, ka neſahdas rewifijas par waldibu nedrihſt peelaſt, un ja tahda rewifijas komifija tomehr paſtahw, tad wajaga winas darbibu ſaſchaurinat, wajaga iſſtrahdat iſtrukcijas u. t. t. Pagaidam nekur naw iſrahdiſees, ka rewifijas komifija buhtu kahdu launumu nodarijuſi. War teikt, ka winas materiali ir faſteigti, bet winai tai ſinā ir leels attaiſnojums, jo ar teem fakteem, kuri ir rofās, jaet gaiſmā žif ween eeſpehjamš drihſi. Bet newar atraſt attaiſnojumu ministru presidenta kunga atbildei, jo winam ir dokumenti un papiri rofā un winſch tomehr newar atbildet pat us teem pawirſchi zelteem apwainojumeem. Ja kahda blehdiba ir darita, ja kahds noſeegums iſdaritš, tad jaewehro, ka tas ir daritš deefgan uſmanigi. Tapehž Satwerfmes Sapulze, lai zeltu wiſu gaiſmā, iſwehleja rewifijas komifiju. Bet tagad, ja wina newar jumš kà us delnas zelt wiſu us reiſ preeſchā, tad juhš gribeet teikt, ka wairaf neſa newajaga, ka wajaga apmeerinotees ar to, kas jau ir. Bet kas tad ir? Ir tikai tas, ka wairafi noſeedſneeki ir noſerti un žiti wehl teef tertii. Es domaju, ka Satwerfmes Sapulze, ja wina grib uſturet ſawu autoritati, ja wina grib buht par to eeſtahdi, kura tautas ažiš baida uſtizibu un us kuru war ſtatitees ar ſinamu zeenu, newar peenemt pahrejas formulu, kura ſche tika zelta preeſchā no weenas Satwerfmes Sapulzes lozeklu dalas.

Beſ tam wehl weens arguments, kas tika no Breescha kunga zeltš preeſchā. Winſch argumentus bija ſaſaſijis pa malu malam. Man preeſchā ir dokumenti par polu diplomateem. Schee dokumenti gan Breescha kungam par labu neleezina, bet gan par launu muhſu ahrleetu ministrijai, kura kahwufi diplomatiſkeem kurjereem iſbraukt, kad pret teem bijuſchas dibinatas aiſdomas. Wini tika aiſtureti us telegramas pamata, kura ſkaneja tā:

„Leepajas 4. robeschfargu rajona ſchtabam. Luhdſu ſlepeni ſekot Joſifam Brillam, kurſch ſchodeen buhš ar wilzeenu 9.30 Leepajā kopā ar polu delegaziju otrā klaſē, wed ſlepeni lihdsi pehž eewahftām ſinam diwi miſjoni rublu ahrfemes walutā. Pazinas sem polu delegazijas ſihmoga. Jelgawā iſkratita Brilla bagaſcha beſ ſekmem. Naudu ir atdota kahdai personai, waj atrodas pee delegazijas bagaſchas. Wilzeenā polizijas eerehdnis uſrahdis Brillu. — Rigā, kriminalpolizijas preeſchneka uſdewumā ſubinspektors Wirſinſch. Ar originalu pareiſi: 2. diſtanzeš preeſchneeks juhraš leitnants Puſtatš.“

Sanemot ſchahdu telegramu, iſluhſchanaš nodalaš kareiwjeem fatrà ſinà ir bijuſi teeſiba aiſturet kurjeruš ar pakam, kuràš tee wed naudu, kà taš weenu otu reiſi konſtatetš. Otrfahrt, teeſiba winuš aiſturet ir bijuſi tapehž, ka dokumenti atteezibà uſ ſchim pakam naw bijuſchi kahrtibà, ko konſtatejiš robefſchfargu preeſchneekš, kurſch kahdà dokumentà rakſta ſekofcho:

„Paketu ſkaiš neſaeetaš ar ſpezifiſkazijà uſſihmeteem numureem.“ Da- ſchàm paketem numuri naw bijuſchi, turpretim daſchàm numuri ir bijuſchi dubultoti. Neſkatoteeš uſ wiſu ſcho, muhſu ahrleetu miniſtrija dod ſekofchu rihkojumu:

„Ahrleetu miniſtrija luhdš iſdot wakar, 28. oktobri, Polijaš kurje- ram Leepajà aiſturetaš, ar Polijaš ſuhtneeziš waj meera delegazijaš ſeegeli aiſſeegeletaš diplomatiſkaš pakàš Polijaš ſuhtneeziš waj meera delegazijai. (Varakſtš.) Ahrleetu miniſtra beedš.“

Varakſtiš no Albata kunga, bet tillihdš Ralnina kungš no rewijiš komiſijaš puſeš pa telefonu tiſka ſwanijiš uſ ahrleetu miniſtriju, ka wedamàš pakàš buhtu aiſturamaš, nemaš neſazišamaš, lai winàš tuhlit uſplehſch, tad atteezigaiš ahrleetu miniſtrijaš eerehdniš Chka kungš greeſàš pee eerehdneem, kuri negribeja iſdot pakàš, un liſka ſcho dokumentu par iſdoſchanu tuhlit iſ- nihzinat un neſazit, ka tahdš ir bijiš. So Chka kungš teziš wairafu leezi- neeku ſlatbuhtnè. Eš neſinu, aiš kahda noluhka ſchoš dokumentuš wajaſdeja iſnihzinat un uſſkatit kà nebijuſchuš, bet taš notiziš ſakara ar manàš ſrakzijaš beedra peepraſijumu. Tahlatà wehſture ir tahda, ka otrà deenà ahrleetu miniſtrija, neſkatoteeš uſ to, ka wina likuſi iſnihzinat pehdàš, dewuſt par jaunu rihkojumu, pakàš iſdot tapehž, ka polu preeſchſtahwneeziš apgalwojuſi, ka taš eſot diplomatiſkaš pakàš. Protokola konſtatetš, ka pakàš iſdotàš un numuri tomehr bijuſchi neſahrtibà, tà tad formeli bijuſchi nepareiſi. Manš ſrakzijaš beedš Ralniniſch, tàpat ari rewijiš komiſija, bij gribejuſchi pahrlleezinateeš par eefahrtàš leetderibu, kura walda daſchàš eeſtahdèš, un par taš eefahrtàš nepareiſibu, kur teek iſdotàš pakàš, kaš weſtaš ſpekulazijaš noluhkoš ar ahr- ſemju naudu. Se nu Breeſcha kungš ſaka, ka polu delegazijaš kurjerš bijiš dſchentlmenš, attaiſijiš pakàš un parahdijiš, ka tur naw nekaš eekſchà. Warbuht, bet kahdaš pakàš attaiſitaš, to eš neſinu, un te man ir eemeſlš ſazit, ka taš ir nelikumigi, ka ir konſtatetš, ka tahda nauda weſta un ka ahr- leetu miniſtrija dewuſi pirmo rihkojumu, palahwibà uſ to, ka iſdoſeeš, bet kad rewijiš komiſija eejauzaš, tad ſaka: „Iſnihzineet dokumentuš!“ Waj tà war rihfoteeš ofziela eeſtahde? Ja war Breeſcha kungš ko wainot, tad tiſkai to, ka taš pakàš iſdotàš ſem nepareiſeem numureem.

Tà tad ſpreeſchot pehž wiſeem ſakteem, newaram ſkaiſteeš uſ ſchim leetam kà uſ tahdàm, kuraš ir loti neſwarigaš, jo rewijiš komiſija tiſkai ſawu darbu ſakluſi un preeſch ta wajaſdigàš plaſchàš pilnwaràš, kahdaš winai no Satwerimeš Sapulzeš dotaš.

Ja mehš ſchodeen peenemſim lehmumu, ka waldibaš paſſaidrojumuš ir apmeerinofchš, tad newar buht ſchaubu, ka ari nahkoſchaiš buhš tiſpat ap- meerinofchš un jau eepreeſch peenemamš un žiſ blehdibu nenotiſtu, žiſ juhš blehſchuš ari nenofertu, waldibai weenmehſ buhš taiſniba. Un nu zelaš jau- tajumuš: no ka lai mehš praſam atbildibu. Eš domaju, ka waldiba ir pirmà, no ka ta japraſa, bet ne no teem, kaš panamaš rihko, ne no teem, kaš ir ſaguſchi un krahpuſchi — pee teem mehš newaram pehž atbildèš greeſteeš. Schai gadijumà mehš praſam atbildi no waldibaš par to, par ko ta wehl

naw dota, mehš pagaidam prasam pat tikai to, lai rewīcijas komisija waretu taistīt sawu lehmumu šai šinā. Preešč tam wina prasa 5 deenas laika. Un ja nu juhs, fungi, neatrodeet par eespehjamu pat to laiku dot, tad, azim-redsot, tam ir saws noluhšs. Tā tad muhsu prasiba ir dot rewīcijas komisijai 5 deenas laika, bet ja šhi prasiba nees zauri, tad mehš stahwesim par to, lai waldibas pasfaidrojums par peeteekofchu atsichts netiktu. (Aplausi pee sojaldemokrāteem).

Prezidents J. Šchakste: Wahrds peeder A. Bergam.

A. Bergs (bespartejisko grupa): Augsti godatā sapulze! Muhsu preeščā ir 2 sinojumi. Weens ir no rewīcijas komisijas, kuru mums zehla preeščā pirms tahdam 14 deenam ar daudz skaitleem, daudz zipareem un farschgiteem tirdsneeziskeem aprehkineem. Un otrs ir sinojums, kurā waldiba ņeedja pasfaidrojumu ar tikpat daudz skaitleem, zipareem un tirdsneeziskeem aprehkineem. Mums nu jateel skaidribā, jo weens sinojums runā otram pretim, weens luhko otru apgahst. Bet weena raksturīga eesihme ir muhsu debatem. Mehš nerunajam ne par zipareem, ne par tirdsneeziskeem lihgu-meem, bet mehš runajam par eksperteem, par wifu ko, pat par polu diplo-matiskām pašam, kuru fakaru ar pahrrunajām leetam es nekahdi newaru isprast. Weens tikai ir isnehmums. Par tahdu waretu nosaukt Buschewiza lungs runu aishwakardeenas sehde, kursch atsihstami objektiwā kahrtā mehgi-naja tik skaidribā ar to materialu, kuru mums zehla preeščā. Wīnsch eedalija wifus lihgumus 4 kategorijās.

Pirmā kategorija — par kureem nebuhtu wehrts runat un kurus gluschi weltigi zehla preeščā rewīcijas komisija.

Otrā kategorija — kur, warbuht, kaut kas bijis, kur ar flehgščanas ne-labwehligem apstahkleem isfkaidrojams, ka lihgumi naw noslehgti tik isde-wigi, kā to waretu wehletees.

Treschā kategorija tahda, kur bij flehgti neapdomati lihgumi. Weidsot palika pahri tikai sikkas un zufurs, pret kureem waretu kaut ko eebilst. Es tik nesinu, waj wifem buhs skaidra šhi leeta. Bet ka rewīcijas komisijai schahdas skaidribas naw, tas redsams no tam, ka wina prasa 5 deenas, lai jautajumu no jauna istirsatu. Es schaubos, waj mehš kursch katrs esam skaidribā par wifam schim farschgitām leetam, bet weens ir skaidrs, ka pa to zelu, pa kuru mehš esam fahkuschi eet, pee skaidribas netiksim. Kas war orientetees tanis skaitkos un lihgumos, kas mums zelti preeščā? Sche naw nekās zits, kā weenigi tas, ka mehš sche esam 150 teefneschi, kureem jaischkir loti komplizeta leeta. 150 teefneschi, ta ir nepeeredseta teesa, kura schahdos jautajumos newar pilnigi orientetees; 150 teefneschi, kureem nekad naw bijuschhi preeščā dakumenti, par kureem jaspreešč, un kuri schahdos jautajumos nemas naw leetprateji. Wineem peelikti klahst eksperti, pret ku-reem ir zelti eebildumi un schaubas, us kureem mehš newaram pakautees. Kas notiks, ja mehš scho zelu eesim ari tahlat? Pehz 5 deenam mehš da-busim klahst wehl jaunus faktus; nahšs un zels preeščā, ko weens otrs dsirdejis, un mehš apmaldisimees lihgumu un skaitu, faktu un baumu dau-dsumā. (P. Ralinsch no weetas: „Noslihksim!“). Pehz 5 deenam waldibat buhs jadod jaunš terminsch, pehz kura ta nahšs ar jauneem peerahdjumeem. 150 teefneschu newar buht preešč tik farschgitām leetam, tahdas tika mums zeltas preeščā.

Sche domā atrasti zitu išeju, t. i. lai rewisijas komisija buhtu tas teef-
 nestis, wina lai buhtu objektīwā spreedēja un zeltu mums preefshā sawus
 atsinumus. Ko wina atraidis un spreedis, tam tizesim us wahrda. Bet waj
 tā waretu buht? Waj mehš tik weenfahrschi un pilnigi waretu nemt us
 sawu atbildibu komisijas atsinumu? Es negribu wainot komisiju, bet ari
 wina war buht maldiga. Tapeh3, nepahrbaudot, mehš tatschu newaram pa-
 rakstīt un apseegelet winas lehmunus. Gribu minet tikai weenu gadijumu,
 par furu mineja Samuela fungs, un furā ari es esnu aiskerts. Londonā ir
 bijusi kahda komiteja, kura nodarbojusēes ar bahriau un zitu sehrdeenau ap-
 gahdaschanu, un schai komisijai esot bijuschī nolemti 5% no teem 30%, par
 kureem sche bij runa. Es waru apgalwot, ka Samuela funga atmina wina
 maldina. Bija gan kahda zita komiteja, tā sawtā „Sarkanā Krusta“ komi-
 teja, kur ari bij runa par bahriau apgahdaschanu, un furā par lozefleem bij
 ari 2 mani tuwi radineeki, bet tur nebij nekahda darischanā ne ar 5%, ne
 ari ar 30 waj 25%. Bet bij ari kahda otra organizacija, weetejais koope-
 ratīwš, furu mehš nodibinajām, un ar furu man bij tikai tik dauds darischa-
 nas, ka eemafaju 5 mahrzinas sterliau. Un schi, luhk, bij ta komiteja, kura
 flehdsā minetōš lihgunus par 30 un 5%. Tā tad schi leeta nostahdita pa-
 wisam zitadi un zilweks sawās atminās war ari wiltees. Bet sche mums
 ir wajadsiga taisni pareisa atmina, jo lai mehš pareisi waretu nowehriet
 wisus lihgunus un weikalus, mums jaatzeras, kahdos apstahklos tee flehgti.
 Luhk, kapeh3 mehš newaram aklī ustitzetees rewisijas komisijai, kurai aridsan
 peemiht zilweziska atminās wahjiba.

Bet komisijai paschai sawukahrt jaustizās esfperteem. Es pee wineem,
 neuskaweschos, jo naw mans noluhks kraht pret wineem materialus, bet
 gribu atsihmet weenu faktu, kursch nahza man sinams, jo winsch ir sihmigs:
 par to, zif drofchs ir rewisijas komisijas sinojums. Sinojumā bij teiktš, ka
 apgahdibas ministrijās grahmataš, zif winas wispahri atrodamas, esot
 chaotiskā stahwokli. Ministru presidenta fungs aisrahdija, ka esfperti schinis
 grahmataš nemas naw eeskatijuschees. Man gadijuma peh3 gadijās runat
 ar kahdu no esfperteem un winsch leezineeku flahtbuhtnē teiza, ka wini naw
 eeskatijuschees apgahdibas ministrijās zentralā grahmatwedibā. Winsch gan
 isteizās, ka Fortingtona rehkini neesot noslehgti, bet grahmataš par lineem
 esot labā kahrtibā. Bet kas atteezas us galwenām grahmatam, tad wini
 tahdas neesot redsejuschi. Esfperts man apgalwoja, ka tas, ko lasijis „Wal-
 dibas Wehstnesi“ stenogramā par komisijas sinojumu, nesaeetas ar pateesibu
 un ar wina eefneegto rakstisko sinojumu rewisijas komisijai. Tas gan schan
 zitadi, nekā sinoja rewisijas komisija. Rewisijas komisijas lozefleem leelā
 mehrā jaatbalstas us sinojuma sarakstijateem, bet teem tā objektīweem mehš,
 azimredsot, ustitzetees newaram. Sche tam ir peemehrs.

Bet rewisijas komisija nemas ari naw gribejusi buht objektīwa. Winas
 preefshchedetajs sche sinoja, ka wini ar noluhku nehmuschi oposizijas rew-
 dentus un lihdsdalibneekus, no kureem weens bijis Wahzijas darbineeks
 un tad peedahwajts sawus spehkus Podomju Kreewijai. Otrs pasihstams
 tā monarchijas peekritejs. Ubus winas azimredsot saweeno tikai weens —
 oposizija pret tagad pastahwofcho Latwijās waldibu. Es saprotu, ja nemtu
 politiskus oponentus, ja tiftu apgaismots kahds politiskš jautajums, bet no
 diweem esftremeem, kuri saweenojuschees us weenu mehrki, wehrstu pret
 muhsu waldibu, objektīwitati sagaidit newaram. To redsam ari no rewisijas

komisijas produkta. Wina ir peenehmusi, tā mums aišwakar pašnoja, wairaf ne tā simts fuhdsibu. Tas tad nu buhtu tas materials, kurfch lai attai-fnotu wifu rewisijas komisijas darbibu. Man leekas, kungl, ka tā nu pawi-fam naw. Es gribu ņchaubitees, ja atwehrtu kantori ar iflahrtni. „Sche peenem fuhdsibas“, ka tad buhtu padarits labš darbs. Mihkla atminama loti weentahrfchi. Katrs darbineeks waj walddibas organs, kurfch energiski darbojees diwus gadus, ņaprotams, daudš weetas ir peeduhrees, pret to zelas nemeeri. Wajaga tik pafkatitees uš ņcheem eksperteem, kuras mums grib zelt par teefnefcheem, lai redsetu, ka tee ir tahdi neapmeerinati laudis. Par to mums ir jau deefgan ņklaidri peerahdijumi. Weens no eksperteem ir ari weens no fokurenteem firmat, ar kuru walddiba ņlehdsfa lihgunums; otrs no teem ir gribejis pats dabut konzeņijas, bet naw dabujs. Saprotams, nemeers par to ir leeks. Pamatotees uš teem un likt winus mums par teefnefcheem ir nepareisi. Rewisijas komisija newar buht objektiwais teefnefs, uš kuru mehš waretu palautees. Wini naw rihkojufees objektivi. Ja wina buhtu rihkojufees objektivi, tad ta nebuhtu nahluņ mums preefņhā ar ņawu ņinojumu, eekams naw nollausijufees walddibas preefņņstahwoju pafklaidrojums. Es atfauzos uš to, kas jau atņihmetš. Buschewiza kungs teiza, ka starp materialeem efot daudš tahdu, par to nebuhtu wehrtš runat, bet wehl wairaf tahda, to wareja noņklaidrot. Ja rewisijas komisija buhtu bijuņi objektiva, tad wina buhtu aizinajuņi walddibas preefņņstahwojus dot ņawus pafklaidrojums, noņklaidrojuņi materials un tikai noņklaidrotus materials mums buhtu zehluņi preefņhā. Ta ir objektiwitates pirmā pafņhme, ka prafa otru puņi. Scho rewisijas komisija naw eewehrojuņi, tadehl wina naw uņņkatama par objektivo teefneņi. Rewisijas komisija ņawā ņinā par to taiņnojas. Komisijas ņinotajs ņawos pirmos wahrdos teiza, ka darbs wehl naw pabeigtš, bet tomehr uņņstatijufchi par wajadņigu un eefpehjamu zelt to un to preefņhā. Es domaju, ņipraku apņuhdsibu neweens newareja zelt, tā komisija pati ir zehluņi pret fewi. Mehš warejam zeret, ka wina zels mums preefņhā pahrbauditus datus un newis nefagatawotus materials, kuras wifadi war apņtrihdet un kuras pati rewisijas komisija un neuffkata wehl par galigeem. Wina ņaka: „Mehš neweena neapwainojam, mehš neuffkatam neweenu perņonu par wainigu, bet tomehr mehš nahkam ar ņinojumu.“ Ja komisija gribeja pildit ņawu uņdewimu, tad winaņi wajadņeja nahņt ar nolēkteem ņinojumeem, pilnigi droņcheem ņakteem, lai waretu teikt, ka tas un tas ir wainigs. Ja to nedara, tad tas noņņhmē etiski noņeegtees pret žitām perņonam, kuras tura nepeerahditās aiņdomās. Bet tas, kas pats ņawu etiku grib augņti turet, tam welki naw jaaiņņkar ari otra etika. Rewisijas komisija ņaka, ka walddiba ņawā ņinojumā efot itkā ņazi-juņi, ka wiņš, kas notizis, ir ņklaidrs un nekahdu noņeegumu naw bijis. Walddiba to naw teikufi, wina gan ņazija, ka notikufas ņinamas newehlamas parahdibas, un mehš ņinam, ka daņhi eerehdni par to jau ņehņch žetumā. Walddiba tos nekad naw pabalņtijuņi, bet gan žentufees nodot liņumigai teefat.

Jr ari wehl weens žits aiņrahdijums rewisijas komisijat. Wina ņaka, ņchee ņaitkli un ņakti naw gan galigi, bet tas naw ari wajadņigs, lai tik eet tāpat uš preefņchu. Wiņu wajaga zelt gaiņmā, wiņu wajaga atklaht. Un te rewisijas komisijas preefņņņhdedetaja kungs ņahka runat latiniski (Samuels no weetas: „No juhs nefaproteet!“). Nē, es tāpat eņmu mahžijees latiniski. Beņ tam rewisijas komisijas preefņņņhdedetaja kungs jau ari pahrtulkoja ņawu

teikumu, tā tad ari šahdi wareju wīnu šaprast, ja tulkojums bija pareišs. Šahds latinīšs teikums ir sinams efekts, fewiški, ja wehl wežās walodās teikumā peepeschi Platona weetā eeleef tik modernu wahrdu kā Ulmanis. Ja gribeja šarneegti efektu, tad tas ir panahfts. Bet atkaijeet man analiset ſchi teikuma iſleetoſhanu. Weenfahrscheem wahrdeem teikuma noſihme bija tahda, ka mums ir iſwehle ſtarp veritas — taiſnibu un Ulmani, un mehš ſtahjamees taiſnibas puſē. Ja ar to griib ko iſteikt, tad ta ir banala fraſe. Es ſchaubos, ka ſche neatradiſees neweens, kaš apgalwotu ko preteju, bet jautajums tā naw, jo newar teikt, ka weenā puſē ſtahw taiſniba un otrā — waldbiba. Taiſniba wehl nemas naw runajuſi, wehl ta naw noſkaidrota, ta wehl nebuht now noſtahjuſees weenā waj otrā puſē. To atſihst ari pati komiſija, jo wina tikai pehz 5 deenam nahšs ar taiſnibu. Tapehz teikt, ka weenā puſē ſtahw veritas — taiſniba, oirā — Ulmanis, ir jautajumu noſtahdit nepareiši. Pareiši buhtu — weenā puſē Ulmanis un otrā — ekſperti, kuri ſaſtahdijjuſchi komiſiju, proti, prof. Balodis un Simſons (Stipri aplauſi pa labi). Tā jautajums buhtu noſtahdits pareiši, bet lai wīnu pataiſtu neſkaidru, jarunā maſakais latinīſki.

Bet waretu teikt — un to apgalwo ari rewijiſjas komiſija — ka wina dara loti leelu walſtiſku darbu, ja zel wīnu gaiſmā. Tā tomehr uaw. Neweens newar runat par noſeegumeem tur, kur wīni wehl naw atklahti un peerahditi, tas naw walſtiſks darbs un ſchi darba newalſtiſtās ſeſas, kaš no rewijiſjas komiſijas paſtrahdataš, ir jau ari gaiſchi redſamas. Otrā deenā pehz rewijiſjas komiſijas ſinojuma parahdijās lahdā weetejā laikraſtā irekneem burteem ſinojums, ka walſtij ir noſagti 354.000.000 (Šauzeens no ſozialdemokrateem: „Wehl wairak!“). Bet peerahdits pat wehl tas naw. Šhis ſinas iſeet wiſur, kā uš ahreenti, tā ari uš eekſcheeni. Tā tad, rewijiſjas komiſija bij ta, kaš iſplatija nepareišas ſinas, kuras wehlat apgahſch. Ja ari wehlat iſdolos ſhis baumas apgahſt, tad tomehr mehš neekſam garanteti, ka ſhis pehdejās ſinas aifees ari uš tahlatām weetam. Iſleetu uhdeni ſaſmelt newar. Launums ir iſdarits un tur neka wairš newar darit. To, peemehram, war atteezinat uš Satwerſmes Sapulzes papildu wehleſchanam. Man naw eemeſla ſkumt par wehleſchanu iſnahkumeem, bet tomehr ſhis nepahrbauditās ſinas ir atſtahjuſchas ſinamu eekſpaidu uš wehleſchanam un tautas pareiſo griibu ſinamā mehrā falſifiſejuſchas. Tahlat, tika atklahti wiſi lihgumi, kuras waldbiba flehgufi ar kaut lahdām ahrſemes firmam un preekſchſtahwjeem. Tas, lungi, tirdſneezibas operazijās nefur naw paraſis un ir nepeelaiſchams. Ja muhſu waldbibai nekas naw pretin, ka wiſi dabu ſinat katru ſihkumu par winaš tirdſneezifkām operazijam, tad katram lihgumam ir ari otra puſe. Katrai tirgotaju grupai, kura ſehſch ahrſemēs, katram lihgumam ir ſawi noſlehpumi, kuras ta labpraht negrib neweenam no ſaweem konkurenteeem iſpaufi. Es neſaku, ka teem wajaga buht netihreem un nekithreem. Pat likums ſargā tirdſneezifku grahmatu noſlehpumus. Bet ſche daſchas firmas iſtirſaja, tā ſakot, lihds paſcham irellinam, runaja par wīnu godigumu un negodigumu. Bet kurai godigai firmai tas war patikt, ka te par winaš labo ſlawu met ſaulinus. Katra tirdſneezifkā firma war praſit, lai mehš winaš noſlehpumus neiſpauſcham wiſai paſaulei. Ja lahdšs tirgotajs eekſneeds ſawu oferti, tad ir pirmais noteikums: „Luhdsu neiſpauſt ſcho oferti maneem konkurenteeem“. Ja mehš gribam ſtahtees ſakaros ar lahdu firmu, waj tad mehš tagad waram ar droſchu ſirdi apgalwot, ka

winās oferte netiks šināma neweenam konkurentam? Bet ja nu to newaram, tad taifni solidakās firmās negribēs stahtees ar mums kaut kahdōš sakarōš.

Bet, fungi, ir wehl weens kaunums, kuru, bes ūchaubam, padarijis rewisijas komisijas sīnojums. Muhsu waldiba wefelu mehnesi atstahta sem aifdomam. Es par to neskumstu fewis dehl, tā katra no teem, kam, gandrīf es gribu teikt, ta nelaimē sehdet krehšlōš, pret kureem ūchee usbrukumi mehrketi. Pateesibā es ūkumstu Satwerfmes Sapulzes dehl. Romisija apgalwoja, ka wina, komisija, ir ta persona, kurai jatiž, un kuras objektiwitati nedrihst apūchaubit. Bet neaifsmirsteet, ka waldiba ari ir juhsu paūchu radita. Radeet zitu waldibu un pret to newar buht nefahdi prinzipielt eebildumi, bet kamehr juhs to neeseet darijuūchi, ūcho waldibu newar turet sem aifdomam. Ja juhs newareet radit labaku waldibu, tad juhs ūawu weenigo radijumu nedrihsteeet likt nowahrtā juhsu paūchu dehl, jo wiūš, kas pret wīnu mehrkēts, kriht atpakaļ uū Satwerfmes Sapulzi. Kamehr wina naw ūpehuūst radit jaunu waldibu, tīfmehr winot paūtahwoūcho waldibu, noūimē wahjinat Satwerfmes Sapulzes autoritati. Dascheem par to ir leelš preeks. Es waru teikt, ka beidsamā laikā loti daudūsāū ūapulzēs uū laukeem, kuras teet ūafauktas no sozjaldemokratu partijas, ir weens leitmotiws: „Luhf, Satwerfmes Sapulze newar dot to, kas semei ir wajadūigs, mums tur naw absolutais, noteižofchais wahrds!“ Tas ir tas ūarfānais pawedeens, kas eet zauri juhsu runam. Un, fungi, tas ir tas patš leitmotiws, kas atūkan no „Bellevue“ weefnizas. Uri tur ir ūhiš patš ūarfānais pawedeens. Iūfaiūitās proflomazijās ūauz: „Rapehž juhs lauūatees apmahnitees no Satwerfmes Sapulzes, jo wehleūchanās juhs it neko nepanahūfeet? Jaewed strahdneeku diktatura. Tas ir weenigais zelūch!“ Tā tad gribot waj negribot, apūinigi waj neapūinigi, eet pa weenu un to paūchu zelu un rewisijas komisija dod tam materialus. Satwerfmes Sapulze negribēs strahdat ūchahdā wirseenā un apdraudet ūawu autoritati. Lai buhtu waldiba ūchahda waj tahda, tomehr wina ir juhsu pilnwarneeze (Sauzeens pee sozjaldemokrateem: „Nē, labā ūpahrnā!“). Gluūchi weenalga, jo Satwerfmes Sapulzes majoritate ir ūaiūtoūcha ari preekūch kreisā ūpahrnā. Ja tas tā naw, tad atleek tīkai minoritates diktatura (Sauzeens no semneeku ūaweenibas: „Tas wīnu loūungs!“). Tadehl rewisijas komisija janostahda tā, ka wina war dot kaut ko objektīwu. No ūhi zela wina ir nowirūijusees un tapehž ir wajadūigs dot wīnai instrukcijas. Sauzeet ūhiš instrukcijas par groūcheem waj par eemaukteem, es wīnās redsu tīkai līniju, kura wajadūiga, lai rewisijas komisija neralkōš sem Satwerfmes Sapulzes autoritates. (Stipri aplauūi pa labi).

Prezidentis J. Š ū a k ū t e: Wahrds peeder Samuelim.

W. S a m u e l s (demokratu ūaweeniba): (Sauzeens pee semneeku ūaweenibas: „Jau trescho reisi!“) Es domaju, ta ir prezidija dariūhana, waj trescho waj otro reisi, bet ne juhsu dariūhana.

Auūgtā ūapulze! Aupat juhs dūirdejāt „bespartejīūu“ runataju, bet wiūūch nebija bespartejīūs. (Sauzeens labā ūpahrnā: „Demokrats!“) Ja, demokratam ir ūawa programa, ūawas tendences un mehrki preekūch azim, kamehr bespartejīūs zilweks ūlataš uū wiūām puūem un nesin, ko darit un kur peemestees. (Sarunās un troūfnis).

Prezidentis J. Š ū a k ū t e: Es luhgtu starpūaweenus eekahrtot tā, lai runatajs waretu runat! (Aplauūi pee sozjaldemokrateem).

W. Samuelš (turpina): Berga kunga argumentazija gribeja buht leetishka, bet to gan neredseju, ka jau pastrihpoju. Bet tatschu itka leetishkš aistradijums bij, ka mehš ar to nefa nepanahšim, ja došim peezas deenas rewisijas komišijai, jo tad walidiba prašis jaunu terminu un 152 teefnešchi gaidiš un tomehr nefa nesagaidiš. Šchiš Berga kunga šchaubš war ahtri iškaidet, jo uš fahrtibas ruika pamata lehmumus taifa Satweršmes Sapulze, tiklihdš referents ir nodewis šawu atsinumu. Un šcho atsinumu es Satweršmes Sapulzei sneegtu pehz peezam deenam. Katra sinā tahdš lehmums ir ja-taifa. Ja juhš, kungi, wareet peenemt lehmumu likuma jautajumos, kuruš juhš eestateet par šwarigakeem, tad kamdehl taš nebuhtu eespehjamš rewisijas leetā? Berga kungs jau eepasihstinaja šapulzi ar to materialu pa gabaleem. Tur esot maš kas šwarigs eekšā. Winsch atšauzōš itka uš autoritati uš kahdu no kreišā špahrna preekšštahwjeem, kuru tomehr nepareiši ziteja, jo nepeemineja tahdaš leetaš, ka „Fortington'a“ lihgunu un „International Corporation“ leetu, kamehr Buschewiza kungs taš apšimeja ka bištamas preekš walidibaš. Winsch atšauzōš uš to, ka materials patš par fewi esot itka mašwehrtigs. Winam nahfotees gruhti taišt špreedumu, jo tee škattli apšilbinot azis. Bet waj tee škattli naw ari likuma projektos, waj tur tee naw šwarigaki, waj tur naw strahdajuschas dašchreis pat diwas komišijas kopā, un tomehr atbilde ir jaatrod? Berga kungs labi šin, ka, pee-mehtam, tani pašā agrarjautajumā uš referenta šinojuma pamata bija ja-taifa ahrfahrtigi šwarigi špreedumi. Tur winsch atbildibu usnehmāš, bet te ne. Atbildi atradišeeet weegli. Taš ir tapehz, ka Berga kungam wiša šchi rewisija ir loti nepatihkama. Winsch ir bespartejiškš, kura loma wišai patihkama. Šo mehš šinam no pagahjuschām wehleschanam Rigā un ari žitām reišem. Par bespartejiško paleef katš, kas newar pateikt ja waj ne. Taš tad eenem widuš stahwolli. Bet es šaku, ka šhini rewisijas leetā katram, lai taš nu ir bespartejiškš waj partejiškš, tomehr stahwolliš ir jaenem. Ja mehš buhšim iškajuschu wišus materialus komišijā un tad likim jums šawu atsinumu preekšā, tad, es domaju, juhš gluschi weegli atradišeeet lehmumu. Bet Berga kungam ir šawš pamats, šawa interese to nenoklausitees tamdehl ween, ka winsch ir šawā sinā partejiškš, winsch peeder pee taš partijas, kas luhk tur šehd. (Kahda uš ministru šehdekeem. Aplauš pa kreiši). Winsch neatšiht to objektiwitati, pee kuraš rewisijas komišija buhtu turejusees. Rewisijas komišijā gan naw ministru; juhš, warbuht, teiktu, ka tur ir pretendenti uš ministru amateem, bet to waretu šazit par katru Satweršmes Sapulzes lozekli. Ja juhš to gribeet noštahdit tā, tad rewisijas komišijai nefad newarēs buht tahda objektiwitate, kahdu juhš wehlatees. Tahdaš komišijas nemas ari newar buht, jo kluhdigi žilweki ešam mehš wiši. Mums katram pagahtnē warēs atrast kahdu grehku. Tad nahkš Berga kunga ašstents no labāš pufes ar šawu melno grahmatu un atklahš to un teikš: juhš jau no laika gala titai gribeet škrambat un šmulet muhšu walidibu. Es šaku, ka ari mehš strahdajam walšis darbu, ka mehš ešam objektiwi strahdneeki, un es domaju, ja juhš apgalwojeet, ka šchiš gadijums ir isnehmums, tad jums taš japeerahda. Juhš šakeet, ka jums esot peerahdijumi. Zeleet toš preekšā un es luhkofchu toš atšpehtot. Juhš šakeet, ka esot itka greiši ištulkotš ešpertu atsinums par grahmatam apgahdibaš ministrijai. Ministru presidentš atkal aistradija, ka mehš šinamāš grahmatāš neefot eekstajuschees. Šinamš, wišāš grahmatāš mehš nemas negribejam un newarejam eekstitees. Mehš rew-

dejām tās grahmatas, kuras atradās rewīdējamā nodalā. Mehš rewīdējam apgahdības ministrijas ahrejā departamenta grahmatas, par kurām ministru presidents teiza, ka mehš tās neefot ištehtijufchi. U to man japastaidro, ka man ir preefšhā rāstis no 22. nowembra, parāstis no abeem grahmatweſcheem, kuru es zefſchu preefšhā ſahdā tuwakā ſehdē kā referents un no kura buhs redſams, ka grahmatas iſſkatītas zauri loti pamatīgi. Tad tahtlaſ atkal tās patš wezais arguments, ka mehš eſot peeaižinajuſchi pee komiſijas taiſni toš opoſizioneloš garuš. Waj juhs bijāt objektivs, preefſchrunataj, ſawā runā ſinodami, par ſcho opoſizionelo garu? Raſturīgi ir taiſchu taš, ka ſcho eſpertu, prof. Baloſcha un Simſona, atſinumuš ir atradiš par pareiſeem un pilnīgi bijiš ar wineem weenāš damāš ari treſchais eſpertš, profurora beedrš Laſdina kungš. Par to treſcho eſpertu ſche nemaš nepeemin. Un taiſchu ſcho eſpertu waldiba bija eezehuſi ſawā iſmekleſchanaš komiſijā. Te nu runā par to, ka mehš it kā welti puhlooteš un pat negribot pateeſibu atraſt, ja ta runajot par labu Ulmanim reſp. waldibai. Eš jau aiſrahdiju, ſahdu pateeſibu waj taiſnibu aiſtāhw Berga kungš; wiſch aiſtāhw waldibaš taiſnibu. Ja nu wiſch, taiſnibu mekledeems, uſtāhda Balodi un Simſonu weenā un Ulmani otrā puſē, tad ari eš liktu preefšhā kombināziju: eš nemſchu Balodi un Simſonu no weenaš puſeš un juhs liſſfeet no otras puſeš Breeſcha kungu (Smeekli un aplauſi). Tur jumš buhs taiſnibaš eemeefojumš no mana weedolla. Breeſcha kungš ſchkirſtija ſawas netihrāš melnāš grahmatas lapāš puſeš, mehginaja taiſnibu Satwerfmes Sapulzeš aziš ſapluzinat. Juhs, Breeſcha kungš, eeſeet raſtijufchi ari par ſewi tagad weenu wehſtureš lapu, bet ta wehſtureš lapa — nu, labat winaš nemaš nebuhtu bijiš. Ja juhs gribeet tā taiſnibu noteikt pehz perſonu ſaſtāhwa, tad eš labpraht noſtāhjoš to diwu perſonu puſē, kaš ir leetprateji tautſajimneeziſtoš un ſinanſieloš jautajumoš, jo ſpezieloš jautajumoš, ſinanſielāš leetāš, politiſkaiš wirſeenaš, par kuru ſche runaja Berga kungš, neſpehlē lomu. Ja juhs ſneedeſeet atkal ſawuš „atklahjumuš“, tad eš teiſſchu, ka eſmu ſtrahdajis ar kreifo ſpahrunu, ar leelineeſeem Wiſdemeš ſemeš padomē, daudš ſtrahdajis ari ar beſparteiſkeem, ſatgaleeſcheem un ſemneeku ſaweenibu, pat ar Needru eſmu bijiš kongreſā kopā un — teiſſchu tahtlaſ — Needra man atraſtijiš wehſtuli (Sauzeenaš no weetaš: „So war gaidit!“). Ta wehſtule nodota peenahzīgā weetā. Rungi, eš teiſſchu, ja juhs gribeet turpinat ſchahdu iſaižinoſchu iſtureſchanoš nahkt ar ſaweem „atklahjumeem“, tad eš daſcham labam no juhſu lidereem atgahdinaſchu tahtdaš leetaš, kuras paſchaj frakzijai nepatīk, un ja juhs gribeet mani pee wahrda turet, peepraſeet, eš jumš nahlamo reiſi labpraht paſalpoſchu. (Sahlē jautriba. Sauzeenaš no weetaš: „Rapehž ne tuhlit?“). Tad Berga kungš atfahrtoja ne to argumentu, bet eewehrojeet, kungi, ka ir leeta daſchada, waj wina ſaka Brediš waj eeſchleetu miniſtrš Bergš, taš ir, ka mehš neefot noklauſijufcheeš to otu puſi. Bet mehš redſam, ka pati waldiba dewa tahtu atbildi, ka wina rewīdet newarot. Ja newar rewīdet, tad newar ari pratinat. Mehš praſijām, praſijām paſkaidrojumuš tilai materialu weidā, un pat toš mumuš nedewa; kā gan mehš tad warejām ſagaidit, ka waldiba nahkš uš uſaižinajumu, waj ar tahtu teeſibu mehš warejām eerasteeš miniſtru kabinetā un zelt tur jautajumu preefšhā?

Loti daudš rewīdejamaš leetaš nonahkt lihdš miniſtru kabinetam. Tā tad, lai nahktu pee ſkaidribaš, mumuš wajaſſetu nopratinat miniſtru kabinetu.

Bet fá jau teizu, no tureenes mehs atbildes nedabutu. Rá jau mehs aifrahdiám, tad Kleina leetá ir eemaisitas fá eefschleetu ministrija, tá tirdsneeziabas un ruhpnneeziabas ministrija, un ari patš ministru kabinetš ir taisiis lehmmumu. Ja nu wišas tás instanzes wajadsetu nopratinat, tad tás nosihmetu wišu to leetu atlikt uf nesin žil ilgu laiku. Bes tam mehs šfai drojám — tikai to negrib dširdet tee, fam ir dširdigaš aušis tikai uf weenu puši — fá mehs neefam teefas eestahde, ne profuratura, ne kriminalnoseedsneeku teefataji. Ja mehs noseedsneekus atrodam, mehs toš nododam, kur wajadfigš. Šfchetrás leetšš, kurás ministru presidentš neatrada kluhdas, mehs atradám noseedsfigu darbibu un nodewám leetas profuraturai. Tás ees teefá tahlat tahdu zelu, tahdá tás eewirfija rewisišas komišija. Tahlat tur argumentē: „Ja, kamehr naw tás leetas pahrbauditas, parahdas laitrafstos daščadās sinas, laudis lám notiz, tás nahf ari ahrsemšš sinams un tas masina wal dibas un Satweršmes Sapulzes prestišču. Es šafu, fá tas muhsu prestišču newar masinat, fá mehs meklejam noseedsneekus, kukušneekus un gribam toš labot (Sauzeens no weetas: „Pareiši!“). Ja juhs šakeet, fá tas nafiš pahraf afš, tad es atbildu, fá ar neašu nafiš newar greest un tas greeseens ir wajadfigš. Ja tas nebuhtu wajadfigš, tad juhs rewisišas komišiju nemaš nebuhtu nodibinajušchi. Nu, juhs šakeet, labi, lai wina strahdá, bet došim winai pašfai drojumus, fá winai jastrahdá, lai wina nekawetu muhs muhsu darbá, lai neišgahstos pati un neišgahstu Satweršmes Sapulzi uf ahreeni, došim tai instrukzišas. Pret instrukzijam mums nebuhtu to eebilšt, jo paščá pirmá šehdē mehs atšinám, fá mums wajaga išstrahdat šihkatas instrukzišas. Bet tai paščá deená mums eenahza til daudš materialu, kuri nezeeta, fá toš atliktu, un mums tee buhtu jaatleef, ja mehs buhtu kehrušchees pee tám instrukzijam un gahjušchi formelo, birokratisko zelu un tapehž atlikám instrukziju išstrahdaščanu. Juhs teifšeet, mehs buhtu strahdajušchi lehnat un pamatigat, un tas leetai buhtu nahzis par labu. Bet tás komišišas eezelščhana jau bija alarma sihme, jo, fá profurora palihgš Lafdiušch teiza, tuhlin šahfufchi išjušt dokumenti; ja mehs buhtu kawajušchees, tad mehs neto nebuhtu atradušchi. Juhs nerehšinatees ar tám gruhtibam, kuras mums bija, kad mums bija jašameklē pehdas noseedsneekem, kuras tee, protams, mehginu noslehpt. Mums šawá laiká ministrš teiza: „Ja, kukušneeki ir, bet tee ir gruhti nokerami, wini weikli riškojas!“ Nu juhs gribeet, lai mehs šastahdam sinamu formelu, birokratisku kanzlejas eekahrta un tad keram noseedsneekus. Keršim papreešču toš noseedsneekus un tad mehs to instrukziju išstrahdašim pamasa. Tas ir weenigašš pareišais želšč. Preeščerunatajš šafa tahlat, fá mehs ešot atklajušchi lihgunus, finanšielas un politiškas dabas, kuras mehs nedrihštetu wišpahribai darit sinamus. Es teifšču otradi. Pehž muhsu šinojuma tás godigās firmas, kuras lihds šchim atturejšas — tás tagad nahf un šola šawu pabalstu. Tás šafa: „Lihds šchim bija monopolš uf lineem Fortingtonam, tad, protams brihwa konkurenze, šura pazel zenas, bija iššlehgta. Utzeleet šču monopolu un zenas šahps!“ Šchi atklahščhana, no kuras baidas preeščerunatajš, ištihriš šaimneezifko un politiško atmosferu.

Par leetas politiško puši neefam tuwafi runajušchi walšts interesču labá. Ja nebuhtu bijuščas rewisišas komišišas, tad daudšas leetas nebuhtu išpeldejuščas, par to wareet buht pahrlleezinati. Breesča kungs aifrahdija gawiledams, fá no 8. nowembra mehs ešam peeprašijušchi rakšiu un atfahr-

tojuschi to otrreiz 12. nowembri; un pareisi, to mehš esam darijuschi un darijuschi tamdehl, ka peeprafitos dokumentus nesanehmam. Mehš toš neesam fanehmuschki lihds ņhai deenai. Mehš gan konstatejam, ka kahds lihgums ar Fortingtonu ir, bet kad peeprafijam ņho lihgumu, tas mums netika peesuhstits. Ja mehš esam atklahjuschi kahdas leetas, tad tikai netihras leetas; tihram firmam naw ko baiditees, un tas ari bija muhsu peenahfums ņhis netihras leetas atklat. Ra jau juhs paschi sineet, no kahdas lihguma grupas — no 16 lihgumeem 13 netika preelņha zelti — tikai 3 lihgumi, kuras atfinam par netihreem.

Wehl ir ta fakot kahds personigs jautajums, kura grib mest sinamu ehnu us manu personu. Berga kungs mineja, ka es esot nepareisi apgalwojis, ka winsch peederejis pee kahdas behrnu apgahdashanas komitejas Londona. Pareisi. Berga kungs pats pee tas naw peederejis, bet waj tad tas bija tas galwenais? Galwenais bija tas, ka Berga kungs peederejis pee tas komitejas, kura gribeja noslehgt ar Sotolowa firmu lihgumu newis us 30%, bet us 20 lihds 25% un tad no ņhis dalas seedot 5% sinamam mehrkim. Pee kahdas komitejas Berga kungs peedereja. Winsch gan nebij pascha walde, bet tani biju es (Smeekli un trofnis ņahl). Bet tam, Berga kungs naw wifu leetas wehsturi istahstijis. Palihdsibas komiteja peedalijas teescham Berga kunga tuwi peederigee, kuru wahrdi ņhe lomu nespehle, un taphez mana kluhda, ja ari tahda buhtu bijusi — es gan neatņhtu — buhtu neeziga. Mehš bijam 17 personas, kas peedereja pee komitejas. Kamehr statuti nebij registreti, abas eestahdes — palihdsibas komiteja un kooperatiws pabalstija weens otu. „Baltic Comercial cooperative“ gribeja seedot procentus palihdsibas komitejai. Uri personas bij pa dalai tas paschas. Ta ka galu gala starp abam eestahdem leela starpiba nebij. Bet ja te grib taisit ischkribu, tad to war darit un ja Berga kungs buhtu gribejis nostaidrot leetu jau aishwafar, ka to wehlejas wina frakzijas beedri, tad winsch buhtu taisijis, palaisdamees us ņawu atminu, leelaku kluhdu neta es. Tagad ir pagahjis deesgan leels laiks, kamehr Londona leetas tika eewirfitas, un ta tad weenam, otram buhs tas jau peemirņschas.

Mans beigu flehdseens buhtu tahds: ja juhs negribeet komisijai dot 5 deenas preelņch atbilde, tad jums ir ņhini sinā ņewisņhs nodoms. Juhs gribeet komisijai aishahst muti, lai ta nerunatu. Juhs baiditees, ka tas atfinums buhs tik pahrlieezinosch, ka wina neaishwahwes pat tas frakzijas, us kuram juhs, rewifijas pretineeti, rehlineet. Tamdehl juhs eefneedseet ņawu pahrejas formulu un tamdehl juhs ņhteet weenu, otu runataju, kas masal runa par leetu paschu neta par ņahu apstahkleem (Aplausi pa kreisi).

Presidentis J. Šchafste: Wahrds peeder Breedim.

A. Breedis (semeeeku ņaweeniba): Augsta ņapulze! Mehš ņhe nodarbojamees ar ņuhdsibu un ismekleschanas leetam jau trescho deenu. Dauds esam runajuschki, bet paschas komisijas balņ ņhodeen dsirdejām pirmo reisi, proti taja lehmuma, kas tika no komisijas eefneegts, ka japeeturotees pee leetas un neefot jaaisker personas. Loti ņhehl, ka tahdu lehmumu komisija ir taisijusi til wehlu. Ja tas buhtu nahzis agrak, tad weena otra runa no ņhejeenes buhtu atkritusi. Wispirms Samuela kungs bija tas, kas nahza ar dashadu personu uslawam; ja winsch ar tam nebuhtu nahzis, tad nebuhtu ishawzis dashos tas runas, kuras ņhe norisnajas. Samuela kungs bija pirmais, kusch ņahta personas raksturot. Ra pirmo winsch raksturoja

fewi, fazidams, ka ari winam esot fawi nopelni un pat tahdi, ka ministru presidents esot atfinis par eespehjamu winam sinamu posteni peedahwat. Tad winsch sahka raksturot sawus darba beedrus, Baloscha fungu un Simfona fungu, rekomendejot tos no labas puses. Redsdams, ka schahda rekomendazija bija wajadsiga, jo, ka leelas, Samuela kungs bija pats sahzis schaubitees. Ja winsch buhtu bijis pahrleezinass, ka scho fungu darbi ir runajuschj paschi par fewi, tad winsch to nebuhtu darjiss. Tapeh3 nah3as taifit eebildumus, jo Samuela kungs bij weenpufigs. Uri Lindina kungs man pahmeta, ka es esot gribejis taifit eespaidu us Satwerfmes Sapulzi, esot gribejis itka nomelnot ekspertus un tas neesot no manis labi bijis. Ja Lindina kungs gribeja buht konsekwents, tad winam to pahmetumu wajadsjeja taifit wispirms Samuela kungam, jo tas to leetu eewadija. Man bija tikai turpinajums. Par wisam tam personam Lindina kungs fazija, ka man nahfotees sehdet us apfuhdseto fola ka noseedsneeku flehpejam. Es neesot laika par to pasinajis. Man jaatbild, ka es tas sinas sanehmu pascha pehdejã laikã. Es negribeju nahkt preefscha ar tahdam sinam, par furam nebiju pahrleezinats. Tagad tas sinas man ir, un neapghahamas. Lindina kungs un wina frakzija atrod no manis peewestos faktus par noseegumeem, lai nu winsch prasa noseedsneeku nosehdinaschanu us apfuhdseto fola. Tad Stubika kungs teiza, ka es esot winu aissfahris, un ufstahjã ar leelu eewadu, ta ka man klausfotees no wina runas bija tahds eespaids, ka winam nebija nesa leetischã to runat. Winsch pahmeta ziteem par tahdam brauffchanam un nesafarigam leetam, bet tas nebija leetischki. Stubika kungs jutã aissfartis, ka es esot fazijis, ka winam mahjas fahrtiba neesot tif preefschihmiga, kahdu winsch pats prasa no dascham eestahdem, furas winsch rewidẽ. Stubika kungs aissrahda, ka winsch neesot grahmatwedis, ka par grahmatam winam neesot jaatbild, ka par tam atbildot rewissjas komissija. Se man jaatssrahda, ka Stubika kungs pats ari bijis kafeers. Tadehl winam drofchi buhs sinams, ka par grahmatam jaatbild ari kafeerim, wismas par kases grahmatam. Es negribu apffatit, zil paresi ir schahdi eeskati, bet atfihmeschu, ka rewidenteeem, kas prasa atbildi par zitu grahmatam, ir jaatmin ari par sawu grahmatu. Subika kungs to naw eewehrojis, rebsams, zil weegli ir kritiset un zil gruhti ir darit. Ideali naw ar weenu safneedsami ta, ka meh3 tos wehlamees. Es jau faziju, ka Stubika kungam ir laba grlba, bet ne arween winsch to spehj padarit, to prasa fahrtiba. Tahlaf Subika kungs fazija, ka te esot kritiset3 Baloscha kungs un Simfona kungs, bet tee ziti atstahiti ahrpus kritikas, ka, peemehram, Lasdina kungs. Uri Samuela kungs usfwehra Lasdina kungu. Jafala, tad ari tas paschas objektiwitate3 dehl, jo Samuela kungs neaissfahra zituss, bet Baloscha un Simfona kungs, Samuela kungs rekomendeja no eetezamas puses un ar to sche issauza apffatishchanu ari no pretejã3 puses. (Sauzeens no sozialdemokrateem: „Juh3 neeseet dsirdejuschj, laikam!“). Personã3 tika aissfartas; tas naw labi, ka juh3 nellausfatees. Tad wehl Stubika kungs fazija, ka es esot tahds leels birofrats, esot ftatijees no isejoscho rakstu schurnala, zil darbu padarit3, un newarot eedmatees, ka leelu faimneezi3u weikt ir gruhfaks darbs nekã masu. Gribu fazit, ka 70 numuri ir zaur pirfsteem redsami, un ja tur naw fahrtibas, ka tad buhtu, ja komissjai buhtu darishchana ar tuh3stoscheem? Man leelas, ka gluschj ta nebuhs, ka Samuela kungs fazija, ka neesot sneegiti tee materiali, kahdi peepraftiti. Man isdewiba nolãfit rakstu,

kursch leezina zitu ko. Par to wareseet spreest paschi. Samuela kungs komisijas raksta 12. nowembi ministru presidentam saka:

„Luhdsam peesuhstit norakstu no Latwijas Iihgumeem ar „U. S. A. International Corporation“ par lokomotiwem, wagoneem un fleadem, jo neraugotees us komisijas preeskhlitumu no scha gada 26. oktobra tee wehl lihdschim naw peesuhstiti.“

Utbilde schahda:

„Utbildot us schi gada 12. nowembra rakstu Nr. 171, pagodinos pasnot, ka wisi materiali, atteeziba us „U. S. A. International Corporation“ nosuhstiti jums jau schi gada 8. nowembri pee raksta Nr. 4158 un ka atteeziga pakete nodota Satwerimes Sapulze pret J. Grinberga parakstu.“

Tizet Samuela kunga wahrdeem, waj ofizieleem dokumenteem — to es, fungi, atstahju juhju sinā.

Tad par paschu oposizionelo leetu te runaja Rudewiza kungs un fazija, waj es usstatot to par grehku, ka oposizija ir peelaista pee rewisijas komisijas. Ja, kad tikai oposizionelus darbineelus melleja tahda weeta, tur bij jadod objektivs spreedums, to es te jauzu gan par grehku. Tad wehl Baloscha kungs esot no waldibas suhtits ka espertis us Kreewiju. Ja, man ari naw japeesriht schim waldibas solim, jo tas ir nepareiss bijis, bet waldibai reisem ari ir jarihlojas ne gluschi ta, ka wina pati to doma. Tur bija partiju preeskstahweneziba un Baloscha kungs ir no partijās, kura schai leeta stipri gribeja runat lihdsi, un tadehl winsch, laikam, bija jafuhda. Bet ko Baloscha kungs tur darijis, par to wairs nerunāsim.

Tad, kas sihmejas us to laikrakstu un us wahzu keisara preeskhlitumu schais leetas, tad labak buhtu, ka par to Rudewiza kungs nebuhtu runajis, jo tas tik isplehta wina runu garuma. Tad winsch wehl prasija, kapehz es neesot lasijis awises par baronu Firtku un Schwarzu. Tas nebij mans nodoms nolasit te wifas awises. Tad, kas sihmejas us polu suhtneezibu, tad ir jafaka, ka Rudewiza kungs par to daudsi ko farunaja. Jafais ir tas, ka komisija aptureja pasas un notureja tas 50 stundas. Par to ir japateizas schai komisijai un fewischki to war peerakstit Ralnina kungam. Tad wehl pee Samuela kunga runas pahris teikumumu. Winsch nekahdi newar ischkirt likumdoschanas eestahdi no teefas eestahdes. Winsch saka, ka gan warot likumu isdot, newarot ischkirt scho teefas leetu. Tas ir sawadi, es brihnos par tahdu logiku. Par to wehsturi — man neesot wehstures un winam un wina beedreem esot leela wehsture. Man leefas ta, ka tahdas wehstures, kahda ir teem kungeem, par kureem es runaju — un par teem fakteem war pahrleezinatees, tos juhs apgahst newareet un par Baloscha kungu un Simfona kungu, es neesmu wifu to isrunajis, kahdi dokumenti man ir — tahdas wehstures katrs newehlesees. Tas jums ir nepatihkami, bet neko newar darit un us to wehsturi man nahk prahta, ka Samuela kungs buhtu gataws, ka fenos laifos, nodedsinat katedrali, lai tikai winsch wehsture tiftu. (Aplausi laba pusē).

Preidents J. Tschafste: Wahrds peeder Zelman.

J. Zelmis (sozialdemokrats): Augsta sapulze! Tikko Breescha kungs isteiza nochehlochanu, ka mehš sche loti ilgi tawejotees pee ta jautajuma, kursch itka bijis jau pahra skaidrs un par kuru mehš warejuschi lemt pirmā sehde, peenemot eefneegto rezoluziju par ustizibas wotumu waldibai. Uri

Berga kungs domā, ka mehš esot wīsu laitu meklejuschī greifus zelus. Wīnsch atrod to taisno zelu, issakot uftizibu waldibai, un ar to ta leeta likwideta. Man jaatgahdina, it fewischki fungeem labā spahrnā, tas, ko wini, schkeet. peemirfuschī: Tad, tad eefahktās mums debates schini paschā namā par agraro likumprojektu, wīss labais spahrns fazehlās kahjās — ko juhs domajeet, pret ko? Pret agraro komišiju, pret Satwersmes Sapulzes iswehletu agraro komišiju. Rapeh3? — Tapeh3, ka schi komišija nebij peenehmus waldibas isstrahdato likumprojektu, un wairati runataji no labā spahrna tuhlin lika preefchā Satwersmes Sapulzei likwidet scho komišiju, kuru Satwersmes Sapulze pati bija eezehlufti. Peh3 tam Satwersmes Sapulze nahza pee atstas, ka schis likumprojekts jagremde papirkurwi. Wini to ari nogremdeja un isdewa sawu likumu, un tagad schi pati waldiba un labais spahrns, kuri toreis usstahjās pret likumprojektu, tagad, eedami tautā, faka: „Luhf, mehš efam tee, kas to likumu dewa.“ Man tas atgahdina drufstu to wehsturisko muschu, kas wehrscham us muguras sehdot leelas: „Luhf, mehš efam tee araji!“ Tagad debates teef wilktas garumā tapeh3, ka tās eefahktas no ta pascha, kad bija jaapspreesch agrarais likums. Uri tad juhs mehginajāt pasudināt scho komišiju ar daschadeem lihdselkeem, mehrkeem un noluhkeem. Skaidrs ir weens, ka juhs usfahzeet usbrukumu pret to komišiju, kas par jums bija taisijusi sliktus slehdseenus. Es sche negribu runat kā schis nelaimigās komišijas lozeklis, es gribu runat kā Satwersmes Sapulzes lozeklis. Newaru neatfihmet to leetas panehmeenu, ar kahdu juhs sahkt usbrukumu. Pahris personas, kurām laupita teefiba no schi katedra atbildet, juhs isgehrbāt, kā to mineja jau Berga kungs, lihds freklinam un gribejāt padarit Satwersmes Sapulzes preefchā par smeekligām. Negribu domat, ka juhs nespehjeet isfchirt personas no prinziya — waj tad pateesi juhu politiskā skola buhtu tit maswehrtiga? Lihds schim esmu dsirdejis dauds srihdu par personam, bet ne par prinziyeem. Waj komišija ir schahdus prinzipus pahrfahpufti un buhtu kas jadara, lai schahda prinzipu pahrfahpfschana nenotiftu? Teef aistrahdits us daschām rewisijas komišijas kluhdam, un sche jau Samuela kungs itin pareisi aistrahdija us to. Uri ministru presidenta kungs aistrahdija, ka ari waldiba neefot bes kluhdam, ka mehš nedomajam starp mirstigeem zilwekeem nemirstigu pahwestu, kura wahrds nemaldigs. Bet newar taifit tahdu slehdseenu, kā juhs to dareet; ja komišija ir kluhdijusees, tad nost ar wina, lai dsihwo waldiba! Man jafaka, ka apstatot rewisijas komišijas darbus, komišijai pateefscham bija tas eespaidis, ka wina atrodas degofchā mahjā. Juhs redseet, ka zilweks isfkehjtis no degofchas mahjas us eelas, ne wifai fahrtigi fakemmejis matus, ne wifai fahrtigi fapogajis garderobi — waj juhs gribetu scho zilweku tapeh3 krusā fist? Komišija bija tahdā paschā stahwofli, kahdā ir zilweks, kam wisapfahri ugunsgrehits. Sche komišijas portfeli ir dauds materialu, kuri naw zelti preefchā, bet par kureem, ja komišija netiks noschtaugta, tiks referets un teifts dauds stiipraki, nekā tas pee normaleem apstahkeem buhtu teizams. Juhs usstahdeet prinzipu, ka komišijai jabuht absoluti objektiwai un nemaldigai. Bet te man jaatgahdina, ka pat muhsu teefas naw nemaldigas, jo juhs sineet, ka teefu eestahschu spreedumi ir pahrfuhdsami, un tadehl ir logifki peelaisits, ka teefa war malditees, bet juhs gribeet prasit jumprawas newainibu no rewisijas komišijas, gribeet, lai wina nedaritu nekahdu kluhdu. Tahda prasiba ir smeekliga, un, man schkeet, te naw no swara, lai tee zipari, kurus mineja komišijas referents, buhtu pareisi.

Waj tee pateesi ir tahdi, jeb waj wini, warbuht, ir par pahris defmit tuhš-
stoscheem masaki waj leelaki, man šcheet, tas ischkiroschu lomu te nespehle.
Komisija rewide ne tikai grahmatwedibu, ne tikai kases grahmatas, bet
rewide walsts eestahschu darbibas leetderibu, resp. walsts šaimneezifko politiku.
Un ja mums ir dariščhana ar walsts šaimneezifko politiku, tad, man šcheet,
katram, kam ir kaut elementaraka šajehga par walsts šaimneezifko politiku,
jasiņ, ka to nenoteiz žipari ween. Šaimneezifka politika neatkarajas no ta,
waj weena šaimneezibas nosare ir racionela waj neracionela, neatkarajas no
ta, žif leeli ir šaudežumi — 500.000 waj 5000, bet gan no daudž ziteem
apstahkleem. Šcho apstahlu ispehtišchanas, šcho noseedsibu un, warbuht,
nolaidibu klaja zelschana ir, bes šchaubam, weens no šchis rewisijas gal-
weneem usdewumeem. Šapehž klahstīt tās žiparu wirknes un šchongleeret
ar žipareem uš weenu un otru puši nosihmē, mehginat eewirsit to leetu žitās
šleedēs, tahdās, kahdās winai newajaga eet. Ja ir runa par šaimneezifko
politiku, un ne par weenu waj otru žiparu, tad, bes šchaubam, weena otra
pahrskatischanaš žiparos nebuhtu šche peenaglojama. Es gribu atšihmet to,
ka pat teefu eestahdēs, ja teefnescheem nahkas štrahdat ar daschadam, wairaf
waj masak noteiktam šumam, daschadi teefneschi isrehkina tās daschadi.
Žipari naw til nemaldigi, un šapehž ari štrihduš naw jawirsa uš to, žif tee
žipari pareisi waj nepareisi un apštrihdami, bet jautajums jawirsa žitās
šleedēs. Es gribetu šchoreis ašrahdit tikai uš to, ka eeneštā formula, kura
jau eepreekšch isteikta uštiziba, pee tam kad komisijas šinojumā wehl nekahda
neustiziba waldibai nebuht naw isteikta, bet ir tikai ašrahdijums par wal-
dibas eerehdnu noseedsigo rihžibu, nosihmē pateesiba to, ka šche grib pee-
lihdsinat komiijas darbibas rezultatus nullei. Waj tas žums isdosees, waj
juhs pateesi to, kas jau ir, špehfeet padarit par neefoschu, tās ir žits jautajums.
Lihds šchim mums parasti ir bijis, ka katrā gadijumā, kad štrihdi grosas ap
jautajumeem, kuruš komisija zel preekšchā, pirms nobalsoschanas noklausas
šchis komisijas atšinummu. Man šcheet, kungi, ka juhs nedariseet logiski, ja
juhs šchini gadijumā balsoseet par weenu wai otru jautajumu, nenoklausī-
jušchees komisijas atšinummu. Tas pats ir peenemts ari muhsu kahrtibas
rulli. Ja juhs to nedariseet, juhs segfeet ar šawu nobalsoschānu daudšas
un šwarigas leetas. Virmām šahrtam, juhs gribeet padarit šchis Satwerfmes
Sapulzes komisijas darbibu šabeedribas azis par noseedsigu. Es šaproto,
ka eekšchleetu ministra kungs haidas, ka ja šchi komisija paliks, tad ta šahks
štrahdat til pat šparigi, kā lihds šchim, un eekšchleetu ministra kungam pee-
truhks darba pee daudseem kriminalnossegumeem. Šchahdi gadijumi
notikuschi wifās walstis, kā nenormala parahdiba, kad ministrija nodarbojas
ar kriminalleetam. Satwerfmes Sapulze bija špeesā iswehlet šcho komisiju.
Waldibas preekšstahwis atgahdinaja, ka waldiba pati usšahkusi šcho rewisiju,
un daschus jau eebahsuš žeetumā. Mehš šinam, ka waldiba ir tikai mušcha
uš wehršcha raga un ka arajš naw wis wina, bet gan wehršis. Mehš
šinam, ka wina kehrušees pee šchis leetas tikai tad, kad Anglijas parla-
mentā tika jau gatawots peeprašijums, šapehž daschās solidas firmas newar
west ar Latwiju šawu ofzielu tirdsneezibu. Tikai pehž tam, kad par to
tika šinots Latwijai, prokurors, ar waldibas atkauju, bija dewis rihtojumu,
eeweetot daschās personas aš restem. Tā tad waldiba bij tikai mušcha uš
wehršcha raga, un ne wina ir špehlejuši araja lomu. Wisu to ir darijuši
muhsu komisija. Juhs šaziseet, ka ta ir loti šmaga leeta. Es gribu aš-

rahdt, garamejot, uš weenu otru atšewiškū faktū. Man jaatgahdina augštai šapulzei, un šewiški kungeem labā špahrnā, kureem nebuhš, beš šchaubam, šwefšs gandrihšweenbalšigs Šautas Padomes štarpsražziju lehmums, ja nemaldos, 1919. gada dezembri. Šoreiš Šautas Padomes štarpsražziju lehmums, atteezibā uš Šortingtona firmu, bij tahds, ka nekahdā šinā waldibai neišdarit nekahdus lihgumus ar šho firmu. Šoreiš pret Šortingtona firmu ušstahjās ari labaiš špahrns, kurfš tagad nostahjēes šchis firmas ašmugurē, bet tagad, kad waldiba, nekstatotees uš weenbalšigo štarpsražziju lehmumu, ir šho lihgumu šlehguši, labaiš špahrns atrod par eespehjamu to šankšionet. Man gribetos jautat, kas ar formulas peenemšchanu buhš išpliketš — waj ne tee, kas šawā laikā atšinušchi Šortingtona firmu par nedrošchu, par tahdu, ar kuru Latwijās waldibai naw jaelaišchas darišchanās? Ja tā, tad gribetos teikt, ka tas ir lihdsigs gadijums Gogola unterofizeera feewai, kura pati šewi išpehruši. Šahlaš nahš daudšas no tām leetam, par kurām pirmā pantā labaiš špahrns bija ar meeru teikt, ka tas ir šamelojums prokuraturai. Šā tad juhš gribēt dot tahdus pašhus ašraždijumus, kahdus dewiš ministru presidents, waj buhtu derigi šaukt pee atbildibas. Man gribetos domat, ka prokurors uš šchahdu lehmumu nekstatifees un eeweetos šchis peršonas tur, kur winām ir weeta. Šrešchahrt, man gribetos peeminet wehl, garam ejot, weenu leetu: zif ar juhš nepahrmeteet komišijai objektivitates truhkumu, eewehrojama parahdiba ir ta, ka kahda zita komišija nodarbojufees ar to pašchu jautajumu, un abu šho komišiju lehmumi bijušchi pilnigi weenadi. Kā peemehru waretu minet pašišstamo Kleina leetu Wezauzē. Par to pašchu leetu interešjufees armijas wiršpawehlneezišiba, un tikaš šchodeen nahza manās rokās wišš plašchais materials, ko šchini jautajumā šašražjuši armijas wiršpawehlneezišibas eezeltā komišija. Mani pahršteidsa tas, ka šchis armijas wiršpawehlneezišibas eezeltās komišijas šlehdsēeni pilnigi šašriht ar muhšu rewišijas komišijas šlehdsēeneem. Wehl wairak — armijas wiršpawehlneezišibas šlehdsēeni ir daudšejadā šinā štipraši un preefšch waldibas, warbuht, apwainojošchaki, ja wina to tā ušfkata. Šā tad, ja juhš pahremeeteet rewišijas komišijai, tad reiše ar to juhš pahremeeteet ari tai otrai komišijai, kas ir nahkufi pee teem pašcheem šlehdsēeneem. Šagad, lai konštatetu pateefibu, man jaaišražhda, ka šchai pašchā jautajumā waldiba eelaišduši leelaš nepateefibas un, zif no armijas wiršpawehlneezišibas eezeltās komišijas iššinas redšams, tad wiši bagatee materials, kas atrodas Kleina rokās, 1918. gada dezembri ir pahrneenti waldibas pahršinā ar špezieli eezeltās komišijas palihdsību. Šo apleezina norakšš, ko parakštijis bijuščhais šatikšmes ministrš Hermanowška kungs. Šražhdas, ka weens šchis pahrnemšchanas dokumenta akts atrodas pee wahzu waldibas, bet tas, kam wajadsēja atrastees pee muhšu waldibas, pašudis. Šš gribu ašražhit, ka pehž šchi dokumenta aprakšteem un iššinas materialeem, kas atrodas armijas wiršpawehlneeka šchtabā, redšams, ka wahzu waldiba nodewuši Latwijās waldibai resp. Latwijās walštij tahdas un tahdas mantas. Pehž meera lihguma par tām buhš jamakā. Bet kur ir šchis mantas? Winas ir Kleina ihpašchums. Peenemot to formulu, ka waldibas paškaidrojumi apmeerinošchi, juhš ešeet wilkufchi štrihpu pahri ne tikaš šchim diwām komišijam, kas nahkufšas pee weena un ta pašcha šlehdsēena — juhš ešeet dahwinajušchi Kleinam šho miššigo ihpašchumu, kas wajadsšigs Latwijās waldibai un kas juridiski ir ari peederejis Latwijās waldibai 1918. gada

dezebri, kamehr Kleins eefneedstis luhgumu 1919. gada augustā, lai winam toš materialus nododot. Tā tad ministru presidenta aīsrāhdijums, ka wif weetejee eedsthwotaji luhgufchi dehl atpirkšchanas, un ka Latwijas waldbiba waretu to ari atpirkt, nosihmē, ka mehš buhtu diwreīš par to maksajufchi. Weena makfa buhtu ta, kura pehz dokumenteem jamatfā Wahzijas waldbibai, un otra ta, kura, pehz taisnigās nowehrtēšchanas, jamatfā Jankelim Kleinam. Waj apstahli pateēšcham bija tahdi, par to, man fchēet, pee kaut zil nezif objektivās leetas apfwehrtēšchanas katrs patš nahšs pee flehdseena. Rāpehz gan mehš nenahzām pee tahda flehdseena, ka Latwijas waldbibai wifas Pahrdaugawā efoščās ehlas janodod kahdam Rutiskeram waj zitam kahdam Kleinam, tāpehz ka tur fawā laikā stahweja bermondteēšchi? Waldiba motiwē Wezauzes bagatigo krahjumu atdošchanu Kleinam ar to, ka tur bijis wahzu karafpehts un ka tas, aīseedams, warejis to īspostit, kadēhl wajadsejis winu glahbt. Pehz plaščas īffinas wirspawehlneekš greesees ar kategorīfku luhgumu, katrā finā fchis mantas tuhlin pahrnemt walstis ihpafchumā, fewīschki tamdehl, ka tur eerihfoti plašči angari preekšč gāifugneezibās. Bet pehz tam, tad notifa starpforu fēhde, kuru wādija un noteiza īnščeneers Raulens, ministrija taišija lehmumus, ka naw likumigi Jankelim Kleinam tās leetas atnemat. Eš negribu nogurdinat augsto šapulzi ar intresanteem fchis īffinas materiāleem, kuros atfēdšās wifā failumā, eš gribetu teift, pilnigi netihras leetas. Man no šwara fchini gādijumā aīsrāhdit tikai uf to, ka balfojot par fcho formulu, kuru labais špahrnš eefneedsa, juhs fegfeet ari fcho netihro leetu, un lihds ar to dofeet pliki few. Breescha kungs, ufbrukdams gan atfewīschkām personam, gan komīšijai wifumā, ar leelu ironiju teiza, ka 17. nowembri peefuhfita no poleem kahda nota un ūhftita newis kahdai komīšijai, jo tahdu komīšiju ahrsemēs neweens nepafihstot, bet gan waldbibai. Eš gribu jautat, ko Breescha kungs ar to grib teift? Warbuht, wīnšč grib teift, ka ja jau ahrsemēs nepafihst Satwerfmes Sapulzes komīšiju, tad tur laikam nepafihst ari Satwerfmes Sapulzi. Breescha kungs, gribedams, pliki dot komīšijai, atkal ir īspehriš, kā Gogola unterofizeera feewa, patš fewi, jo wīnšč ari peeder pee tās paščas Satwerfmes Sapulzes, kura fcho komīšiju wehleja un kura, bes fchaubam, ir tikpat pašhtama, kā pati Satwerfmes Sapulze. Ras fihmejas uf to, ja mehš nepeenemtu fcho pahrējas formulu, tad waldbiba buhtu loti nerwofā gara stahwolli, wina buhtu kā kahda nerwofa dama, no kuras war fagaidit wifadus histerīfkus panehmeenus. Man, kungi, jafaka, ka war buht preekšč histerīfkām damam loti radītals lihdselks, ūbjektīwi nepatihfams — aufita dušcha. Ja waldbibai buhtu japeenem fchis aufstās duščas, tad wīsmasaf buhtu wainojama rewīfijas komīšija.

Weidsot, pee balfošchanas par pahrejas formulu, juhs fche īsteifteet to, ka waldbibas paštaidrojums bijis peeteefošchs un fegfeet wifas tās leetas, uf kurām te tika aīsrāhdits. Weegli īzelt diwas personas, kuras no fchi katedra newar aīstahwetees, īgēhrbt tās un pateift: „Luhf, tahdi wini bija!“ Warbuht, buhtu weegli atraft majoritati pee pahrejas formulās, tikai neaīsmirfsteet, ka fabeedrifkā doma ar to neapmeerinasees. Ja juhs gribēet buht objektīwi fabeedrifkās domas eewirfītaji normalās fleedēs, tad laujeet fchai domai īsteiftees, kad rewīfijas komīšija buhs nahfufi ar pilnigi nofwehrtu fawu atfinumu, bet ja juhs to negribēet, tad ahrpus stahwoščās personas, kuras, warbuht, wairaf interesejas un kurām Jankela Kleina leetā

juhā garu garos raudu rakstus un šaka: „Glahbeet no teem!“, šhīs personas nespehs atbildi dot un nespehs peedalktees balsoschanā. Tad ari rewidēs juhs zītā weetā, tad redsesim, waj šhi rewisija, par turas rezultateem juhs pahrlēezinafatees lahdās tuwatās wispahrejās wehleschanās, buhs jums patihkamata, nekā tagadejā. Par to atlaujeet man šchaubitees. (Aplausi pa freisi).

Presidents J. Tšhaste: Wahrds peeder Skalbem.

R. Skalbe (demokratu faweeniba): Augstā šapulze! Juhš weenbalsīgi eewehlejāt rewisijas komisiju, bet tagad redsams, ka juhs gribeet winas pahrejas formulu un wispahri rewisijas komisiju likwidet, kamehr wina naw demusi šawu atšinumu par leetam, us kurām prasija waldbibas paskaidrojums. Juhš teizāt, ka rewisijas komisijas pilnwaras aplufuschas, ka wina newar waldbibas preekshtahwjuš pee šewis usaizinat un nopratinat, bet wina spehj tīkai rewidet eestahdes. Rewisijas komisija šinoja peeprastjuma weidā, ka likt preekschā augstai šapulzei šanemt waldbibas atbildi. Ta ir dota, mehš šchinis deenās nolaušjamees interesantā štaitlu karā. Weselas štaitlu armijas un kolonas gahja weena pret otu un puhlejās weena otu apgahst. Mehš, kuri neesam špezialisti, newarejam dšiki tai leetā eeet, bet mehš šinam, ka teoretiski ustahdit un šakaut ir weegli. Uri tadehi buhtu wajadšigs, ka Satwersmes Šapulzes rewisijas komisija waretu dot objektiwus šlehdsenus.

No wisa ir atšimejams šinams naidš pret rewisijas komisiju. See apgalwojumi, ka wina kompromitejot muhsu waldbu un eefahrtu, naw nahšufchi ar nopeetneem štaitleem un dateem, un ja šhee dati ir bijušchi pawiršchi, tad tas jo labat preeksch waldbibas, jo ta wareja toš apgahst. Bija wajadšigs, ka waldbiba dotu paskaidrojumu us tām leetam, šas noteef waldbibas eestahdēs, jo tanis deenās, kad dšima šhi komisija, wina bija wajadšiga. Waldbiba tika apfrauta ar baumam. Baumū hij pilnas eelas, un tās gahja pahri pahr robescham. Pagahjuschā wasarā es ašgahju no lahdas šabeedribas, kurā man šazija, ka Latwijas eerehdai sogot un nemot kufulus; es ašgahju ar štandalu, un šaziju, ka tas naw taišniba. Bet rudeni mehš nonahzām pee ta, ka aresteja šwarigus augstakus walšis eerehdnūs. Fakti bija preekschā. See bija fakti, kureem pakal nahza baumas, kas bija beš robescham. Tagad rewisijas komisija ir zehluši preekschā šinojumu. Warbuht, wiašch ir pahršpīhleis bet tomehr winā ir noteikti štaitli, ar kureem juhs wareet rehšinatees, kuruš juhs wareet apgahst. Waldbiba to pa dalai ir darijusi. Komisijai ir tagad jadod šaws objektiwais šinojums. Neašbahseet winai muti. Wina ir darijusi preeksch muhsu walšis un waldbibas labu darbu — wina ir atwabinajuši muhsu waldbu no tām baumam, kas lipa winai apfahrt; no tām nenoteiktām baumam, kurām nebija robeschu. Rewisijas komisija bija wajadšiga. Beš winas muhsu waldbiba wehl joprojam atrastoš sem baumu un aššdomu floga. Ja wina tagad waldbai un walštij išdarijusi šinamu pakalpojumu, juhs par to gribeet winu diskreditet un, tā šakot, ašbahst winai muti. Bet ar to juhs šew išdariseet šlitu pakalpojumu. Rewisijas komisija ustahdijusi daudš štaitlu. Uš teem štaitleem pasuhd daschas leetas, kuras ir loti raksturigas, leetas, kuras juhs, warbuht, usflateet par ššfumeem; bet es usškatu toš ššfumuš par loti šwarigeem, par loti raksturigeem preeksch muhsu walšis lahtibas. Mehš šhe neesam atnahšufchi, lai dalitu un reišinatu un šakštaitu. Preeksch ta mums naw laika.

Mehs efam nahfufchi sche, lai sprestu par walsts fahrtibu, mehs gribam, lai muhsu semē reis nodibinatos stingra walstiska fahrtiba. Ir pagahjis sinams zihnas laiks, kad wifs, tā fakot, atradās chaofā, kad, warbuht, fahrtiga walsts darba weetā stahweja sinama improwisazija. Schis chaotiskais laiks ir garam, un mehs atradamees pee frustzelem. Mums wajaga tagad sinamā mehrā fawu walsti idealiset, fawu walsts usbuhwi pahrbaudit, jo ir laiks, kad wajaga fastanot walsti us labu walsts organifaziju. Schis eerehdnu nelikumibas, kuras mums atfedsa rewifijas komifija, mums rahda, ka wifs muhsu walsti naw fahrtibā, ka muhsu walsti wehl noteef pahrbaudijumi. Kad sche no waldibas pufes tika apgahsti no rewifijas komifijas usdotee flaitli, es klauftijos ar weeglu firdi, bet kad nahza tuhliit Breescha lungs un ufstahdija sche fawu dublu schlrizi un apschlafstija tos zilwefus, kas strahdā rewifijas komifijā, tad mana firds palika atkal smaga. Semneeku faweenibas tattika es redsu to smago kluhdu, kas radijusi tagadejo mahjas fahrtibu. Es faku — mahjas fahrtibu, jo tee laudis, kas uftizigi turas pee waldibas spahrna, teef fegti ar wifu, kahda kritika ari nenahstu. Rahda kritika ari nenahstu, schee laudis, kas ufstahjas, teef nomelnoti par nodewejeem un leelineekeem. par walsts naidneekeem. Muhsu walsts grib dshwot bes kritikas, un ta tauta, kas fehsh waldibas kamanās, tapehz ir drofcha, ka winas darbiba stahw ahrpus katras kritikas, wina nepepen nelahdus pahrbaudijumus. Tā ir radusees schi mahjas fahrtiba. Katrs, kas isleekas par waldibas draugu, war few atlautees tahdus darbus, kahdus neatlauj likums, ne walsts fahrtiba neweenā semē. War jau fapraft winas stahwofli, jo muhsu waldiba radās tahdā laikā, kad wajadseja west zihnu ar leelineekeem. Wifas winas interefes, wifa winas ideologija pastahweja zihnā pret leelineekeem. Waldibai stahweja preefshā leelineeki, sozialisti, un wina, warbuht, neredseja tos tahrpus, kas rotas apafsch paschas walsts faknes, tos zilwefus, kas nahf ar padewiga, uftiziga walsts darbineeka masku un esehftas augstās weetās, augstās eestahdēs, pee tam netizedami waldibai. Tas, fungi, ir faktis, wini ir nehmuſchi kufukus un pat, nemdami kufukus, naw tizejufchi Latwijas naudai, zitadi wini nebuhtu kompromitejufchi ne fewi ne Latwijū, tuhlin pirkdami namus. Tā tad schee zilwefi naw tizejufchi Latwijai un tomehr eefagufchees Latwijas eestahdēs. Ja rewifijas komifija tahdus darbineekus zehlufti gaismā, wina ir isdarijusi labu darbu, waj ne? Juhš tatschu wif gribheet Latwijū? Tā tad no schahdeem weenpufigeem ufstateem, itin kā katrs, kas kritise Latwijas waldibas darbibu, ir walsts eenaidneeks, buhtu jaatratas. Un tomehr ir radufchees leekuligi zilwefi, kuri, netizedami Latwijai, mehginajufchi eefagtees Latwijas walsts eestahdēs un noweft walsti pee moralifka fbrukuma. Tas, fungi, ir faprotams, ja kahdā waldibas eestahdē — apgahdibas ministrijā — til dauds eerehdnu arefseti un fehdi ais restem. Schee ais scho flaitu piramidem ir nosudis kahds neezigs faktis — tas, ka muhsu apgahdibas ministrijas ahrejā nodalā naw westas grahmatas. Tas pehz daschu ufstateem ir neezigs faktis. Bet, fungi, naw jaaismirst, ka zaur apgahdibas ministrijas ahrejo departamentu gahjufchi wif muhsu walsts eepirkumi us ahreeni. Ja sche naw fahrtigi grahmatas westas, tad war fazit, ka te naw walsts fahrtibas. Rungi, ja buhtu bijusi walsts fahrtiba, tad, katrā sinā, schai nodalā buhtu eefahrtota grahmatu wefchana, til dauds jau bija eefpehjams. Bet schahdā fahrtā tikai pawedina us npeegumu, un schahdā fahrtā nedrihft pastahwet walsts. Es

nesinu, kapeh3 schis parahdibas, kuras mums wjadsetu krittiset, grib apflehpt. Rewisijai negrib peekaut taihit sawu flehdseenu schai leetã. Ar to jau pats kaunums nebuhs isnihzinats. Ja juhs uf plankumaina galbauta uslistu schihwju3, glahses, tad plankumi zaur to netittu isnihzinati. Schim galbautam jateef tihritam, un ja tagad uf teem netihreem galdauteem, kas ir uf kufuloschanas galda, fastahda mahfkligi partijas un partijas politikus, warbuht zeenijamus wihrus, tas nebuht neapflehps tos plankumus. Zaur to juhs isdariseet tikai slistu pakalpojumu. Tapeh3 netaiseet zeeti muti rewisijas komisijai, jo wina istihra gaisu, kurfch lihds schim bij tahds, ka newareja elpot. Tagad, paldees Deewam, tas ir nostaidrojees. Neaifkawejeet scho nostaidroschanos.

Presidents J. S f h a k s t e: Wahrds peeder P. Kalninam.

P. Kalninfch (sozialdemokrats): Zeenijamee Satwersmes Sapulzes lozekli! Es negribeju nema3 schodeen schai leetã usstahtees tadehl, ka mans frakzijas beedr3 Rudewiz3 pa leelai dafai jau nostaidroja „pahpratumus“, kas bija raduschees Breescha fungam par manu darbibu tai nelaimiga rewisijas komisija. Bet peh3 tam, kad sche usstahjã3 wehl reis semneeku saweentibas runataj3 un waldibas sirdigakais aisstahwetaj3 Breescha fungs, gribot negribot jaatgreeschas pee „kurjeru leetas“ wehl reis, un es eefahfchu ar pahris wahrdeem par paschu rewisijas komisiju. Ja es usnehmos eeet rewisijas komisija un tur strahdat no Satwersmes Sapulzes uslisto darbu, tad newis, fungi, tamdehl — ka tas teef nostahdits „Brihwã Semẽ“ un ka Berga fungs to leciu mehginaja attehlot — ka sche buhtu jaifspreesch prahwa stary Samueli un Ulmani. Ja ta leetas stahwetu, tad es nefad nebuhtu rewisijas komisija peedalijees. Mani rewisija un ari debates sche neinterese, zif tahlu winã3 eet runa par Ulmani un Samueli, bet tiktahlu, ziktahlu aifskartas Latwijas walfis intereses. Birno reis, kad sche debateja par rewisijas komisijas wjadstibu, tad katrs juta, ka rewisijas komisijai buhs darbs, nopeetns darbs, un nahft te talkã es usstatiyu par tahdu paschu swehtu peenahktumu, ka kolegis Sihmanis un ziti rewisijas komisijas lozekli no labã spahrna.

Es domaju, ka tee Satwersmes Sapulzes lozekli, kas ar mums, sozialdemokrateem, kopã strahda, naw nefad rewisijas komisijas darbibu usstatijschi par teefas aktu, ka „prahwu stary Samueli un Ulmani“. Rewisijas komisijai masaf no swara bija sinamas personas un wina pagahne, bet galwenã kahrtã Latwijas un tagadejã3 muhsu waldibas fainneezistã politifa. Muhsu usmaniba bija wehrfia uf nebuhschanam, kas walda daschos resoros un ka tahdas pastahw, to, es domaju, neweens nenoleegs ari schodeen, lai gan pagahjuschã3 pahris nedelã3 daschi fungi sawus usstatus par rewisijas komisiju stipri grosijusch, bet ne tiktahd3 tee, kuri tifa eewehleti un darbojas rewisijas komisija.

Es esmu pahrleezinats, ka tee, kas tur strahdaja lihdsi, titlab Sihmana, ka Trafuna fungs, ari tagad wehl atsiht, ka darbs tikai eefahf3, ka darba te wehl dauds un tas ir jaweiz ta, lai ar rewisijas komisijas darbibu buhtu apmerinata3 wisplafschafã3 eedfihwotaju masaf, lai pateescham tiftu ari isdarits tas „tihrischanas darbs“, par kuru sche runaja kolegis Skalbe, jo pamatigi. Waj „tihrischanas darbu“ isdofees iswest dsihwẽ tahdos apmehros, ka to meh3 wehlamees un ka wehlejã3 tee, kas muhs winã suhtija, ka

ari tee, kas — warbuht, sobus sakoduschi — eegahja ņhai komisija, tas ir zits jautajums.

Bet ņhai azumirkli newar tatschu wehl rewisijas komisijai pahrmest, ka wina nebuhtu ņawu darbu zentusees apsinigi danti. Pahrmest mums, ka mehš esot bijuņchi partejiski, ta neesot bijuņchi peeteekofņchi objektiwi un ka esot peeaizinajuschi ekspertus, kuri neesot „ņpehjiigi“ spreesit — juhs, fungi, spreedet par daudņ weenpusigi. Ja juhs usdewat rewisijas komisijai kautko rewidet, tad juhs tatschu, wehlejot pehz kahrtibas rulla, atlahwat tai peeaizinat ekspertus klahit. Bet tagad juhs negribeet ņhos ekspertus aisiht tadehl, ka teem par mas sinatniskas bagaschas, ka naw nekahdu leelu nopelnu sinibu lauka. Es domaju, ka tas tatschu naw gluschi pareisi. Mehš wismas zentamees peenemt zilwekus, kureem ir sinamas ņpezielas sinatnes nosares ņawi peedņshwojumi, ņawi nopelni. Ta, peemehram, peeaizinhjam pasihstamu profesoru no muhsu augstskolas, kurfņch agral mahzijs ari zitas augstskolas. Es domaju, ka pehdejais apstahkliis nemasina muhsu augstskolas un rewisijas komisijas autoritati, ja mehš peenehmam profesoru, kas darbojees agral Berlinē. Uri augstskolas pahrwalde zenschas peeaizinat profesorus no ahrsemem pee muhsu augstskolas. Tas paschas sinatnes, kuras profesors pasneedsa Berlinē, wihsch, jadoma, drihtst pasneegt ari Latwijā. Juhs tatschu runajeet par demokratisko Latwiju un zildineet wiwu. Bet pa to zehu, pa kuru Latwijā tagad eet ņaimneeziņskas dņshwes „atjau-noņchanā“, tahlat newar eet.

Atkajjeet ņawai rewisijas komisijai rihtotees tapat, ka zitam komisijam, kuras ir wehletas pehz kahrtibas rulla. Un ja juhs ņchodeen pazeleet jautajumu, ka rewisijas komisijas darbiba ir jaerobescho, ka turpmat rewisijas komisijai jausleek usurnis, kurfņch buhtu apmehram tahds, ka komisija nedrihtstetu peeaizinat ekspertus un ja peeaizinatu, tad tikai tahdus, kas apseegeleti ar waldibas ustizibas seegeli. Ja juhs us leetu ta ņtatatees, tad es domaju, ka tahdi eksperti nodos pateescham weenpusigus spreedumus. Mums jarewidē waldibas eestahdes un tai pascha laikā juhs prafeet, lai rewisijas komisija eepreekņch dabu atkaju preekņch ņaweem eksperteem no waldibas. Tahdas rewisijas nekur naw bijuņchas, un ta nebuhtu rewisijas komisija, bet buhtu peeklabinajums pee waldibas un pamudinajums tai, lai winas greifais zekņch un noseedņibu ņaturoņchee ņoli tiktū tahdā pat garā turpinati. Man nenahņ ne prahtā Breescha kunga un waldibas „rahjeenu“, issazitu rewisijas komisijai, atbalstit. Esmu pahrleezinats, ka wismas tas ņastahws, lahds bija lihds ņchim rewisijas komisijai, ņhos norahdijumus atraidis. Un ja ņhe wisu ņmagumu gribeja nowelt us pahris „nederigam“ personam, tad man jafata, ka tas jau wezs paradums pee zilwekeem, kureem naw neka ko ņazit par paschu leetu. Tee, kureem naw ko eebilņt pret rewisijas komisijas darbeem, zenschas dufmas nowelt us dascham personam un ta tas notika ar Breescha kungu. Winam neka nebija, ko eebilņt pee ņinojuma un tadehl tas ņahlot no Samuela nehma pehz kahrtas wisas personas no pirmā ņola, ka jau Berga kungs teiza, „isgehrbt failus“. Rapehz tas bija wajadņigs? Tas wiseem ņklaidrs. Pehz ministru presidenta kunga runas un atņauksmes par rewisijas komisiju wiņi ustwehra Breescha kunga runu ka pastelletu runu, ka par to, ko ministra kungs negribeja runat, wajadņeja runat ņemneeku ņaweenibas preekņchstahwim. Es newaru peelaist warbuhtibu, ka Uimana kungs waretu runat tapat par prof. Balodi, ka runaja ņhe Breedis no ņemneeku

ſaweenibaš. Wińſch to newaretu tapeħz, ka meħš, kaš ar to paſchu Ulmana lungu łopâ noſlauſijufcheeš okupazijaš laikâ referatu no ta paſcha profefora Baloſcha, dſirdejam miniſtra prezidentu iſſakameeš, ka profeforaš Balodiš mumš buhtu loti noderiğš zilwekš, un meħš wiſi labpraht wehletoš, kaut wińſch drihſat eerastoš Latwiâ un eeſahtu ſche ſtraħdat. Bet kaš nebija eeſpeħjamš, waj bija neeħrti pateikt Ulmana lungam, to pateiza wina pade-wiğš kalpš. Waldibai taš godu nedara un Ulmana lungam ari ne. (Uplauſi pa freiſi).

Wiſpahriği peħdeĵâ laikâ ſchaj augſtâ ſapulzê eeweeſchaš paraſcha, gadi-jumos, tad leeta groſaš ap kaut ło tahdu, kaš aiſker muħfu waldibu, tad teek ſuhtitaš ſinamaš perſonaš, kurâm uſleek par peenahummu diſkreditet atfe-wiſchkuš Satweeſmeš Sapulzeš lozekkuš. To meħš peedſiħwojam pahriš deenaš atpałai ar Rambalaš lungu. Regiſtrš, kuru mumš ſche noſpeħleja Breeſcha kungš, bija peeſtanotš Rambalaš kunga runai. Tahda paraſcha, ja wina pee mumš eeweeſſeeš, nedaris godu muħfu Satweeſmeš Sapulzei. Pateeſcham, taš ir iſdewiği preeſch waldibaš, bet tad tam frazija, kuraš ſuhta ſawuš preeſchtaħwiuš ar uſdewumeem iſdarit ſchahduš pałalpojumuš waldibai, wajadsetu maſleet pahrdomat, waj pateeſcham taš winâm paſchâm godu dara un nemaſina to augtaš ſapulzeš autoritati, par kuru ſche runaja Berga kungš, itin ka winu buhtu rewijiſjaš komiſija maſinajuſi. Eš negribru ſche paławetees ilgi pee Breeſcha kunga runaš. Dati, kuruš mumš paſneedſa peħdeĵâš ſehdeš tiłlab Rambalaš kungš, kâ ari Breeſcha kungš, ir gluſchi labi blaſuš noſtaħdami. Tiłlab Rambalaš kunga ſinaš, kâ „ſtatifiłka“, kuru mumš ſche ſneedſa Breeſcha kungš, beſ ſchaubam, naħt no weena un ta paſcha awota, un taš ir — iſluħkoſchanaš nodala. Tikai tur tahduš datuš war eeguht tiłlab par profefora Baloſcha brauzeenu uſ Maſkawu, kâ ari par žitâm waldibai newehlamâm perſonam. Warbuht, ka no tureeneš biĵiš kaħdš flahť, kaš noſlauſijeeš Baloſcha ſarunu ar Joſſi. Bet iſluħkoſchanaš kungu leeziba mani ſchoreiſ nepahrleezina. Bet waj iſluħkoſchanaš nodala ir biĵuſi tik dſirdiĵa weenmehr, ir ſekojuſi wiſeem kurjereem un eſperteem, kuru wal-dibaš uſdewumâ brauz uſ aħſemem? Eš uſdroſchinoš apgalwot, ka taš naw armeen nołtziš. Par to eš pahrleezinajoš, darbojoteeš rewijiſjaš komi-ſija. Juħš atminateeš, ka neził ſen atpałai te gahja runa par žiteem kur-jereem, peemehru par „kurjeri“ Jallowſki. Eš negribru maſinat muħfu walſiš zeenu un tapeħz nerunaſchu par daſcheem meera delegazijaš lozekkeem, kaš brauza łopâ ar Balodi uſ Maſkawu, bet ne gluſchi tułſchâ, bet ar ſawadu „diplomatiſku bagaſchu“. To wajadſeja ſche minet un tiłlai tad juħš buhtu nodewuſchi „objektiwu ſpreedumu“ par Maſkawuš brauzeenu.

Eš atgreeſſeħoš pee punkta, kaš aiſker teeſchi mani, taš ir pee gadijuma par polu kurjereem. Ir, kâ redſamš, daſchadi kurjeri. Weeni brauz noluhkâ pałalpot žitâm walſtim, žiti brauz ſpekulazijaš noluhkâ. Tahdš ir biĵiš augſchâ minetaiſ Jallowſkiš. Ur leezineekeem ir peerahdiš, ka ſchiš kurjerš brauziš uſ Poljiu wairaklahrt, lai dſiħtu ſpekulaziju ar walutu. Un tapeħz wairak uſmanigeem wajadſeja buht teem zilwekeem, kuru rekomendeja Jallowſki aħrleetu miniſtrijał kâ eeteizamu kurjeru kaut ari tiłlai preeſch naudaš pahr-weſchanaš uſ Warſchawu. Bagahjuſcho reiſi man nebija iſdewiba atbildet uſ aħrleetu miniſtra apgalwojumu, ka aħrleetu miniſtrijał naw iſdota Jallowſkim diplomatiſka paſe. Paſtaħwiĵa diplomatiſkâ paſe, ſaprotamš, Jallowſkim naw iſdota, bet wińſch ir dabuĵiš gadijuma diplomatiſko paſi. Taš ir ſaktš

un viņu var apleezinat tas pats ahrleetu ministrijas Šķa kungs, kūršč palatpojis nupat, warbuht, neweikli ari ministra beedrim Albata kungam, teifdamš robeschu šargeem, lai isnihzina uš polu paketam šihmeto papiri, par furu šhodeen jumš sinoja beedrs Rudewižs. Augščā minetā papiri Albata kungs lizis preeščā robeschšargeem neašturet 4 pakas, kurām naw bijis ihstā dokumenta. Mehš sinam, ka Polijas kurjers brauzis ar 8 pakam un ka papiri tam bijuſchi tītai uš 4 pakam. To neweens neapstribda, ari poli ne. Tas ir tas gadijums, kuru peerakstija Breescha kungs man par „afinš grehtu“, kas warejis isfaukt „starpautifklus šareschgijumus“ un ministra preſidenta kungs wina stahstā noklausijās šmaididams. Es waru šazit, ka ja rewifijas komifijā eenahšs ari turpmat kahds sinojums no rebeschšargeem par šchahdeem schaubigeem kurjereem, tad es ari nahkotnē greeſichos pee ahrleetu ministra ar pašinojumu, lai pahrbauda, waj ar kurjeru pakam wišs fahrtibā. Es domaju, ka lihdsigos gadijumos ikatram, kas aistahw Latwijas walstis intereseš wajadsetu to pašchu darit, ko es dariju.

Pehz manaš pahrleezibas tas naw nekahds noseegums, ja rewifijas komifijas lozeklis pašwana ahrleetu ministrijā un paprafa, uš kahda pamata polu kurjers aishwed 4 paku weitā 8 pakas. Tahds pats pašinojums ir tizis jau reis eefnezgts no militarā kontroleera par kahdu zitu diplomatu, kūršč ari gribeja sem diplomata šeegeles pašlehpt un iswest no Latwijas wehrtšleetas. Es isleetoju šcho gadijumu, lai atšihmetu ari šche, ka masee eerehdrai zenschas ispildit šawus peenahšumus apšinigi un walstifsti, bet starp augstakeem eerehdneem ir dauds tahdu, kam šchis apšinas un atšinas wehl truhst. Tā tad, šchis naw pirmais gadijums, kur ahrleetu ministrijai wajadseja peeprafit, ar kahdeem noluhškeem brauz kurjeri un šo tee iswed pahr robeschu. Ir bijuſchi gadijumi, kur iswesta neween nauda, bet ari kaſchoki un wehrtšleetas. Man preeščā ir norakstis no kahda šuhdsibas raksta no jumš un rewifijas komifijai labi pašihstamā bijuſchā šchtaba preeščneeka Radšina kunga. Sinojumā teiktš: „1919. g. 24. dezembri uš kuga „Sigward“ danu konsulam Herškinda kungam no militarā kontroleera Salina un Rigas oſtas komandanta wiršleitnata Barowſka pee twaitona ateeſchanas no kraſta, pehz tam, kad viņu bagaſchas un dokumentu kontrole no Rigas muitas waldeš un robeschšargu preeščstahweem bija jau pabeigta, tika aisturetas 5 (peežas) weetas, kurās isweda minetais konsuls uš Kopenhagenu sem danu waldivas diplomatifkā šihmoga. Tā ka perſonaš, kurās ušdewās par danu konsula kurjereem, ko ari uš weetas apstiprinaja pats Herškinda kungs, newareja ušrahdit šhini gadijumā wajadšigās diplomatifkās pašes un 5 weetas, kurās pehz danu konsula issteizeeneem tika westi diplomatifšee papiri, islitās koti schaubigas un aishdomigas šawa leeluma un smaguma dehl, kā ari bija eepreešč nowehrots, ka Herškinda kunga kurjeri uspehrš Latwijā daščadaš wehrtšleetas, kamdehl militarais kontroleers Salinšch aistureja 5 weetas.“

Šchā gadijumā tika šinots ahrleetu ministram Meierowizam, kūršč schahdu militarās kontroles rižibu atrada par pareisu. Šchis pats Herškinds, aš kura šlehpjas kahds zits, kūršč šauzas par Hansenu, ir šuhtijis wehstuliti, es nesinu, kuram „kolegim“, bet katrā šinā waldivai tuwu stahwoſcham kolegim, kuru nolafija b. Zelms pagahjuſchā reisē. Šchā wehstulē ne danu konsuls, bet Hansena kungs grib isšinat, aš kahdeem eemešleem ir aisturetas winam peederofchas pakas un nauda. Redseet, fungi, pehz tam, kad rewifijas komifijai bija peedšihwojumi ar tahdeem kurjereem, waj winai šchā

gadījumā vajadzēja kļūst? Rewisijas komisijai šino, ka dodas zēla kurjers, kuram ir teesības isweft 4 pakas, bet winsch iswed 8. Waj rewisijas komisija drihtsteja peelaist tahdu nelikumibu un pat neaisrahdit ahrleetu ministrijai us to, kas noteek, bet rihkotees it kà winai nefas nebuhtu sinams un atsiht, ka ja waldiba ir rihkojumu dewusi, tad te buhs wijs fahrtiba? Ja tã wif fkatisees, tad mehš wiš nepalihdsefim isnihzinat nelikumibas un noseedsibas, bet winas pabalstisim. Warbuht, tas Breescha kunga noluhš?! Juhš sche gribeet apstrijhet muhsu flehdseenus atteeziba us daschadeem lihgumeem, kuri wehl tikai nahkofschàs deenàs galigi tiks formuleti. Schimbrihscham wehl jumš to naw. Nogaideet, dodeet laifu formulet, bet par wišam leetam nemehgineet eerobeschot rewisijas komisijas darbibu un kompetenzes. Patihkams schis darbs naw un nebuhs.

Uri nahkotnē jariffē šagaidit tahdus personigus usbrutumus, kà schos, lai gan no frakzijam, kuru lozekli strahdà lihdsi ar mums rewisijas komisija, es to nebiju šagaidijis. Schahds peedsihwojumš man nahf preefchà Satwerfmes Sapulzē tikai pirmo reisi. Bet newar nefo darit, tas ir notizis, un es zeru, ka wišmas turpmak neweenam no rewisijas komisijas lozekleem tas nebuhs jaisbauda.

Sche wehl tika teiktš, ka waldiba esot noslehguši daschus lihgumus apstahklos, kur zitadi naw bijis eespehjams rihkotees. Ar to gribot wifu attaisnot, ka kadreis Latwijas waldiba atradušees apstahklos, kur tai bijis jakeras un jaturas pee šalmina — tas tatschu drufku par dauds. Ar to wehl schodeen nahft un tã zeret panahft wifu šawu tagadejo grehku peedoschanu, ir neweetã. Jeb mums, warbuht, gribeš eestahstit, ka us ta pamata mehš nedrihtstam fkatitees, kas tagad noteek Latwijas waldibas eestahdēs? Un noseegumi notikuschi ne tikai tai ministrijã, par kuru ministru presidenta kungs apmehram preefch gada teiza, ka ta esot wistihrafã. Ka apgahdibas ministrijã wiš naw fahrtiba, us to es dariju ministru presidenta kungu usmanigu pehz tam, kad bija „Sozialdemokratã“ eeweetoti pahris rakstini, us kureem bija fekojuschi apgahdibas ministrijas ofizielee atfaukumi. Leezineeku klahthuhntnē ministru presidents toreis atteiza: „Ja, schi ministrija ir weena no wistihrafãm.“ Es nesinu, waj wehl schodeen ministru presidents ir tais domàs, ka ta ir „wistihrafã“, tas ir, pehz tam, kad Brunners, kas jau toreis fehdeja apgahdibas ministrijã un flehdja lihkaupas, fehd ais restem, par koghajusi ne waldiba, bet teefa. Es domaju, tagad tas buhtu pahrdroschi no ministru presidentã, ja winsch mehginatu tamlihdfigi ko apgalwot. Es domaju, ari ja ministru presidents jau toreis buhtu peegreestis drufzin wairaf wehribas Satwerfmes Sapulzes lozekla šinojumam un nebuhtu tik droschu galwu usnehmees atbildibu us šewi, apgalwodams, ka apgahdibas ministrija ir weena no tihrafãm ministrijam, tad, warbuht, winam nebuhtu jadsird dauds no ta, ko mehš wif schodeen dsirdejã. Utbildiba gultas ne tik ween us Brunnereem un Grinbergeem, kuri tagad fehsh ais restem, bet ari us waldibu. Tã tas wišmas parasti mehds buht katrà parlamentariskã walsti, ja juhš tikai atsihtsteet Satwerfmes Sapulzi par to, kam winai jahuht, un ne par kahdas wezas latweefchu beedribas runas whru šapulzi. Ja ta ir eestahde, kuras preefchã waldibai jaatbild, tad mehš warejã šagaidit, ka waldiba wilš nepeezeefchamàs konfekwenzes un atsihs šawu atbildibu Satwerfmes Sapulzes preefchã. Ja tas naw wehl lihds schim notizis, tad, lai nezektos atkal kahdam „pahrratumi“, man jasiino, ka mehš neweenu ar

rungu projam nedsihim, bet es gribetu gan peesihmet, ka gudri naw sehdet tik ilgi atbildiga weeta, famehr peenahf proturors un panem aif apkalles. Mehš negribam aisseigtees fakteem preefšhā, mehš tikai luhdsam dot rewifijas komištjai eespehju strahdat tāpat, tā wina lihds šchim ir strahdajusi. Wina ir atklahjusi daschadas weenam otram waldibas wihram nepatihkamas leetas un nahfusi, warbuht, ar pahraf šhku sinojumu, warbuht, ari par agru. Mehš usfkattijam par šawu peenahfumu eepasihstinat augsto šapulzi kaut wispahrigos wilzeenos ar rewifijas gaitu, bet ne isspreeft teesu par atšewiškām atbildigām peršonam.

Ja juhs atrodeet, ka ir par agru sinots, waj pahraf plaški, tad to mehš waram turpmat eewehrot un nahft ar tahdeem sinojumeem, kureem gataws flehdseens. Tās ir leetas, par kurām mehš waram debatet. Ja juhs, turpretim, domajet, ka naw neka ko rewidet, waj ka rewifijas komištija isdarijusi pat „rupju starptautisko likumu pahrfahpfchanu“, tā to Breescha kungs apgalwoja, tad man noteikti tahdi apgalwojumi jaatraida. Es domaju, ka Breescha kunga pamahzibas par starptautiskeem likumeem neweenu gudrafu nepadarija. Un toš, kuri te eeraudsijuschi jau starptautiskus fareschgijumus, es gribetu waizat: kur bija tee smalkjuhtige laudis, tad šhe runa gahja par Sawinkowa agentu nedarbeem Latwijā, kad bes atlaujas eebrauza Latwijā Seligowšta preefšhstahwi? Tad neweens neredseja, waj negribeja redset, ka weegli war isjeltees starptautiski fareschgijumi. Es neredsu, ka šafara ar polu kurjeru leetu buhtu kas nogrehfots, par ko buhtu jaustrauzas Breescha kungam tad, kad pat Albata kungs neustrauzas.

Nobeidsot es gribu pahrlabot pehz šawas garščas šarunu, kuru Breescha kungs šawā runā mineja, it tā noklaušitu stary eksperteem waj rewifijas komištijas lozjekleem tahdā kafeinžā un kura pehz „Brihwās Semes“ škanejusi felošchi: „Nu, mehš to waldibu gan kahrsim, no teem Latwijas lineem wihšim strikus, kur to waldibu kahrt.“ Es gribetu šazit, ka kahrt laikam gan neweens no eksperteem wiau neusdrošchinasees, jo waldibai ir wehl ta eespehja ekspertus pašhus dabut tiklab us reetumeem, tā ari us austrumeem pahr robeschu, luhkojotees pehz tam, kur israhditos isdewigasti winus aissuhtit. Bet es gribu brihdinat gan no weena. Ja muhsu waldiba turpinās šawu lihdsšhinejo politiku, tad wina neween šapihšees Latwijas patulās, bet war gāditees, ka pat pašaras Latwijas linu walgos. (Uplausi pa kreisi).

Prešidents J. Šch a k t e: Man eesneegts preefšhlikums sehdi flehgt. Ras par to, luhdsu pazeltees. Wairakums. Ras atteezas us nahkofcho sehdi, tad teel likta preefšhā otrdeena un rihdeena. Es likšu us balsofchanu. Ras ir par otrdeenu? Uzimredstot majoritate. Nahkofšā sehde otrdeen, pulksten 5 pehz pušdeenas. Sehde flehgtā.

(Sehdi flehds pulksten 10.58).

II. sēfijas 3. sēhde 1920. gada 30. nowembri.

(Atklahta plkst. 5.50 pēc pusdeenas).

Likums par apdrošināšanas nodokli (steidsamības kahrtā peenemts divos lašjumos). — Jautājums valdībai no valsts nodarbināto strādnieku un darbineku algulecā. — Debātes par valdības atbildi uš luhgumu un suhdību komiisjās sīnojumu. — Darba ministra atbilde uš jautājumu par bešdarbnieku šahwofli Latwijā.

Prezidents J. Ščakste: Satwerfmes Sapulzes sēhde atklahta.

Sēhā sēhdē turpināseš agratā deenāš kahrtiba, kura teel papildinata ar fefoscheem jauneem likumeem: Wispirms likums par apdrošināšanas nodokli un likums par konwenziju starp Latwiju un Igauniju par robešchu noteikšanu starp minētām republikām, pee kam pirmāis ir atšihts par steidsamu un tiks wiršits tā pirmāis uš preekšču. Ir eenahkufchi apšweikumi, kuruš luhdsu sekretaru nolafit.

Sekretars R. Jwanowš: Apšweikumi ir eenahkufchi no Jelgawāš, no Jehsu aprinka padomes un no Rofšchanowāš pagasta eedšihwotajeem.

Prezidents J. Ščakste: Atteezibā uš pahrejas formulu par budšetu ir eenahzīs pasīnojums no waldbiās. Es luhgšču sekretaru to nolafit.

Sekretars R. Jwanowš:

„Satwerfmes Sapulzes Prezidenta fungam!

Atbildot uš Juhšu šč. g. 26. nowembra rakstu № 1504, pagodinos pasīnot Jums, godats Prezidenta fungš, ka budšeta likumprojektu finansu ministrija jau isīrahdajuš un tuwakās deenāš eesneegš ministru kabinetā; pēc apšpreekšanas kabinetā waldbiā to nekawejotees eesneegš Satwerfmes Sapulzei.

Ministru prezidents Umanis.”

Prezidents J. Ščakste: Satwerfmes Sapulzes tirdsneeziabā un ruhpneeziabā komiisjā ir greesufees pee Satwerfmes Sapulzes ar luhgumu winai nodot apšpreekšanā likumprojektu par darba laiku eepreekšč wina apšpreekšanas plenarā sēhdē. Waj buhtu kahdi eebildumi pret to? Ja naw, tad tiks nodots.

Atwalinajumi peeprasiti no fefoscheem Satwerfmes Sapulzes lozefkeem: Pawila Laišana no 29. nowembra lihds 20. dezembrim un no Rarka Liebtala no 2. dezembra lihds 23. dezembrim. Waj buhtu kahdi eebildumi pret to? Ja naw, tad peenemts. Ir eesneegti kahdi preekščlikumi atteezibā uš komiisju fastahwa pahgrofščhanu: Interpelaziju komiisjā sozjaldemokratu frakzija leel preekščā Wefmana weetā W. Dermani. Ta pati frakzija leel preekščā zentralās semes eerihzibas komiisjā Wefmana weetā Dombrowski un Satwerfmes Sapulzes komiisjā Rabinowitscha weetā Berfu un sozjalās likumdoščhanas komiisjā Petrewiza weetā Dermani.

Mehš pahreeci uš apšpreeei par likumu par apdrošināšanas nodokli, kuršč ir eesneegts steidsamības kahrtā. Referents Behrsinšč.

Referents U. Behrsinšč: 1920. gada 21. aprili pagaidu waldbiā ir isdewuši noteikumus par apdrošināšanas nodokli. Schee noteikumi eenahza Satwerfmes Sapulzē; wina apšpreekšana finansu komiisjā noka-

wejās; pa to starpu valdība īsfludināja noteikumu, ka apdrošināšanas departaments, kurš ar šķeem noteikumeem tika radīts, pāriet atkal no eefšleetu ministrijas finanšu ministrijā. Pehdejais valdības rihkojums ir peenemts weenfahršči pahrwaldes pahrorganīfēšanas kahrtībā; tā ihpačš likums wiņšch naw īsfludināts. Satwerfmes Sapulzē wiņšch ari naw eefneegts uu tapeh3, peh3 finanšu komīfijas domam, šcho pehdejo rihkojumu īswedot dīshwē, un, ewehrojot to, ka 2. pantā ir teitšs ka,

„usfraudšiba par šchi nodokļa pareisu aprehkīnāšanu un šamafšu, kuru lihds šchim īsdarija teefcho nodokļu departaments, pāriet uš eefšleetu ministrijas apdrošināšanas departamentu,“

tad waretu rastees starplaitš, kurā nebuhtu eestahdes, kas apdrošināšanas beedribas usfraudšitu, jo tās peh3 likuma no 21. aprila waretu weenmehrturetees pee šchi likuma un uš pahrorganīfēšanas rihkojumu negreest wehribu. Tāpeh3 finanšu komīfija atrada par nepezeeschamu stahtees šteidsamības kahrtā pee šchi likuma zaurstatīšanas. Pīkumu zaurlohojot tāpat finanšu unbudscheta komīfijā pamati par šcho nodokli ir atstahiti tee pašchi, t. i. no katra rubļa 10 kap., waj no katreem 100 rubleem — 1 rublīs. Šikai panta pahrredīgefšana, kas 1920. gada 21. aprila noteikumos bij wairak ofīzielam rakstam lihdsīgš — mehš mehginajām to eetehryt wairak likumdošanas weidā. Otrā pantā agraf bija šazītš, ka usfraudšiba padota teefcho nodokļu departamentam. Bet ja wina weetā rastos kahrtā zita eestahde, tad rastos atkal nefahrtības. Tāpeh3 departamenta weetā ir eewests wahrđīnšch „finanšu ministrija.“ Bes tam teef eewests jauns treschais pants un tīfko peewestais pagaidu valdības rihkojums teef atzeltš. Šahlak, pahrrunajot, finanšu komīfija nahza pee šlehdsēena, ka ari ziti uš apdrošināšanu atteezofchees rihkojumi buhtu pahrgrōsamī. Stempelnodoklīs teef nemts par šumam lihds 3 rub. 15 kap., no 3 lihds 9 rub. 10 kap., no 9 lihds 15 rub. 45 kap., no 15 lihds 30 rub. 3 rub., bet no 30 lihds 600 rub. 6 rub. un pahri par to 1% no apdrošināšanas wehrtības. Tā tad īsnahk, ka par masafām apdrošināšanas šumam jamafšā leelafš nodoklīs. Šumas pahri par 600 rub. atteezas jau uš leelakeem apdrošinājumeem un tamdehl šcho netaišnību finanšu komīfija atrada par wajadšigu nowehrst, eefneedsot ihpačchu likumprojektu. Genemt ihpačchu pantu lihdsšchīnejā likumā finanšu komīfija tomehr neatrada par wehlamu un eefpehjamu tamdehl, ka uš Satwerfmes Sapulzes pahrejas formulas pamata finanšu ministrija pahrstrahdā stempelnodokļa likumu un tā ministrijas preefšstahwīs šinoja, tad likumprojekts ir waj tīfš eefneegts wišā drihšumā ministru kabinētam apšpreeschānai un tā tad ministru kabinēts wīnu drihšumā eefneegš Satwerfmes Sapulzē. Ja jau tagad radītu ihpačchu pantu pee neefofšā likuma, tad tīftu radītš šinams eelahps, kas nebuhtu wehlams. Tas ir pīrmahrt; otrfahrt, tas šinamā mehrtā apgruhtīnātu pašcha likumprojekta zaurlohošanu. Tamdehl finanšu komīfija eeteiz augštai šapulzei peenemt pahrejas formulu, ar kuru valdība buhtu ušaižinata stahtees pee stempelnodokļa likuma pahrstrahdaschānas. Šahlak finanšu komīfijā tīka pahršpreests jautajums, waj newajadsetu apdrošināšanu pahrnemt walstš monopolā. Utteezībā uš šcho jautajumu atrada, ka tas patlaban nebuhtu īswedams tamdehl, ka patlaban walstij wehl naw kapitāla, ar kuru šcho apdrošināšanu waretu ušnemt, jo apdrošināšanas kapitālš ešot ap 3.000.000 rub. leelš, kamehrt šchahdu leelu ušnehmumu bes masafais

100.000.000 rub. nebuhtu eefpehjamš iswest. Usnemt budsčeta ščo sumu nebij eefpehjamš, jo, pirmfahrt, muhfu tagadejais budsčets jau tā loti apgruhtinats ar leelām isdewumu sumam un, otrfahrt, eefamš pirmais budsčets no Satwerfmes Sapulzes naw zauruhfots un peenemts, ir gruhti špreest, zif tahlu walts maffat špehja tišs apgruhtinata. Wej tam ari zehlās finanšu un budsčeta komišjā wairaki eebildumi tihri prinziplēla rakstura pret ščo jautajumu un tamdehl tas tiika atlikts. Šjeot no ta, ka, kà es jau eizu, ir wajadšigs steidsamibas kahrtā peenemt ščo likumprojektu tamdehl, ka žitadi pehž 1. dezebri, kad apdroščināšchanas departaments no eefšleetu ministrijas atees un pahrees finanšu ministrijas pahrsinā, war rastees tahds starypbrihdiš, kura nebuhtu nekahdu noteikumumu par uštraudšibu apdroščināšchanas beedribam, komišjā uštur steidsamibu pee šči likumprojekta.

Presidentš J. Ščakste: Romišjā leek preekščā steidsamibu. Es lišchu uš balsošchanu steidsamibu. Luhdsu pazeltees toš, kas ir pret steidsamibu. Luhdsu pazeltees toš, kas atturas no balsošchanas. Naw. Tā tad steidsamiba weenbalsigi peenemta. Teek atklahtas wišpahrejas debates. Wahrds Bušchewizam.

U. Bušchewižs (sozialdemokrats): Es nedomaju runat par pašču preekščlikumu, bet par weenu blakus parahdibu, kas peina, ka uš to greešč wehribu. Peepajas pilšehtai nahžās apdroščinat ari šawus nekustamus ihpaščumus. Wina toš apdroščinaja kahdā ahrsemes beedribā, kura pehž šawa wežā usus nolaida no apdroščināšchanas sumas 25%. Pehž tam apdroščināšchanas beedriba šanehma no eefšleetu ministrijas, kurai toreif bij apdroščināšchanas departaments padots, preekščrakstu, peedšiht no pilšehtas waldes toš 25%. Mehš pret to protestejām, bet dabujām atpakal pašinojumu, ka, ja netišs peemafati tee 25%, tad tišs anuleta wiša apdroščināšchana, tā kà bijām špeesti ščo sumu samafat. Uš kahda pamata eefšleetu ministrija dewa preekščrakstu pašchwaldibas eestahdem peemafat priwatai firmai, kura pati to newehlejās, apmehram 2500 rub.? To mehginajām noškaidrot eefšleetu ministrija. Šrahdišās, ka atteežigais departaments formelā šinā rihkojees pareiši. Bet es domaju, ka Satwerfmes Sapulze šapratiš, ka pehž šatura ščaj leetā ir weens leelš defekts. Es gribetu labpraht dširdet waldebibas paškaidrojumu šhini leetā un to wina domā darit, lai ščo defektu nowehrstu.

Presidentš J. Ščakste: Wahrds peeder eefšleetu ministrim.

Geefšleetu ministrš U. Bergs: Augšā šapulze! Šche Bušchewiža kungs eefneedša peeprašijumu, bet no formala redšes šahwokka winam to wajadseja isdarit žitadi. Par to tiikai tā garām ejot — tā noštahdot peeprašijumus newar wineem tiš pareiši un šihki atbildet, kà wehlams. Tomehr es atlauščoš atbildet uš ščo peeprašijumu. Leeta tahda, ka apdroščināšchanas uš departamenta usdewums ir apštprinat wišus tarifuš, pehž kahdeem teek apdroščināšchana peenemta. Šhee tarifi ir tee, pee kureem apdroščināšchanas beedriba peeturas. Žitadi attihstas newehlama konkurenze stary apdroščināšchanas beedribam. Atlaist tarifu atšewišcheem apdroščinatajeem nošihmetu to, ka šchis beedribas waretu paklušinam pa pakaldurtinam peewillt šew klientus. Lai tas nenotiktu, tad apdroščināšchanas departamenta usdewums ir wehrot, lai šchahda konkurenze nenotiktu. Apdroščināšchanas departamentam jāškatas, lai šchahdi gadijumumi neiktu peelaišti. Šaprotams, prozentes, kuras atļauj pilšehtas walbei, waretu pašchwaldibas eestahdem

nowehlet, jo ir daudz labāk, ka tās procentes nākt par labu Latvijai pašvaldības eestahdem, bet lai nowehrstu konkurenci newehlamos apmehros, tad apdroščinafšanas departaments rihkojas pehz apstiprinatā tarifa.

Prezidents J. Ščakste: Wahrds peeder Bušchewizam.

B. Bušchewizs (sozialdemokrāts): Eekschleetu ministra kunga pašfajdrojumi mani neapmeerinaja. Loti pareisi no eekschleetu ministra kunga, ka tas atrada par wajadstigu atbildet uš manu jautajumu. Rā jau fajziju agrati, aif formelem eemešleem apdroščinafšanas departaments rihkojās pareisi un tapehz man nebija pamata eefneegt šche peeprafijumu, tā to prafa Berga kungs. Jautajumu, protams, wareju ari usrakstīt, bet biju pahrleezibā, ka tas eekschleetu ministra kungam nebuhs wajadstigs. No ministra kunga atbildes tahlaf es neredsu, aif tahdeem eemešleem nepeelaift priwatu firmu konkurenci apdroščinafšanas leetās, reis tas nāht eedstih-tajeem par labu. Ra tas nenāhtu par labu weenai otrai apdroščinafšanas beedribai, to es šaprotu, bet waj eekschleetu ministrs neatrod, ka waldibat jaruhpejas wairaf par eedstihwotaju interesem? Wehlreis atfahrtoju, ka šchis pašfajdrojums mani neapmeerina.

Prezidents J. Ščakste: Wahrds referentam.

Referents A. Behrsinšch: Jautajums par Leepajas pilšehtas šahgetawu apdroščinafšanu tifa apfkatits ari finansu un budšcheta komisija. Raut gan tas teefchi uš pašchu likumdošanu neatteezas, tomehr no Bušchewiza kunga ari finansu un budšcheta komisija eekustinatals jautajums islitās til špilgts, ka atrada par leetderigu pee wina pakawetees un tur pateefi israhdijs, ka apdroščinafšanas departaments ar rakstu no 22. junija sem Nr. 90.357 ir pašfajdrojis šefošho:

„Neweenam apdroščinafšanas beedribas preekščstahwim, tā tad ari Seemelwahzu beedribas preekščstahwim, naw nesinams, ka ugunsapdroščinafšanas leetās pastahw tā šautee tarifi. Šchee preekščstahwi ari kott labi šin, ka wini ir šaisit ar jau šen pastahwofšho tarifu komisiju, kas isstrahdā tarifus un toš stahda preekščhā apdroščinafšanas departamentam deht apstiprinafšanas.“

Beidsot ir ari wiseem preekščstahwjeem šinams departamenta rihkojums no šchi gada 26. februara, kura 3. pants škan:

„Pahrgrosijumi pastahwofšhos tarifos un polifu noteikumos uš preekščhu peelaischami weenigi ar eekschleetu ministrijas peekrišchanu. Sewehrojot augschā mineto, tā ari to, ka apdroščinafšanas departaments ir lihdsi eeinteresets katrā apdroščinajumā, departaments newar peelaift wina aifrahdiijumu un rihkojumu neewehrošchanu no atšewišchku beedribu preekščstahwjeem, jo tarifus newar tulkot katrs pehz šawa eekfata. Šā šauzamee „šlepenee“ un žitadu weidu rabati naw peelaischami, bet weenigi tee, kuri paredseti no waldības apstiprinatos tarifos, un 25% rabatu preekščh risteem pehz šabrifu tarifa naw nekad paredsetas ari preekščh komunalām eestahdem.“

Šchl ir formelā pufe. Pehz buhtības šafata, ka apdroščinafšanas departaments ir pateefi eeinteresets, lai premijas ušturetu, jo wišch dabūt šinamu sumu walsstij par labu. Waj nu walsis interesēs atšwer tās 25% rabata, kuras buhtu nahkufšas pašwaldības eestahdem par labu, jo katrā šinā, tā walsis, tā pašwaldības eestahdes dara weenu un to pašchu darbu, tās finansu komisija atšewišchki netika apšpreests, tā uš likumu neatteezofšs. Finansu komisija domā, ka katrā šinā pastahw wehl wešela rinda šchahdu

parahdibu, kuras nowehrschamas un ari schis jautajums nahkotne pazelams, bet pee schi ihfa likumina, kursch teel peenemts steidsamibas fahrtâ, tas nebuhtu wedams til zeeschâ fatarâ.

Presidents J. Tschafste: Neweens wairaf pee wahrda naw peeteizees? Es litfchu uf balsfoschanu pahreju uf pantu lasifchanu un luhdsu pazeltees toš, kas ir pret pahreju uf pantu lasifchanu. Naw. Luhdsu pazeltees toš, kas atturas no balsfoschanas? Naw. Tâ tad pahreja uf pantu lasifchanu weenbalsfigi nolemta. Waj augstâ šapulze wehlaš, ka likums teef nolasits? (Balsis: „Naw wajadsigs!“). Wirsratšs

(Litums par apdrošinaschanas nodokli).

Cebildumu naw? Peenemts. 1. pants.

(Pee kustumu un nekustumu ihpaschumu apdrošinaschanas pret guni nem walšs nodokli — desmit kapeikas no apdrošinata šimta rublu, pee tam nepilnos šimts rublus noapalo uf augšchu, bet ne wairaf tã 30% no premijas lihds ar peemaksu (polisu nodewam).

Cebildumu naw? Peenemts. 2. pants.

(Ušraubšiba par schi nodokla pareisu aprehinaschanu un šamaksu peekriht finanšu ministrijai).

Cebildumu naw? Peenemts. 3. pants.

(Libdšschinejee pastahwošchee nodewu likuma (Litumu krahjuma V. sehjums 1903. gada isdewums). 378. lihds 381. § § un pagaidu waldbibas riškojums no 1920. gada 21. aprila ar šcho top atzelti).

Cebildumu naw? Peenemts. 4. pants.

(Schis litums stahjas špehtâ no 1920. 1. dezembra).

Uri neweens pee wahrda nepeeteizas? Peenemts

Tagad es litfchu uf balsfoschanu likumu wišâ wišumâ un luhdsu pazeltees toš, kas ir par schi likuma peenemschanu. Luhdsu peefehstees. Tagad luhdsu pazeltees toš, kas ir pret schi likuma peenemschanu, Naw. Beidsot luhdsu pazeltees toš, kas buhtu atturejuschees no balsfoschanas? Naw? Schis litums weenbalsfigi peenemts.

Lihds ar šcho likumu ir eefneegta pahrejas formula, kura šfan:

„Ušajinat waldbibu pee stempellituma pahstrahdaschana ušnemt projektâ noteikumumu, ka stempelnodoklis nemams apdrošinaschanas lihgumos 5% no netto premijas lihds ar peemaksam (polisu nodewam).“

Es litfchu tagad šcho pahrejas formulu uf balsfoschanu un luhdsu pazeltees toš, kas ir par šcho pahrejas formulu. Luhdsu peefehstees. Tagad luhdsu pazeltees toš, kas ir pret šcho pahrejas formulu. Naw. Luhdsu pazeltees toš, kas atturas no balsfoschanas. Tâ tad pahrejas formula weenbalsfigi peenemta.

Lihds ar to redakzijas komišija ir iffazijusi gatawibu šinot šawus flehdseenus par to. Es luhdsu redakzijas komišijas referentu.

Referents R. Eliašs. Pee schi likuma redakzijas komišija ir taifijusi šefošchus pahrgrosijumus. Pee 1. panta wahrda „nem“ litf wahrdu „nemams“; wahrda „nodokla“ weetâ litf „nodoklis“. Tâd isfeizeena „no apdrošinateem 100 rubleem“ weetâ litf šefošchu teikumumu „no katreem 100 rubleem apdrošinataš wehrtibas“. „Nepilnuš 100 rublus“ weetâ litf „nepilnu 100 rublu“; wahrda „noapalo“ weetâ litf wahrdu „noapalojot“; tad te isbeigt teikumumu un šahlit jaunu ar wahrdeem „Nodoklis nemams...“. Pee treschâ panta ir taifits šefošchš pahrlabojums: starp 378. lihds 381. pantam

wahrda „lihdj“ weetā list „—“, tad „S“ weetā list wahrdu „panti“. Tad teikums „Pagaidu waldbibas rihkojums no 21. aprila 1920. gada“ pahrgrosfīs fefofchi: „Pagaidu waldbibas 1920. gada 21. aprila rihkojums;“ pafchās beigās wahrdu „top“ strihpot. 4. pantā wahrdu „fchis“ strihpot, un wahrdu „likums“ rakstīt ar leelo burtu. Redakzijas komisija leef preefchā augstai fapulzei fchos pahrgrosfijumus peenemt.

Prezidents J. Fchafste: Waj buhtu kahdi eebildumi pret fcheem pahrlabojumeem? Ja eebildumu naw, tad tee peenemti. Ir eefneegtš jautajums, kuru es luhdsu fekretara fungu nolafit.

Sekretars R. Jwanows:

„Satwerfmes Sapulzes Prezidentam!

Luhdsam Juhš, augstī godats Prezidenta kuugs, darit finamu ministru prezidentam fefofchu muhu jautajumu:

Sakarā ar ftraju dšhwes dahrdšibas zefšchanos pehdejā pušgadā, no walšs nodarbinatee ftrahdneeki un darbineeki, faneemdami lihds 1. nowembrim algas pehz juliā eewešteem tarifeem, ir nonahfufchi ahfahrtīgi grublā fahwofli un bijufchi fpeesti pahrdot fawas leetas un eetaifit paradus, lai waretu segt wšnepeezefšchamatās dšhwes prašbas. Nemot wehrā dšhwes dahrdšibu, augstako kategoriju darbineeku algas ir paaugstīnatas no 1. augsta par 100%. Neifkatotees uf wairakfahrtigeem dšelfzelneeku faweenibas, pasta-telegrafa-telefona falfpotaju faweenibas un zitu ftrahdneeku un darbineeku organizaziju peeprafijumeem un dafchadeem waldbibas eestahfchu preefchfahwju folijumeem, lihds 1. nowembrim femako darbineeku un ftrahdneeku fahwoflis naw tizis uf labots. No 1. nowembra ir folitš ifbalit naturalijas par pafeminatu zenu, bet lihds fchai deenai leelais wairums ftrahdneeku un darbineeku wīnas par nowembra mehneš naw fanehmufchi. Nemdami wehrā walšs grubtos faimneezfšos apfahklus, walšs ftrahdneeki un darbineeki ir ufstahdijufchi mehrenas prašbas, galwenās no kurām ir: 1) garantet, ka naturalijas tifs ifšneegtās laifā; 2) ifšneegt kaftram weenreifigu pabalstu no 1000 lihds 1500 rublu fā peemafju par laifu lihds 1. nowembrim; 3) peelihdsinat apgahdajameem gimenes lozefkeem ari nefpehīgus wezafus un 4) paaugstīnat deenas mafju par 100% deenas ftrahdneekem, kurt naturalijas nefanem; 5) ifpildīt prašbas lihds 30. nowembrim. Lihds fchai deenai naw dota noteifku atbilde uf fchim prašbam, fas rada ftrahdneekos un darbineekos leelu fafchutumumu un draud nowest pee ftreifa ar wīšām wīna fefam.

Greeschamees tadehl pee Jums ministru prezidenta fungš, ar jautajumu, waj waldbiba ir nodomajufi no walšs ftrahdneeku un darbineeku organizazijam eefneegtās dibīnatas prašbas ifpildit?

E. Morizš, R. Bungfšs, J. Wišhna, E. Jwanows, J. Keefstīnufch.

Prezidents J. Fchafste: Pee jautajuma mottwefchanas wahrds Morizam.

E. Morizš (fozialdemokrats): Mehš efam fpeesti eefneegt waldbibai fcho jautajumu tadehl, ka ftrahdneeku organizazija lihds fchim naw ifbewees dabut uf faweem peeprafijumeem un eefneegumeem no waldbibas noteifku atbildi. Sahdos gadījumos parasti apmeerinas ar deefgan nenoteifteem folijumeem, no kureem daudfšef, ja weens refors ir fo foliis, otrs afkafas, un tā zaur organizazijam naw eefpehjamš tikt pee flaidribas. Jautajums ir fwarīgš tadehl, ka wīna iffchērfchana fchahdā waj tahdā zelā war nowest pee koti fwarīgām fefam muhu walšs dšhwē. Jums wehl buhs atminā, ka reif jau fche Satwerfmes Sapulzē mehš bijām fpeesti runar par lihdsigu jautajumu fakarā ar dšelfzelneeku ftreifu, kas ifzehlās juliā. Līfwidejot toreif ftreifu, fatīfšmes ministrija ar rakstu no 6. juliā fem № 16448 pafinoja dšelfzelneeku faweenibai, ka ja dahrdšiba nezefšchotees augstaf par 25%, tad waldbiba automatīfki peelīfshot algu, lai uf preefchu ifbehtu no tahdeem

farešġigijumeem, kaħds ir streiķs. 1. augustā waldiba, azimredsoť, bij jau konstatejuķi, ka dsiħweķ dahrđsiba ir auguķi, jo augstāķs kategorijas eereħdneem no 1. augusta algas ir paaugstinataķ par 100%, ka liħđsinot ar julija tarifu. Saťarā ar to dselķzelnēeku řaweeniba 16. augustā eefneedsa řatiffmes ministrijai praķibu, paaugstinat ari algas wiķeem dselķzelnēekeem par 100%. Ar liħđřigu praķibu uķřahjās weħlať ari pasta, telegraķa un telefonu kałpotaju řaweeniba, wałķķ darbnēeku arodneezifķā beedriba un zitaķ arodneezifķāķ řaweenibaķ, kuru beedri atrodaķ wałķķ deenēķā. Soliķķ tifa daudķ un deesġan ilġi, tomeħr neķtatotees uķ wiķeem řheem řoliķjumeem, liħđķ 1. nowembrim ġandriħķ neķaķ naw iķpildiķķ, iķnemot řiħķuķ weenreifejuķ pabalķtuķ daķhadu naturaliju weidā, kuraķ neķahđā řinā neatřwer to leelo řtarpibu, kaħda ir řtarp jultija dahrđřibu un tagadejo dsiħweķ dahrđřibu; řtarp jultija algam un algam, kaħdaķ faktiķķi wajađřetu řanemt, řtatotees peħz tagadejāķ dsiħweķ dahrđřibaķ. Saħlot no 1. nowembra waldiba ir řtahjuķeeķ uķ loti apřweizama zela — iķbeiġ dsiħweķ dahrđřibaķ taħlaķo zelķřhanos, apġahđajot řawuķ darbineekuķ ar produķteem. Bet, par noķřhełořhanu, liħđķ řhai deenai leelum leelaiķ wairumuķ no wałķķ nodarbināteem řtrahđnēekeem un eereħdneem naw neķa dabujuķķi, un ja ir dabujuķķi, tad loti maķa daķa. Ģandriħķ wiķi dselķzelnēeki, beķ iķneħmuma, řaħķ řanemt řħo to tiķai peħdejāķ diwi deenāķ. Ir apřweizamķ, ja iķfneeds produķtuķ, bet ar to ween weħl nepeeteel, lai teesħam pałiħđřetu wałķķ darbineekeem, kuri zaur waldibaķ ilġo wilķinařhanos winu řaħpigiā ġautajuma iķřķiřřhanā, nonaħķuķķi loti ġruħķā řtahwołķi. Produķtuķ, kaķ wajađřigi apeħřhanai, wałķķ řtrahđnēeki newar neķ uķ tirku un paħřdot, bet wineem naw, ar řo řeġt paraduķ, kuruķ tee eetaiřřujuķķi pa to laiķu, kaħeħr augstāķo kategoriju eereħđai ir řaneħmuķķi 100% paaugstinajuma. Tadeħł ir řķi praķiba iķfneegť weenreifeju pabalķtu no 1000 rbf. — 1500 rbf. Ap řħo praķibu apweenoķaķ dselķzelnēeku řaweeniba, pasta un telegraķa řaweeniba, wałķķ arodneezifķā beedriba un uķ řħo praķibu atbildes no waldibaķ liħđķ řhai deenai naw.

Lai rakřturotu, kaħds ir řħo darbineeku řtahwołķiķ, ġaķaķ, řa weħł řħodeen uķ dselķzeem deenāķ řtrahđnēekeem, kuri neķanem naturalijaķ, maķķā alġu no 27 liħđķ 30 rbf. deenā. Augstāķo kategoriju amatnēeki řanem 48 rbf. deenā, neķanemdami naturalijaķ. Seeweetes řanem 20 liħđķ 25 rbf. deenā. Šħee ir tee řtrahđnēeki, kureem řoliķķ iķfneegť no 1. nowembra peħz wideġam tirkuķ řenam, lai waretu nopiřķt produķtuķ, bet liħđķ řhai deenai tee řanem tiķai taħđu alġu.

Tadeħł, lai organiřajijaķ, kaķ řķiķ praķibaķ uķřahđiķuķķaķ, dabutu řinat, waj waldiba teesħam ġriķ noweħřķt farešġigijumuķ, kaħđi waretu zelleeķ, ja řķiķ paħrať dibinatāķ praķibaķ netiķķu eeweħrotāķ, meħķ eefneedsam řħo ġautajumu.

Presidents J. Šķaķste: Ģautajumuķ tiķķ wirřiķķ taħlať kaħřtibaķ řulla 93. panta kaħřtiba.

Tagad turpiņaķeeķ debates par waldibaķ atbildi uķ luħġumu un řuħđřibaķ komiřijaķ řinojumu. Waħřđķ peeder Ģiřķam.

W. Ģiřķķķ (wahzu tautas partija; runā wahziķķi): Paġaħjuķķā řehđē, debatejot par rewiřijaķ komiřijaķ iķmekleřřhanāķ řeķultateem, Rudewiza kungķ atrada par wajađřigu řinot ari par to, řo eķ eřot iķteiziķ wałķķ nodewibaķ leetu komiřijā. Šħee Rudewiza kunga iķpaudumi bij nepiłnigi un tendenzioři un praķa paħrlaboķumu. Ir taiřniba, řa eķ komiřijā eřmu per-

fonigi peedahwajees galwot par Trschika un Schwarz fungu; esmu scho peedahwajumu ari rakstiski atfahrtojis, bet lihds schai deenai neefsmu fanehmis atbildi. Tahlat pareisi, ka esmu runajis par Leepajas lihgumu, kurfch, fabeedroto preefchstahweem flahtefot, tika noslehgtis ar pagaidu waldbibu, un kurfch wareja pahrleezinat Trschika un Schwarz fungus, ka wini ir nodroschinati pret wajaschanu un apzeetinaschanu, bet nekad neefsmu apgalwojis tahdas neprahhibas, it ka stary mani un Almanu fungu pastahu lihgums, ka neweens wahzu-balteetis nedrihft tikt apzeetinats. Juhis wareet buht meerigi, stary mani un Almanu fungu naw bijis nekahds fleepens lihgums un ari tagad nepastahu.

Presidents J. Tschafste: Wahrds peeder Jr. Trafunam.

Jr. Trafunas (Latgales kristigo semneeku faweeniba): Mani fungi! Wairaf nekâ diwas nedelas mehš noklausijamees debates par rewisijas komisijas sijnajumu un par waldbibas paskaidrojumu. Schis debates bij deesgan ašas, un rewisijas komisijai tika dariti leeli un aši ašrahdijsimi uš daschadam nepilnibam. Dascham pat islikas, ka schi rewisija preefch mums bijusi pilnigi newajadšiga. Pehz manam domam, schis debates atnes tikai kaislibas, un waldbibai tikai tuwak peerahdija, ka rewisija sinamâ mehrâ wajadšiga. Mehš nenahšim pee flehdseena, waj komisija ir wifus materialuš isfmehlufi un waj naw peelaidufi kaut kahdu kluhdu. Ja wina tahdu buhtu peelaidufi, tad wina pati pee ta wainiga. Mehš, kristigâ semneeku faweeniba, stahwam us ta weedolka, ka rewisijas komisija ari uš preefchu buhs wajadšiga, jo wina dewa tikai daku no ta, kas bij jadod. Bes tam, schis darbs jaturpina tahlat, jo winsch ir tikai pasahkums. Rewisijas komisija lihds schim isdarijsi tikai weenu daku no šawa darba, bet paleef wehl darbs wifâ Latwijâ, jo ne tikai zentrâ ir tahdas leetas, uš kuram jagreesch usmaniba, bet ari nomalê, kâ, peemehram, Latgalê. Mehš, kristigâ semneeku faweeniba, stahwam par to, ka rewisija Latgalê wajadšiga, jo Latgale ir kâ kolonija Sibiriya; wina ir tahdâ stahwofli, kahdâ neatrodas neweena zita prowince zita walsti. Schajâ sinâ Latgale ir kahda ahrsemju prowince waj kolonija, kura teef pilnigi ishufta. Ja latgaleefchi grib dabut kaut ko, ja wini grib nopirkt kahdus produktus, grib dabut sahli waj petroleju, tad wineem naw brihw to darit. Jr nesinami kooperatiwi, neslaidras anonimas fabeedribas, par kuram neka newar dabut sinat. Ja peeprasa statutus, tad atbild, ka statutu naw. Naw sinams, waj ta ir atziju fabeedriba, waj kas zits. Bija gadijums, kad no Latgales no kahda kooperatiwa atbrauza uš Rigu un gribeja dabut no „Konsuma“ sahli, petroleju, waj ko zitu, bet „Konsums“ nedewa. Latgaleefchi tika atraiditi, bet wifseem sinams, ka „Konsums“ wed no Latgales linsehklas ne pudeem, bet wagoneem. Kur tās paleef, tapat naw sinams. Bes tam ir ari zitas nelikumibas, un schai sinâ ir teescham ko schehlotees. Tas pats bija filku leetâ. Es pats runaju ar deputateem, kuri nemas nesinaja, ka tās filkes teef pahrdotas. Ja jums wajas dšigas labas filkes, tad ari Latgalei wajadšigas labas, bet newis flittas. Ja kahds šaka, ka tās flittas filkes war suhstit uš Latgali, tad man tas nesa-protami. Tas pats šafata ne tikai par teem nepeezeeschameem produkteem, bet ari par maifi. Mums sinams — un pat komisijâ tika par to apspreefts, ko apgahdibas ministrija mums sijnaja — ka ir šaidrs, ka schi gada raschas mums nepeetiks, ka jau preefchlatkâ mums jagahdâ par to, lai maife tiftu no ahrsemem eewesta. Sagad mums paleef

wiſa ta leeta neſaprotama. Rā ſinamš, Latgalei ir arweenam maiſeš peetižiš, un ja Latgali wajađſeja ar maiſi apgahdat, tad mums pawiſam neſaprotami, par ko tad maiſe teef no Latwijas weſta ahrā. Waj gan par to, ka labi ſamaſā? Bet ko dariſim tad, kad atnahtš pawafarš, waj tad peetiſš mums paſchu maiſeš, ko tihrumuš apſeht? Eš nedomaju, ka waldiba grib laiga-leeſchuš uš pawafari atſtaht weenuš paſchuš ſawam liſtenim. Eš neſaprotu, ar kađdu maiſi ta lai peeteef. Uš ſchim leetam, mani kungi, man bižiš gađijums aiſrahđit jau wairakaš reiſeš no ſchiš tribineš par Latgaleš wajađſibam un nepeezeeſhamibam, bet priwatāš ſarunāš tiſa aiſrahđiſš, ka maiſeš peetiſſchot, ka Latgale tiſſchot noſtahđita weenliħđſigi ar Latwiju. Latgali katrā ſinā wajaga noſtahđit ar Latwiju weenadāš teeſibāš. Se tiſa aiſrahđiſš, ka uš Latgali teefot ſuhtitiš wairaf, neđā uš pahrejo Latwiju, un ka tur teefot dſihta ſpekulazija. Preekſch kam tad ſche kooperatiwi, ja Latgalē teef dſihta ſpekulazija ar ſahli, ar petroleju, ar zufuru un daſcham žitām leetam? Mani kungi, ja teeſcham Latgalē noteef ſpekulazija, tad waldibaš ušdewumš ir gahdat par to, lai ſchiš prezeš neeetu pahri par robeſchu. Eche tiſa aiſrahđiſš, ka eſot kađdi neſkaidri anonimi kooperatiwi, furi darbojoteeš Latgalē. Samdehl ari wajađſiga rewijiſa, kaš ſcho leetu noſkaidrotu, kaš Latgali noſtahđitu liħumigā ſtahwofli. Mums jagahđā par to, lai Latgale nebuhtu ahrpuš liħuma. Urweenu teef aiſrahđiſš, ka Latgale tiſai brehžot un brehžot. Mani kungi, Latgale pateeſcham brehž ar brehžš, ja ta netiſš noſtahđita tāpat kā pilnteeſigi pilſoni. Latgaleeſchi arweenu brehžš par ſawām teeſibam, lai tāš netiħtu winai atnemtaš; Latgali nedriħkſt noſtahđit ſemaku par pahrejo Latwiju. Ja teef dſihta ſpekulazija, tad taſchu waldibaš rokaš atrodaš wiſi eerotſchi, wiſaš eeſtahdeš, kaš žihnaš pret ſpekulaziju. Winaš peenahkumš gahdat, lai ſpekulazija nenotiħtu, un lai prezeš nenokluħtu pahri robeſchai. Ja walſtiž no ſchiš ſpekulazijaš eenahktu kađš labumš, tad, ſaprotamš, mums nekaš nebuhtu pret to. Nupat no ſchiš tribineš tiſa nolafitiš jautajumš par algāš paaugſtinaſchanu. Algu ween paugſtinajot, mehš nekur taħlu netiħſim. Algāš paaugſtinajumš praſiš jaunāš naudaš iſlaidumuš un taš wiſš weđ pretim paſtahwoſchai kriħſei. Mums jagahđā par to, lai zenaš uš prezem nekaħtu uš augſchu. Mani kungi, ta ſpekulazija teef dſihta no 3, 4, 5 perſonam, no kađda monopola waj „Konſuma“, bet tee pateeſee kooperatiwi, kaš apgahdatu truhžigōš ſemneekuš ar prezem, teef apſpeeſti zaur ſcheem priwiligeteem kooperatiweem un nekooperatiwām anonimām ſabeedribam. Ta pelna naħt ne walſtiš, bet daſchu perſonu rokaš. Mums nebuhtu nekaš pret to, ja zaur to netiħtu iſſuħti weetejee eedſiħwotaji, ja ſchajāš ſabeedribāš weetejee ſemneeki dabutu nopirkt prezeš leħtati, neđā pilſeħtā liħgū. Bet par nelaimi no Latgaleš naħt ſuħđſibaš, ka tur kooperatiwoš prezeš dahrgataš neđā priwatā tirdſneezibā. Par ko priwatee nepeħk, eš jumš jau atbildeju. Ir ſinamš, ka ſahli un petroleju war dabut tiħ tad, kad peewed linuš un linſeħklaš. Ja jumš to naw, juħš wareet ſtaigat pa wiſu Latgali un ſlaniteeš, bet neka nedabuſeet. Tahđā ſtahwofli noſtahđita Latgale, un ſchi, mani kungi, ir tiſai weena epiħode no Latgaleš. Žitaš leetaš negribu aiſſſart tadehl, ka mums runa ir tiſai par apgahđibu, bet ja mums buħtu plaſchaka runa, ja rewijiſai buħtu eeſpehjamš ſchai kaſtahwā, kađda wina tagad ir, iſweſt Latgalē rewijiſu, kaut gan eš tam netižu, tad eš eſmu pahrlleezinatš, ka juħš dabutu taħdu ainu, ka juħš paſchi nobriħnetoš. Latgalē liħumš ir katru eereħđnu griba; ko katrš grib, to dara. Latgaleetiš

apghadibas sinā bij nostahdits pat tiktahl, ka ja tas dsihwoja 40 lihds 50 werstis no Wischnas un gribeja aishbraukt us Rigu, tam wajadseja aishbraukt wispirms pee komendanta, dabut atlauju, lai waretu nobraukt us Daugawpili, pehz tam Daugawpili dabut atlauju lihds Rigai, tad braukt us mahju pehz wajadfigam leetam, un tad tik braukt us Rigu. Tahds ir Latgales stahwoilis. Tas gan pee interpelazijas nepeeder, bet es tikai aishradiju us to tadehl, ka tas stahw sinamā mehrā fatarā ar Latgales leetu. Es pilnigi zeru, ka pehz schim debatem, pehz schim runam, kas gan weenam otram atnesa nepatilschanas, tomehr sinama skaidriba buhs panahkta. Man ir fakti, kur daschi eerehdni atfewischkas leetas, kas bij melnas, pahrwehrtā par bal-tām, t. i. wini tās nobalinaja. Tapehz es esmu pahrleezinats, ka schis debates atnesis skaidribu, ka waldbiba attaisis azis un ka pee mums reis wifas tās leetas tiks nokahrtotas un dsihwe labota. Kristigās semneeku saweenibas domas, kopā ar tām grupam, kas ar mums apweenojuschās, ir tās, ka rewisfjai sawu darbu wajaga turpinat, un muhsu pahrleeziba ir ta, ka waldbiba noklausijusees schis debates, gribēs nowehrst wifas tās nekahrtibas, kahdas pee mums pastahw.

Presidentis J. Tschakste: Wahrds peeder Schabertam.

Fr. Schaberts (sozialdemokrats): Augstā sapulze! Es domaju, ka pagahjuschās sehdes runās jau tika wispusigi atspehlots tas, ar kahdeem panehmeeneem gribeja nomelnot daschas no komisijam, fewischki rewisfijas komisiju, resp. luhgumu un suhdribu komisiju, kura sauzas par walsts nodewibu leetu ismekleschanas komisiju. Es nemas negribeju runat par scho komisiju, bet barons Firlfs mani us to issauza, fazidams, ka tas, ko fazijis Rudewizs pagahjuschā sehde, neesot pateesiba. Nepeeteel ar to ween, ko izzehla sinama prese, fewischki „Rigasche Rundschau“, bet wajadseja nahkt te un usmest traipu dascheem muhsu komisijas lozekleem, nomelnojot tos par nepateesibas ispau-dejeem. Reis muhsu frakzijas beedrs Rudewizs nahza ar tahdu pastnojumu, tad winam us to bija sinami materiali. Winsch nebuhtu nahzis ar schahdu sinojumu, nemtu no fila gaisa un teizis: „Luhl, barons Firlfs isteizees tā un tā sinamā komisija“. Bes schaubam, winam tee materiali ir bijuschi. Bet te schodeen nahk barons Firlfs, eekustina scho leetu no jauna un faka: „Es to neesmu fazijis, ko faka Rudewizs“. Bet winam islizees, ka fawehristibas leeta likwideta un ka wahzeeschus nesauks pee atbildibas. Angleem ir sakams wahrds, kurfch eesahkas ar wahrdeem: „Love many, trust few“ — „Mihli daudsus, bet ustizees tikai dascheem“. To wajadseja eewehrot ministru presi-dentam Ulmana tungam, kad winsch runaja ar baronu Firlfu. Es nesinu, waj winsch ar to mihli runajis, bet barons Firlfs naw eewehrojis scho no-flehpumu un to ispauzis. Wareja mihlet daudsus, bet ustizetees wareja tikai dascheem wahzeescheem. Barons Firlfs atnahza muhsu komisija un luhdsā atwabinat daschus arestetos wahzeeschus. Kad mehš neewehrojām wina luhgumu, barons Firlfs uslehza no krehsla un eesauzās: „Kur tad ir lihgums ar Ulmana tungu!“ Ja wajadsēs, tad komisijas lozekli warēs to peerahdit un atspehlot. Firlfa apwainojumus mehš, warbuht, paluhgim un nopratinasim baronu Firlfu tā leezineeku, lai winsch dotu tuwakā nahkotnē komisijai paklaidrojumas minetā leetā. Es nebrihuos, ka, warbuht, daschi lungi no labā spahrna sinamā mehrā pabalstis Firlfa tunga domu beedrus un mehginās schis komisijas aprakt. Es ihsumā gribeju fazit, ka Memelē preelsh teem lungeem lez jauna faule, kuras stari sneedsas jau lihds Leepajai

un Raunai, un ja ta šaule uslehts, tad, protams, atkal nahts Breescha kungs un jautās, kā wīsch jau kahdreis to darija: „Kas tad te notizis?“ — Nekas, tikai Latwija aīsgahjuši bojā. Es gribu šazit, lai tahdus traipus nemehgina usmest komisijai. Ar schahdeem panehmeeneem nekur tahlu netihs, un sinamā laikā komisija nahts ar tuwakeem pastaidrojumem par to, ko Firtsa kungs šazijis šawā laikā ismekleschanas komisijas lozskleem.

Presidents J. Šchafstie: Wahrds baronom Firtsam.

W. Firtš (wahzu tautas partija, runā wahzisti): Par noschelo-
schanu esmu špeests runat pretim Schaberta fungam un atbildet winam, ka Leepajas šarunu laikā — weenigi par tām šche eet runa — es nemaf nebiju Latwijā, bet gan Wahzijā; tapehz es newareju galwot, ka stary mani un Ulmana fungu eksistē kahds lihgums. Somehr es ušturu šawu apgalwojumu, ka zaur Leepajas šarunam wīšos baltu-wahzšos wjadseja rastees pahrlēezibai, ka par politiskeem pahrahpumeem ir nodroschinata tahli šneedsošča amnestija un ka tapehz toš, kas peedalijschees Leepajas notikumos, negaida wajaschana un apzētinashana. To es esmu teizis, bet ne to, ko peeweda Rudewiza kungs un ko Schaberta kungs apstiprinaja, ka atteezibā us wīšu wahzu-balteeschu neaīškaramību stary mani un Ulmana fungu eksistē kahds lihgums. Pahrlabojumu, kuru es isdariju, es pilnigi ušturu špehtā.

Presidents J. Šchafstie: Runataju šarastis ir ismeltš. Es došču pehdejo wahrdu referentam.

Referents J. Samuels: Lihgumu un šuhdsību komisija štatija zauri wīšus toš jautajumus, kas bija eekustinati wīnās šinojumā no 9. nowembra, štatija zauri ari waldibas atbildi, noslaušijās ekspertu atsinumus un dewa šawus šlehdseenus. Es šchos šlehdseenus zelschu preekščā, loti ihši atšihmedams tās leetas, us kurām šche šlehdseeni atteezas, nepeewesdams toš motiwus, no kureem komisija lika waditees šawus šlehdseenus nododama. Wīši šche šlehdseeni komisijā tika peenemti weenbalsigi. Es tureschos šawā šinojumā, waj, pareisaki šatot, atsinumu atreferejumā pee tās šahrtibas, kura ir eewehrota muhsu 9. nowembra šinojumā, kura ir isdalita stenogramu kopiju weidā. Žeturiā lapas pušē šahkas pirmā lihguma grupa, šastahwošča pawīšam no 11 lihgumeem. Sem punkta weens ir peeminets lihgums no šch. g. 8. junija sem № 13.164, noslehgts par 1000 tonnam miltu. Atteezibā us šcho lihgumu komisija atšihst:

„Nauda naw ismafata, šaudejumu naw.“

Šahlas otrš lihgums no 1920. g. 9. aprita sem № 7993, par 500 tonnam tweeschu miltu par § 101.500. Šlehdseens:

„Behz Nujorkas birščas zenam pahrmakšats § 26 par tonnu.“

Tad nahl 4 lihgumi sem № № no 4 lihds 7, kuri wīši ir, waretu teikt, weenadās dabas un kuros bij isrehtinati šaudejumi us prozenteem. Par šcho šaudejumu mums waldibas preekščstahwīs, ministru presidents, šinoja, ka šaudejumu us % nekahdu neefot. Tas notika 23. nowembri Šatweršmes Šapulzes sehde. Wehlat komisija eewahza šinas un pehz šchim eewahštām šinam israhdijs, ka pati waldiba jau 21. nowembri bija eefneegusi taišni šcho lihgumu nepildišchanas dehl, šuhdsības apgabala teefā dehl šaudejumeem un fewiški dehl šaudejumeem us %, pee lam % nebija rehtinati 6 no 100, kā muhsu ekspertu koleģija bija darijuši, bet us 70%. Wīša šchi prasība ir 6 miljoni rublu leela, eekšaitot bes % ari prasību dehl kapitala atmakšas. Šlehdseens, pareisaki šatot, konstatejums, ir:

„Lihgumi nav pilditi. Valdība eesuhdsejusi firmu 21. nowembri dehl 6 miljonu rublu saudejuma.“

Tad 8. lihgums no 16. maija. Es pee lihgumeem no 4. lihds 7. nemineju numurus, jo wini wisi ir weenadi, atteezas us milteem, lauffaimnezibas maschinam un weku. 8. lihgums flehgtis 16. maija sem: № 11.634 par jahbateem. Slehdseens ir schahds:

„Pehz komisijas sinojuma Satwerimes Sapulze waldiba teefas zela nodroschinajusi saudejumu prasibu.“

Sinama prasibas dala waldiba dabujusi no teefas schlafu un to usliktu us tabaku, kas atrodas waldibas rokās. Tad ir wehl 9. lihgums no 27. julija sem № 15.369 par uswalkeem, flegts ar „International Corporation“. Slehdseens fan schahdi:

„Brunners un Sirmais ismaksajuschi naidu pret lihguma noteikumeem bes konofamenta, par to wini ir faukti pee atbildibas. Pehz komisijas sinojuma Satwerimes Sapulzei ar wehlat peenastufcheem pretschu fustijumeem us zitu lihgumu pamata nodroschinata saudejumu dala \$ 24.000 leelumā. Nesegti paleef \$ 11.000.“

10. lihgums flehgtis 17. augusta sem № 17.021 par zufuru ar to paschu „International Corporation“. Slehdseens:

„Lihgums flehgtis nemahkuligi; naw noteikts ispidischanas terminsch. Pahrmatfats pehz Nujorkas birschas zenam 1^{1/2} zenta par mahzina.“

11. un pehdejais lihgums no 14. aprila sem № 8000, flehgtis ar firmu „Vlessing“ par isfaptim, ar to kafara tai firmai isdota atlauja us telahdu iswechšanu. Slehdseens schahds:

„Tirgus zenas par telahdam bija junija sahsumā sch. g. 150 rbl. gabalā. „Vlessing’s“ iswedis ar waldibas atlauju 14.000 ceptirkas telahdas, kuras tam bija jaatdod par monopola zenik — 90 rbl. gabalā. Ta tad saudets zaurmehra 60 rbl. par gabalu. Muihu 420.000 rbl. samaksajusi apgahdibas ministrija, lai gan ta pehz lihguma scho maksajumu nebija usnehmuses.“

Pehz komisijas lehmuma man jausdod ari to personu wahrdi, kuras schos lihgumus parastijuschas. 9 lihgumus parastijuschi — Blumbergs, bijuschais apgahdibas ministrs, Brunners, Grünbergs. 2 lihgumi par zufuru un uswalkeem parastiti no tagadeja apgahdibas ministra Ratsina, Brunnera un Grünberga.

Sahlat nahf „Metal and Chemical Bank’s“ leeta, kura usnemuses Latwijas linu pahrdoschanas un ari pretschu ceptirkšanu waldibas usdewumā. Schi leeta wiseem peeteefoschi pahstama, ta ka siblumus neatfahrtoschu un peewedischu teefchi flehdseenu:

„Safaru usfahschana ar „Metal and Chemical Bank’u“ pati par fewi toreisejos politisko un fainneeziisko apstahlios saprotama un wareja buht ari fainneeziiski mums isdewiga.“

Sahlakais flehdseens:

„Safaru realisichana notikusi, neemehrojot wajadsgo usmanibu un likumā paredsetas formulitates.“

Un beidsot:

„Peenemot, ka zaur schahdu kafaru realisichanu walstij zehlfchees saudejumi aif waldibas organu wainas, leeta nodota profuraturai.“

Schat lihgunā nehmischas daliba schahdas personas: Sarunas weduschi ministru presiderats Ulmanis un ahrleku ministrs Meierowizs. Parastijis

lihgumu bijufchais finansu ministrs Erhardš. Braufufchi uf Londonu taga-
dejais finansu ministrs Purinfch un departamenta direktors — ja nemaldos —
W. Wihtholz. Man japeefthmê, ka waldiba mums naw isdewufi fcho lih-
gumu, kurfch jawâ laikâ noslehgtš ar firmu, tadehl ari fihlufš flehdfeenus
konfretâ weidâ komiffija newareja taifit. Tahlaf nahf trihš lihgumi no
pawifam 16 noslehgteem lihgumeem, atteezibâ uf kureem walfts zeetuſi ſau-
dejumus. Birmais ir linu lihgums, noslehgtš ar Bekkeru. Schaî leetâ
ifzehlas jautajums par to, waj waldiba, kad Bekkers lihguma nebija pildijis
un to wareja uffkait par laufu, bija tahdâ beſiſejaš ſtahwoſti atteezibâ uf
naudas lihdselleem, ka winai wajadſeja lihgumu ar Bekkera uſturet ſpehlâ.
Uf to ministru prezidents paſlaidroja par laſes toreifejo ſtahwoſti. Mehš
laſes jautajumu pee ſchi lihguma apſtatifchanaš pawifam nebijâm eekufina-
juſchi. No peewefstâš Brunnera leezibas tikai bija redſams, ka pehz ſchi
lihguma noslehgfchanaš waldibai bija droſchš eenahkums no ſinamâm iſtah-
woſchâm ſumam, proti ap £ 200.000, kaš waj nu drihſumâ, kâ ſagaidams,
wareja eenahft walfts laſe, waj ari jau atradâš waldibas rihzibâ. Neteefchi
waj pat teefchi ſchis aifrahdijums no ministru prezidenta tika apſtrihdets.
Pehz leetas wiſpufigas noſtlaidroſchanaš iſrahdijâš, ka no 15. auguſta lihds
13. dezemdrim t. i. tai laikâ, kad tika noslehgtš un realifets lihgums ar
Bekkeru un tad ari notika Bermondta uſbrukums, un mums bija wajadſigi
leelafi naudas lihdselli, ahrſemêš waldibai bija nodroſchinatt ar £ 215.314,
proti Kopenhagenâ un Londonâ. Slehdfeens ſkan ſchahdi:

„Lihgums no 1919. g. 24. auguſta lihgumu flehgſchanaš laikâ naw bijis
neifdewigš. Bekkers to naw pildijis. Waldiba tomehr uſturejuſi to ſpehlâ
tai laikâ, 1919. g. 6. dezembri, kad zenaš par lineem bij zehluſchâš par 25%
un rubla kurfš kritis par 50%. Neraugotees uf pirmâ lihguma nepildi-
ſchanaš, waldiba noslehguſi ar Bekkeru jaunu lihgumu 1920. g. 3. janwari,
pehz kura Bekkeram nodotas wehl 200 tonnaš linu, pee kam par pirmâm
100 tonnam waldiba dabujuſi tikai $\frac{1}{50}$. no tirguš zenaš un uf otrâm
100 tonnam peemaffajuſi klahf apmehram $\frac{1}{12}$. no tirguš zenaš. Nolemtš
nodot leetu profukuraturai (Kalinifch no weetas: „Kaš parafſtijis?“). Paraf-
ſtijufchi fcho, nupat mineto, Bekkera lihgumu kâ ari diwuš tahlakoš lih-
gumuš, kaš ari atteezas uf lineem un kuri atnefuſchi ſaudejumuš, Blum-
bergs, Brunners un Schlipſna.

„Hill & Renny“ leetâ flehdfeens ſkan ſchahdi:

„Lihgums no 1919. g. 11. auguſta noslehgtš par £ 20.000 maſaf isde-
wigš nekâ diwi lihgumi no 1919. g. 9. un 18. auguſta ar tikpat ſolidu
firmu — Belgijâš linu, dſchutâš un kanepu kooperatiwu Gentâ.“

Tad atteezibâ uf 3. linu lihgumu ar „Association Linière“ no 1919. g.
6. nowembra flehdfeens ſchahds:

„Komiffija atſihft ministru prezidenta paſlaidrojumu, ka neifdewigais —
pehz komiffijaš eekateem — lihgums noslehgtš aif ſwarigeem politifkeem
moliweem, par peeteefofchu.“

Tahlaf nahf Rutifkera leeta. Es te apſtahklus neatrefereſchu, pirm-
kahrt, tadehl, ka wini paſihſtami, otrkahrt, tadehl, ka tee buhš redſami ari no
muhfu flehdfeeneem:

„1.498.500 iſmaſkati Rutifkera pretim lihguma noteikumeem, pirmš
pirkto kareiwju uſwalku ſanemſchanaš. Rutifkers lihgumu naw pildijis.

Gemaksa naw usskatama par nodrošinātu ar dselši, jo pehdejā ir walsts ihpašchums.“

Te man japaskaidro, ka us sīhmes par naudas ismaksu Rutiskeram otrās puses atsihmejis toreisejais apgahdibas ministrs, ka „Schi suma nodrošinata ar dselši“ un slehdseens atteezas us scho apsihmejumu. Tahlatais slehdseens: „50.000 rbl. ismaksati Rutiskeram par konserweem, us kureem ihpaščuma teesibas winšč naw peerahdijis un kuru leelakā dala wehlať israhdijās par nederigu. Leeta nodota profuraturai.“

Parastijuschi lihgumu ministru presidents Ulmanis, ministrs Blumbergs un Brunners.

Tahlat nahť filku leeta. Es te, neattehojot wifus leetas apstahkus, doschu weenu ihfu aisrahdijumu. Tas ir, ka sawā laikā es lā referents pirmā sīnojumā netiku aisrahdijis, ka lihgums buhtu patš par šewi noslehgts neisdewigi, par augstām zenam, waj ka Norwegijas waldbiba, kura bij scho lihgumu ar muhsu waldbibu slehgusi, buhtu dewusi sliktu prezī. Saudejumi bija aprehinoti us zita pamata un tee buhtu redsami no muhsu slehdseeneem. Es aisihmeju to tadehl, ka ministru presidenta funks itkā bij tahdu eespaidu mantojis no muhsu pirmā sīnojuma, lai gan pehz mana eeskata tas naw ar sīnojuma faturu attaisnojams. Slehdseens šchahds:

„Waldbiba eepirkusi filkes, pirmahrt, tahdā daudsumā, kas pahrsneeds walsts patehrina prasibas un, otrahrt, tahdas sortes, kas eedsihwotajeem neparastas. Sepirktās filkes pahrwestas newajadstigi steidšigā kahrtā un par apšopščanu naw gahdatš, zaur to tās leelā mehrā bojajuschās. Silkes pahrwestas ar šwescheem kugeem, kamehr Latwijas kugi gulejuschi dihtā.“

Leeta ir nodota profuraturai. Lihgumu parastijis muhsu sūhtnis Sweedrijā — Grošwalds. Tad lihgums ar Amerikas firmu „International Corporation“ par dselšzela peederumeem: wagoneem, ~~Latwijas un dselšzela~~ zela sreedem. Us scho pirkumu waldbiba ir eemakšajusi \$ 450.000 šch. p. pawasari. Slehdseeni ir šchahdi:

„Pirkums prinzipō wehlams. Otrahrt, nauda isdota beš lihguma, (domats — beš rakstiska lihguma). Treščahrt, naudu ismaksajot, naw eewehtomas ne mafakās likumā un walsts darbibas prakšē noteiktās formalitates. Zeturthahrt, dala naudas ir ismaksata ari tad wehl, kad muhsu preeščstahwis jau bija aisrahdijis par firmas nepecteekofchu soliditati. Peekthahrt, nauda ne ar to naw nodrošinata.“

Leeta nodota profuraturai. Atteezotees us naudas pahrwedumu rihkojumu ir dewuschās šchahdas personas: ahrleetu ministrs Meierowizs un Rapa ir dewuschi atkauju diweem pahrwedumeem, katrs par \$ 100.000, kopā par \$ 200.000. Tad agrakais fatišmes ministrs Germanowstis un Sepurits ir dewuschi rihkojumu pahrwedumam par \$ 250.000. Tad te, lomishjas sīnojumā no 9. nowembra, juhs atradišēet aisrahdijumu us prezem, kuras ir eepirkusi „Metal and Chemical Bank'a“ un kuras labums tika apšchaubits un zenās atrastas par dahrgām. Ar atšpeškojumu nahza waldbibas preeščstahwis. Scho jautajumu wehl naw paguwusi wispušigi noskaidrot un tadehl atsinums par to neteek nodots.

Tad pehdejā, Jankela Kleina leetā, kusch ir pirzis tad, kad faktiski waldbija Kurfemes dalā Bermonds, no wahzu olupazijas waras atstahtos dselšzela peederumus, maščinas, buhwes u. t. t., us kuru pirkumu ir atkauju dewusi muhsu waldbiba. Slehdseeni šchahdi:

„1919. g. 13. septembrī pirkšanaš atļaujas doščana Jankelim Kleinam attaisnojama, jo pagaidu waldbibas faktistā wara toreis Wezaužē nepastahweja. Galiga atļauja dota Kleinam 1920. g. 8. jūlijā, neprašot no Kleina pirkšanaš atļaujas no 1919. g. 13. septembra noteikumu ispildišchanu.“

Treščais:

„Naw peelaiščams, ka Jankela Kleina generalpilnwarneekš insčeneerš Kaulens atrodaš tirdneezibas un ruhpnenezibas ministrijas deenestā, kur winam Kleina leetā jaaištahw walstis intereseš.“

Leetu nolemts nodot profuraturai.

Lihds ar to wiši atfinumi, kuruš komisija weenbalsigi peenehma. ir augstai šapulzei pašnoti. Naw šinots motiwejums un domu gahjeens, kuruš nowediš pee tahdeem flehdseeneem. Warbuht, to wajadseja nolafit, ja augstā šapulze to wehletoš. („Kas ir parastijis Kleinam isdoto atļauju?“). Upakščkomisijas referents mums šino, ka tirdsneezibas un ruhpnenezibas ministrš („Kuruš?“). Sommera kungs us ministru šabineta lehmuma pamata.

Presidentš J. Ščakste: Ir eefneegtas pawisam diwas pahrejas formulas un luhgumu un šuhdsibu komisijas wahrdā no referenta Samuela preekščlitikums — dot 5 deenas.

W. Samuelš: Es luhgšču wahrdu. (Šmeekli).

Presidentš J. Ščakste: Luhgtu!

W. Samuelš: Šhiš preekščlitikums jauskata par anachronišmu. Es luhdsu agrak presidenta kungu usstatit ščo pahrejas formulu par neešoču, jo tāš 5 deenas ir jau ismantotas.

Presidentš J. Ščakste: Tad ir wehl diwas pahrejas formulas.

Weena no winām škan:

„Noklausijuseš waldbibas paškaidrojumu us luhgumu un šuhdsibas komisijas šinojumu, Šatweršmes Šapulze usdod luhgumu un šuhdsibu komisijai šawat turpmatai daribai isstrahdat inštrukcijas kopā ar juridisko komisiju 10 beenu laikā un pahreēt us nahšoščo deenas šakribas punktu.

Babehrš,	J. Laurinowičš,	Alberings,
Šeil,	Jofans,	Šaunbehrš,
Rubulis,	Reinhardš,	Grantskalns,
Lasdanz,	Wihgantš,	Dahrsneekš,
Šwagulis,	Wonahžš,	Janšons.“

Dtra pahrejas formula škan:

„Šatweršmes Šapulze, noklausidamās waldbibas paškaidrojumu pee luhgumu un šuhdsibu komisijas šinojuma, atšihst to par neapmeerinosču un pahreēt us nahšoščo deenas šakribas punktu.

Parakšitiina no	Rubewiza,	Moriza,	Bungšča,
	Kalnina,	Holzmana,	Kurušinsfla,
	Šeelena,	Bruno Kalnina,	Ulpeš,
	Alpajijas,	Wežkalna,	Nifolaja Kalnina un
	Klaras Kalnin,	Raina,	Buščewiza.“

(Šauzeeni „Pahrtraufumu!“). Wahrds Buščewizam.

Buščewižš: (sozialdemotrats): Es luhgtu masu paškaidrojumu. Šche presidentš nupat šinoja, ka ir eefneegtas diwas pahrejas formulas. Žif es atminos, tad bija wehl weena, treščā, pahrejas formula — atšihst waldbibas paškaidrojumu par apmeerinosču.

Presidents J. Tšakste: Pateesčam tahda bija, to eefneedsa W. Seil un wehlaſ nehma to atpaſaſ un tani weeta eefneedsa ſcho pahrejas formulu. Te teef peepraſiſ pahrtraufums. Es liſſchu uſ balſoſčanu un luhgtu pazltees toš, kaš wehlaš pahrtraufumu. Luhgtu peeſehſtees. Tagad eš luhdſu pazeltees toš, kaš ir pret pahrtraufumu. Luhdſu ſaſſaitit. Tagad eš luhdſu pazeltees toš, kaš buhtu atturejuſčees. Luhdſu peeſehſtees. Par pahrtraufumu ir 69, pret to 55 un atturejuſčees 6. Tā tad pahrtraufums p e e n e m t š. Paſlubinu pahrtraufumu uſ weenu zeturtdaſtundu.

(Pahrtraufums no plſſt. 7.26 lihđj 8.07).

Presidents J. Tšakste: Sehde turpinajas. Gefneegts ſeſoſčš preeſčliſkums

„Leekam preeſčhā balſoſčanu par pahrejas formulu atliſt uſ nahfamo ſehdi.“

Sčis preeſčliſkums ir paraſſtiſ no 32 Satweršmes Sapulzes lozeleem. Waj ſapulze wehlaš paraſſtitaju wahrduš dſirdet? (Balſis: „Ja!“).

Sekretars R. Jwanowš:

„Štalbe, Aif. Kalniſč, Seiboldts, Grehwiſč, Roſentals, Kalniſč, Samuels, Lindiſč, Ulpe, Romiſars, Wiſčna, Veršš, Dehtens, Biſlmaniš, Bruſčis, Petrewižš, P. Kalniſč, Rainiš, Jr. Trafušš, Schwabe, M. Kalniſč, Šhaberts, Morižš, Segliſč, Zelišš.“

Presidents J. Tšakste: Muhſu ſahrtibaš rulla 110. paniš ſkan:

„Ja wišmaf 30 Satweršmes Sapulzes lozeſki to praša, tad nobalſoſčana par pahrejas formulu atleekama uſ nahfoſcho ſehdi.“

Tā tad nobalſoſčana teef atliſta uſ nahfoſcho ſehdi. Nahfoſčaiš deenaš ſahrtibaš punitiš ir darba miniſtra atbilde uſ jautajumu. Wahrduš peeder darba miniſtrim.

Darba miniſtriš Jr. Oſoliſč: Utbildot uſ augštāš ſapulzes jautajumu par beſdarbneeku ſtahwolli Latwižā jaſaſa, ka pahrejot weenam darba periodam uſ otru, waſaraš darba laiſmetam uſ ſeemaš darba laiſmetu, tahdi ſareſčgižumi nahf preeſčhā newiš pee mumiš ween, bet ari žitur. Mumiš wini gruhtaki zauri to, ka tagad atgreeſčaš daudš behglu no Kreewižā. Ja mehš ſalhdſinam ſkaiſkuš, tad waram konſtatet, ka ſčee apſtahlki naw tahdi, tā taš nebuhtu žitur. Tā Berlinē mehš atrodam, ka beſdarbneeku ſkaišš, ſalhdſinot ar eedſiwhotajeem, ir 5%, bet Rigā turpretim 0,88%. Leepajā apſtahlki ir gruhtaki un tur beſdarbneeku % ſneedsaš lihđš 3,4%, Daugawpili — 2,3%. Kad mehš apſſatam toš, waj wini ir draudoſchi, tad waram teiſt, ka gruhtibaš beſdarbneeku apgaħdaſčanaſ rodaš, ja ſčiš widejaiš % ſneedsaš pahri par 3. Rigā waſarā, junija, julija un auguſta mehneſčošš, bija Rigāš birſčā regiſtrejuſčees katru deenu 550 beſdarbneeku. Tai paſčhā laiſā mehš warejam konſtatet, ka Rigā tomehr bij ſtrahdneeku truħkumiš. Uzmirkli ſčiš beſdarbneeku ſkaišš ir pawairojees. Rigā uſ 30. nowembri, t. i. ſcho deenu ſčiš ſkaiſliš ir 1411. Taš ſaſtaħda 0,88%. Pežš Wafareitopaš praſkeš ſčiš ſkaišš Rigā nebuht naw draudoſčš. Turpretim Leepajā ſtahwolliš ir gruhtakš, bet taš ir iſſauktiš zaur ſewiſčkeem apſtaħkleem. Tur arweenu

besdarbneeku skaits bijis leelaks, nekā pahrejā Latwijā. Tas isskaidrojams ar to, ka Leepajā palikūšas no kara laika daudz atraitnes, kuras gimenū lozekļu skaita dehl naw warejūšas isklīst pa Latwijas ziteem apwideem un atrasti tur šew darbu. Otrs apstahklis ir tas, ka Leepajas pašchwaldibas eestahde ir masaf ruhpejusees par soziali apgahdajameem, nekā Rigā. Rigā apgahdajamo nespehjneeku ir 5%, Leepajā turpretim tikai 2%. Zaur to ari isskaidrojams, ka šhis mahtes ar trihs lihds ischetri behrneem ir peespeestas meklet šew darbu. Tahdu apstahklu Rigā naw. Rigā apgahdajamo skaits, tā jau teizu, leelaks, proti 5%. Leepajā 1919. gadā soziali apgahdajamo skaits bija 11.000 personas. Šhis skaitlis pastahwigi ir pamasinats un septembri 1919. gadā tas noslihdeja lihds 932, oktobri 1920. gadā lihds 781. Tad eestahdēs teef apgahdati wehl ap 350. Tā tad kopā 1150 zilweku. Tas ir weens no galweneem faktoreem, kas padara Leepajas apstahklus fewiški gruhtus. Leepaja ir tas šahpu behrns Latwijā, kurai waldiba pastahwigi nahfusi palihgā, radidama tur šabeedriklus darbus un tā nodarbinadama tureenes besdarbneekus. Jatonstatē tomehr tas, ka neraugotees uš to, ka Leepajas apfahrtne wafarā bija strahdneeku truhtums, Leepajā tomehr bija besdarbr: i. Leepajā besdarbneeki lihds šhim bij šadaliti dafchadās šķīrās. Pastahweja 6 grupas. Pirmā grupā tika eedalitas tās feeweetes-besdarbneezes, kuru apgahdashanā bij 4 darba nespehjigi gimenes lozekli, nahfoshā grupā — 3 darba nespehjigi gimenes lozekli u. t. t. Darbs tika peeschirtis pirmām fahrtam tām, kurām bija leelaks skaits apgahdajamo. Kad fahrtigees wafaras darbi šaha masinatees, darba ministrija laikus greešās pee atteezigām ministrijām dehl jaunu darbu organizeshanas, kuri buhtu rashigi un pee kureem waretu nodarbinat feeweetes. Pehz Leepajas darba birshas sinām uš 2. nowembri besdarbneeku bij 62 wihreeschi un 1600 feeweeshu. Azumirkli stahwoklis ir palizis afaks zaur to, ka tee šabeedrišlee darbi, kuri bij organizeti no zela un buhwju wiršwaldeš, eet uš beigām. To weetā nu apgahdibas ministrijai buhs eespehjams nodarbinat ap 3000 feeweetes preešč fareiwju šeku adishanas. No pahrejām pilsehtam sinās par besdarbneekem wišu laiku naw peenahfūšas. Newaretu teift, ka darba apgahdes buhtu fahrtigi nostahditas. Šhai sinā wjadsetu eewest obligatoristu besdarbneeku registreshanas, tad waretu stahtees pee fahrtigas strahdneeku isdalishanas pa wišu walsti. Pastahwigs strahdneeku peeprašijums ir bijis til leels, ka neesam warejūšhi tos apmeerinat. Tā ir peeprašijums no šatiksmes ministrijas: peepraša armijas wiršpawehlneezibai, lai ta usnemtās ar karafehla palihdību 80.000 kubifasu maltas apgahdashanu. Pehz sinām wihreeschu darba spēhs ir loti masš. Rā jau teizu, Leepajā uš 1. nowembri bij 62 besdarbneeki-wihreeschi; Rigā tas skaits leelaks — 255. Wineem ir eespehjams darbu dabut, jo mešhu eksploatazijas pahrwalde stahjusees pee mešhu darbu organizeshanas. Rigas aprinki ir wjadfsigi ap 300 strahdneeku. Tad teef darbi organizeti Dundagā, kur buhs wjadfsigs ne masaks strahdneeku skaits. Bes Rigā wjadfsigeem strahdneekem, strahdneeki wjadfsigi wehl preešč Randawas un Straupes. Šho skaits ir ap 300, tas ir ahrrus to skaita, ko praša šatiksmes ministrija preešč 80.000 kubifasu maltas. Ras atteezibā uš inteligento darba spēhku, šakams, ka peeprašijums pehz inteligenteem darbineekem ir Latgalē, kur to ir leels truhtums, un wiš darba peeprašijumi, kas ir nahfūšhi, ir tikūšhi apmeerinati. Wehl truhtst leels skaits školotaju, preešč kureem wehl azumirkli naw atteezigu peedahwajumu.

Tas atteezibā uš inteligento darba spēhku. Tad, lai waretu inteligento darba spēhku registraziju išwest, darba ministrija domā līt pilšehtas pašchwaldības eestahdem dibinat inteligentu darba spēhku registreschanaš atšewiškās šezijas, kurās waretu šopot šchos darba peedahwajumus un tahdejadi apmeerinat wišpahrigas prašibas. Beidsot jaatšihmē, ka wišās walšis eestahdēs ir deesgan nefagatawotu spēhku, un lai wineem dotu eespehju pazelt šawas darba spēhjas un peemehrotees wišabeem apstahleem, nodomats dibinat šewiškūs kuršus, kas atweeglinatu wineem katrā azumirklī mainit šawu darba arodu.

Prezidents J. Ščastke: Man ir eesneegts preekščlikums, kuršč štan tā:

„Luhdsam atklašt debates pehž waldbibas atbildēs uš jautajumu par šabeedriškeem darbeem preekšč besdarbneeseem.“

Preekščlikums parakšits no 31 Satwerimes Sapulzes ložekla. Rahrtibas rulla 94. pants štan tā:

„Pehž ministru kabineta ložekla rakštiskas waj mutištās atbildēs uš jautajumu peelaišchamas debates, ja to praša 30 Satwerimes Sapulzes ložekli. Pahrejas formulas, nedš balsoschanas pee jautajuma naw peelaišchamas.“

(„Kas ir parakštis?“) Waj šapulze wehlas, ka parakštus nolastu? („Nē!“). Wahrds Rudewizam.

A. Rudewizs (šozialdemokrats): Augsti godatā šapulze! Mehš, jautajuma eesneedšji, šagaidijām no darba ministra kunga tahdu atbildi, šahdu mehš warejām parešset, tahdu, kura newareja muhs apmeerinat, jo katrs, kas šchim jautajumam grib peegreest nopeetnu wehribu, tas šaprot, ka tas, ko šazija ministra kungs, nekahdā šinā naw apmeerinoschs. Šs apstahšhos pee teem apstahleem, kas muhs noweda pee šči jautajuma un apgaitšmoschu faktiško stahwofli besdarbneeku un šabeedriško darbu jautajumā, tā wišch tika noštahdits no ziteem ofizieleem waldbibas eerehdneem.

Šči leeta eesahšas tā: No weenas pušes muhsu frazijiā ir greesufšchees no wairakām pušem besdarbneeki, kuri lihds šchim bijušči nodarbinati pee šabeedriškeem darbeem, bet kuri taišni pehdejā laikā no teem teef atlaisti. No Leepajas šselszeta, peemehram, 200 šeweetes atlaistas. Tad Leepajā pee šabeedriškeem darbeem tika nodarbinati pahri par 2000 zilweku. Šagad šchee darbi išbeigti. No Rigas ir eesneegums, kur ari šchehlojas par to, ka besdarbneeki atrodas besišejas stahwofli. Bes tam no ofizielās pušes ir tahdas šinas: šozialā šikumdošchanas komištijā bija eeradees no Leepajas zelu un buhwju pahrwaldes waditajs Sonnenberga kungs un šinoja par to, ka lihds šchim nodarbinatee besdarbneeki pee šabeedriškeem darbeem, pee zelu taiššchanas un ziteem darbeem, par kureem es runaju motiwedams jautajumu pee wina eesneegšchanas, teef atlaisti; ka darbi tur teef no waldbibas pahrtraukti un katru deenu eerodas besdarbneeki, pat lihds 500 zilweku deenā, par algu, šahdu jau mineju. Un ta alga ir: šeweetem 18 rub. un wihreesheem 24 rub. Weens pagahjušhā šehdē šauza, ka tas tā neefot. Tas tā ir, pehž wišeeem ofizieleem awoteem. Tas pats Sonnenberga kungs mineja, ka Leepajā ir wairak besdarbneeku nekā tee 2000, kuri tur tika nodarbinati. Bes tam tas pats zelu un buhwju preekščstahwiš šinoja šozialā šikumdošchanas komištijai tika informazijas noluhkā, ka šabeedrišee darbi Leepajā, pee kureem lihds šchim besdarbneeki tikušči nodarbinati, nebuht ne-atradās tahdā stahwofli, ka wini buhtu japahrtrauz, un reišē ar to teiza, ka

šho darbu likwidāzija un likwidāzijas sagatawošanas darbi ir sahluschees no kahda streika, kuru šarihkojuschi bij to pašchu fabeedriško darbu strahdneeki, atrašdamees loti gruhtā stahwofli masas algas dehl. No šchis paščas informetās pufes, kam leetas apstahkli ir pašihštami, tika teiktš, ka wehl wairak strahdneekuš waretu nodarbinat nepahrtrauzot tos darbus. Zit ihsti, to es nenemos apgalwot; tā wehla mehš dabujām sinat, tad Leepajā pehz tam, kad jautajums bija eefneegtš, ir daschi fabeedriškee darbi peepatureti, kur teef nodarbinati 100 waj pahriš simtu strahdneeku. Šchis štaitš eepreefšch bij famasinatš us dascheem 10 strahdneeku. Šrahdijās, ka fabeedriškee darbi Leepajā tikufchi pahtraukti un palikufchi nenobeigti un jā winuš šchoruben nenobeidš, tad tas atnestu tikai leeluš saudejumus. Žeku taišišchana pahtraukta tai momentā, kad, ja winuš nenobeidš, tad wišš darbs eet šudibā. Šchis darbs teef atjaunotš un teef nodarbinati daschi simti strahdneeku, bet eefšch tam nepastahw galwenaiš jautajums. Sozialās likumdošchanaš komišija noklaušijufees šcho informāziju no Leepajas un ari no Rigas besdarbneekem, bij usāzinajufi kahdā no šehdem 3 ministriju preefšchstahwjuš, lai informetoš, kas teefcham daritš besdarbneeku apgahdashanai ar darbu un kas us preefšchu domatš darit, un galwenaiš ir tas, ka minete preefšchstahwi dewa šawuš paškadrojums tahdus, ka nekāš sistematikš naw daritš un nekāš naw domatš darit. Wini pašchi šanahza pretrunāš weens ar otru, jo weens domājis, ka fabeedriškee darbi tiks organizeti no kahdas zitas ministrijas, bet otrs atbildeja, ka tas tā neefot un ka tur nekāš newar ištahkt. Bij eeradufchees preefšchstahwi no šatikšmes, semkopibas ministrijam un no darba direkzijas — pawisam štaitā trihs. Wišpirms preefšchstahwiš no šatikšmes ministrijas dewa paškadrojumu par to, kapehz Leepajā fabeedriškee darbi teef pahtraukti. Wintš šinoja, ka darbi ejot jau us beigam. Tad par to, kas tiks us preefšchu daritš, no semkopibas ministrijas tika šinotš, ka us preefšchu ta eestahde, kura Leepajā nodarbojufees ar fabeedriško darbu organizeshanu, tiks pahrnemta semkopibas ministrijas rihzibā. Tā tad semkopibas ministrija nodarbināš strahdneekuš tahlak, weenu wahrdu šakot, wina usnemas wišu fabeedriško darbu organizeshanu. Kahda zita ministrija usnemas atkal zitu darbu un šcho darbu organizeshanu, tā tad ari besdarbneeku nodarbinashanu. Tad mehš wajzajām, waj ir kahdas išredfeš, ka tee darbi tiks weikti un waj nezelfees atkal tee leelee luhsumi, tās leelās gruhtibas, kahdas lihdi šchim notikufchas pee besdarbneekem. Semkopibas ministrijas preefšchstahwiš atbildeja, ka mehš pahrnemam šawā rihzibā wišu aparatu ar wišu personālu u. t. t., u. t. t. Bet tad kahds preefšchstahwiš no šatikšmes ministrijas, Plostneeka kungš, šazija, ka ta leeta tā nemāš naw, tā juhs šakeet. Par to us wina gulstotees atbildiba, waj teefcham tee darbi war tiks organizeti waj ne. Newar tiks pahrnemti wiši darbi ar wišem planeem, bet war tiks pahrnemts tikai tehniskais aparats. Wintš neefot atbildigš par to, waj darbi tiks weizinati waj ne. Tās ir pretrunāš starp diweem waldibas preefšchstahweem, kuri konstateja to, ka nekahdas sistemāš naw, un ir redšamš, ka fabeedriško darbu organizeshana newar notikt tā, kā to wajadsetu. Noklaušijufees šcho šinojumu sozialās likumdošchanaš komišija nahza pee flehdseena, par kuru ašrahdiju, un pee zita flehdseena ta ari newareja nahkt, jo lihdi šchim mums naw nekahdas sistemāš un naw paredšamš, ka tahdas buhs ari nahkotnē.

Šagad mehš waram pahreet pee darba ministra šinojuma, us to, ko

winsch teiza. Winsch nahza ar skaitleem un teiza, ka Latwijā besdarbneeku skaitis naw nemas tif leels un tā tad apstahli naw launi. Latwijā besdarbneeku skaitis esot dauds masafs, nekā zitās walstis. Kas atteezas us peewestem prozenteem par besdarbneeku skaitu, tad jaatsihmē tas, ka Latwijā nepastahw fahrtiga besdarbneeku registrazija un schi registrazija nepastahw tamdehl, ka darba ministrija naw atradusi laiku organiset schahdas besdarbneeku birschas, kuras waretu registrazijas fahrtibu iswest. Weenā otrā Latwijās pilsehtā birschas darbojas, tā, peemehram, tas ir Leepajā, tāpat ari Rīgā, bet zit sinams, tad winās naw registreti wiši besdarbneeki. Zafaka, ka lihds schim besdarbneeku fahrtigas registrazijas mums naw un tadehl besdarbneeku skaitis ir dauds leelaks. Ja mehš nemam pehz ofizieleem skaitleem, kuruš mums dewa darba ministrs, tad, bes schaubam, tee naw pareisi. Ja mehš winus falihdsinam ar pahrejām walstim, kur besdarbneeki, bes schaubam, registreti pilnigaki, nekā pee mums, tad mehš nonahksim pee ta, ka winu skaitis wehl pawairofees.

Es neschaubos, ka, ja darba ministra kungs fazija, ka ahrsemēs ir tif dauds besdarbneeku, tad es sinu, kur tee skaitli nemi. Bes schaubam, ahrsemēs pastahw darba birschas un besdarbneeku registrazijas, jo mehš esam lasijuschē laikrakstos par tif un tif dauds tuhkstoscheem besdarneeku Parise un Berlinē. Es to statistiku neesu krahjis, bet neschaubos, ka wina tur ir labak nekā Latwijā; neschaubos ari par to, ka darba ministrija naw neko darijusi, lai registrazija buhtu fahrtiga. Tapehz aiskautees us teem skaitleem, par kureem runaja ministra kungs, ir nepamatoti. Es waru pastrihpot tilai to, ka sa-beedrisko darbu organisefchanas leetā mehš neko neesam redsejuschi, atskaitot tilai to, ka Leepajā wareshot tift nodarbinatas, ja nemaldos, 3000 seeweetes. Ja tas tā buhtu, ari buhtu labi, bet jakonstatē tas, ka, ja Latwijā ir pehz darba ministra kunga isteizeeneem nedauds besdarbneeku, ne tif dauds, ka mehš buhtu apdraudeti, mums tomehr femischki jagreesch wehriba us wineem, kuru skaitis pehz darba ministra domam naw leels. Bet ari toš winsch naw spehjis apmeerinat, nodroschinat winu stahwolli un, bes schaubam, seemai eestahjotees, to skaitis paleelinasees, paleelinasees tadehl, ka atgreeschas Kreewijās behgli, ka teef pa dala iswesta demobilisazija un ka no laufeem fapluhst pilsehtās tee strahdneeki, kuri gimenez apstahli dehl faisiti pilsehtā, un kuri pa wasaru bij isgahjuschi us laufeem. To skaitis paleelinasees tadehl, ka weena dala no sabeedrisseem darbeem wasarā newar tift turpinata. Bet smaguma punktis nepastahw eefsch tam, lai obligatoriski tiktu turpinati darbi. Smaguma punktis pastahw eefsch tam, waj teef kas darits besdarbneeku apgahdaschanai, kuri atrodas besisejas stahwolli. Se mehš dsirdejām tahdu paslaidrojumu, ka, ja weens sesonas darbs isbeidsas, tad tif fahf ruhpetees par ziteem darbeem. Bet lihds tam war paet laifs un strahdneeki ar 18 lihds 24 rubleem deenā newar eekraht kapitalu preefsch neballtam deenam, tee gaidit newar un atleef konstatet til to, ko pa dala aifkehru, ka mehš neesam redsejuschi planu sabeedrisko darbu organisefchanā. Weena instruksija isdota no semkopibas ministrijās, otra no darba ministra kunga. Abās redsama leela nefkaidriba par to, kas organisēs darbus. Lihds schim organisazija ir tikusi iswesta deesgan birokratiski. Rā es jau sinoju weenu peemehru, kur Slokā waresa tift nodarbinati pee sabeedrisseem darbeem 2 lihds 3 tuhkstoschi strahdneeku, bet pateesiba strahdaja 2 lihds 3 simti, bet Rīgā tai laifā bij besdarbneeki. Radeht tas tā? Ministra kungs atfauzās us to, ka us laufeem

ir darba spēka trūkums, bet strahdneeki neet no pilšehtas ahrā un tadehl pilšehtā ir besdarbneeki. Ja kaut kahdā walstis malā ir darbs un kaut kahdā walstis malā ir besdarbneeki, tad besdarbneeka waina ir ta, ka winsch to darbu naw atradis. Ja mehš taisam tahdu šlehdseenu, tad tas ir issmeekls par besdarbneekeem. To mehš finam, ka katrs zilweks ir šaistits ar sinamu spezialitati, un ja winsch buhtu ar meeru šawu spezialitati mainit un strahdat zitā arodā, tad tomehr winsch ir šaistits, warbuht, ar gimenez apstahkleem. Tahdu, kas ir šaistiti ar gimenez apstahkleem, ir loti dauds, un wini newar aiseet katrā laikā pehz eepatikšanās prom. Ir nahkuschji preekščā wairaf gadijumu, ka wihreeschu elements ir bijis nodarbinats us laukeem, strahdajis pee lautu darbeem, atstahdams šawu dšihweš weetu pilšehtā. Bet šeeweetes, kas ir šaistitas pee gimenez, newar katru reis, kad praša darbs, kas kaut kahdā weetā ir, aiseet. Tai ir japaleef pee gimenez. Tā kā atsauktees us to, ka kaut kur ir darbs un besdarbneeki naw tur gahjuschji, ir pilnigi leeki. Bet te ir bijis gadijums, kur 3000 strahdneeki wareja tift nodarbinati teorijā, bet praktikā tika nodarbinati daschi simti. Kadehl tas tā bij? Tas bij tadehl, ka strahdneeku alga bija daschi rubli deenā, un bes tam no strahdneeka tika prafti wajadsigee darba rihki, kuri maksaja 70 lihds 80 rbl. Gegahdatees toš katrs besdarbeeks newar. Šapat, kā jau es mineju, pehz štaistitas, kura ir iswesta Rigā, 50% ir tahdu, kureem naw peeteekofča apgehrba un kuri war strahdat tikai tahdu darbu, kusch wineem peemehrots. Šabeedriškeem darbeem jahuht peemehroteem sinamām besdarbneeku kategorijam un prašbam; un naw nefas šewiškšs, ja waldiba birokratiski organifedama šhoš šabeedriškoš darbus, newar wineem peemehrotees. Wina to waretu, ja wina eetu preti šabeedriškām organifazijam un nemtu wehrā arodneezifko beedribu aistrahdijumus un, pee šhi darba eedama, eepreeksch isstrahdatu atteezigus planus, šafinā ar arodneezifkām šabeedribam un peewilltu šhis arodneezifkās šabeedribas palihgā pee šabeedriško darbu organifeshanas. Bet leeta ir ta, ka muhsu ofzielās waldibas eestahdes no arodneezifkām beedribam štipri baidas, kā tas bija labi redsams no pirmā dselzelneeka šreika. Tās prašibas, kuras uštahdija par strahdneeku teesifko šahwofli un winu organifaziju eewehroschamu, tās tika noraiditas. Ur organifeteem strahdneekeem mums naw darishana, kā toreis pateiza šatifikmes ministrs Hermanowškis. Ja waldiba usaizinās, tad wina usaizinās toš, kas winai patihl, bet ne toš, ko strahdneeki iswehl. Man škleet, ka tahdoš eeskatos ari tagad waldiba atrodas. Šapehz naw brihnumis, ka nesinot toš besdarbneekus, un nesinot, kahdu darbu wini špehj strahdat, newar organifet šabeedriškus darbus. Naw ari planu. Ja teef teikts, ka buhtu eespehjams nodarbinat 3000 šeeweetes, tad daschas deenas atpakal wehl planu nebij. Us muhsu jautajuma pamata ir eesneegts weens plans. Waj tas tiks iswests, tas ir jautajums. Lai Deews dotu, ka winsch tiftu iswestis. Kad darbi ir pahtraukti un strahdneeki atrodas us eelas, tad šahšs par teem planeem domat. Bes šchaubam, tas ir šahwoflis, kusch newar apmeerinat besdarbneekus, nefatotees us to, ka winu, pehz ministra kunga domam, nemas naw tift dauds. Dtrfahrt, muhsu jautajumā bija runa wehl par otru apgahdashanas weidu. Ja mehš atsihstam, ka besdarbneeki ir normala parahdiba muhsu šabeedribā, ka bes wineem newar dšihwot, tad jaatsihst wehl otrs — ka tagadejais laifmets preeksch besdarbneekeem naw tahds, kahds tas ir pee ziteem apstahkleem.

Šagad katrs darba zilweks ir pilnigi ispostiits un gandrihf neweens

strahdneekš nesanem to ekšistenzes minimumu, kaħds wineem buhtu wajadsigs preefš pahrtikas. Tas katru besdarbneeku nogruħš wiššħausmigakajā postā. Mehš bijām runajufši tapeħz wehl par otu lihdselli, kā nodrošċinat besdarbneekuš, kureem zitadi newar palihdsēt: par nodrošċinajħanu no walstš pufes teem besdarbneekeem, kuri teešħam ir janodrošċina, jo zitas išejas galu galā newar buht. Par nodrošċinasħanu, ja nemaldos, ministra lunge mums neko neteiža un wiša ta atbilde tika teikta loti pawiršċi, tāpat, ka dasħas deenas atpatał sozjalā likumdošħanas komišijā tika loti pawiršċi aprahdits, ka teeł domats tā un tā, bet nekas tur naw isdewees. Uri tagad mehš neredšam, ka buhtu fewišċki noteiktš, kas tišs darits, un galwenā kahrtā tika uswehritš, ka besdarbneeku ir tahds prozents, par kuru naw jauštrauzas. Warbuht, tamdeht naw jauštrauzas, ka naw šawahkti pareiši škaitli. Vateestibā besdarbneeku daudsuma deht ir attihštitas laupišħanas, šlepawibas, prostituzija. Tee ir fakti un to katrs Leepajā un Rīgā redš, ka tas tā ir un redš tās šħaufmas un toš eesneegumas no besdarbneeku pufes. Šħis jautajums pelna, lai winam tiktū peegreesta leelata wehriba, jo strahdneeku ekonomiskais stahwołlis war tiłt nodrošċinats tiłai zaur darbu, un ja atteeziga darba naw, tad atleel lertees pee ziteem lihdselleem. Mums naw peekeefošċi šķaidra atbilde dota, waj buhs uš preefšċu tahdas eestahdes, kas ruhpefees par šabeedriškeem darbeem. Un waj nebuhš tāpat, kā to jau teiža likumdošħanas komišijā, ka weena dala tišs nodarbinata pee tās ministrijas, otra dala pee zitas ministrijas, un galu galā nekur. Mums naw tahdas zentralas eestahdes, kas darbus pahrstnās. Man šħeet, tahda eestahde buhtu wajadsiga, un ta eestahde, eš domaju, waretu buht darba ministrija, bet par nosħehlošħanu darba ministrija lihds šħim, zil mehš redšam, strahdneeku jautajumā neka naw darijušt; wiņa naw ruhpejusees par šabeedriško darbu organizeshamu, ar weenu wahrdu šakot — naw ruhpejusees ne par ko. Wiņa šastahw no dasħeem eerehdneem, kuri par šħo un to ir domajufši, un kad isželas streikš, tad teeł aišfuhtiti apmeerinat strahdneekuš. Tamdeht muħu jautajumā minetās prašibas ušturam špehā un šagaidam, ka tišs darits wairaf, nekā tas darba ministra atbilde tika teiktš; ka tišs organizeti sistematiski šabeedriške darbi un pee organizeshanas tišs peewilltas arodneezifšās beedribas, tišs organizeta pahrtikas išneegšħana un peegahdasħana uš weetam, kur šabeedriške darbi noteel; un ja strahdneeki netišs apmeerinati ar šabeedriškeem darbeem, tad waldiba ruhpefees par besdarbneeku nodrošċinasħanu, par to besdarbneeku nodrošċinasħanu, kuri aukštā laikā newar išeet pee darba un kuri few newar atrast peemehrotu darbu.

Prezidents J. Šħalste: Wahrds peeder Wezkalnam.

R. Wezkalns (sozialdemokrats): Eš šagaidiju, ka atbilde uštahfees kaħds preefšstahwis no tām ministrijam, kuras lihds šħim ir nodarbinatas pee šabeedriškeem darbeem, un tahdas buhtu — fatiškmeš, darba un ruhpeezibas ministrijas, bet no tās pufes pašlaidrojumi nenahza. Zil man šinamš, tad darba ministrija ar šħo jautajumu pahraf maš nodarbojas warbuht, tiłai, lai tiktū eewahkti škaitli un statistiski dati darba biršħā par besdarbneeku šķaitu. Mehš šinam, ka zitas semēs besdarbneeku jautajumā daudš kas teeł darits kā no walstš, tā ari no weetejam pašħwaldibas eestahdem. Pee mums šħini jautajumā it nekas naw darits. Weenmeh, ja jautajums parahdas uš deenas kahrtibas, tad wišpirms teeł šahdits preefšċā jautajums, kaħda tur pelna paliks walstij. Pağahjušħo seemu tika

organisēti šabedrišķee darbi Rīgā pee ūeegelu nolaušchanas un pee meschu darbeem. Mehš, kas redsejam, šahdi tee apstahkli bij, šafam, ka tee bija gruhti un laudis newareja pee darba eet tapeh3, ka tur newareja nopelnit. Tā, peemehram, no ūeegela maksaja 1 lihds 3 kap. Darba rihki netika isneegti un tee bij pašcheem jaeegahdajas; ar wahrdū šafot, šchee darbi nebij pilnigi noorganisēti no muhsu wadoschām eestahdem. Muhsu wadoschām eestahdem pagahjuschā wafarā isweda šabedrišķus darbus pee mescha darbeem un transcheju noahrdišchanas un ari šhoseju darbi. ūeepajā man ir bijuši isdewiba eepasihtees ar teem šmagajeem darbeem, šahdi tur ir, un jafaka, ka zilweki netika atalgoti tā, kā tas buhtu pateesti wajadšigs. Seeweeteem maksaja toreis 15 rub. un wehla 18 rub. 80 kap. deenā. Wihreesecheem maksaja 24 rub. dzenā. Pee tam leels škaitš strahdneeku tika atlaisti wafaras laika, lai tahdā fahrtā, warbuht, neatrautu tos augstās algas deht no lauru darbeem. Weidsot strahdaja mainās. Tika peh3 šinama laika weenti mainiti ar otreem un tā wiši nedabuja nepahrtrauktu darbu par to neezigo algu. Šhe Rīgā pastahw eestahde, kur šeweete, kurai weens, diwi un pat wairaf behnu, teef nodarbinata un winai maksā tika 15 rub. deenā. Nesinu, kā war isitiit šeweete ar wairaf behrneem par 15 rub. deenā. Tahda alga tomehr tika maksata. Kad peeprafija peh3 algas paaugstinaschanas, tad tuhlin mekleja, kuri tee kuhditaji, kuri tee wainigee, un šewina, kura usstahjās, lai pazestu šho neezigo algu, lai ta waretu no tās ašnest kaut ko šaweem maseem behrineem, tika atlaista un padšhta, tā kā winai tika laupita ši pati neezigā alga. Tā, luhf, mums ir nostahditi šabedrišķee darbi. ūeepajā darba apstahkli, ar kureem es esmu eepasinees, ir šlikti un tur šeweetes strahdā šmagus šisfšus darbus, kuri ir tika wihreesecheem pa špehkam un dabū kā atlihdšibu tika 18 rub. 80 kap. deenā. Šhe wehl japeeshmē, ka pee šchim 8 darba stundam jaleef klah tās stundas, kuras wajadšigas pee 34 werstu noeeschanas lihds darbweetai. Es šhe rehšinu 17 werstes turp un 17 werstes atpakal. Protams, ka no bada ismehrdeiti zilweki ir špeesti eet šho leelo gabalu, jo zita darba nebija. Mescha darbi, kuri teef kā šabedrišķee darbi organisēti, teef iswesti bes nekahdas organisazijas. Peemehram, naw darwas tezinatawas, ar kuru palihdsibu waretu darbus turpinat waj paplašchinat. Kas atteezas us tām %/o, kahdas šhe tika peeweestas atteezibā us škaitleem, tad man leefas, ka tee škaitli gan nebuhš pareisi. Tee škaitli, kuri šastahda 0,88%/, tee ir laikam nemti no darba birščas. Ja tee buhtu no dšihwes nemti, tad jafaka, ka wini, ja nepahršneegtu tos 5% Berlinē, tad 5% bešdarbneeki mums tomehr buhs wišmas. Šikdaus buhtu par zipareem.

Weidsot man wehl jagreesečas ar jautajumu, waj mums ir eespehjamš šabedrišķus darbus organisēt plaščakos apmehros; waj kautkas tiks darits, lai darbus nostahditi labaki? Tahlak, kas toef gahdats par demobilšeteem fareiwjeem un no Kreewijas pahrbraukšcheem behakeem? Mehš šawā jautajumā bijām ari šho jautajumu aiskustinajušchi, bet no darba ministra atbildeš mehš nesanehmām un redsejam, ka lihds šhodeenai nefas šchini laukā naw darits. Šhe šchini šinā wajadsetu daus wairaf ko darit, kaut iswesti plaščaki to pašču bešdarbneeku registraziju. Wajadsetu plaščaki nostahdit darba iswešchanā un darba organisēchanā. Lihds šchim tahda plana naw, mums to nepasinoja un pagahjuschās sozialās komišijas sehdē tika pat aštrahdits, ka ūeepajā likwidēs to eestahdi, kura jau strahdā. Wiš

aparats, kuram finama prakse un peedstihwojumi un darbneeki, teef pahrwests uf ziteem departamenteem un lihds ar to leels daudsums strahdneeku atlaisti. Tagad, kur besdarbneeku staitz paleef leelaks, kur behgli eepuluhft, kur demobilise kareiwjus, wajaga pahrzelt darbus uf zitu reformu un leelu daudsumu strahdneeku isfweest uf eelas. Mehš neredsejam to planu, kurfch isstrahdats, kas apgahdatu darba rihtus besdarbneefeem, kas nahftu wineem pretim ar apaweem, ar ehdamam weelam. Uri tas netika aifrahdits, pat ne puschplehsta wahrda, zil domats asignet preefch fabeedrifku darbu farihkofchanas. Tas peerahda tilai to, ka mums naw nekahdas sistemas, naw nekas pahrdomats. Ja tee fungi eestahdes domā, ka war weegli fashaurinat darbus un uf allaišto besdarbneeku rehkina weenu, otru kanzleju wairaf un tahdā kahriā organiset fabeedrifkus darbus plascham besdarbneeku mafam, kas darbu gaida, tas loti nepareisi domats. Wismas schodeen wajadseja atnahft kahdam reformu preefchstahwim ar noteikti isstrahdatu planu un pasinot kas tiks darits. So mehš nedfirdejām un flehdsot no ta, ka par dauds maf darits fabeedrifko darbu organiseschanā, lihds schim paleef eespaids, ka netiks nekas darits un ka feewas ar behrneem paliks uf eelas fawam liktenim padotas. Man leefas, ka tas naw walstis interesēs un tas war nowest pee katastrofas un ir beidsamais brihdiz, kur wajadsetu kahdam reformam usdot kopā ar arodneezifkām beedribam nostahdit leetu tā, ka lai tee laudis, kuri grib strahdat un kureem wajaga strahdat, lai wini waretu ekfistet un sawu dsihwibu wilft, lai preefch teem tiftu darbs fagahdats. Preteja gadijumā mehš dsirdesim zitas fkanas, kad pee mums greesifees isfalkufchee laudis un prafts darbu un maifi, uf ko wineem ir teesibas. Walstis peenahkums ir par to gahdat, lai buhtu darbs un maife winas pawalstneefeem. (Uplausi kreifa pufe).

Presidentis J. Schaafste: Wahrds peeder Trafunam jun.

J. Trafunis (darba partija): Epreefchejee runataji te wairaffahrt atfauzās uf paskaidrojumeem, kahdus dewa daschado reformu preefchstahwij sozials likumdoschanas komisijas sehde. Pateesibas un fskaidribas labā man jaaisrahda, ka semkopibas ministrijas preefchstahwis insheneers Erkule noteikti paskaidroja un aifrahdija uf to, ka tagadejās darba direkzijas pahr-eefchana uf semkopibas ministriju isfkaidrojama ar to, ka turpma besdarbneeki, kuri tagad wairaf tila nodarbinati pee zeku un ziteem darbeem, kas atrodas fatikmes ministrijas pahrsinā — turpma tiks nodarbinati pee meschu ekploatazijas un daschadeem laufaimneezibas darbeem, ar wahrdu fatot, pee darbeem, kuri atrodas semkopibas ministrijas pahrsinā. Winfch paskaidroja, ka fabeedrifko darbu famafinafchana nekahdā sinā naw paredseta, bet pehz eespehjas wini tiks paplaschinati. Ir nodomats besdarbneekus leetderigi ifleetot pee darbeem, un tā tad atfauktees uf teem paskaidrojumeem un ustrauktees buhtu neweetā.

Presidentis J. Schaafste: Wahrds Buschewizam.

U. Buschewizis (sozialdemokrats): Es gribu runat personigā leetā. Es nebiju fahkumā klahft, kad darba ministrs runaja par pilsehtu paschwaldibam, ka tās maf gahdajot par besdarbneefeem, un ka besdarbneefeem stahwolks efot gruhtis tapehz, ka pilsehtu sozials apgahdibas maf gahdajot par wineem. Gahdat par besdarbneefeem ir walstis usdewums, un tilai walstis maffhtabā tas ir weizamš. Bet waru pasazit darba ministra kungam, kurfch azimredstot sweschneeks schai laukā, — tik ilgi, kamehr waldbiba newareja pati usdewumus sche weift, tikmehr Leepajas pilsehta ir gahdajusi par besdarb-

neeteem wairaf nekā tagad walbiba. Bija laiki, kad, apmehram, weena treschā dala no pilsehtas eedsihwotajeem šanehma pabalstu fā besdarbneeki. Tas bija nenormali un to wjadseja likwidet. Pee ta fehrās pilsehta šchopawafar 1) ar mescha darbu organifschanu, 2) ifflehdjot no besdarbneeku fšaita toš, kureem gimenes apstahli atlahwa atstahj pilsehtas un 3) farihfojot preeksch atlikufcheem fabeedrifkus darbus. Tahdā fahrtā apgahdajamo fšaitš palika 2 lihds 3% no eedsihwotajeem. Tagad, bes fchaubam, fšis besdarbneeka fšaitš ir paplaschinajees fakarā ar lauku darbu ifbeigfchanoš. Bet ja ministrš grib tagad no jauna uslikt uf pilsehtas pašchwaldibam besdarbneeku apgahdafchanu, tad es gribu teikt, ka ministra kungs nesaprot ne walšš, ne fawus usdewumus.

Prezidents J. Šchafste: Lihds ar tu fšis deenas fēhde teef flehgtā. Nahkofchā fēhde buhs zeturtdeen pulksten 5 pehz pusdeenas.

(Šehdi flehds pulksten 9.10 wafarā).

II. sesijas 4. sēde 1920. gada 2. decembrī

(Atlahta pulksten 5.55 min. pēc pusdeenas).

Ēlums par robesču konvenciju starp Latviju un Igauniju (šēdšamības fabrikā pēnemis diuos lāšjumos). — Pahrejas formula pēc waldības atbildes uš luhgumu un subššibu komiššijas šnojumu. — Pahrgroššijumi pēc noteikumeem par ahrsemju pašem (šēdšamības fabrikā pēnemis diuos lāšjumos). — Pahrgroššijums pēc noteikumeem par ahrsemju pilšonu pašu pēceišššanu un ahrsemneeku uštureiššanos Latvijā (šēdšamības fabrikā pēnemis diuos lāšjumos). — Ēlums par šrahdneeku nodroššinasšanu šlimības gadījumos (wišpahrejas debātes). — Mandatu komiššijas šnojums par Seemellatwijas wehleššanu rezultātu apšširinasšanu.

Prešidents J. Š f c h a k s t e: Satwerfmes Sapulzes sēde atlahta.

Deenas kahrtiba turpināsees tā pati, kura jau reis pašludinata.

Jr eenahzis apšweikums Satwerfmes Sapulzei no Rehšeknes ebreju šabeedribās.

Atteezibā uš Seemellatwijas wehleššanam ir eenahzis pašnojums no Augusta Lihšša, kurlš tizis eewehelets pēc listes № 4, tā wišš atteizas no mandata. No otras pušes ir eenahzis pašnojums, tā Lihšša attetššanās gadījumā šahjas wina weetā eeweheletais Otto Šašmanis, eewehelets pēc 4. listes. Šhis pašnojums tiks nodots mandatu komiššijai preešš mandatu pahrbaudiššanas, bet tuhlin Šašmanis pēdalaš Satwerfmes Sapulzes sēhdē.

Pirmkahrt, šhini sēhdē tiks luhfots zauri šlums par konvenciju starp Latviju un Igauniju. Referents tur ir Menders.

Jr. M e n d e r s: Augšti godatee Satwerfmes Sapulzes lozekli Kontwenzija, kuru jums šhodeen ahrleetu komiššija leek preeššā, noslehgta 19. oktobri un ir weens šahlaks šolis mušu robesču leetas nolahrtoššanā starp Latviju un Igauniju, weens šahlaks šolis pēc šchihreju teefas lehšmuma, kurlš tika šaitšs julijā. Lihgumā ir šahkumā paredšeta robesšas nowillššanas kahrtiba. Šahlakos pantos paredšetas optazijas teefības, no weenas pušes latweeššhem, kas dšihwo uš Igaunijas teritorijas, un no otras pušes igauņeem, kas dšihwo uš Latvijas teritorijas. Šahlak reguleetas ihpaššumu atteezibas ar robesču liniju dalitos ihpaššumos. Ahrleetu komiššija ir štatijūš zauri šho lihgumu diwās sēhdēs un weenbalšigi atšihst, tā wišš ir pēnemams. Lihgumam ir tehniški juridišks raksturs. Šikai pēc dasšhem panteem ahrleetu komiššija uššlatija par wjadšigu šaitš dasšas pēššmes. 4. pants, šuram wjadšēja pateefibā noteikt muitas punktus un robesču pahrejas punktus, ir nepilnigs. Multas un pahrejas punkti naw tanis pantos atšihmeti, bet wina weetā atštahta tuhšša linija. Wehlaš gan lihgumā ir paredšets, tā muitas un pahrejas punktus noteiks šewišška

jauktā komisija, kura fastahdisees Walkā. Somehr ahrleetu komisija nahza pee slehdseena, ka ratifikazijas likumā pee 4. panta taišama peesihme: wiņšch ir jašaprot tā, ka muitas un pahrejas punktus waretu noteikt fewišchka komisija, kura ir paredseta 2. peesihmē lihguma beigās. Šahla, tanis punktōs, kur ir runa par optaziju un nekustamā ihpašchuma likwidēšanū, ir minets, ka termini šahlas no lihguma ratifizēšanas. Jašaka, ka šche termini ir abpuseji, bet ratifizēšana nenotika weenā laikā. Wina jau notikušī Jgaunijā. Pareišaki buhtu bijis, ja buhtu minets lihgumu ratifikazijas apmainu momentis, tad ari optazijas termina garumā nezelsees nefahdas komplikazijas. Šapeh3 ahrleetu komisija atrada par wajadšigu to atšihmet likuma 3. pantā. Pee ratifikazijas grahmatu apmainas muhsu waldiba par wišu to war weenotees ar Jgauniju. Ratifikazijas likumu, kursch jumš ir isdalits un fastahw no 4. panteem, ahrleetu komisija eeteiz peenemt steidsamibas šahrtā.

Prešidents J. Šchastie: Ir likts preešchā šcho likumu peenemt steidsamibas šahrtā. Es lišchu uš balfošchanu steidsamibu un luhdsu pazeltees toš, kas ir pret steidsamibu. Naw. Luhdsu pazeltees toš, kas atturas no balfošchanas. Naw. Šā tad steidsamiba weenbalfigi peenemta. Šee atklahtas wišpahrejas debates. Šā ka neweens pee wahrda nepeeteizas, es lišchu uš balfošchanu pahreju uš pantu lašichanu. Es luhdsu pazeltees toš, kas ir pret pahreju uš pantu lašichanu. Naw. Es luhdsu pazeltees toš, kas atturas no balfošchanas. Naw. Šā tad pahreja uš pantu lašichanu weenbalfigi peenemta. Waj augšā šapulze wehlaš, ka panti titlu nolafiti? (Šauzeens: „Naw wajadšigs!“) Wiršrafšs.

(Šitums par konwenziju starp Latwiju un Jgauniju par robešchu noteikšchanu dabā starp minetām republikām, par weenas lihguma slehdsejas pušes pilšonu tešibam otras teritorijā un par ar robešchliniju pahrdalitu nekustamo ihpašchumu šahwofli).

Cebildumu naw? Peenemts. 1. pants.

(1930. gada 19. oktobri parafšitā konwenzija starp Latwiju un Jgauniju par robešchu noteikšchanu dabā starp minetām republikām, par weenas lihguma slehdsejas pušes pilšonu tešibam otras teritorijā un par ar robešchliniju pahrdalitu nekustamo ihpašchumu šahwofli, ar šcho likumu peenemta un apššiprinata).

Cebildumu naw? Peenemts. 2. pants.

(Lihguma 4. pantā minetos muitas un pahrejas punktus nošaka jauktā komisija, kura paredseta lihguma 5. panta peesihmē).

Cebildumu naw? Uri peenemts. 3. pants.

(Šee lihgamā minetei termini, kuri šahlas no lihguma ratifizēšanas, škaitas no ratifikazijas grahmatu apmainas momenta).

Neweens pee wahrda nepeeteizas? Peenemts. 4. pants.

(Šitums šahjas špehtā no iššludinašanas deenas. Lihds ar likumu iššludina ari lihgumu un lihguma tulkojumu latweešchu walodā).

Neweens pee wahrda nepeeteizas? Peenemts.

Es tagad lišchu šcho likumu wišā wišumā uš balfošchanu un luhdsu pazeltees toš, kas ir par wina peenemšchanu. Luhdsu peešchstees. Es luhdsu pazeltees toš, kas ir pret šchi likuma peenemšchanu? Naw. Es luhdsu pazeltees toš, kas buhtu atturejušchees no balfošchanas? Naw. Šā tad šchis šitums weenbalfigi peenemts.

Pahrejot uš nahkofcho deenas šahrtibas punktu par debatu turpinašchanu par šabineta atbildi uš luhgumu un šuhdsibu komisijas širojumu un

eewehrojot to, ka debates isbeiguschās, ka neweens runatajš wairš naw peeteizees, atleef tīfai nobalsot tās pahrejas formulas, kuras ir eefneegtas. Weena no winām škan šchahdi:

„Satwerfmes Sapulze, noklausīdamās waldibas pastaidrojumū pee luhgumu un šuhdsību komiſijas ſinajuma, atſiht to par neapmeerinoſchu un pahreet uſ nahkoſcho deenas ſahrtibas punktu.“

Otra ſkan:

„Noklausījuſees waldibas pastaidrojumū uſ luhgumu un šuhdsības komiſijas ſinajumu Satwerfmes Sapulze uſdod luhgumu un šuhdsību komiſijai ſawai turpmatai darbībai iſſtrahdāt iſtrukzijas kopā ar juridiſko komiſiju 10 deenu laikā un pahreet uſ nahkoſcho deenas ſahrtības punktu.“

Es liſſchu uſ balsoſchanu wiſpirmš otro pahrejas formulu pehz wehſturiftās ſahrtības. Ta ſkan:

„Noklausījuſees waldibas pastaidrojumū uſ luhgumu un šuhdsības komiſijas ſinajumu Satwerfmes Sapulze uſdod luhgumu un šuhdsību komiſijai ſawai turpmatai darbībai iſſtrahdāt iſtrukzijas kopā ar juridiſko komiſiju 10 deenu laikā un pahreet uſ nahkoſcho deenas ſahrtības punktu.“

Wahrds Buſchewizam.

U. Buſchewizš (ſozialdemokrats): Man buhtu jazet eebildums pret to balsoſchanas ſahrtību, ſahdu leef preeſchā prezidenta kungs. Man leetas, ka wiſpirmš janobalso otrs preeſchlikums, tapehz ka winſch jr noteiktas un ſatur ſewi tīfai weenu preeſchlikumu. Preeſchlikums, turpretim, kaš eefneegts no latgaleeſchu frakzijas, ſatur pahreju uſ nahkoſcho deenas ſahrtības punktu un ſinamus uſdewumus preeſch komiſijas. Tās leetas jabalso katra par ſewi. Ja tīš no mums eefneegta pahrejas formula nobalsota un ja wina tīš peenemta, tad wiſas tās leetas, kaš uſſkaititas otrā formulā, atkritis, kadeht leeku preeſchā tā pirmo nobalsot no mums eefneegto tā weentahrſchaku.

Prezidents J. Šchakſte: Juhs leekat preeſchā balsot otru papreeſchu?

U. Buſchewizš: Ja!

Prezidents J. Šchakſte (Pehz apſpreeſchanās ar prezidiju): Somehr tīš balsota ſchi papreeſchu eefneegta formula wiſpirmš, kuru lika preeſchā Bābehršš, Seil u. t. t.

U. Buſchewizš (ſozialdemokrats): Leeku preeſchā ſadalit balsoſchanu, proti — iſdalit atteezigo paſu, kaš atteezas uſ rewīſijas komiſijas iſtrukziju iſſtrahdāchanu, un balsot to par ſewi. Wiſpirmš tā tad luhdsu nobalsot manu preeſchlikumu. Waj atkautš man motiwet ſcho preeſchlikumu?

Prezidents J. Šchakſte: Luhgtu!

U. Buſchewizš (turpina): Es nahku ar ſcho preeſchlikumu tadeht, ka ſche bij agrati eefneegta weena zita pahrejas formula, kaš iſſazija waldibai uſtīzību un atſina waldibas atbildi par apmeerinoſchu. Šo preeſchlikumu wina eefneedſeji, ſhini gadījuma waldoschās frakzijas, atnehma atpatak, ar ziteem wahrdeem — atſina, ka ari winas newar atſiht waldibas atbildi par apmeerinoſchu. Ja pehz tam nahl ar preeſchlikumu peenemt pahrejas formulu, kura ſatur ari norahdījumu jeb lehmumu, ka paſchai rewīſijas komiſijai noteiktā laikā jaiſſtrahdā iſtrukzijas, tad tam buhtu tomehr noluhki — radit eſpaidu uſ ahreent, ka rewīſijas komiſija rihtojufees nepareīſi; bet pehz ſatura tam ir dauds dſilaka noſthme, dauds dſilakš noluhkš, proti, radit no rewīſijas komiſijas aiſfaramas brunas turpmatai waldibas

rihžibai, lai to, kaut gan pehž rewisijas komisijas pastaiderojuma paschas waldoschas partijas newareja atsiht par apmeerinoschu, aissegtu. Uf tahdu kombinaziju eeeet sozialdemokrati newar. Preteja gadījumā, ja balsoschana netiktu dalita, wini buhs speesti atfaukt šawus preekschstahwjuš no rewisijas komisijas (Balsis pa labi: „So wini war darit!“). Turpretim, ja pahreja tiks peenemta weenfahrscha, sozialdemokrati issazifees gan pret to, bet wineem nebuhs eemesla atfaukt šawus preekschstahwjuš no rewisijas komisijas. Tadeht leeku preekschā scho pahrejas formulu dalit.

Presidents J. Tšhakste: Es lišču uf balsoschānu preekschlikumu par šchis pahrejas formulas dalischanu. Wahrds Pabehrsam.

J. P a b e h r s s (Latgales semneeku partija): Zeenijamee fungi! Es domaju, ka naw nekahda pamata muhšu preekschlikumu dalit (Sauzeeni no freisās pušes). Es domaju, ka mums ir teesiba aifrahdit, waj winu dalit ir pamats waj naw. Pehž muhšu domam nekahda pamata dalischanai naw. Pahrejas formula ir radusees uf luhgumu un šuhdsibu komisijas sinojumu un uf waldibas atbildi uf sinojumu. Mehš redsam, ka luhgumu un šuhdsibu komisijas pirmais sinojums ir pilnigi neissmeltš un pehdejais luhgumu un šuhdsibu komisijas sinojums pilnigi apgahsa pirmo sinojumu. Komisija nebij wišus materialus pahrbaidijuš. Wina eemaisijas pat tahdās darišchanās, kahdās tai nebij teesiba eemaisitees (Sauzeeni no weetas). Šhee fakti atkal wehlfreis peerahda to, ka rewisijas komisijai ir wajadsigās instruzijas. Ja tai nebuhs instruzijas, tad tai buhs atlaufs rewidet, warbuht, ari manu priwatu dšihwi. Wišu scho eewehrojot, mehš domajam, ka naw nekahda pamata muhšu preekschlikumu dalit uf diwām pušem.

Presidents J. Tšhakste: Es lišču uf balsoschānu dalischanas preekschlikumu un luhdsu pazeltees toš, kas ir par eefneegtās pahrejas formulas dalischanu. Es luhgtu pazeltees toš, kas ir pret pahrejas formulas dalischanu (Aplausi freisā pušē). Tagad luhdsu pazeltees toš, kas atturejuschees no balsoschānas (Aplausi labā pušē). Balsoschānas isnahkums ir feļošchais: Par formulas dalischanu issazijuschees 72, pret — 56, atturejuschees — 9. Tā tad dalischāna peenemta. Es lišču tagad uf balsoschānu pahrejas formulas 1. daļu, kura štan:

„Noklausijusees waldibas pastaiderojumu uf luhgumu un šuhdsibas komisijas sinojumu, Satweršmes Šapulze pahreet uf nahkoscho deenas fahrtibas punktu.“

Tad otrā pahrejas formulas daļa, kura nahš wehlf uf balsoschānu — ir:

„Ufdod luhgumu un šuhdsibu komisijai šawai turpmatai darbiba iifrahdat instruzijas kopā ar juridisko komisiju 10 deenu laitā.“

Es lišču pirmo daļu uf balsoschānu un luhdsu pazeltees toš, kas ir par scho pahrejas formulas daļu (Gelschleetu ministrim Bergam pazelotees, šauzeens no sozialdemokrateem: „Bergš nobalfoja ari par fewi weenreis!“). Tagad luhdsu pazeltees toš, kas ir pret scho daļu. Luhdsu pazeltees toš, kas atturejuschees no balsoschānas. Balsoschānas isnahkums: Šchi daļa peenemta ar 74 balsim pret 64. Tagad es lišču uf balsoschānu otro daļu:

„Ufdod luhgumu un šuhdsibu komisijai šawai turpmatai darbiba iifrahdat instruzijas kopā ar juridisko komisiju 10 deenu laitā.“

Es luhdsu pazeltees toš, kas ir par scho daļu. Tagad luhdsu pazeltees toš, kas ir pret to. Es luhdsu pazeltees toš, kas atturejuschees no balsoschānas. Balsoschānas isnahkums feļošchš: Par otro daļu balsojuschī 70, pret

to 62, atturejufchees 5. Tà tad peenemta ari otrà dala (Uplausi labajā pahrnā). Zaur scho balfoschanu otrà pahrejas formula, kura tita eefneegta, atkriht. (Sauzeens no sozialdemokrateem: „Tas jau patš par sewi skaidri!“ Smeekli).

Nahfoschais deenas kahrtibas punktš: Pahrgrosijumi pee noteikumeem par ahrsemju pašem. Referents Rehmanis.

Referents J. Rehmanis: Juridiskā komišija leef preefšā peenemt schoš pahrgrosijumus pee noteikumeem par ahrsemju pašem preefšā liktā redakzijā un peenemt steidsamibas kahrtibā. Schee diwi panti pee 1919. g. 6. oktobri peenemteem noteikumeem par ahrsemju pašem, 15. un 19. panta jaunā redakzijā nemaina likumu pehz šatura. Weenigais, kas mainits, ir atteezigu nodokļu paaugstināšana. Pehz pastahwofchā likuma par 6 mehneschu ahrsemju paši bija jamakšā 40 rbl. Tagad šchis nodoklis teef paaugstinats no 40 uf 200 rbl. Ugraf par gadapaši paši bija noteikts 100 rbl., tagad nodoklis paaugstinats uf 1000 rbl., bet pašes terminu pagarinot no agrafeem 40 rbl. uf 100 rbl. Tas ir wišs un likums kà tahds 16. jultija kahrtā isdots stahjas spehkā no 1. oktobra. Zitu pahrgrosijumu naw un juridiskā komišija leef preefšā peenemt wiku schini redakzijā.

Presidents J. Šchakste: Es likšchu uf balfoschanu steidsamibu un luhdsu pazeltees toš, kas ir pret steidsamibu. Naw. Es luhdsu pazeltees toš, kas atturas no balfoschanas. Naw. Tà tad steidsamiba weenbalfigi peenemta. Teef atklastas wišpahrejas debates. Pee wahrda neweens nepeeteizas, es likšchu uf balfoschanu pahreju uf pantu lasišchanu. Luhdsu pazeltees toš, kas ir pret pahreju uf pantu lasišchanu. Naw. Es luhdsu pazeltees toš, kas atturas no balfoschanas. Naw. Tà tad pahreja uf pantu lasišchanu peenemta. Waj šapulze wehlaš, lai tekšis tiftu nolafits? (Balfis: „Naw wajadfigs!“). Wirbrakšis.

(Pahrgrosijumi pee noteikumeem par ahrsemju pašem).

Sebildumu naw? Peenemts. Ceewads un 15. pants.

(Pahrgrosot 1919. g. 6. oktobri peenemtos noteikumus par ahrsemju pašem, peenemt scho noteikumu 15. un 19. pantus šefošā redakzijā:

15. Par šechu mehneschu ahrsemju pašem jamakšā diwi simti rubļu un par gada pašem weens tuhftois rubļu leels walšs nodoklis. Pašes terminu pagarinot eemafajams simts rubļu leels nodoklis par tatreem pilneem waj nepilneem šescheem mehnescheem).

Neweens wahrdu nenem. Peenemts. 19. pants.

(Par pašes noteikumu neispildišchanu wainigos sōda ar naudas sōdu lihds peezi tuhftošji rubļeem, bet maksat nespehjas gadijumā ar arestu lihdi 3 mehnescheem).

Neweens wahrdu nenem? Peenemts. Tad beigās peebildums atteezibā uf spehkā nahšchanu.

(Schee pahrgrosijumi stahjas spehkā ar 1920. g. 1. oktobri, kaut ari luhgumi deht ahrsemju pašem buhtu eefneegti pirms ši termina).

Neweens wahrdu nenem? Peenemts. Es likšchu uf balfoschanu scho likumu wišā wišumā un luhdsu pazeltees toš, kas ir par peenemšchanu. Luhdsu peefehstees. Tagad luhdsu pazeltees toš, kas ir pret ši likuma peenemšchanu. Naw. Luhdsu pazeltees toš, kas atturas no balfoschanas. Naw. Tà tad šchis likums peenemts.

Nahfoschais likums „pahrgrosijumi pee noteikumeem par ahrsemju pilsonu pašu peeteišchanu un ahrsemneeku uftureschanoš Latwijā“. Wahrds referentam.

Referents J. Rehmānis: Šhos pāhrgrosijumus pee noteikumeem par ahrsemju pilsonu pašu peeteišchanu un ahrsemneeku ušturešchanos Latvijā juridiskā komišija leef preeškā peenemt preeškā liktā redakzijā steidsamibas kārtā. Ari šchis likuma papildinajums ir tahdā pašchā stahwolli. Jaunā redakzija negroša likumu pehz fatura, weenigā īmaina ir atteezibā uš nodokļa paaugstinašchanu. Lihdsj oktobrim tika nemts 6 rbl., tagad ir paaugstinatš uš 30 rbl. Ušturešchanāš atļauja agraf isnahza uš 40 rbl., tagad — 100 rbl. Soda nauda par noteikumu neewešroschanu, jeb neišpildišchanu agraf bija 100 rbl. resp. trihs mehneschi aresta, tagad soda nauda paaugstinata no 100 uš 1000 rbl. Juridiskā komišija atsihst, ka, paaugstinot wišus nodokļus walsi, ari šcho nodokļu paaugstinašchanai ir peeteekofšs pamats, wehl jo wairaf tapehz, ka Satwerfmes Sapulze jau agraf ir peenehmusti papildinajumu pee šchi likuma, ka tee, kuri ir nešpehjigi maksat atteezigo nodokli, uš atteezīgās eestahdes lehmuma war tift atswabinati. Tā tad šchis nodokļiš gulstas uš teem, kas špehj maksat un nodokļa paaugstinašchanu juridiskā komišija uškata par peenemamu un leef preeškā to škatit zauri un peenemt steidsamibas kārtā.

Prezidents J. Šchakste: Teef likta preeškā steidsamiba. Es liškhu to uš balsošchanu un luhdsu pazeltees toš, kas ir pret steidsamibu. Naw. Kas atturas no balsošchanas? Naw. Tā tad steidsamiba ir peenemta. Teef atļahtas wišpahrejas debates. Pee wahrda neweens nepeteizas, es liškhu tagad uš balsošchanu pahreju uš pantu lasišchanu. Es luhdsu pazeltees toš, kas ir pret pahreju uš pantu lasišchanu. Kas buhtu atturejušchees no balsošchanas? Naw. Tā tad pahreja uš pantu lasišchann peenemta. Waj šapulze wehlas, ka nolasitu pantus? (Sauzeens: „Ne!“) Wiršrafšs.

(Pāhrgrosijumi pee noteikumeem par ahrsemju pilsonu pašu peeteišchanu un ahrsemneeku ušturešchanos Latvijā).

Cebildumu naw? Peenemts. Gewads.

(Pāhrgrosot 1919. g. 6. oktobri peenemtos noteikumus par ahrsemju pilsonu pašu peeteišchanu un ahrsemneeku ušturešchanos Latvijā, peenemt šcho noteikumu 4., 7. un 9. pantus iekofchā redakzijā.)

Peenemts. 4. pants.

(Par pašes peeteišchanu nem trihsdesmit rubku leelu nodokli, kuruš šamaksajams ar štempelmarkam).

Cebildumu naw. Peenemts. 7. pants.

(Par ušturešchanāš atļauju šamatš šmis rubku leels nodokliš).

Peenemts. 9. pants.

(Par šcho noteikumu neišpildišchanu wainigos soda ar naudas sodu lihdsj peezi tuhštoshi rubleem, bet maksat nešpehjas gadijumā ar arestu lihdsj trim mehnescheem).

Peenemts. Beigums.

(Šchee pāhrgrosijumi šahjas špehlā ar 1920. g. 1. oktobri, kaut ari luhgums deht atļaujas ušturetees Latvijā buhtu eesneegts pirms šchi termina).

Cebildumu naw? Peenemts. Es liškhu tagad uš balsošchanu wišu šcho likumu un wišā wišumā un luhdsu hazeltees toš, kas ir par wina peenemšchanu. Luhdsu peefehstees. Kas ir pret šchitā likuma peenemšchanu. Naw. Kas atturas no balsošchanas? Naw. Tā ta šchis likums ir peenemts.

Nahkofchais deenas šahrtibas punkts ir pahrgrošijumi un papildinajumi pee šifuma par štrahdneeku nodroščinafšanū šlimibas gadijumos. Rešerents Morizš.

Rešerents E. Morizš: Štrahdneeku apdroščinafšanas šifumi ir radušchees tajā laifmetā, kurā nodibinajās ta šaimneeziflā eekahrtā, kuru mehš šanzam par kapitalištifū. Pee šchis šaimneeziflās eekahrtas weenai šabeedribas dalai atrodas rotā rafchošchanas lihdselkt, bet otrai šabeedribas dalai paleef darba špehtš, kuru šchi šabeedribas dala jeb šchira ir špeesta pahrdot, lai zaur to eeguhtu šew eefpehju ekšiftet. Šchi šabeedribas dala, štrahdneeku šchira, pee šchis eekahrtas ir kaut zif nodroščinata tikaif tif tahlu, zif tahlu winai ir eefpehjamš pahrdot šawu darba špehtu, bet tif lihds naw peeprašijuma uš darba špehtu, jeb waj taš suhd zaur šlimibu, nelaimes gadijumu, wezuma nešpehtu waj darba nešpehtu, širahdneekam naw wairš no ka ekšiftet. Un pee šchis eekahrtas štrahdneekš tani gadijumā, ja taš naw zaur apdroščinafšanas šifumeem nodroščinats, atrodas pilnigi bešifejas štahwofli. Šau nodibinotees Širopā tagadejai eekahrtai, pahrejoj uš kapita- lištifko rafchošchanas eekahrtu, pašchā šahkumā štrahdneeki uš šawu roku ir mehginajufchi guht šew pašchdarbibas zekā šinamu nodroščinafšanū. Radot šew pašchpalihdsibas beedribas, behru kafes u. t. t. Rā peedšihwojumi ir rahdijufchi wišur, tā ari pee mums taš ir bijis, ka šchis beedribas ir warejušchas apweenot tikaif weenu mafu datu no štrahdneezibas, tikaif to daku, taš algas šinā ir bijuši noštahdita wišlabaki, kaš ir warejuši kaut ko atlliginat no šawas algas, lai eemafšatu šchinis beedribas un kafes. Bet ari ar šchim eemafšam nekad naw bijis eefpehjamš, nekad naw ifdewees nodroščinat kaut taš pašchas beedribas beedreem šinamu ekšiftenzes eefpehju tad, ja naw eefpehjamš pahrdot šawu darba špehtu un guht zaur to šew ekšiftenzes lihdselkus. Wehl gruhtakā štahwofli ir atradušchees tee, kaš šanehma wideju, waj wiššemako algu un wezuma un šlimibas gadijumos nonahza galigā nabadšibā. Šchis apštahklis ir špeedis jau labi šen walštis domat par to, ka janahl pretim štrahdneezibai, nodroščinot wikus tahdoš darba nešpehjas gadijumos zaur šewiškēem nodroščinafšanas šifumeem. Pirmais tahds šifums ir ifdots Wahzija 1883. gadā. Taš ir pirmais štrahdneeku apdroščinafšanas šifums šlimibas gadijumos. Wehlaš, 1884. gadā nahza ari Wahzija šifums par nodroščinafšanū nelaimes gadijumos, tad wezuma gadijumos un ari zitaš walštis tika eewesti štrahdneeku apdrošči- nafšanas šifumi. Mehš ešam mantojušchi Latwijas walsti Kreewijas šifums. Par štrahdneeku apdroščinafšanū štrahdneeku šifumdošchanū Kreewija war teift, ka ta bij kofī nabadšiga. 1912. gadā walštis dome peenehma šifumu par štrahdneeku apdroščinafšanū šlimibas gadijumos, kuršch šinamā mehrā ir pahrlabotš, bet ari šinamā mehrā paštprinats no Wahzijas 1883. gada šifuma. Pehz šchi šifuma apdroščinato štrahdneeku šfais Kreewija bij štibri mafš. Apdroščinati tika šabrikas, kalnruhpneezibas ušnehmumu, dšelszeku, eefšchjās kugneezibas un tramwaju ušnehmumu štrahdneeki, bet tika apdroščinati tikaif tahdu ušnehmumu štrahdneeki, kuroš nodarbinati ne mafal kā 20 lihds 30 štrahdneeku. Wišu pahrejo ušnehmumu štrahdneeki, tāpat ari ušnehmumu, kuroš štrahdaja wairak tuhštoschū štrahd- neeku, apdroščinati nekita. Pehz šchi šifuma apdroščinafšana notika zaur šlimo kafem, kuras tika pahrwalditas nedemokratiflā šahrtā, jo štatutu ifštrahdafšana bij atštahta teem, uš kureem šifums neatteezas. Winas

isstrahdaja ne strahdneeki, bet gan usnehmeji. Pahrwaldē un waldē jo leelā skaitā peedaliņās usnehmumu preekščstahwi. Augstākās apdroščinaščanas eestahdes padomē un komitejās wairatumā bij birokrati. Ahrstu palihdšiba un sahes ari pehz 1912. gada likuma bij jadod usnehmejam un tahdā kahrtā isnahza, ka strahdneeku ahrsteja patš darba dewejs. Naudas pabalsti, kuros slinnēeks šanehma, bija ahrkahrtigi semi: gimenes zilwekam no $\frac{1}{2}$ lihds $\frac{2}{3}$ algas un neprezeteem no $\frac{1}{4}$ lihds $\frac{1}{2}$ algas. Dsemdetajām dsemdeščanas gadijumos tika isfneegts pabalsts no puš lihds pilnas algas diwas nedelas pirms un ischeiras pehz dsemdeščanas. Nahwes gadijumos pabalsts tika peefpreests no 20 lihds 30 kahrtējai deenas algai. Gemafšas, flimo kafes lihdsēkli fastahdijās no strahdneeku eemafšam no 1 lihds 2 % apmehros no darba algas un no usnehmeju peemafšam $\frac{2}{3}$ leelumā no ta, ko eemafšaja strahdneeki, tā kā strahdneekem pee apdroščinaščanas likuma isweščanas bija uswelta leelākā daka no nastam. 1917. gadā ir mehginats šho likumu uslabot, peenemot winā wairakus pahrlabojumus. Schee pahrlabojumi, pirmahrt, ir isgahjušchi us likuma demokratisčšanu, nododot wina isweščanu pašteem apdroščinateem strahdneekem. Ir paplaščinatš apdroščinamo skaitš; beš mineem usnehmumeem ir peeweenoti apdroščinaščana ar amatneezibas un buhwju usnehmumi, pee kam nodarbinamo strahdneeku skaitš no 20 lihds 30 šamafinatš us peezeem strahdneekem. Tahlak, no šwarigakeem pahrlabojumeem, kuri 1917. gadā tika isfludinati, ir atšihmejamš taš, ka flimo kafem ir atlautš dibinat šaweenibas, kas pehz 1912. gada likuma netika atwehlets. Tahlak flimo kafem ir teesiba šanemt ahrstefšanu no usnehmejeem šawā šinā, eekahrtot slimnizas, isfneegt sahes par šinamu atlihdsibu no darba deweju pušes. Šmafšas flimibas gadijumos ir paaugštinatas 1917. gada likumā us puši lihds $\frac{2}{3}$ no pilnas algas. Usnehmeju peemafšas ir paaugštinatas lihds tahdeem apmehreem, kahduš eemafšaja strahdneeki kafēs.

Nefkatotees us šcheem pahrlabojumeem, likumam ir tomehr tiš daudš truhkumu, kuri faktiski ir padarijušchi wina isweščanu dšihwē Latwijā par gandrihš neefpehjamu. Pirmahrt, to strahdneeku skaitš, us kureem šchis likums tagadejā weidā ir atteezinams, Latwijā ir ahrkahrtigi mafš. Wifos ruhpnēezibas un amatneezibas usnehmumos, kā ir šinams daudš mafš pehz statistiskeem dateem, kahduš muhfu walfš ir pašpehjuši eewahft, ir daudš wairak nekā 10.000 strahdneeku. Us wifem šcheem 10.000 strahdneekem šchis apdroščinaščanas likums tomehr neatiezas. Šajos usnehmumos, kuros ir mafš nekā 5 strahdneeki, apdroščinaščanas likums us teem strahdneekem neteef atteezinats. Šad ari ziti noteikumi par mafšas leelumu, par pabalsta leelumu, par laiku, kahds ir dodams dsemdetajām preekšč un pehz dsemdeščanas, nebuht nesaetas ar teem prinzipeem, kahdi ir iswiršiti sozjalā likumdoščanā zitur, jau iswesti un par kahdeem pati apdroščinaščanas puše — strahdneeziba eeintereseta. Šadehl sozjalās likumdoščanas komišija ir šehrušees pee šchi likuma pahrsrahdaščanas.

Še želas jautajums, kamdehl komišija nefneeds Šatwersmes Šapulzei jaunu pilnigi pahrsrahdatu likumprojektu, bet nahl preekščā ar pahrlabojumeem pee 1917. g. likuma? Šam ir wairak eemeflu. Kā mafšwarigako waretu minet to, ka tiklihds komišija usšahka šawu darbibu, wina greesās pee darba ministrijas ar luhgumu pašnot, kahdi projekti atteezibā us darba dšihwi sozjallikumdoščanas laukā winai ir. Darba ministrijas preekščstahwi

wairaffahrt komiſijai paſinoja, ka teef ſtrahdats pee likuma par ſtrahdneeku nodroſchinaſchanu ſlimibaſ un nelaimes gadijumos. Wiſs taſ notifa komiſijas ſahkumā. Tad tika paſinots, ka apmehram pehz mehneſcha ſchis likums buhſhot gataws un tiſſhot eefneegt. Lihds ſinamam mehram apafſchkomiſija, pahrrunajot wiſpahrejos prinzipuſ, gaidija ſahdu likumu eefneedsam, bet lihds ſchai deenai neweens likums naw eefneegt. Tad, ka weens no maſaf ſwarigeem eemeſleem ir taſ, ka lihds ſchai deenai komiſijas rihzibā, ka ari wiſas walſis likumdewejas eetaſhchu rihzibā naw bibliotekas, naw eefpehjams orientetes wiſa pilnibā par teem likumeem, ſahdi patlaban ſpehſā; ir pilnigs materialu truhfums pee jaunās likuma uſbuhwes. Bet patſ galwenais taſ, ka komiſija patlaban nodarbinata ar jaunu apdroſchinaſchanaſ weida iſſtrahdaſchanu, ſahds Kreewijas likumos pawifaſ nepaſtahw: mahtes un behrna apdroſchinaſchana. ſchai ſlimo laſes likumā apweenoti 3 apdroſchinaſchanaſ weidi: ſlimibaſ, dſemdeſchanaſ un nahwes gadijumos. No ta, ka iſweidoſees likums par mahtes un behrna apdroſchinaſchanu, atkarafees, ſahdas buhſ atteezibaſ ſtarp to likumu un likumu par nodroſchinaſchanu ſlimibaſ gadijumos. Ramehr planā naw gataws wiſs apdroſchinaſchanaſ ſlikuma kodekſs, tikmehr naw eefpehjams iſſtrahdat weenu apdroſchinaſchanaſ weida pilnibu un tahdu planu mums ir bijis loti gruhti aptwert tadehl, ka naw ne wjadſigo preeſchdarbu, ne wjadſigo materialu paſchā Satwerfmes Sapulzē preeſch tam un tadehl ari taſ darbs gahjis lehnam. Bet eewehrojot to, ka ſtrahdneeziſa tagad atrodas wehl neſalihdſinami gruhtakoſ apſtahkloſ, nekā normaloſ laiſoſ; ka ſtrahdneeziſas pelna tahlu neſafneeds to ekſiſtenzes minimumu, ſahds wareja kaut zil tiſt dotſ normaloſ laiſoſ, ir tomehr ja-greeſch ſteidiſiga wehriſa uſ to, lai darba neſpehjas gadijumos un ari ſlimibaſ un dſemdeſchanaſ gadijumos ſtrahdneeki tiſtu nodroſchinati. Tadehl komiſija newareja gaidit un bij ſpeeſta peemehrot likumu dſihwei, lai wiſch waretu tiſt atteezinats uſ plaſchakām ſtrahdneeku maſam un waretu tiſt iſweſts dſihwē.

Pahrejot teeſchi uſ teem pahrlabojumeem, ko komiſija leef preeſchā, tā ka apdroſchinaſchanaſ likums un ſewiſchki 1917. gada pahrlabojumi ir Satwerfmes Sapulzes lozekleem maſ peeejami, eſ nemſchu preeſch katra pahrlabojuma atteezigo pantu no 1917. gada likuma un tad eepaſiſtinaſchu ar teem pahrlabojumeem, ko komiſija leef preeſchā.

257. pants pehz komiſijas preeſchlikuma:

„ſchee noteikumi ſihmejas uſ wiſeem uſnehmumeem, eetahdem un perſonam, kuraſ nodarbina algotu darba ſpehlu, iſnemot laufſaimneeziſas un tahlbrauzeju kugneeziſas uſnehmumus, par kureem noteiks ſewiſchſ likums.“

Peefihme pee ſchi panta:

„Tahdos uſnehmumos un arodos, kuroſ apdroſchinaſchanaſ likums ſareſchgitu apſtahklu dehl newar tiſt iſweſts weenā noteikā laiſā, darba miniſtrijai ir teeſiba pagarinat likuma iſweſchanaſ terminu.“

Komiſija, ka juhſ redſeet, leef preeſchā atteezinat ſcho likumu uſ wiſu algotu darba ſpehlu walſti. Taſ naw nekahds jaunſ prinzipſ. Taſ tahdā weidā ir jau iſweſts Wahzijā ar pahrlabojumeem pee 1883. gada likuma, kaſ ir peenemti 1913. gadā; 1911. gadā taſ ir eewests Anglijā; 1914. gadā Holandē un Belgijā un 1909. g. Norwegijā, kur wiſs algots darba ſpehſ ir padots apdroſchinaſchanaſ likumam. Komiſija ir darijuſ iſnehmumu tikai

ar laukšaimniecības un tahlbrauzeju fugniecības usnehmumeem, aif teem eemesleem, ka šchis likums, ka winsch te ir paredsets, bija gruhti atteezinams uf scheem strahdneekem, bija gruhti wineem peemehrojams. Lai dotu eespehju sinamā mehrā nokahrto! warbuhtejus fareschgijumus, kas zeltos pee likuma isweščhanas dšihwē, komišija ir peenehmusi peesihmi, kur schahdos usnehmumos un arodos, kuros šchis apdroščinaschanas likums newar tift iswests weenā noteiktā laifā, darba ministrijai ir teešiba pagarinat likuma isweščhanas terminu.

258. pants wežā redakzijā štan, ka schee treschā pošma noteikumi sihmejas ari uf semstu un pilsehtu usnehmumeem un tahlat 259. pants nosaka, ka schee noteikumi nesihmejas uf krons pahrwaldes usnehmumeem un wišpahrejā leetoschana nodoteem dšelszeli šabeedribas usnehmumeem. Romišija leef preeščhā 258. pantā atteezinat likumu ari uf walsts un pašchwaldibas usnehmumeem, lai isbehgtu no fareschgijumeem, atstahjot darba ministrijai eespehju tahdos gadījumos, kur walsts usnehmumeem ir šawi noteikumi, pagarinat likuma dšihwē eeweschanas terminu. 259. pantu, kursch runā par to, ka likums nesihmejas uf krons usnehmumeem, komišija leef preeščhā strihpot. 261. pants ir famehrā sifšs. Tur eet runa, ka likums atteezinams uf šlimo kases kalpotajeem. Ur 257. panta peenemščanu komišijas redakzijā šchis pants atfriht, reis apdroščinatš wišs darba spēhšs, tad ari ir apdroščinatt šlimo kases kalpotaji. 270. pants ari atfriht, ja ir 257. pants komišijas redakzijā peenemts, jo tur ir runa par to, ka strahdneeku apdroščinaschanas leetu komišijai ir teešiba atteezina likumu ari uf usnehmumeem ar masak nekā 5 strahdneekem.

310. pants 1917. gada likumā štan:

„Šlimibas un šatroploščhanas gadījumos naudas pabalsts ifneedsams no $\frac{1}{2}$ lihds $\frac{2}{3}$ algas apmehram. Šlimo kasei ir teešiba noteikt šchais robeschās daščadus pabalsta apmehrus šlimibas un šatroploščhanas gadījumos, atkaribā no kases dalibneeku gimenes stahwofla.“

Se, ka juhs redseet, komišija leef preeščhā paaugstinat ismaksu no $\frac{2}{3}$ lihds pilnam algas apmehram un leefas, ka tas ir wairak neka wajadšigs, jo buhs loti gruhti apstrihdet, ka strahdneeku leelaiš škaitš nefanem faktifko ekšistenzes minimumu. Strahdneeku darba algas ir semakas par normalo ekšistenzes minimumu un minimumu padarit wehl masaku ir pilnigi neespehjami šlimibas gadījumā. Wišs pahrejais, isnemot tikai eemaffas leelumu, ir tas patš, kas agrakā likumā.

312. pantā eet runa par dšemdetajam. Uri 1917. gada likumā ir paredsetas 2 nedelas pirms un 4 nedelas pehz dšemdeschanas pabalsta no šlimo kases. Šastanā ar ahrstu kongresa lehmumu, kas notika šchini wafarā Rigā, komišija peenehma laifu — 4 nedelas pirms un 8 nedelas pehz dšemdeschanas. Tā tas apmehram ir ari tagadejā wahzu apdroščinaschanas likumā. Rā jauneewedums atsihmejama peesihme pee 312. panta, tura atstahj teešibu, ja lihdselki atklauj, peespreest dšemdetajam papildu pabalstu $\frac{1}{4}$ datas algas apmehros un 8 mehneschus preeščh behrna pastiprinatas barošchanas. Romišija domā, ka pee tagadejeem apstahkleem, kamehr mums naw mahtes un behrni nodroščinati, ir jaatklauj šlimo kasem šchini finā kaut lihdsēt islopt jauno paaudsi.

319. pantā ir eewests famehrā loti fihšs pahrlabojums. Tur eet runa par šodeem, kuruš flimo kafes walde war uslikt par sinamu noteikumu neee-wehroschanu, pee kam ir fihšs pee teem laikeem, ka winsch newar buht leelats par 3 rbl. Protams, tagadejos laikos tas naw peenemams, tas newar neko dot un tadehl komišija leel preekšā, ka šods newar buht teelats par weenu deenas algu. Alga ir fihšeta, jo no tās teef isdaritas peemakšas.

Peē 320. panta ir palikusi agratā redakzija, isnemot to, ka ir eewests jauns eemakšatajš, kursch Kreewijas likumā nebij paredšets, t. i. walsšs. Agratā redakzija stahw:

Slimo kafes lihdsekli fastahdas no dalibneeku eemakšam un usnehmeju peemakšam.

Šhe teef peeweenoti wahrđi „walsšs peemakšas“, tas ir prinzijs, par furu war iszeltees domu starpiba, waj walsšs ir eeweltama apdrošchinaschanas leetas. Es negribu šhe isteikt šawus personigos usstatus, bet objektivi referējot atšihmeschu, ka apdrošchinaschanas likumos šchis prinzijs naw jauns. Ir apdrošchinaschana weidi Eiropā, kur apdrošchinaschana teef iswesta us walsšs rehłina, un ir ari tahđi weidi, kur apdrošchinaschana teef iswesta us walsšs un darba deweju rehłina. Pehz tagadejeem likumeem apdrošchinaschana teef iswesta un eemakšu isdara strahđneeki, un darba dewejs un ari walsšs. Tas ir Anglijas nodrošchinaschanas likuma tips, kur walsšs peedalaš ar eemakšam flimo kafei un strahđneekš un darba dewejs tāpat, pee kam likums eet tik tahlu, ka masal nodrošchinatām strahđneeku kategorijam, tam, kuras dabū wismasaku algu, naw janes nekahđi isdewumi, jo par teem makšā darba dewejs un walsšs peemakšā. Ša ka tur noteef strahđneeku apdrošchinaschana us walsšs un darba deweju rehłina, un pee tam flimofasu pahrwalde Anglijā ir demokratiska, jo wina atrodas pašchu apdrošchinaschano rokās. Ša tad škadrs, ka šchis likums, ko komišija leel preekšā, naw jauns.

321. pants ir groššs tahđā kahrtā, ka ir strihpotas wina beigās, kura eet runa par to, ka personas, kuras pelna wairak par 10 rbl. deenā waj wairak par 3000 rbl. gadā, isdara eemakšu, aprehłinatu no 10 rbl. deenā. Un pateizotees tam, ka šchis likums ir špehā, ir peedšihwojumi Latwijā, ka darba dewejs pastahw us to, ka winsch isdara peemakšas tikai no 10 rubleem, un tahđā flimo kafē strahđneekš flimibas gadijumos dabū puši no tās sumas, tas ir 5 rbl. deenā. Protams, ta naw nekahđa nodrošchinaschana, tas ir weentahrschi ismakšats. Romišija leel preekšā tās beigās par 10 rbl. strihpot, un tad paleef pehz likuma šatura tā: zil faktiski strahđneekš šanem algas, no tik winsch makšā šawus procentus, un no tik peemakšā darba dewejs un walsšs.

324. pants ir eewests ša jauninajums šakarā ar to, ka 320. pantā ir paredšeta walsšs peemakša. Šchis pants regulē to, kahđā kahrtā nošahrtoschamas atteezibas starp walsši ša peemakšataju un flimo kafi ša peemakšas šanehmeju.

339. pants 1917. g. likumā runā par to, kahđā zelā ir noguldami flimo kafes lihdsekli, pee kam tur ir tahdas muhsu apstahleem nepeemehrotas leetas, ka: walsšs flimo kafes lihdsekli, kuri naw nepeezeeschami tekoscho ismakšu nošahrtoschanai, ir janogulda Kreewijas semes kredita eestahđēs. Romišijai likās, ka, wispirms, šhe Latwijā mums newar buht runa par Kreewijas šihlu šihmem un, otrahrt, ka šhee noteikumi eerobescho to demokratisko

prinzipu, kurfch wifā wifumā 1917. g. likumā ir eewehrots par apdrofchinato pašwaldibu kafēs. Tadehl komiſija leef preefſchā atstaht pašcheem apdrofchina-meem noteiſſchanu par to, ka hā dā zelā wini wehlaſ noguldit ſawaſ kafēs lihdselkūſ.

343. un 354. pants teef papildinats ar to, ka komiſija gribetu, lai kafēs pilnwarneeku ſapulzē kā ari waldē dotu eefpehju eewehlet ne tikai zilwekūſ, kuri paſchi ir atteezigā kafē apdrofchinati, kā taſ pehž 1912. gada likuma, bet ja kafēs pilnwarneeku ſapulze to wehlaſ, dot eefpehju eewehlet zilwekūſ, kuri paſchi naw apdrofchinati tai kafē, bet kuri tomehr ir nepeezeefſchami, lai kafēs darbibu waretu pareiſi noſtahdit, jo mums praſſe apdrofſchinaschanas ſinā, tamdehl ka apdrofſchinaschanas likumi tika tik wehlu eewesti un no kara wīnu iſweſchana pahtraukta, naw leela un war gaditees, ka weenā, otrā weetā peeturotees pee likuma burtiſki buhtu jawehl kā pilnwarneeki ne tāſ ſpehji gafās perſonas, kuraſ buhtu eefpehjamāſ dabut darbā, lai kafēs darbiba wiſſefmigati waretu noriſinatees.

343. pants runā par pilnwarneekem un 353. par kafēs waldi.

345. pants pareds kafēs ſapulzes pilnwarneeku eewehleſchanu. Likumā, kā taſ bij no 1912. gada, ſlimo kafēs wareja tik nodibinatas atſewiſchkās ſabrikās waj pee atſewiſſcheem uſnehmumeem. Ar uſnehmeju peefriſchanu wairaki uſnehmumi wareja ſaweenotees kopigi weenas ſlimo kafēs dibinaſchanā. Utteezibā uſ wīfu algothu darba ſpehku protamāſ naw wairā eefpehjamāſ domat par ſlimo kafēm pehž atſewiſſcheem uſnehmumeem. Praſſe mums naſſſeeſ faſtaptees ar daudſ uſnehmumeem. Tadehl tur, kur ſtrahdneeki ir iſſlihdinati par ſihteem uſnehmumeem, buhſ dibinama kopiga ſlimo kafe. Taſ notikſ, protamāſ, pehž darba noſarem un jaatſtahj tamdehl ſtrahdneekem paſcheem teeſiba noteikt kahtibu, ka hā zelā tirk faſtahdita pilnwarneeku ſapulze. Taſ ir tāpat kā zitāſ ſabeedriſtāſ organiſacijāſ, kuraſ darbojaſ pee mums Latwijā.

348. pantā beidsot ir ſihſ pahrlabojumſ, kurfch peemehrots demokra-tiſkeem prinzipeeem, ka hdi wiſpahr paſtahw pehž 1917. g. likuma. Baſim dalotees likumā ir peenemts, ka ſchahdoſ gadijumos iſſchir preefſchfehdetaja baſſſ. Mehſ komiſijā peenehmām, ka japecturaſ pee tāſ kahtibaſ, ka hda ir pee mums Satwerſmeſ Sapulzē, un jautajumſ ſkaitaſ ta hā gadijumā par atraiditu. See buhtu pahrlabojami, kuruſ nemot wehrā to, ka likumſ aif apſtahlkeem, kuruſ jau norahdiju, aiſtawejees, ka ſtrahdneekem naw ne maſakāſ nodroſſchinaschanāſ ſlimibaſ gadijumos un ka ta nodroſſchinaschana ſteidſami wajadſiga, komiſija leef preefſchā Satwerſmeſ Sapulzei peenemt likumu ſteidſamibaſ kahtiba.

Preſidentſ J. Tſchakſte: Ir preefſchlikumſ peenemt ſcho likumu ſteidſamibaſ kahtiba (J. Rehmanis no weetas: „Eſ luhdsu wahrdu!“) Pee ſteidſamibaſ? (J. Rehmanis no weetas: „Ja, pee ſteidſamibaſ!“) Wahrds Rehmanim.

J. Rehmanis (beſparteiſko grupa): Eſ iſteiktos pret likuma peenemſchanu ſteidſamibaſ kahtiba un lihds ar to pret ſchi likuma peenemſchanu wiſpahrīgi, bet par atpaſaldofchanu komiſijā. Taſ jautajumſ no ſwara ari pee jautajuma iſſchirſchanaſ par ſteidſamibu un tapehž atlauſchoſ peewest toſ motiwuſ, ka pehž mehſ newaram ſtahtees pee likuma zaurſtatſchanaſ. No kunga referenta mehſ dſirdejam, ka hdu ſwaru ſchis likumam peedod ſozialāſ likumdoſchanaſ komiſija. Beſ ſchaubam, ſchim likumſ wifā wifumā buhſ tuwakā laikā pee muhſu ruhpneeziſkāſ dſihweſ atjaunoſchanaſ weenſ

no leelakeem faktoreem. Râ us ſcho likumu ſkatas ſtrahdneeziba jeb labaki fakot tee, kas eedomajas un ufdodas par ſtrahdneezibas wadoneem, redſam no Latwijas ſozialdemokratu ſtrahdneeku pahetijas zentralorgana iſtufeschanâs ſchini gadijumâ. Raſſiâ ſchi gada 26. nowembra numurâ, ko paraktiſiſ beedrs Teofilis Rudſits, muhſu ſozialâs likumdoſchanas komiſijas preeſſchfehdeitajs, ſaka: „Œhee pahrlabojumi, ja winus peenem Satwerfmes Sapulzê, buhs ſtrahdneezibai ſinams gandarijums. Iſwedot likumu dſihwê, ſtrahdneeki warêš wiſas ſawas organifatorikâs ſpehjas iſleetot eeguhtâ noſtiſtrinaſchanai un jauna eeguhschanai.“ Œš to te ziteju ne tapehž, ka domaju, ka ſtrahdneezibai naw janodroſchina ſaws ſtahwoſkis, bet tikai tadehl, lai paſtrihpotu, kahda ſwariga noſihme ſchim likumam teel peedota tajâš aprindâš, kuru intereſêš ſchis likums tiks peenemiš, un to aprindâš, kuri ſauž ſewi par ſtrahdneezibas wadoneem. (Wežkalns: „Juhs tee wadoni!“). Tahdâ formâ, kahdâ ſchis likuma projekts teel likiš preeſſchâ, mehš newaram ſtahteš pee wina zaurſkatiſchanas. Rungs referents konſtateja, ka pee ſcho pahrlabojumu iſſtrahdaſchanas ari ſozialâs likumdoſchanas komiſijai ir bijiš gruhti operet ar materialeem, kuri buhtu wajadſigi pee wiſpahrejâ likuma iſtrahdaſchanas par ſtrahdneeku nodroſchinaſchanu ſlimibas gadijumos. Likums par ſtrahdneeku nodroſchinaſchanu ſlimibas gadijumos ir iſdots 1912. g. 23. junijâ. Privatos Kreewijas likumu krahjuumu iſdewumos, kas ir pirms kara parahdjuſchees 1913. un 1914. gadâ, ſchis likums naw pat eekodifizets, bet atrodams ſewiſchkoš peelikumš ar tahdu numeraziju, ka neleelpratejš ſcho likumu nemas newarêš atrast. Ofzielos likumu iſdewumos winſch ir gan eewestš, bet ja atſewiſchi Satwerfmes Sapulzes lozekli gribetu ar to eepaſihteš, tad leelai dalai naw eeprehjams winu dabut rokâ. Warbuht, kahdâ prihwatâ iſdewumâ ſcho likumu waretu atrast, bet katrâ ſinâ tas buhtu loti apgruhtinoſchi. Papildinajumi iſdoti 1917. gadâ Kerenſka waldibas laikâ un nodrukati. „Pagaidu Waldibas Wehſtneſi“ Nr. 148/194. Œš gribetu jautat, kurſch no mums ſpehtu pee labatâš gribas ſchoš papildinajumus ſadubut, lai waretu ſalihdſinat. Sozialâ likumdoſchanas komiſija naw pat eeklatijufi par wajadſigu pee weſt ſchoš papildinajumus, kuras mehš neſpehjam dabut, lai Satwerfmes Sapulzes lozekli waretu ar teem eepaſihteš. Œſmu pahrlleezinats, ka $\frac{3}{4}$ no ſozialâs likumdoſchanas komiſijas newareja atrast ne pamatlikumus, ne papildinajumus un ſozialâs likumdoſchanas komiſijai wajadſeja peekriſt tam, ko kungs referents bij ſpehjiš ſadabut un zehla preeſſchâ. Rungi, tas buhtu loti bihſtams zelfch, ja mehš ſahſſim peenemt til ſwarigus likumus, kâ ſchis, par kura ſwarigumu neweens neſchaubas, tahdâ weidâ, kâ ſozialâs likumdoſchanas komiſija leet preeſſchâ. Mums jaatſihſt, ka tas ir loti ſwatrigrs likums muhſu dſihwê un pee tahdeem apſtahkfeem mehš winu peenemt newaram. Œš peewediſchu weenu peemebru, žil ſwarigrs winſch war buht. Pehž projekta waldê war tikt eewehletas atſewiſchkoš perſonas, kuras naw pilnwarneeki waj kaſeš dalibneeki. Wiſpahrejuš likumus par ſtrahdneezibas apdroſchinaſchanu ari ſozialâs likumdoſchanas komiſijai wiſâ wiſumâ nebij eeprehjams ſalaſit kopâ. Mehš newaram eepaſihteš ne ar likuma papildinajumu, ne ar pamata likumu. Tâ tad, beſ ſchaubam, ari ſtrahdneeki newarêš winus ſalaſit kopâ un ar wineem operêš ſtrahdneeku ſlimo kaſêš tee ekſperti, kuri mineti ſchiniš paragrafoš. Tee kungi, kureem ir bijufi iſdewiba, nelaimê, waj laime redſet, kâ tika organſieta weena no tâ ſaužamam preeſſchſhmigam ſlimo kaſem — Rigas pilſheitâš waldeš darbneeku kaſe — tee buhs redſejufchi, žil chaotikſi tahdufaſi war orga-

niset. Wiſi darbīneeki ſhini ſlimo kaſē ir peelihdſinati fabriku ſtrahdneekēm. Pilſehtaſ darbīneeki ir nonaſkufſchi taħdā ſtaħwoſki zaur teem ekſperteem, kaſ tur ir eewehleti walde. To ſināſ wiſlabat ſozialāſ likumdoſchanāſ komiſijaſ preekſchēdetajaſ Rudſiſcha kuņģ. 1912. g. 23. jun. likumſ atteezaſ tikaſ uſ fabriku ſtrahdneekēm, bet organiſejot kaſi pret ſchi likuma notiſumeem Riģaſ pilſehtaſ darbīneeki wiņuſ nepraſot ir padariti par Riģaſ pilſehtaſ wāldēſ dſimtzilwekeem. Ja meħſ ſcho likumprojektu taħdā weidā peenemam, tad galu galā meħſ wiſi buħſim liħdſwainigi, ſchiſ ſlimo kaſeſ tiķſ organiſeetaſ no ſcheem ekſperteem. Satwerſmeſ Sapulze waretu to peenemt, tikaſ ſaliħdſinot wiſā wiſumā paſchu likumu un 1917. gada papildinajumſ un eewedot taņi muħſu dſiħweſ apſtaħku jauninajumuſ, kaſ buħtu eewedami. Tad meħſ nebuhſim atſtaħti tikaſ referenta aiſraħdijumeem weenā otrā gadijumā. Utlaujeet ſka-titeeſ mums likumu wiſā wiſumā zauri un baſſot taħdā weidā par to, kā meħſ to paſchiſaprotam. Mums ſaka, ka ſchee noteikumi atteezaſ uſ wiſeem uſneħmumeem, perſonam un eeſtaħdem. 259. pantu ſtrihpo, 281. pantu ſtrihpo. Waĵ ar taħdu referenta preekſchlikumu meħſ waram apmeerināteeſ? Raħdſ ſakaſ tam ir ar wiſu likumu? Raħd meħſ ſawā laiķā apſkaſtijaņ agraro likumu, tad agrarā komiſija biĵa pilniģi pareiſi turejuſi par waĵadſiģu toſ pantuſ, kuri biĵa mineti likumā, peeliķt tulkojumā klaħt. Sozialāſ likumdoſchanāſ komiſija pat to mums nedara. Pati ſew wiņa toſ ir tulkojuſi, bet mums pat toſ nezeſ preekſchā. Wiņa atſauzaſ uſ likumeem, kuruſ meħſ nepaſiħſtam un newaram dabut un ſaka, ka tam ir tiķ ſwariga noſihme, ka ſcho likumu peenem ſteidſamibaſ kaħrtā. Sozialāſ likumdoſchanāſ komiſija naw iſpildijui ſawu peenakumu, liķdama preekſchā peenemt likumu, kuru meħſ tiķ maſ paſiħſtam. (Wezkaļſ no weetaſ: „Dot Reħmanim iſſtraħdat!“). Labpraħt iſſtraħdatu. Naw gruħti ar taħdu likumu naħkt preekſchā, ka wiņſch buħtu preekſch mums peenemamſ. Œhiſ likumſ ir iſdots 1912. g. 23. juniĵā, ar kuru reiſē ir iſdoti ziti likumi par darba aiſfaħdſibaſ padomem, par apdroſchinaſchanu ſlimibaſ gadijomoſ, par apdroſchinaſchanu pret nelai-meſ gadijumeem. Uzmirkli wiſi ſchee ĵautajumi ir ſozialāſ likumdoſchanāſ komiſijaſ zaurſkaſtichānā. Wiſi taſ ir ſaiſtiſi kopā un ſteidſamibaſ kaħrtā iſlaiſhot ſcho likumu zauri, meħſ neko nepanaħkſim. Ja ſozialāſ likumdoſchanāſ komiſija eeſkata, ka taſ likumſ ir ĵaiſwed aħtri zauri, tad loti weegli ir likumu iſtulkot, eeweeſt taņi paħrlabojumuſ un zelt preekſchā deħl peenemſchanāſ. Rā referentſ paſtrihpoĵa, tad wiſpaħreĵaiſ likumſ ir iſſtraħdaſchanā un naħkſ Satwerſmeſ Sapulzē, bet tomeħr paħreĵaſ laiķmetā ſchim likumam buħſ ſwariga noſihme un ar wiņu buħſ ſtrahdneekēm, kuru intereſeſ ari ſchim likumam janodroſchina, ĵagreeſchaſ pee ekſperteem. Lai kaſtrſ patſ waretu riħkoteeſ ar ſcho likumu, mums ĵanoſtaħjaſ uſ ta prinziĵa, ka mums naw peħz eeſpeħĵaſ ĵaſtaħzaſ uſ wezo likumu, bet mums ĵadod taħdſ likumſ, kaſ peeeetamſ kaſtram pilſonim. Sozialāſ likumdoſchanāſ komiſija aiſnemtū tikaſ daſchaſ ſtundaſ laiķa paħrtulkot 11 eewadpantuſ un 115 regularoſ likuma pantuſ. Taſ wiņai buħtu ĵadara un ĵaĵel Satwerſmeſ Sapulzei likumſ paħrlabotā weidā preekſchā. Taħdſ ir weenigaiſ weidſ, kā meħſ waram ſtaħteeſ pee likuma peenemſchanāſ. Wezaiſ likumſ atteezinaſ tikaſ uſ noteiķto kategoriģu ruħpneeziĵaſ eeſtaħdem. Taģad ſchiſ likumſ ar papildinajumeem teeķ atteezinaſ ari uſ walſiſ un paſchwaldibaſ uſneħmumeem un eeſtaħdem. 320. pantā minetaſ walſiſ peemaſkaſ pee dalibneeku maſjam. Œſ nenemoſ ſpreeeſt, nebuhdamaſ ſpezialiſtiſ, par taħdu

peemafu ewentuelo sumu, bet leetprateji aistradā, ka pehz ņhi likuma wastij buhs japeemafā ne masaf par 70.000.000 gadā. Tahdu likumu, uš fura pamata walstij japeemafā minetā suma, mums leef preeņchā peenemt, pee tam mehš pat neņpehjam ar ņho likumu eepaņitees un bes finanšu un budņeta komiņijas atņaulmes. Pee teem apstahiteem mehš newaram pahr-eet pee likuma zaurņtatņšanas ne ņteidsamibaš, ne neņteidsamibaš ņahrtibā, jo wiņņch ir jadod atpakaļ ņozialās likumdoņšanas komiņijai. Tapehz leeku preeņchā peenemt ņekofchu lehmumu:

„Wahrgroņijumus un papildinajumus pee likuma par ņrahdneeku nodroņņinaschanu ņlimibaš gabijumos nodot atpakaļ komiņijai un ušdot komiņijai eeņneegt lihbi ar pahrgroņijumeem rakņtisku referatu par pahrgroņamo un papildinamo panta lihbiņchinejo ņaturu un ari ņagatawot wiņu likuma tekstu walņts walodā.“

Presidentis J. E ņ h a l ņ t e: Eš doņchu wahrdu weenam, ņaš ir par ņteidsamibu. Rudewizam wahrds.

U. R u d e w i z ņ s (ņozialdemokrats): Tas, ņo Rehmana ņungs teiza, uņstahdamees pret ņhi likuma ņteidsamibu un, ņā eš to ņapratu, ari pehz buhtibaš pret wiņu ņho likumu, mani nebuht nepahrņteidsa, un bij jau ņa-gaidams, ņa tiklihds leeta groņņees ap ņrahdneeku ņtahwoņla uņlaboņchanu, te pazņņees weena loti noteikta oņoņizija. Tomehr pee teem motiweem der uņņawetees, kuruš ņahdija preeņchā Rehmana ņungs. Wiņņpirms runaņim par paņcha ņhi ņrahdneeku likuma ņwarigumu. Waj tad teeņham Rehmana ņungs domā, ņa tas ir tikai likums, ar kuru ņozialdemokrati, ņrahdneeku kustiibaš wadoni, grib eeguht ņew ņinamu popularitati, jeb waj Rehmana ņungs tomehr wairaf ņo ņaprot no apdroņņinaschanas likumeem un domā, ņa ņhiš likums tomehr iņeet uš weņelaš eedņihwotaju dalaš labņlahjibaš nodi-binaņchanu. Rehmana ņungs peeweda weenu zitatu, kura noņihme ir ta — zittadi eš wiņu newaru ņapraņt — lai peerahditu, ņa ņahdi nebuht ņozial-demokratu wadoni gribot ņawu popularitati nodibinat, eekarot ņinamas po-ņizijaš u. t. t., u. t. t. Raš ņihmejaš uš poņiziju eekarofchanu, patš par ņewi ņaprotams, ņa tam, ņaš ņo nebuht ņin no ņrahdneeku kustiibaš wehņtureš, jaņin ari tas, ņa tahdaš poņizijaš ir eekarotas maš pa maņam un ņa labpraht neweena walņts, neweena waldiba naw gahjuņi pretim ņrahdneeku praņibam. Tahda ir apdroņņinaschanas un zitu ņrahdneeku likumu wehņture, tā ņa te mehš neņahdu apwainojumu neņajuhtam. Bet ir wehl otra puņe ņchai leetai. Eš gribu atgahdinat, ņa taiņni tagad leelakā dala no Latwijaš eedņihwotajeem atrodas loti nelabwehligā materielaš ņtahwoņli. Kamdehl tas tā, to wiņi jau ņinās. Dawdņņahrt ir jau runats par to, ari par Latwijaš walņts intereņem, par ņaimneeziibu uņlaboņchanu, par ruhpneeziibaš atjaunoņchanu, par kapitāla eepluņņchanu un kapitāla uņņraņņchanu, par walutaš nodroņņinaschanu un par walņts labņlahjibu. Eš uņstahdu jautajumu Rehmana ņungam, waj wiņņch, ņhiš ņraņeš runadams un attaiņnodams, ir ņahdreis domajiš par to, no ņa ņastahdaš Latwijaš walņts? Waj wiņņch ir domajiš, ņa walņts ņa-ņtahdaš no dņihweem zilwekeem un ņa walņts labņlahjiba ir ņho zilweku lab-ņlahjiba? Ja wiņņch to buhtu domajiš, tad wiņņch nebuhtu ņho likumu padarijis tikai par ņrahdneeku kustiibaš wadonu leetu, bet buhtu runajis par ņinamas ņņņiras, waj ņahdaš eedņihwotaju dalaš labņlahjibaš nodroņņinaschanu. Un ņrahdneeku apdroņņinaschanas likums nekaš zits naw, ņā weenas eedņih-wotaju dalaš labņlahjibaš nodroņņinaschana un nodroņņinaschana tahdā

gadījumā, kad strahdneeks šaslimst. Wehl ir daudš ziti gadījumi, ka hduš te nezehla preeščā. Tad, kad strahdneeks šaslimis — un man šķēet, ka leela dala strahdneeku atrodas tahdā stahwofli — tas atrodas nenodroščinatā štahwofli. Mums ir daudš bešdarbneeku un ari tee, kuri atrodas darbā un šanem nepeteekošču algu, kura nepahršneeds ekšistenzes minimumu, ka preešč teem par algas atliščanu newar buht runas. Ša tas naw nekur bijis un tas newar buht ari pee mums. Wišas kulturelās walšis ir atšinuščas ta pateesibu, ka strahdneeku apdroščinaščana ir išdarana tikai likumdoščanas želā. Ša tad šhis jautajums nemas nenošimē poščiziju eekaroščanu waj strahdneeku wadonu leetu, bet tas ir wišpahrejās strahdneeku kustišas mehrkis. Winam ir walšis eedšihwotaju labklahibas noščime. Rā tahdu winu wajadsetu ari apščatit. Waj mehš nesinam, jeb waj Rehmana kungs to nesin, ka šewišķi togadejos apstahklos, pehz kara, ir leelas eedšihwotaju grupas nonahkufčas tahdā stahwofli, kur uš winu rehķina noteek pilniga išmirščana. Waj Rehmana kungs naw to dširdejis no statistikas, ka hds ir tagad mirštibas prozents, kuruš pahršneeds leelā mehrā dšimštibas šķaitu. Šs domaju, ka tas prozents nahš uš nenodroščinato eedšihwotaju šlahneem un šewišķi uš strahdneezibu. Ša tad, ja mehš gribam ruhpetees par walšis labklahjibu, par pilšonu labklahjibu, tad mums jaišet no šhi redšes stahwofla. Uš šķeem apstahkleem mums wajadsetu pabalštit šhi likuma šteidsamibu. Uri wežā zarišā Kreewijā bij ašhita šhi likuma peezeekšamiba un ja tas netika išwestš wežā Kreewijā, tad tikai nenormalo apstahķu dehl. Ja mehš stahjamees pee normalas dšihwes apstahķu atjau-noščanas, tad newar buht diwu domu, ka mehš, atjaunojot šawu dšihwi, waretu ištikt beš Kreewijas likumeem pawišam. Mehš Kreewijas likumus peenehmām un peenehmām tos ar šinameem pahrlabojumeem. Tad eš gribu aišrahdit, ka mehš wišos zitos jautajumos ešam aišnehmuščees no wezeem Kreewijas likumeem.

Runajot par to, ka otru motiwu, ka šho likumu newar peenemt šteidsamibas kahtā, Rehmana kungs teiza, ka ir loti bištami šho likumu grošit, winu wišumā nepašihstot. Tas mani šewišķi pahršteidša, jo mehš lihds šchim ešam Kreewijas likumus nehmušči un pahrgroščjušči, nesinadami, ka wini tekštā šķan. Šs minesču teesu nodokļa paavgštinaščanu, nodokli par štampelmarkām, par alkoholu u. t. t., wišus tos, par kureem mehš tekštā neka neatradišim. Šs atgahdinašču wehl weenu likumu, uš kura pamata latwee-šču strahdneeziba teek išfuhtita uš Kreewiju. Šas pants ir atrastš Kree-wijas likumos un naw nemas želšs Šatweršmes Šapulzei preeščā, bet tik-lihds leeta grosas ap strahdneeku likumdoščanu, tad truhšt teksta, naw eepa-šinuščees ar šķeem likumeem u. t. t. Rehmana kungam un, domaju, wišem kungeem, kuri tā domā, wajadsetu paruhpetees par to, lai eepašihšos ar šķeem likumeem un neatliktu to darbu tikai tadehl, ka likumdeweji naw pa-špehjušči eepašihštees ar likumu. Šs domaju, ka nebuhtu eemesla atraidit šteidsamibu tadehl, ka weenam otram teekši nebuhtu eepšehja eepašihštees ar likumu. Mehš dšihwojam Latwijā, bet lai gan Latwijās walšis dšimusi 2 gadus atpakaļ, mehš tomehr neešam diwus gadus atpakaļ dšimusi, mehš ešam dšimusi Kreewijā, kurā tas likums pastahweja, un ja mehš pašihstam wišu zitu likumu kodekšus, uš kuru pamata waram špreest teesu un taišnibu, tadehl gan mehš nepašihstam šho likumu. Mehš to pašinām, ka mehš Lat-wija wehl nebij ka pastahwiga walšis. Mums, strahdneekem un strahd-

neeku preekschstahweem, bij darifšana ar to likumu jau pirms kara, bij darifšana ar to kara laikā, revolūcijas laikā. Mehš neatzeramees wiau no galwas pa panteem, bet to likuma garu un to, ko wiašch strahdneekem dod un ko nedod, mehš pasihstam. Mehš, warbuht, ne wifai labi pasihstam toš likumus, ar kureem mums naw bijuši darifšana, kā, peemehram, likums par stempelnodokli u. z., kuri teef zelti preekschā, tomehr mehš peelaischam, ka wini nebuhš tif pahrsteidsofchi, ka nowedis muhš besifejas stahwolli. Tapehž aibildinatees ar to, ka mehš toš likumus nepasihstam un fahšfim drukat grahmatas, lai wifuš ar teem eepasihstinatu un tikai tad fahktu pahrstrahdat, tad, eš domaju, Satwerfmes Sapulzes pastahwefšanas laikā mehš to neifdarifim un mehš nowilzinam to, kas ir tif tahlu jau nowilzinats. Tas ir atteezibā uš likuma pasihšchanu. Eš domaju, ka naw eemešla aifrahdit, ka mehš likuma nepasihstam. Mehš to likumu pasinām eepreekšč un pasihstam ari tagad. Kreewijā ir sinamas atteezibas pret strahdneekem, un jafaka, ka Kreewijas bijuše waldiba naw nemas bijuši tif dewiga un nebuhš newar teift, ka mums ir jabihstas no likumeem, kuri buhtu itkā pahrat radikali un tadehl neifwedami Latwijā.

Trefchtahrt, Rehmana kungs aifrahdija uš praktiskeem peemehreem, jo tur esot tahdas leetas, ka war eewehlet ahrpus flimo kafes stahwofčas personas flimo kafē, kuras tad noteiz winas darbibu un wada wifuš darbus flimo kafu apdroščinasšanas organizacijā. Tas tur ir eeliktš aif praktiskeem aprehineem tadehl, ka flimo kafē ir wajadsigi peemehroti darbineeki un ja tur tahdi neatrodas, tad kapehž gan winus nepeeatzinat no ahreenes. Šhis Rerenška likums un tee pahrgrosijumi, par ko te ir runa, nofaka, ka flimo kafes pahrwalde peekriht pašcheem strahdneekem. Ja tas tā ir, tad kapehž strahdneeki gan newar peewillt ahrpus flimo kafes stahwofčas personas, waj ari no otras flimo kafes, jo, warbuht, weenā ir wairaf darbineeku, nekā otrā. Tad tas peemehrs, uš ko atfauzas Rehmana kungs, par Rigas pilsehtas darbineeku flimo kafē, nepeerahdija to, ko winsch gribeja. Winsch teiza, ka fchi flimo kafe ir chaotiskā stahwolli. Warbuht, Rudfifcha kungs atbildēs par to, kas atteezas uš wina kā uš personu, bet kas atteezas uš pilsehtas darbineeku flimo kafē, tad man ir sinams, kadehl wina ir tif chaotiskā stahwolli. Tas ir tadehl, ka Rigas pilsoniskā dome stahjās wifseem lihdselkeem zela flimo kafes darbiba. Pilsehtas kafe nodibinaja ambulanzi preekšč kawu dalibneeku gimenu nodroščinasšanas, preekšč flimibu apkarofšanas, kurā darbojās wislabakee Rigas ahrsti. Eš domaju, ka tas Latwijas walfstij par launu nenahl, ja tahds zilweks no strahdneeku gimenes teef wairaf ifdseedets. Šhai kafei ir peeteekofchs kapitals pateizotees tam, ka obligatorifstas apdroščinasšanas prinzipš ir ifwestš zauri. Turpretim pilsehtas dome bij lehmuši, ka apdroščinasšana nedrihstot buht obligatorifka, lai eestahjotees tee, kuri gribot eestahtees. Warbuht, no absoluta taifnibas weedokla tas ifleekas pareifi, bet no walfstis weedokla un no strahdneeku kustibas un no scho likumdošanas wehstures weedokla statotees, katš praktikš, kas ko sin no apdroščinasšanas, sin, ka apdroščinasšanai ir tikai tad nofihme, ja wina ir obligatorifka. Rigas pilsehtas domeš fungi to naw fapratufochi. Tur ir radusees tahda klike, eerehdni, kuri palikufchi no wahzu ofupazijas laika ar wezeem uffstaeem, kuri tura par launu kopā ar ziteem darbineekem strahdat un atrastees, tee bija eefneegufchi Rigas pilsehtas domei preekschlikumu atlaut wineem atdalitees no fchis kafes. Pilsehtas

dome gahja wineem pretim, bet wina ir nostahjufees ne uf to praktiku un teoretiku redses stahwokla, kuri ko nebuht sin no strahdneeku likumdofchanas un walsts weedofla schini jautajumä. Schis rihzibas dehl ir zehlees tas chaofs, kur pat darba ministrija, lai par to teiktu zil fliktu, atradust par nelikumigu scho lehmumu. (Beesihme: „Beedrs Weidemanis!“). Waj tad wisa darba ministrija fastahw no beedra Weidemana? Es nesinu, kas wina isschikhris, bet darba ministrija bij atsinust scho pilsehtas domes lehmumu par nelikumigu. Pehz tam pilsehtas walde melleja zituz eemeslus, lai waretu atraut fahdas grupas no schis pilsehtu darbineeku flimo kafes. Se pastahw tee eemesli, kamdehl ta darbiba norit chaotiski. See pastahw eefsch tam, ka fungi no pilsoniskäs puses strahdä pretim strahdneeku apdrofchinaschanai. Tapehz naw brihnumš, ka sche wini ustahjas pretim. Bet es gribu atgahdinat weenu, ka strahdneeki ir par sawu apdrofchinaschanu zihni- jufchees un zihnipees un ka ari no walsts redses stahwokla statotees neweenam nebuhtu teesiba pret scho strahdneeku apdrofchinaschanas likumu eebilst.

Rehmana kungs nahf un fäfa: nododeet wina atpafal komissjai, pahrlleezinates par to, waj ir lihdselli, eedomajates — tas maksä 70.000.000 rbl. Bet pat uf rewissjas komissjas sinojuma pamata 72.000.000 rbl. ir atdoti fahdai nebuht firmaj, schi lecta ir nodota profukuraturaj un mehš nesinam, kas tur buhs. Waj juhs redseet to leelo pretruau, ä rihkojas ar walsts lihdselleem? Ja tee 72.000.000 nebuhtu neleetderigi issweesti, tad wini buhtu nahfuschij par labu strahdneeku nodrofchinaschanaj un ari jumš par fliktu tas nenahktu. Bet redseet, fungi, tas jautajums naw nahzis zauri finanfu komissjai un ari Satwerfmes Sapulzei naw nahfuschij preefchä tee lihgumi, kas ir slehgti ar Amerikas un zitäm firmam un ta nauda ir tikpat ä semé nosweesta bes Satwerfmes Sapulzes finans. Juhs te ustahjates ar atbaidofcheem argumenteem, ka tas prafis leelas naudas sumas, bet wisi tee leelee argumenti, kuruš juhs peewedät, newar pahrlleezinat neweenu, kurfch teescham grib weenas leelas eedsihwotaju schkiras labflahjibas nodrofchinaschanu. Un ta nebuhtu nemaj fahda nodrofchinaschana, ta ir tilkai flimo nodrofchinaschana, kuri wairs nespehj maifi pelnit un tadehl ir besisejas stahwokli. Un ja sche pilsonu fungi nahf un runä it ä par steidsamibu, bet pehz kodola wehrsdamees pret scho likumu, tad war flaidri redset, kas ir sagaidams strahdneekam no schis labäs puses. Tadehl mans preefchlikums ir atsiht schi projekta zaurstatifchanu steidsamibas fahrtä. (Uplausi pa freifi).

Prezidents J. Tschafste: Es peelaidu pee jautajuma par steidsamibu isteiftees weenam par steidsamibu un otram pret, pehz Satwerfmes Sapulzes fahrtibas rulla noteikumeem. No Rehmana ir eefneegts fefofchs preefchlikums:

„Pahrgrossijumus un papildinajumus pee likuma par strahdneeku nodro- fchinaschanu flimibas gadijumos nodot atpafal komissjai un usdot komissjai eefneegt lihds ar pahrgrossijumeem un papildinajumeem rakstisku referatu par pahrgrosamo un papildinamo pantu lihdschinejo säturu un ari sagatawot wisu likumu tekstü walsts walodä.“

Sakarä ar fahrtibas rulli preefchlikumi par jautajumu atliifchanu waj nonemfchanu u. t. t. ir täpat apspreeschami un pee wineem ir peelaischamas debates. Tapehz es jautajumä par to, waj likumu atdot atpafal waj ne, doschu weenam wahrdu par, otram pret, un luhdsu peeteiftees pee wahrda. Wahdrs Petrewizam.

U. Petrewižs (sozialdemokrāts): Zeenijamā sapulze! Še no Rehmana kunga ir eefneegts preekslikums — atlikt šhi likuma projekta apstatišchanu pehz buhtibas un nodot wīnu atpakal komiſijai. Pirmkahrt, Rehmana kungs zel eebildumus aif formeleem motiweem, ka te naw peewesti tee likuma panti, kuri teef pahrgroſiti no paſtahwoſchā Kerenſka likuma un ka paiz taš likums Satwerfmes Sapulzes lozelleem ir nepaſiſtams un newar buht paſiſtams, jo wiſch gruhti dabujams. Wiſpirms man Rehmana kungam tā juristam jaatgahdina taš, ka paſtahw tahds likums, ka neweens newar atrunatees ar likuma nepaſiſchanu; bet iſrahdas, ka eefſchleetu ministra beedrs war atrunatees (Uplauſi pa kreifi). Šhis likums, par kuru eet runa, ir Kreewijaš likums ar Kerenſka iſdoteem papildinajumeem. Pehz muhſu peenemteem likumeem Tautas Padomē wiſeem Kreewijaš likumeem, kuri nerunā pretim muhſu demokratiſkai walſis eefahrtai, ir likumigs ſpehšs Latwiā. Tā tad tee, pareiſat ſakot — Kreewijaš likumi ar Kerenſka papildinajumeem; paſtahw ari pee mums. Bet iſrahdas, ka par wīnu eefiſteſchanu neſin eefſchleetu ministra beedrs Rehmana kungs. Eš domaju, ka wiſmas ſchai perſonai wajaſeja to ſinat. Tad wehl tahta. Eš jau mi-neju, ka ir tahds likums, ka neweens nedrihſt atrunatees ar likuma nepaſiſchanu Mehš lihds ſchim nefad neefam atrunajuſchees, neefam mehginajuſchi ſazit, ka newaram ſtatit ſaut ſahdu likumu zauri tapehz, ka wīnu nepaſiſtam. Man rokā ir „Likumu un rihojumu krahjums“, kurā nodrukati Satwerfmes Sapulzē peenemtee likumi. Še ir papildinajumi pee likuma par ſtempelnodolli, kur teiktis: Paſtahwoſchā ſtempelnodolka likuma 113., 114., 117., 118., 195. un 197. p.p. un weſkelu likuma 3., 86. un 86. panta 2. punktš pahrgroſami un papildinami ſchahdā weidā: Še ir uſſkaititi 11 ſtempelnodolka likuma panti. Eš no galwas neatminos, bet man leekas, ka tani likumā, kuru Rehmana kungs leef preekſchā tagad nodot atpakal komiſijai, daudš wairak pantu groſiti naw; bet peenemſim, ka wīnu ir diwreiſ til daudš. Tahlak ir likums par teefu uſleekamo naudas ſodu paaugſtināſchanu. Te tilka pahrgroſiti daſchi panti no 1903. gada ſodu likumu grahmataš. Eš domaju, jums ari buhš ſinams, ka 1903. gada ſodu likumu grahmata Rīgā tagad ir ahrfahrtigi gruhti dabujama. Eš neſtinu, ja juhš eefeet tagad to meklet, waj juhš to dabuſeet nopirkt. Toreiſ, kad mehš to likumu peenehmām, Rehmana kungs wiš nenahza un neteiža: Mehš newaram to likumu peenemt tadehl, ka Satwerfmes Sapulzes lozelleem taš naw paſiſtams un newar buht paſiſtams, jo 1903. g. ſodu likumu grahmatu ſche Rīgā ir ahrfahrtigi gruhti dabut pirkt, wina ir tikai agrakeem juristeem un, warbuht, wehl weenam otram. Wehl tahta mehš peenehmām likumu par amneſtijū. Leekas, ka taš ari bija loti ſwarigs likums. Šhini likumā par amneſtijū, tā juhš atmineſeetees, bij daudš pantu. Man negribas wīnus ſche ſkaitit, bet tur wīnu bija loti daudš. Tur atſihmeti ari kara likuma grahmataš panti un ſchi kara likumu grahmata, zil man ſinams, atrodas Latwiā tikai loti nedaudšoš eſſemparoš, kara teefas un, warbuht, wehl weenai otrai priwatai perſonai. Nopirkt juhš to newareet. Juhš wareet iſfludināt godalgu tam, kaš wīnu preekſch jums waretu nopirkt. Un tomehr, kad mehš peenehmām amneſtijas aktu, nebija neweena, kaš uſſtahtoš pret wīnu tapehz, ka nebuhtu paſiſtams likums. Iſrahdas tā tad, ka tikai ſchoreiſ, kad nahš preekſchā weenigais ſtrahdneeku jautajums, jautajums par ſtrahdneeku apdroſchinaschanu — un eš juhš jautaju: ſahdoš gadtjums? — ſlimibas gadi-

jumos, kad zilweš naw spehjišs strahdat, kad winsch gul us gultas, kad winam bads mahzas wirsá — tad nahf schee zilweki, kas paschi ir paehdušchi un prafa aif formeleem eemeleem schi likuma noraidišchanu. Paehdušchais neehdušcho nesaprot. Tas sihmejas us leetas formelo puši.

Kas sihmejas us winas otro puši, us faktifko puši, tad kapehž schis likums buhtu jaatraidá un jadod atpafal komifijai? Zeelafá dafa no muhsu wairakuma tatschu eenes loti maf pahrlabojumu pee wezeem Kreewijas likumeem. Un te galwená kahrtá taifni eet runa par daschu pantu papildinašchanu wežá Kreewijas likumá. Te nahf un faka, ka tas likums jadod atpafal komifijai. Ja nahkamo reifi komifija isstrahdas un peewedis kahdu zitu likumprojektu, tad, warbuht, Rehmana fungam patifšees fazit, ka te truhft wifí tee likumi, kahdi pastahw apdrošchinaschanas leetá Ameriká, kahdi pastahw Franzijá, kahdi pastahw Anglijá, Schweizé un zitur. Rehmana kungs tad nahfs un fazis: „Juhs efet isstrahdajufchi likumprojektu, bet mums Satwersmes Sapulzes lozejás dawezes naw eespehjamš par to leetu orientetes un tapehž jums wajadsjeja nodrukát un peelift wifus likumus, kahdi pastahw Ameriká, Anglijá u. t. t. Lai waretu ar teem eepafihtees, tad luhgtu ari tos nodrukát.“ Ja leeta ees tá, tad mehš nefur netifsim un tamdehl schahdi motiwi ir pilnigi noraidami. Ja schis likums par apdrošchinaschanu flimibas gadijumos mums bija nepeezeefchamš jau agrak, tad tas wehl nepeezeefchamafš mums ir tagadejá brihdi. Strahdneezibas stahwollis ir teefcham ahrfahrtigi gruhšs tagadejas dšihwes dahrdšibu un nenoteiktibas dehl. Darba algas famehrá ar dšihwes dahrdšibu ir loti semas un ar to strahdneezibas stahwollis ir fewifchli gruhšs, kamdehl mums steidfigi janahf schini leetá strahdneezibai preti. Mehš efam atradufchi par eespehjamu grosit daschus wežás Kreewijas likuma pantus, tapehž ka neefam spehjušchi zitu likumprojektu tif drihft isstrahdat. Rungi, waj mums naw loti dauds tahdu wežás Kreewijas likumu, kuri buhtu pahrsrahdejami, waj naw dauds tahdu, kuri buhtu japeemehro Latwijas apstahkleem. Kapehž Satwersmes Sapulze to nedara? Weenfahrti tamdehl, juhs atbildeseet, ka tas naw eespehjamš. Peemehram, nemftm Baltijas ziwillikumus. Schis likums ir ifdots no wežás Kreewijas. Winsch ir peemehrots preefch Baltijas apstahkleem, bet tur ir daudsas leetas newajadsigas. Mehš efam likwidejušchi muifchneezibas semi, bet tajá likumá mehš fastopam daudsus paragrafus par muifchneezibas semi. Wifus tos paragrafus tagad wajadssetu mest ahra. Rats jurifšs fazis, ka ta naw behrnu spehle, preefch tam wajadsfigs laifs, tur wajadsfigs loti dauds un pamatigi strahdat. Bet ja nu nahf ar likumu, kurfch ir pahrsrahdats un ja to negrib peenemt, tad te naw nekahdu argumentu, bet te ir nojaušchamš, ka leetu grib bremsset. Schini gadijumá es fazifschu, ka juhs negribect, lai strahdneezibas labá teef peenemts weens otrs likums. Un tahds sche ir tas noluhfs — nobremset, noturet atpafal, nelaift us preefchu. Lai gaida strahdneeki, mehš nodarbosimees ar ziteem likumeem, bet strahdneeku likumeem teef nowillts frusts preefchá. To mehgina, ká aif formeleem, tá ziteem eemeleem panahft Rehmana kungs. Muhsu peenahfums ir aifstahwet scho likumu us wišstingrafko un man leetas, ka wifa strahdneeziba, wifa Latwijas demokratija buhs schini gadijumá aif mums, un neweens newarés pahrmest, ka sche ifdarits noseegums pret strahdneezibu, ka naw isstrahdats plaschats likums. Ja likums buhs isstrahdats plaschs, tad Rehmana kungs nahfs us katedra un teifš, ka tas ir par labu, ka winu

wajaga aprobeschot (Aplausi pee sozialdemokrateem). Ja weenâ gadijumâ wajaga aprobeschot likumu aif weena eemesla, tad otrâ gadijumâ, ja buhš nemti ahrfemes paraugi klah, Rehmana kungs fazis, ka tee preeksch muhfu masâs Latvijas ir nepeenemami (Rehmanis no weetas: „Apsolos nerunat!“). Balsfchanâ juhš to peerahdiseet, ja ari nerunaseet no katedra, ka juhš tam eseet pretim (Aplausi pee sozialdemokrateem).

Presidents J. Šķakste: Wahrds Paulukam.

R. Pauluks (semneeku faweeniba): Man jaisfakas par preekschlikumu. Pret preekschlikumu teef iswirfiti 2 motiwi: wispirms aifrahda, ka newarot neweens zilweks atwainotees ar likumu nesinaschanu, wajagot wisus likumus sinat. Bet ja balso par pantu, waj to peenemt waj strihpot, tad jafin, kas tai pantâ ir. Ir leela ischkiriba starp likuma sinaschanu un sinaschanu, kas katrâ pantâ teiktis. Likums gan prafa, ka katram pilsonim wajaga likumu sinat, bet ne to, kas ir katrâ pantâ. Ja mehš ari sinam, kas ir strahdneeku likumâ, tad mums wehl nebuht newajaga sinat, kas pastahw 5. waj 7. pantâ. Surpretim ja prafa, lai strihpo 5. pantu un paplaschina 7. pantu, tad gan ir jafin, kas katrâ pantâ ir. Tâ tad te ir formeli eemesli, kuri prafa preekschlikuma peenemschanu. Sche aifrahda, ka pee daschu zitu likumu pahrgrosifchanas un fewischi pee stempelikuma un fodu likumu pahrgrosifchanas un papildinaschanas neefot pats likuma teksts prasits. Laikam gan toreif sapulzes lozekteem buhš teksts bijis sinams. Ja wineem schaubas buhtu bijuschas, tad wini buhtu to peeprafijuschi. Bet tagad juhš prafeet, lai wini balso, bes ka balsotaji sinatu, par ko wini balso. Ja tagad prafa, lai dod eefpehju pahrleezinatees, kas katrâ pantâ ir, tad, es domaju, tam newar pretim runat. Newar teift — pee stempelnodokla peenemschanas mehš neprafijam un tadehl ari tagad nedrihst prasit. Ja reis ir kluhda peelaista, tad newar katreif winu peelaist. Ja mehš negribam neapfinigi ispidit fawu darbu, ja negribam apmeeratees ar to, ka peeteef, ja komisija nospreedusi, tad preekschlikumu newar atraidit. Ja nostahjas us tahda redses stahwokka, ka to, ja apfinigi grib ispidit fawu peenahkumu, nosauz par launprahhibu, tad nemas newajag likumu zelt preekschâ Satwerfmes Sapulzei, ja winsch ir peenemts kahdâ komisijâ. Tika aifrahdits, ka, warbuht, prafischot ari kahdu Amerikas waj Schweizes likumu. Ja pee mums gribetu eewest kahdu Schweizes likumu, tad, saprotams, buhtu japrafa, lai wispirms dod ar to eepasihitees, jo mehš newaram palasitees us referentu ween, ka tur ir labs likums. Bes tam katram ir faws eefkats, kas weenam ir labs, tas otram ir slihts. Ja faka, ka neefot bijis prezedenta, kur prafa likumu tekstu, tad es waru atfauktees us Tautas Padomi. Tautas Padomâ par kooperatiwa likuma papildinajumeem nespreeda, eekams nelika preekschâ pascha likuma; un tas naw weenigais prezedents, tahdi ir bijuschi wairak. Reis sapulze peeprafa laut eepasihitees ar paschu likumu, tad mehš newaram pret to balsot, jo zaur to buhtu prasits, lai Satwerfmes Sapulzes lozekli atfakas no apfiniga darba. Tahlak pahrmet, ka preekschlikums ejot pret strahdneezibu. Ja, ja sche buhtu runa par kahda jauna likuma eeweschanu, tad tahdis eebildumus wehl waretu saprast. Bet strahdneeku apdrofchinafchanas likums jau pastahw no 1912. gada, ar wehlakeem wina papildinajumeem. Schis likums ir pee mums spehtâ un teef ispidits. Winsch ir atfihst ar no kreifas pufes par loti liberalu likumu. Tagad ir preekschlikums scho likumu grosit, bet israhdas, ka likums daudseem naw sinams. Reis

mehs likumu gribam grofit un israhdas, ka sapulzei tas naw sinams un wina peeprasa ta likuma faturu, tad newar teikt, ka tas eet pret strahdneefceem. Mehš to likumu neatzelam, tas paliks spehka tif ilgi, kamehr buhs eefpehjams Satwerfmes Sapulzei pahrlceezinatees, kas tur ir labojams. Zaur to strahdneeziba nebuht nezeestu, jo lihds schim ta ar winu ir loti labi isitkufi. Ta tad teikt, ka te eet pret strahdneezibu, naw eemesla un to war teikt tif propagandas noluhka. Ir leels jautajums, waj katrs, kurfch muhschigi faka, ka ir strahdneezibas aifstahwis, to faktifkl ari aifstahw. Es pabalstu preefchlikumu dot Satwerfmes Sapulzes lozefkeem eefpehju apfinigi ispildit fawu peenahfumu.

Presidentš J. Šchakste: Es liffchu tagad uf balsfofchanu preefchlikumu likumu nodot atpakal komifšijai. Ja schis preefchlikums tiftu peenemts, tad lihds ar to buhtu isbeigta likuma tahlatā apfkatifchana. Ja winsch tiftu atraidits, tad nahks balsfofchana par to, waj steidsamibas fahrtā winu peenemt waj ne. Wahrds peeder Morizam.

G. Morizš (sozialdemokrats): Galwenais eebildums teef zelts, ka komifšija naw nodrukajufi apdrofchinafchanas likumu un naw to isdalijufi Satwerfmes Sapulzes lozefkeem, lai wini ar to waretu eepafifhtees. Man leekas, ka neweena Satwerfmes Sapulzes komifšija naw likumu krahjuma isdeweja un te wairakfahrt tifa aifrahdits, ka ir peenemti dauds un daschadi Kreewijas likumi, pee kureem mehš eenesam pahrlabojumus un furu mehš neefam redsejufchi. Tahlat es gribu aifrahdit, ka komifšija deefgan leela, ta fastahw no 18 lozefkeem, zerams, ka katrai frakzijai, pat frakzijai, kurā ir tikai weens lozefklis, ir representants schini komifšijā. Katrs no scheem 18 komifšijas lozefkeem ir fanehmis nodrukatus tos pantus, par kureem eet runa, isnemot, warbuht, daschus pantus, kuri wehlat tifa peenemti. Ta tad katram komifšijas lozefklim un lihds ar to katram frakzijas preefchstahwim, kuras bija schai komifšijā representetas, ir bijis pasifstams tas teksts pehž 1917. gada likuma. Un ja faka: mehš nefinam, kahds tas likums ir, tad es gribetu teikt: ja scheem kungeem teefcham nopeetni gribetos pasirahdat pee schi likuma, tad wini to wareja preefch Satwerfmes Sapulzes pahtraufkuma, tad schis likumprojekts tifa eefneegts Satwerfmes Sapulze, bet netika usnemts deenas fahrtiba tamdehl, ka bija pahtraufkums. Ja wineem buhtu bijufi ta wehleschanas, tad to wareja pa to laifu isdarit, bet neweens tahds preefchlikums naw bijis eefneegts. Un ja nu weenreis schis likums pehž ziteem jautajumeem, kas bija winam preefchā nostahjufchees, ir nahzis uf deenas fahrtibas — nu ir wajadsigs pahrdrukāt likumus un neweens winus nefin, Tas, ka man leekas, naw motiws, waj ir loti neparafsts motiws — atlikt scho likumu un apstribdet wina steidsamibu. Te tifa aifrahdits uf finansielo pufi, ka, ka fpezialifsti aprehknot, tas istaifa ap 70.000.000 walsts peemalka gada. Es domaju, ja walsts 500.000.000 seedoja materialas kulturās atjaunofchana, tad waisis nedrihft apstahtees ne pee kahdeem lihdsfkeem, ja to prafa tautas wefelibas intereses, ja ir jaglahbj tautas leela dala no fififklas pagrimfchanas. Un ta tas jautajums Latwijā ari stahw, ka strahdneeki newar few eekraht kaut ko preefch nebaltām deenam. Naw nefpehjams dot aprehkinu par teem isdewumeem, jo muhsu walsts naw spehjuft lihds schim iswest tahdu statiftiku, pehž kuras waretu konstatet, zif ir strahdneeku, kahda ir winu pekna u. t. t. Kad tos datus warēs dot, tas naw sinams. Uf to mehš waram gaidit deefgan ilgi. Bet tomehr schini redakzijā suma ir stipri pahrfpibleta. Es

faku, nekahdā sinā pehz tagadejā likuma Latwijā 10.000 strahdneeku naw apdrošchinati, jo likumā uffaltito usnehmumu Latwijā ir loti maļ. Ja mehš peenemtu likumu tahdā weidā, kā tas likts preefšhā, un ja tas buhtu atteenamš us 100.000 personam, tad zaurmehrā rehfinot algu 1000 rbl. mehnefi — ir algas walšis eestahdes 20 rbl. deenā — un rehfinot, augstakais 2% peemafas, tad tas istaišitu pawišam 2 miljonu rbl. mehnefi, t. i. 24.000.000 rbl. gadā. Ja tās sumas buhtu wehl daudš leelakas, tad tomehr tas buhtu loti swarigš jautajums, jo tas ir tautas dšihwes špehta ušturedšanas jautajums un tadehl steidsamiba nekahdā sinā naw atraidama.

Prezidets J. Šchakste: Gefneegtaiš preefšhlikums šfan tā:

„Pahrgrošijumus un papildinajumus pee likuma par strahdneeku nodrošchināšanu šlimbas gadijumos nodot atpakal komišijai un usdot komišijai eefneegt lihš ar pahrgrošijumeem un papildinajumeem rakšifku referatu par pahrgrošamo un papildinamo pantu lihššchinejo šaturu un ari šagatawot wišu likuma tekstu walšis walodā.“

Š likšhu šho preefšhlikumu us balfošchanu un luhdsu pazeltees to, kas ir par wina peenemšchanu. Tagad luhdsu pazeltees toš, kas ir pret šho preefšhlikumu. Kas atturejušchees no balfošchanas? Par atdošchanu komišijai balfojušchi 63, pret — 64 un weens atturejees; ta tad atdošchana komišijai atkriht. Š likšhu us balfošchanu steidsamibu un luhdsu pazeltees toš, kas ir pret steidsamibu. Tagad luhdsu pazeltees toš, kas ir par steidsamibu. Kas atturas no balfošchanas? Par steidsamibu balfojušchi 62, pret 68. Ta tad steidsamiba atraidita. Teef atflahšas wišpahrejās debates. Wahrds peeder Wezkalnam.

U. Wezkalns (sozialdemokrats): Šhe uštahjās pret šhi likuma peenemšchanu un gribeja to noraidit atpakal komišijā. Kalab to gribeja noraidit atpakal komišijā, to mehš šfredšejām zauri. Nodoms glušchi weentarschš: atlukt likuma peenemšchanu wehl us 2 lihš 3 mehnešcheem. Mehš jau pee dšihwojām šhe afaš debates, kad mums bija jaiššhkir semes reformas jautajums. Tur šaduhrās diwejas interešes: no weenas pušes šaimneeku leelgruntneeku, no otras pušes lauku strahdajošho elementu interešes. Mehš redšejām, ka tur noštahjās labais špahrnš ar semneeku šaweenibu preefšhgalā, kura gribeja pehz eefpehjas wairak dot teem „nabaga muišneekeem“, kā to Alberinga kungs norahdija, bet teem pateeseem semes apstrahdatajeem — laukstrahdneekeem pehz eefpehjas masat. Tahds bij tas eemefšš šhšs deenas runās titlab Pauluka kungam, kā ari pahrejeem, kuri uštahjās. Ja šhe nahza un ašrahdija, ka neesot šinami tee likumi, tad tas nebuht nebija šaprotams tā, ka tee likumi teesham naw šinami, jo wini Pauluka kungam kā juristam ir šinami. Še tas bija pati leetas buhtiba tapehz, ka otrreis nahš preefšhā šwarigš jautajums, kur tikai drufzin ir jadod strahdneekeem, tikai drufzin ir jauslabo strahdneeku stahwollis. Un te šabcedrojās atkal semneeku šaweeniba ar besparteiškeem Remana un Berga kunga zentrā un šaprot, ka nu ir ta leeta janobremšē, ka likums jaatdod atpakal, lai kahdu šinamu laiku to nowilzinatu, lai strahdneeki neka nedabutu. Protams, strahdneeki to juhsu runu un to juhsu likumu tulkofchanu šapratis, kā tas nahšas. Par to mehš no šawas pušes paruhpešimees. Remana kungs loti aš usbruka teem špezialisteem un eššperiteem, kuri ešot išwedušchi Rigas pilšehtas šlimo kašes likumu, kurā ešot šinami šareschgijs. Protams, tur šareschgijs ir no ta labā špahrna, no teem reakzionareem eerehdneem,

kureem tas likums nepatika, tâpat kâ jums nepatihf eeneft toš pahrlabojumus flimo kafes likumā. Eš tikai gribu aifrahdit, ka pee mums apdroſchinafšanas ſtahwofli ir teeſham nepezeefſhamš. Ighnums walda ſtrahdneefoš. Tâš runâš, kuraš Rehmana lungs un Pauluka lungs tureja, buhtu wehlams teeſham ar ſelta burteem nodrukât un teem ſtrahdneefeeem paſneegt, lai wini redſetu, ko noſihmê ſchis runâš un ari ko noſihmê beſpartejiſko uſtâhſchanâš, ja wini nahloſchu reiſi ar ſawu programu eet wehleſchanu agitazijâ. Wini tad ſapratiš. Pret tagadejo apdroſchinafšanas likumu ſtrahdneefi iſturas loti wehfi un taš pilnigi ſaprotoms. Ja ſche aifrahda debatêš, ka no muhfu eeftahdem, no miniſtrijam un ſewiſchki no darba miniſtrijas teef aifrahditiš, ka ſtrahdneeku likumdofchanâ teekot kaut kaš daritiš, bet waj ir kautſch weens likumprojektiš iſſtrahdats? Lai gan ſtrahdâ tur labi atalgoti befdarbneefi, darba miniſtrijas eerehdni jau pušotra gada, bet mehš it nefa no winu ſtrahdafšanas neefam redſejuſchi. Man leekâš, ka te wajadſetu darba miniſtram Oſolina lungam wiſpirmš ar ſtingru dſeſš roku waj ſlotu iſſlauziti wiſuš toš befdarbneekuš, kuhtroš eerehdnuš, kaš tur ſeſſch winu nodalaš preefſchgalâ, lai tee teeſham kaut ko daritu, lai neſanemtu naudu ween, ne-grauſtu ſihmuluš un nefa neuſtraſtitu. Siltahl atteezaš uſ likumeem wiſpahr.

Tagad pahreeſchu pee ſchi likuma projekta, kaš mums ir uſ deenaš kahrtibaš. Eš gribu aifrahdit uſ teem papildinajumeem, tahdi ir no komiſijas eewefi daſhoš pantoš. Ja tee netiſš peenemti, tad mums ſchis flimo kafes likumš, kuſch pee mums paſtahw jau no Kerenſka laikeem, buhš tikai nulle dſihwê. Nulle dſihwê tapehž, ka winſch nefa ſtrahdneefeeem nedod. Schis likumš gan atteezaš uſ eeftahdem, kur ſtrahdneefi ir wairaf kopâ. Tahlak ſefonâš ſtrahdneefi ir pilnigi iſſlehgiti no ſchi likuma, tâpat eeftahdeš darbineefi, kur ſtrahdâ diwi, trihš un iſchetri zilweki; ari tee neeetiſpa likumâ. Schahdu maſu eeftaſchu ſtrahdneeku mums ir loti daudš un wiſi tee teef noſtahditi loti ſliktâ ſtahwofli, bet darit preefſch teem ir teeſham kaut kaš wajadſigš. Wiſ ſcheem eemeſleem ir teeſham nepezeefſchami, lai toš papildinajumuš, kuri ir paredſeti, lai toš teeſham eewefu ſchini likumâ. Man leekâš, ka ſchis augſtaiš namš jau kopſch maija mehneſcha ſche darbojaš un ſtrahdâ, bet ſchis ir pirmaiš, warbuht, tikai papildinajumš jeb tikai druſzin uſlabojumš ſtrahdneeku gruhtâ ſtahwofli. Man leekâš, ka wiſmaſaf wajadſetu ſche uſſtahteef kungeem no labâš puſeš un leetu nebremſet, bet gan nahkt pretim ſchim likuma papildinajumam un dot to neezigo uſlabojumu ſtrahdneefeeem, uſ kuru wini jau tiſ ilgi gaidijuſchi un it nefa wehl naw redſejuſchi. Eš domaju, ka pee teem pahrlabojumeem likumâ ta preteſchkiſiba nebuhš tiſ leela. Un ja ta iſſchêiriba buhtu tiſ leela un ja domajeet, ka toš 70 miljonuš, kuruš gan nedrihſſtetu ſtrahdneefeeem leegt, lai winuš ſozialâ ſinâ kaut zil uſlabotu, man leekâš, ſtrahdneefi ſapratiš to ſtarpibu: ja eet runa par ſimteem miljoneem ſaudejumu, juhš klufejeet, bet uſleezeet ſawu weto, tiklihdſ walſti eedſihwotajeem, kuri ir walſti pamatiš un uſ kureem plezeem walſti balſtaš, wajaga daſchuš tuhſtoſchuš ſeedot apdroſchinafchanai. Man leekâš, ka tahdi zilweki, kuri buhš par welti gaidijuſchi, ſapratiš to ſoli un ſinâš, kâ uſ jumš ſtatiteeš, ja papildinajumu noraidiſeet. Pehž manâm domam, ſchim augſtam namam wajadſetu eet tahlak par ſemneeku ſaweenibaš un Rehmana lunga eefkateem un eeneſt wiſmaſ pagaidam toš maſoš neezigoš pahrlabojumuš, lai ſtrahdneefš waretu kaut druſtku uſelpot no ta gruhtâ ſtahwofla, tahdâ ſtrahdneefš tagad atrodâš.

Prezidents J. Ščakste: Wahrds peeder Rudšitim.

S. Rudšits (sozialdemokrats): Zeenjamā sapulze! Rehmana kungs šche mehginaja argumentet eefneegto papildinajumu un pahrlabojumu noraidšanas nepeezeefšamibu ar manu perfonibu. Wišpirmš Rehmana kungs norahdija uš kahdu „Sozialdemokrata“ Nr., kurā nodrukats mans rakstinišch par strahdneeku apdroščinaščanu, kurā šazits, ka strahdneeki ar apdroščinaščanas likumu eeguhtās organifešanas eefpehjamibas ismantos sawas šchiras organizazijas nostiprinaščana. Ir weens šakams wahrds: „Могила горбатаго исправить“. Un man gribetoš winau atteezinat uš Rehmana kungu. Ja tam buhtu pašštama daudš maš strahdneeku kustiabas weštture, wišč finatu, ka 1881. g., tad Wahzija peenehina apdroščinaščanas likumu, tad Wilhelmš šazija, ka wišč ar apdroščinaščanas likumu gribot ištīt strahdneekem no rokam katru eefpehjamibu organifetees ap sozialdemokratiju. Strahdneeku kustiaba peerahdija un peerahda wehl šhodeen pretejo, t. i. ka strahdneeki ismantoja to sawas šchiras zihnas tahšafai weščana. Šā tad taš, ko eš rakstiju, ir pareišt. Šikai Rehmana kungs to nefaprot. Uri taš naw nekahds arguments, ka mums apdroščinaščanas leetas wišpahr ešot šweščas, neefot likuma un neweens par to nefa nefinot. Eš domaju, ka Rehmana kungs šā eefšleetu ministra beedš katrā finā lafa tos waldibas rihkojumus, kahdi isnahš no ministru kabinetu un eefšleetu ministrijas. Utkauščos Rehmana kungam atgahdinat, ka no 3. maija ir ištets rihkojums, ko ir paraktištis ministru prezidents Ulmanis, tirdšneezibas un ruhpnenezibas ministrš Bušcha kungs, un kurā šazits, ka tahds apdroščinaščanas likums, šā ari 1917. g. papildinajumi, pastahw. Ja to nefin Rehmana kungs, tad taš ir finams tirdšneezibas un ruhpnenezibas ministrim un Ulmana kungam. Tahšah nahš no eefšleetu ministrijas rihkojums no 5. julija darba aiffardšibas un strahdneeku apdroščinaščanas leetā. Taš ir paraktištis no Berga kunga. Šā tad taš wehl reiš peerahda to, ka muhšu eestahdes ir bijuščas špeestas rehkinatees ar pastahwofcheem likumeem un ir loti šlitti, ka Rehmana kungs gribeja eegalwot, ka neweens nefa nefin. Wišč nodewa zaur šcho šlittu leezibu netišt ween ministru kabinetam, bet ari tam eestahdem, kuraš preefšgalā wišč stahw. Ne tiš ween katrai eestahdei, katram juristam to wajašseja finat, bet ari katram, kam daudšmas ir bijušči šakari ar Latwijas sozialo dšihwi. Šchis likums ir nodrukats 1913. g. latweešču walodā, tā ka tee argumenti, par ko Rehmana kungs runaja, ka šchis likums ir nefinams, ir wehrsti aiš perfonigeem waj ziteem noluhkeem, bet ne wefeligas politikas noluhkos. Šad, kaš atteezas uš to, ka apdroščinaščanas likuma iweščana radot šareščgijumus un norahdija uš pilšehtas šlimo kašt. Man šchkeet, ka tahdi šareščgijumi nebuhtu, ja Rehmana kungs nebuhtu ušnehmeeš Rigas wahzu eerehdnu adwofata lomu. Taš ir loti behdigi un atgahdina daudš zitaš leetas. Wehl gribu ašrahdit Rehmana kungam uš to aplamibu, itkā taš ešot loti šlitti, nepareišt un nellikumigi, ka eerehdni ešot nofrustiti par strahdneekem. Utgahdina Rehmana kungam, ka ruhpnenezibas uštawa 261. pants škan:

„Служащие въ предприятияхъ приравняются къ рабочимъ.“

Ja, Rehmana kungs, eš jums pateišču, ka juhšu adwofatura šchini gadijumā preefšch pilšehtas waldes ir bijušt loti šlitti. Pilšehtā pastahw ušnehmums, kur pehž likuma buhtu obligatoriški apdroščināti ne tišai strahd-

neeki, bet ari eerehdni. Nu, Rehmana fungš, juhs frateet galwu un taš ir loti flitti, fa juhs nestineet likumuš fa juristš. Pilſehtaš walde argumentè ar to paſchu, ar fo argumentè Rehmana fungš, bet fa eš jau nolafiju, tad taš ir pret jau paſtahwoſcho wezo likumu. Raš atteezaš uš apdroſchinaſchanaš likuma nepeezeefſchamibu wiſpahr, tad par to daudš runat newajaga. Jiſkatram, kaš buhš eepafineeš ar muhſu ſozialeem apſtahkleem, buhš ſinamš, fa ſtrahdneeziſa atrodas loti laumoš apſtahkloš, un fa algas ſamehrà ar dſihweš dahrđtibu ir loti maſaš un tajàš deenàš, kad ſtrahdneeeš ir ſaudejiš ſcho darba algu, tad winam atleef weenš — mirt badu. Un ja mehš ſchahdà ſtahwofli noſtahjameeš wairaf deſmitu un tuhſtoſchu ſtrahdneeku preeſſchà un leedſam katru pabalſtu un leekam badoteeš 3 waj 4 mehneſchuš, ſamehr tiš nodrukata ſchi grahmata, kuru eš rahdiju, un Rehmana fungam punktu pa punktam iſflahſtiš preeſſchà, tad taš ir wairaf nekà netaiſniba un muhſu augſtai ſapulzei ſozialoš jautajumoš nebija jaiſeet no taš abezeš pateefibaš, pehž kuraš tiſ loti ſirdigi praſa Rehmana fungš. Warbuht, miniſtrijà weenam otram eerehdnim naw ſinamš likumš un naw ſaprotamš, fa ſtrahdneeeſem ir nepeezeefſchami ſanemt ſinamu atalgojumu pabalſtu ſlimibaš un zitoš ſozialo riſtu gadijumoš, bet ſtrahdneeeſem taš ir loti labi ſaprotamš, un winu praſiba pehž apdroſchinaſchanaš tuhliſtejaš eeweſchanaš ir pilnigi ſaprotama.

Tagad, kad Satwerſmeš Sapulze atraidija Rehmana funga preeſſchlikumu, mumš tee pahrlabojumi pee likuma ir japeenem trijoš laſijumoš un, protamš, fa ſche warèš pee katra laſijuma eeneſt atteezigu papildinajumu, un tee, kaš domà, fa ſtrahdneeku apdroſchinaſchana komiſijàš preeſſchà liktà weidà ir newajadſiga, warèš wehl reiſ peerahdit, kahdà zela un ar kahdeem lihđſeſkeem muhſu piſſoni no labàš puſeš mehgina uſlabot muhſu ſtrahdneeku materialo ſtahwofli. Eš domaju, fa ſtrahdneeziſa loti labi to atminèš.

Presidentš J. S ſ h a k ſ t e: Wahrđš peeder Dermanim.

W. D e r m a n i š (ſozialdemokratš): Augſti godatà ſapulze! Dihwaini ir taš, fa kad pazel pirmo reiſi Satwerſmeš Sapulze jautajumu par ſtrahdneeku apdroſchinaſchanu, labà puſe ir pilna tad, kad wajaga mehginat ſcho likumprojekta realiſeſchanu attahlinat. Bet kad ſahkaš ſchi likuma aiſſtahweſchana no freiſàš puſeš, tad labà puſe aiſeet pabaudit kaſiju. Taš leezina, žiſ leela intereſe ir teem, kuri ſeſſch labajà puſe un ne weenreiſ ween ir daudſinajuſchi, fa ari wini aiſſtahw ſtrahdneeku intereſeš. Un ja tagad atweraš durwiš un wini nahl eefſchà klaufiteeš, tad, warbuht, tapehž, fa uš katedra ir uſſahpiš jaunš runatajš; ne intereſe par to, lai teeſſcham ſtrahdneeeſem dotu kreetnu apdroſchinaſchanaš likumu, bet intereſe par jaunàš perſonaš fiſionomiju. (Jautriba ſahlè, aplauſi pa freiſi). Taš ir weenš. Geſamš pahreju pee runaš par leetaš buhtibu, jaſaka, fa ta daſchreiſ, ſchleek, buhš deegam ſwariga parahdiba tautàš dſihwe, ja noteef weheſchanaš kahdà likumdoſchanaš eeſtahde ne uš reiſi, bet pa dalam, kad jaeweehl kahdreif, warbuht, tiſkai weenš preeſſchſtahwiš, lai tad teem, kaš teizaš aiſſtahwot ſtrahdneeziſaš intereſeš, raſtoš intereſe peedaliteeš ſehde, kad runà jaunš deputatš par ſchim intereſem.

Tagad maſš eewadiſch eefſchleetu miniſtra beedra fungam Rehmanim. Eš noklauſijoš ar ſinamu intereſi wina runà, kura iſgahja uš to, lai atraiditu likuma ſteidſamibu aiſ teem eemeſleem, fa wiſch neefot iſſtrahdatš. Tiſ teeſſcham ſtrahdneeki ahrſahrtigi intereſejaš par ſcho likumu, bet juhš

zeleet preefšā knīsus. Juhš pašči labi šaproteet šho likumu, bet jums wajaga knīsu, lai waretu nowheetot winu papiru kurwjos. Pehz buhtibas strahdneeku apdroščinasčana ir weens no šwarigakeem jautajumeem, pee kureem tagad lehrufeēs Satwerfmes Sapulze. Weens no tahdeem ahr-fahrtigi šwarigeem jautajumeem bija agrarais jautajums, kurfch teefšam naw tā atrifinats, kà to wehlejās semneeziba un strahdneeziba; bet ja winsch ir kaut zil atrifinats, tad par to japateizas weenigi kreifajai, bet newiš labajai pusei, un ja strahdneeku likums tiks kaut zil nefakroplotā weidā pee-nemts, tad pateizas peenahšfeēs kreifajai pusei un strahdneezibai, kura atro-das ahrpus Satwerfmes Sapulzes, bet ne jums. Muhsu strahdneeziba tagad teefšam nonahšufi lihds behdigam stahwoklim. So leezina eefnee-gums no dselzelneefkeem, kuri prafa algas pawairoščanu un algas ismafku dabifku produktu weidā. Wini špeesti to darit šaimneezifko apstahflu dehl. Zitām strahdneeku kategorijam apstahfli ir dauds flitaki, un ir grupas, kuras atrodas pehdejā nabadsibas stahwokli, kuras pat nesin, kà šawest šawus rehfinus no weenas deenas uš oturu; un šhe war strahdneezibai palihdsiet kreets apdroščinasčanas likums. Winsch gan newar isnihzinat strahdneeku ahrfahrtigi gruhto stahwokli, bet war druflu to mihštinat. Ja strahdneezibas lozeklis šaslimst, tad taš ir no šwara dabut ahrsta palih-dsibu, un ir wajadsiga atpuhta un iswefelosčanās flimnizā. Tā tad šchis likumprojekts teefšam ir nepeezeeščams. Likumprojekta pehz buhtibas daudsi punkti ir deefgan demokratiski, un pret teem wehrifeeš juhsu zirteeni. Juhš gribeseet tos punktus padarit nedemokratiskus, juhs gribeseet padarit winus tahdus, ka wini buhtu peemehroti wairat juhsu šchiras maka interesem. Šchi likuma demokratiskāš pašhmes ir tāš, ka, weenfahrt, strahdneezibai ir dota teefiba pahrwaldit pašchai flimo kafi. Ja jau likuma projekts ir domats strahdneezibai, tad patš par šewi šaprotams, ka wina flimo kafi pati wišlabaf warēs pahrwaldit. Strahdneeki labi sin, kaš wišwairaf zeefch winu šchirā, un wini ari wišlabaf rišfofeēs, lai teefšam pabalsti tiftu isneegit tā, kà tas wajadsigs. Tapehz sozialdemokratu fratšija stahwēs kà weens wihrs par to, lai šchis punkts nahktu zauri, lai teefšam jaunās flimo kafes tiftu pahr-walditas demokratiski no strahdneefkeem. Tas ir weens. Otra likuma demo-kratifā pašhme ir ta, ka likums teef atteezinats uš itin wišeem pilsehtu strahdneefkeem. No eefšchleetu ministra beedra Rehmana tunga es tā kà isdsirdeju, ka winam nepatihš likums tadehl, ka tas atteezinats uš wišeem pilsehtu strahdneefkeem. Winsch isrehkinojis, zil šchawmigās sumas tad nahšchoteēs walstij peemafsat — wefelus 70 miljonus Latwijas papirifchu. Ja šho sumu winsch buhtu aprehkinajis pirms kara, tad winam buhtu jaatsihstas, ka buhtu japeemafā, warbuht, weens weenigs miljons. Sil teefšam ir no loti leela šwara radit efektu šchai leetā ar to, ka saka, ka walstij nahšfeēs peemafsat 70 miljonu šho wehrtibā krituscho papiru. Pa-teefibā nemot šchi peemafsa ir loit neeziga, ja winu aprehkina reali wehrtibā; bet ja ari šchi suma reali nemot teefšam buhtu leelata nekā wina pateefibā ir, tad tas naw eebildums pret likuma atteezinasčanu uš wišeem pilsehtu strahdneefkeem. Strahdneefs ir tas, kaš rascho wišas bagatibas. Jums, kungti, nebuhs noslehpums, ka pehz muhsu, sozialdemokratu, ušstateem strahdneeziba rascho wišas bagatibas netif ween waldosčam šchiram, ne tikai jums, semneeku šaweenibai, bet wina rascho ari wišas tāš bagatibas, kaš ir fatezejufčas walstis rokās; wina rascho ari tos lihdsleklus, no kureem

pagrteef waltis eerehdneeziba, wina ir ta, kas raschojusi tas bagatibas, kuras deefin kur aistezejufhas aif flitaz waltis fainneefofchanas. Strahdneeziba ir teefiba dalu no fcheem lihdsfleem nemt few apdrofchinafchanas weida. Ja juhs famakfaet apdrofchinafchanas weida no waltis pufes 70 miljonus, fchee 70.000.000 rublu tiks makfati no ta pascha strahdneeku faraschota un fapelnita. Un tamdehl juhsu arguments, no ekonomifka weedofka fkatotees, tik teefham neiftur nekahdas kritikas. No patefa ekonomifka weedofka ne, bet gan no ta weedofka, ka wifas tas sumas radufhas bes strahdneeku raschotaja fpehka. Tahla taifa eebildumus, ka fchis apdrofchinafchanas likums newar tikl atteezinats uf wifem strahdneefem, un teef aifrahdits ka eemefls tam, ka jamakfa loti leelas sumas. Tif teefham wajadsetu ruhpetees par wifem strahdneefem, wajadsetu ruhpetees par wifu strahdneeku wefelibu, kadehl winu materiala pabalstifchana apdrofchinafchanas weida ir nepezeefchama. Bes tas strahdneeziba war nonahft ifwirtibas stahwolli. Gribu atgahdinat jums stahwolli, kahds bij 19. gadu simtena fahkuma, kad strahdneeziba teefham bija padota fififkai ifwirtibai. Doreif winai nahza palihga gaischafas galwas no burfchuafstjas widus. Schis fchkras humanakee gari faprata, ka strahdneeki nedrihft nonahft fififka ifwirtiba, un tamdehl wini paschi pazehlas par strahdneeku stahwolli uslabofchanu un ufstahjas par strahdneezibas likumeem. Mufhu darba raschigums pehz kara ir ahrfahrtigi kritis. Teefham, ja juhs gribeet pazelt raschotajus fpehkus, ja juhs gribeet atjaunot ruhpnenezibu un lihds ar to tirdnenezibu, un gribu teikt, ja juhs gribeet pazelt semneezibu, tad jums ir wajadfigs fififki fpehzigs raschotajs. Fififki fpehzigs raschotajs newar buht tur, kur tas atrodas behdiga stahwolli, un tapehz wifas waltis interesef ir dot strahdneeziba labu apdrofchinafchanas likumu. Mineta likuma bes ta demokratifma, uf kuru fche aifrahdiju, ir ari fawi defekti. Schis likums neteef atteezinats uf lauku strahdneefem. Sozialdemokratu frakzijas beedri komifstjas stahweja par to, lai fcho likumu atteezina ari uf laukstrahdneefem, bet komifstjas wihri winu preefchlikumu isbalsoja zauri. Mehš fcho preefchlikumu, kad ees runa par aifwifchkeem panteem, mehginafim atkal eefneegt atteeziba uf laukstrahdneefem. Nestinu, ka juhs no laba spahrna pret to ifturefatees. Drihsal domaju, ka juhs mehginafeet to isbalsot zauri, un tamdehl, ees gribu motiwet, kamdehl mehš fcho prasibu ufstahdam, lai fchis likums atteezinatos uf wifem strahdneefem, ari uf laukstrahdneefem. Laukstrahdneeku stahwolli flimibas gadijumos ir teefham behdigs. Pilsehtas strahdneeki tomehr spehi flimibas gadijuma greestees pee ahrsta. Winam fche pascha pilsehta ir flimnizas. Uf laukeem ahrstu waj nu naw, waj tee atrodas loti tahlu; uf laukeem flimnizu loti mas un tadehl taifni no waltis pufes janahf palihga laukstrahdneefem, lai wineem buhtu eefpehjams dabut flimibas gadijumos pabalstu, ahrstu, sahles un ari flimnizas. Tahda argumenta, ka uf laukstrahdneefem newajaga atteezinat apdrofchinafchanas likumu, mehš newaram fapraft, jeb labat fahot, mehš faprotam to no juhsu, semneeku faweenibas, weedofka. Jums interesef laukstrahdneeks tik dauds, zil dauds winsch rascho jums wifu nepezeefchamo. (Starypauzeens no semneeku faweenibas: „Jums ari!“). Ja, ari mums, bet galwenam kahrtam tas rascho tas bagatibas, kuras peeder jums. Ra juhs pret to punktu, kas atteezas uf laukstrahdneefem, balsofeet aif juhsu fainneezifkam interesem, to leezina ta ifturefchanas, kahda bij semneeku faweenibas preefchstahweem komifstja pret streika brihwibu.

Wini peefrita, ka streiks atļaujams pilšehtas strahdneekem, bet isleetoja wifu eespehjamu, lai streiks netiktu peelauts laufstrahdneekem. Ja tomehr isgahja zauri pirmee panti, kas nodroschina streika brihwibu, wini mehginaja pa pakaldurwtinam isdabut zauri punktuš, lai atnemtū streika brihwibu, ja ne zitadi, tad mehginot iswest punktu, ka nedrihst streikot, ja zaur to waretu rastees materieli saudejumi, baribas weelu bojajumi u. t. t. Šhini gadijumā, šaprotams, nahkas atsiniba teem, kuri nelahwās peerunatees no šheem eebildumeem, un tapehž semneefu saweenibas deputatu preekshlikumi isfrita zauri. Likuma apšpreešana pa punkteem rahdis, waj juhs turesatees pee ta pašča weedokla ari apdrošinaschanas jautajumā, waj juhs šhkirofeet strahdneezibu diwās grupās, pilšehtu un laufstrahdneekos, un pilšehtas strahdneekem dofeet apdrošinaschanu, bet laufstrahdneekem nedofeet. Protams, ka sozjaldemokratu frazija atkal tā weens wihrs stahwēs par to, lai apdrošinaschanas likums tiktu atteezinats ari us nabaga parijeem — us laufstrahdneekem. Tahlak ir no šwara apstatit weenu likumprojekta pantu, kur eet runa par eemakšam. Šhis eemakšas šadalitas 3 dalās — weena treschā dala no strahdneeku pušes, weena treschā dala no walstis un weena treschā dala no usnehmeju pušes. Sozjaldemokratu frazija ir tanis domās par to, ka šhis likumprojekts šchai sinā naw ideals, un ideals likumprojekts buhs tikai tad, ja strahdneeziba buhs apdrošchinata us usnehmeju un walstis rehkina, bet strahdneeki nemakšas neweena grašča aif teem eemefleem, ka ta nauda, kura atradišees walstis apdrošinaschanas kasē, ir šaraschota no strahdneekem. Somehr sozjaldemokratu frazija, paredšot to, ka šchahdu prašibu, lai strahdneeziba nemaf nemakšatu, nelahdā sinā nepeenems, un ka aif šheem eemefleem patš apdrošinaschanas projekts tiks nowilzinats lihds tam brihdim, kad Satwerfmes Sapulze ees mahjās un tahdā kahrtā apdrošinaschanas nemaf nebuhs, tomehr nolehma peeweentees tam preekshlikumam, ka ari strahdneeziba eemakšā $\frac{1}{3}$ daku. Bet wehl reis usšweru, tas ir pirmais šolis apdrošinaschanā, un sozjaldemokratijai ir jaeet pa šcho apdrošinaschanas zeku wehl tahlak, panahšot tahdu, ka strahdneekam naw jamakšā un ka winšch tiktu apdrošchinats us walstis un usnehmeju rehkina. Tahlak ir no šwara, ka šhis likums nem stahwokli šeweetes jautajumā. Rats no jums sinās, ka teescham gruhtheezibas un dšemdeschanas gadijumos strahdneeku šeweete ir nostahdita ahrkahrtigi kritiškā stahwokli, un tadehl likumprojekta ir prašiba, lai šeweetei teef isšneegts pabalstis 1 mehneš pirms un 2 mehnešchus pehž dšemdeschanas, lai šeweetei teef isšneegts pabalstis $\frac{1}{4}$ algas leelumā 8 mehnešchus pehž dšemdeschanas. Tas ir pirmais šolis mahtes stahwokla nodroschinashanā. Sozjaldemokratijai šchai sinā jaeet tahlak un wina ari ees tahlak, bet tik aif teem eemefleem, ka naw nelahdas zeribas, ka juhs, zentrs un labais špahrs, eeseet tahlak, sozjaldemokrati apmeerinajas ar tagadešām likumprojekta prašbam. Mahtes stahwoklis janodroschina tā, lai wina buhtu špehjiņa šawu behrnu weseligu dšemdet, šihdit un audšinat. Tadehl ideala apdrošinaschanā buhtu, ja šeweetei pirms dšemdeschanas wišmas 2 mehnešchi tiktu ismakšata winas pilna alga un tāpat 2 mehnešchus pehž dšemdeschanas, un ja winai buhtu teesibas, ja wina to wehlas, pawadit ilgaku laifu šinamās eestahdēs, kamehr winai pilnigi beidšees šihdišchanas laikš. Protams, mehš šcho idealu nefasneegšim šche, muhsu škaištajā kapitalištiskā eekahrtā, bet šasneegšim to, kad buhs sozjalistiška eekahrtā. (Šauzeeni pa labi: „Rā Padomju Kreewijā“). Še man šauž par Padomju Kreewiju. Šitlihds mehš

ŝahkam runat par radikalu likuma isweŝhanu strahdneeku jautajumà, tad weenai dalai Latwijas ŝabeedribas pa galwam maiŝas Pandomju Kreewija, tas teeŝham ir apbrihnojami. Sa Kreewija, ar ko juhs ŝweizinatees un ŝadserat lopà rautos, kura ir eenehmufi „Bellevue“ weefnizu, ar kuru wajadsetu dŝihwot draudŝigos ŝafaros, bet ar kuru juhs nezenŝhatees dŝihwot draudŝigi. Gebildumi, ka, luht, Pandomju Kreewijà ir tas un naw ta, protams, newar padarit par nederigu apdroŝhinaŝhanas likumu, zif dauds tam peemihit demokratiŝka, un ja juhs, fungi, gribeet kautko ŝinat par Pandomju Kreewiju, tad es jums waru eebilft, ka fatrà ŝinà apdroŝhinaŝhanas likumi tur ir demokratiŝkafi, nekà tas, kas jums paŝchlaif ir eefneegts. Waj Pandomju Kreewija war iswest zauri wiŝus toŝ apdroŝhinaŝhanas likumus, tas ir zits jautajums, jo imperialiŝtiŝkais karŝch un juhsu mihtà antante ir noŝtahdijufchi Pandomju Kreewiju tahdà ŝahwofft, ka teeŝham tur ir bada ŝahwofftis, un tapehz tur, warbuht, naw eefpehjamis iswest pilnigi ŝtrahdneeku apdroŝhinaŝhanas likumu. Un waru pateift ari to, ka neraugotees uŝ wiŝu to, Zarŝkoe Selo ir pahwehrŝta par ŝtrahdneeku behrnu koloniju, un ŝhini Zarŝkoe Selo ŝtrahdneeku behrni dabu dauds apmeerinofŝaku uŝturu, nekà pahrejà ŝabeedriba. Tur par behrneem ruhpejas un ruhpejas par dŝemdetajàm ŝeeweetem, zif tas ir eefpehjamis tureenes apŝtahkloŝ (Jautriba). Es te, fungi, nebuht negribu agitet juhs par Pandomju Kreewiju (Smeekli). Es ŝinu, ka juhs neeŝeet un nebuŝeet Pandomju Kreewijas peeŝriteji. Es weenŝahrŝchi gribu tikai konŝtatet faktus, ka Pandomju Kreewijà apdroŝhinaŝhanas likumi ir pilnigafi, nekà tas apdroŝhinaŝhanas likums, kas nupat atrodas juhsu preeŝchà. Tas ir taiŝniba, mirŝt badà, bet tamdehl, ka Pandomju Kreewija 3 gadus no weetas ir noŝtahdita kara ŝahwofft. (Sauzeens: „Mums ari bija kara ŝahwofftis!“). Strahdneeku apdroŝhinaŝhanas likums newar noŝtahdit 150 milj. bada ŝahwofft, likums war nahkt tikai teem 150 milj. par labu. Ja tas apdroŝhinaŝhanas likums, warbuht, neteef pilnigi iswestis, tad tamdehl, ka te ir ziti apŝtahkli. Es, fungi, wehl konŝtateju, ka juhsu eebildumi, ka, luht, Pandomju Kreewijà ir tit ŝlikti un tit ŝlikti, nekahdà ŝinà nepeerahda, ka tur apdroŝhinaŝhanas likumi ir ŝliktafi, nekà te, un toŝ eebildumus ŝhini ŝinà juhs waretu beigt. (Sauzeens: „Waj juhs eŝeet bijufchi Pandomju Kreewijà?“). Juhs neeŝeet bijufchi un es neefmu bijis, tà tad mehŝ eŝam weenlihdŝigi. Juhsu kritika un mani eebildumi par labu Kreewijai ir noŝtahditi weenlihdŝigà ŝahwofft. So Pandomju Kreewijas jautajumu isbeigtim un pahreeŝim pee paŝcha likuma.

Tà tad ŝozialdemokratu frazija ŝahw par ŝcho apdroŝhinaŝhanas likumu aif ta eemeŝla, ka winam peemihit daŝchi neŝchoubami demokratiŝti prinzipli, kaut ari daŝchà ŝinà winŝch ir nepilnigs. Ja jums buhs kaut zif muhsu tagadejàs ŝabeedribas ŝituazijas ŝapratne, tad jums jabalfo par ŝcheem paŝcheem demokratiŝkeem punktteam, lai ŝchis likumprojekts iŝeet zauri wiŝmas tahdà weidà, tà winŝch tagad ir. (Sauzeens no weetas: „Labpraht!“). Es neŝchoubos, ka, warbuht, Samuela kungs par to balfoŝ, bet es ŝchoubos par to, waj labà puŝe par to balfoŝ (Jautriba ŝahlè. Dermanis, pagreeŝees pret ŝauzeju no weetas: „Utwainojos, es neŝinaju juhsu wahrdu!“). Ja frazijam, kas ŝehŝch pa labi, buhs kaut zif tagadejà ŝabeedribas ŝapratne, tad winàm jabalfo par ŝcheem punktteam, zif winàm ari tee nebuhtu nepatiŝkami, aif ta weenŝahrŝchà eemeŝla, ka nedodot ŝtrahdneekeme kaut zif apmeerinofchu apdroŝhinaŝhanu, wini ŝcho ŝtrahdneezi bu neapmeerinàs. Juhs wina wehl

wairaf ustraukšēet. Man naw ne masako bailu par to, ka juhs wīnu ustraukšēet, un eš jumš šcho likuma peenemšchanu neeefaku aīš ta eemešla, lai juhs wīnu nomeerinatu, bet weenkahršchi išejot no juhsu pašchu weedokla. Ja juhs teefšam gribeet, lai strahdneeziba eetu šawu normalo attihstibas gaitu, tad jumš jadod likumi, kas pazel wīnu stahwoflti šhini sinā. Ur šawu opozīziju pret strahdneeku likumeem juhs weedet wisleelako agitaziju starp strahdneekeem, un naw noslehpums, ka juhs šchai sinā ešeet wislabakee agitaziju školotaji. Tas ir šinams, ka reakzionari školo strahdneezibu wiswairaf rewoluzionarā garā. Domadami ar reakzionareem likumeem nomeerinat, apšpeest strahdneeku kustību, wīni panahf kaut ko gluschi preteju, wīni rewoluzionarišē strahdneezibu. Šakroplojot waj atraidot šcho likumu, juhs newareet ištihzinat strahdneezibas badu, un bads ir wislabakais audstnatajš rewoluzionarā garā. (Štarpšauzeens: „Tā tad jo šlīktaf, jo labaf!“). Ne, ja bads audstina strahdneezibu rewoluzionarā garā, tad mehš, sozīaldemokrati, nebuht nedomajam, ka muhsu peenahšums ir strahdneezibu gruhst nabadsibā. Mehš ešam pahrlēezinat, ka strahdneeziba ees šawu no wehštūres noteikto gaitu un ar laiku, sozīalīstīkajā eefahrā, dšihwoš labakoš apstahkloš. Bet muhsu peenahšums ir darit wīnu, lai strahdneekš waretu dšihwot ari nupat, jo mehš haidamees no šīstīkās strahdneezibas ištīrtības, bet mehš konstatējam, ka bads rewoluzionīšē strahdneeku masāš. Juhs, beš šchaubam, šīneet, ka Wahzija ir šīpri sozīalīstīka, komūnīstīka kustība, un tee, kas to mehgina ištīkaidrot, šaka, ka tur ešot 3.000.000 darba strahdneeku, kuri dšihwo pušbada dšihwi. Janahf pee šlehdseena, ka pee šchīs rewoluzionarās kustības ir atbildīgs šchaufmīgais šaimneezīstīkās stahwoflīs, kurā Wahziju nowedīs karšch. Eš to peewedu garam ejot. Tas nabadsibas stahwoflīs, kas ir strahdneezibas masāš, wīnu rewoluzionēšē. Labš apdrošchīnāšchanāš likums war daudš mas strahdneezibai nahf palihgā, bet taīšni tapehž wīnam wajaga buht demokratiškam. Bet ja juhs mehgināšeet atnemt wīna demokratiškos punktuš, wīnu šakroplojot waj nowilzinat, tad Latwījas strahdneeziba tiškab pilšehtāš tā uš laukeem tomehr ees šawu politīško gaitu, ees pahri juhsu reakzionarajam likumam un nonahfš pee tahda stahwofla, kur pati šew radīs apdrošchīnāšchanāš likumu daudš labaku, nekā tas kas nahzīs no komīstīkās. (Uplauš pa kreīš).

Prezidents J. Šchafte: Wahršs peeder Uspasijai.

Uspasija (sozīaldemokrate): Uš wīnu to runu eš newaru atteektees. Eš tišai gribetu aīstrahdit uš weenu loti šwarīgu punktu, kas buhtu wehrā leekamš. Tas buhtu jautajums par mahtes apdrošchīnāšchanu. Šchīs jautajums tīka eekustīnats tapehž, lai tīktu ištīrsats pehž eespehjas plāšchaki, jo weenā punktā mums jāweenojāš, un tas ir, ka šchīs jautajums ir šwehtš jautajums, ir nopeetnš jautajums, jo wīnāsch ir pati dšīweš šakne. Un te eš konstateju to gadījumu, ka tiškīhdš bīja runa par šcho jautajumu, tad šazehlāš tahda jāutribā, šewīschē te zentrā, ka tas aīškehra manāš šeweeetes juhtāš, tā ka eš wairaf nešpehju notūretees un man jāprāša: Rahdš parlaments mums te ir? Mešchonu walšit nenoteek tahdāš leekāš, ka šmejas par to, kad runā par šeweeetes dšemdešchanāš gadījumeem, kad runā par šeweeeti-mahti. Šee kungi, kas šmejas zentrā, lihds ar to apšplauj šawas mahtes. To eš gribu konstatēt un pret to eš profesteju. (Walšis zentrā: „Tas naw notīzīs, neweens naw šmehjees!“). Še ir leezīneeki, ka juhs šmehjatees, un taīšni tad,

lad Dermanis runaja. Par šho jautajumu nedrīkst smētees, lai kas par to runatu. Buhtu wehlams, lai tās feeweetes, kas nem sche dalibu, jo plaschi isteiktos par šho jautajumu, jo tas ir muhsu dshwibas jautajums. (Aplausi).

Presidents J. Šchakste: Es līschu us balsfoshanu pahreju us pantu lasifchanu un luhdsu pazeltees tos, kas ir pret pahreju us pantu lasifchanu. Es luhdsu pazeltoš tos, kas atturas no balsfoshanas. Es luhdsu pazeltees tos, kas ir par pahreju us pantu lasifchanu. Pret pahreju us pantu lasifchanu naw neweena, atturejuschees 46, par — 70. Tā tad pahreja us pantu lasifchanu nolemta. Waj augstā kapulze wehlaš, ka atfewiſchli panti teef nolaſiti? (Balsis no weetas: „Leekam preeſchā sehdi flehgt!“). Mums wehl ir daschi ſihli paſinojumi, kuruš waretu wehl liſt preeſchā. Rā pirmā wehlejaš ſneegt ſinojumu mandatu komiſija. Es luhgtu referentu eenemt weetu un, warbuht, noſkaidrofees, ka mehš atſtaſim pahreju us pantu lasifchanu us nahkamo sehdi. Es luhdsu mandatu komiſijaš referentu.

Referents W. Holzmanis: Mandatu komiſija, eepaſinufees ar Seemelatwijaš wehleſchanu rezultateem un noſlauſijufees wehleſchanu komiſijaš preeſchfehdetaja, Nonahza kunga, ſinojumu, atrada toš par pareifeem. Uſ materialu pamateem komiſija nahza uſ ſekofcheem flehdſeeneem. Pirmkahrt, wina atſina Nonahza kunga ſinojumu par pareiſu, kurſch ſinoja, ka peedaliſjuſchees pee wehleſchanam 4852 wehletaji. No teem nodotaš: 4764 derigaš wehleſchanu ſihmitēš un 88 nederigaš. Rā redſamš, nederigo ſihmiſchu ſkaišš newareja atſtaht eepaidu uſ wiſpahrejo wehleſchanu iſnahkumu. Tahlat mandatu komiſija konſtateja, ka wiſleelakaiš balſu ſkaišš, proti 2544, ir nodotaš par ſaraſtia Nr. 3, nahkofchaiš leelakaiš ſkaišš peekriht apweenotām pirmai un zeturtai liſtem. Šhiš ſkaišš ir 1333 balſiš. No ſcheem iſnahkumeem redſamš, ka wiſleelako balſu ſkaitu dabujuſi treſchā liſte un uſ tās iſnahk 1,194 kandidatu. Apweenotām 1. un 4. liſtem ir 0,559 kandidata. Tā tad pilnigi eewehleš kandidataš no 3. liſteš, bet, nemot wehrā to, ka atlikuſchāš balſiš no 3. liſteš ir maſaſaš, neſā apweenotai liſtei, tad nahk no 4. liſteš ari weenš kandidataš, jo weenoſchanāš ſtarp pirmo un zeturto numuru ir tahda, ka winaš puſē ir wairakumš. Tā tad pehž kandidatu ſaraſteem buhtu eewehlami no treſchāš liſteš Wilis Dermanis un no 4. — Augustiš Lihziš. Wehleſchanu komiſijaš eenahziš paſinojumš no Lihſcha kunga, ka wiſch ſawu mandatu nepeenem, un tā tad pehž wina nahk nahkofchaiš kandidataš, Otto Gaſzmaniš. Raš atteezaš uſ tahdām nepareiſibam un nelikumibam, kuraš buhtu peelaiſtaš pa wehleſchanu laiſu, tad jaſonſtatē, ka ir eenahkuſchāš 4 ſuhdſibaš — 3 ſuhdſibaš uſ wehletaju ſaraſtiu nepareiſu ſaſtahdiſchanu un weena — uſ ſinamu eepaidoſchanu pee kandidatu ſaraſtia ſaſtahdiſchanāš. Somehr, ka wehleſchanu, tā ari mandatu, komiſija nahza pee flehdſeena, ka ſchiš nepareiſibaš naw bijuſchāš tahdaš, kuraš waretu atſtaht eepaidu uſ wehleſchanu iſnahkumu. Raš atteezaš uſ ſuhdſibam, kuraš buhtu eenahkuſchāš par paſchu wehleſchanu gaitu, tad tahdu ſuhdſibu naw. Wiſu to eewehrojot, mandatu komiſija nahza pee flehdſeena, ka wehleſchanāš Seemelatwijaš apſtiprinamaš un par eewehlameem buhtu uſſſtatami Wilis Dermaniš un Otto Gaſzmaniš.

Presidents J. Šchakste: Neweenaš pee wahrda nepeeteizaš? Es līschu us balsfoshanu komiſijaš preeſchliſkumu — wehleſchanāš apſtiprinat un luhdsu

pazeltees toš, kas ir pret šo preefšklumu. Nav. Es luhdsu pazeltees toš, kas atturas no balsošanas. Nav. Tā tad wehlešanas apstiprinataš.

Ir eenahziš preefšklums šehdi flehgt. Es luhgtu pazeltees toš, kas buhtu par to, ka šehdi flehds. Uzimredšot wairakums. Nahfoshā šehde otrdeen, plkst. 5 peh3 pusdeenas. Šehde flehgtā.

(Šehdi flehds pulksten 9.26 minūtēs watarā).

II. jēfijas 5. jēhde 1920. gada 7. dežembri

(Atklahta pulksten 5.55 min. pež pusdeenas).

Lifums par koku iſſneegſhanu fugu un leellaiwu buhwei (ſteidſamibas ſahrtā peenemā biwoš laſijumos). — Waldibas atbilde uſ jautajumu par dſelſzetneeku un eerehdnu ſtahwofli. — Lifums par ſrahdneeku apdroſſinaschanu (otrais laſijums).

Presidentš J. T ſ h a k ſ t e: Satwerſmes Sapulzeš jēhde atklahta.

Man ir japaſino augſtai ſapulzei, ka preſidišs ſanehmis ſinu, ka watar pulkſt. 4 Rigas I. ſlimnizā nomiris Satwerſmes Sapulzeš lozeklis Willis T o d e. Eš luhdſu wina peeminu godinat ar pazelſchanoš. (Wiſi pazelaš.)

Eſhi aiſgabjuſchā Satwerſmes Sapulzeš lozekla weetā nahf pež Kurſe- meš apgabala liſteš Nr. 3 Kriſchš Birſneekš.

Man ir japaſino ſekofſchi pahrgroſijumi komiſijāš: Minoritates paſino, ka Satwerſmes Sapulzeš luhgumu un ſuhdſibu komiſijā eewehſ Klugeš weetā Schiemani. Gebildumu naw? Tad darba partija ſino, ka frakzija delegē luh- gumu un ſuhdſibu komiſijā U. Behrſina weetā U. Oſolu; minoritates ſino, ka wina delegē agrarā komiſijā Schiemana weetā Pawlowu. Gebildumu naw. Demokratu ſaweeniba ſino, ka luhgumu un ſuhdſibu komiſijā wina delegē Samuela weetā M. Bruſchu. Gebildumu naw?

Muhſu deenas ſahrtiba, ſahda wina tikuſi ſinota, teef papildinata ar ſekofſcheem likumeem, kuri pež tam, kad buhš iſſkatiti zauri jau agrafee liku- mi, nahšs preekſchā Satwerſmes Sapulzē: likums par laulibu, likums par žiwilſtahwofla aktu registraziju, agrarāš reformāš otra dala (walſis ſemeš fonda iſleetoſchana).

Wiſpirmš nahf apſpreeſchanā likums par koku iſſneegſhanu fugu buh- wem. Referentš M. Bruſchiš.

Referentš M. Bruſchiš: likums par koku iſſneegſhanu fugu buh- wem ir eefneegts no waldibas un ſkatitis zauri tirdſneezibas=ruhpneezibas un agraro leetu komiſijāš. Koku materialuš ir paredſets iſdot par taſſeš zenam, t. i. par paſeminatām zenam ſamehrā ar tirguš zenam. Tirguš zenaš ir weenmehr daudſ augſtaſaš, nekā taſſeš zenaš. Motiwi, taſpež preekſch fugu buhwem teef iſſneegti koku materialu lehtaki, ir ſekofſchi: Wiſpirmš mehš ſtahwam uſ ta redſeš ſtahwofla, ka wiſaš ruhpneezibas, kuraš ſauzaš par dabaš ruhpneezibam, ir kairā ſinā pabalſtamāš; dabaš ruhpneezibas ir tāš, kuru iſejaš weelaš ir meklejamaš tepat muhſu ſemē. Eā tad, lai waretu weizinat muhſu ruhpneezibu un muhſu dabaš bagatibaš, un lai kokuš neiſ- weſtu uſ ahrſemem neapſtrahdatā weidā; tad, lai waretu nodroſſinat to walſis wehrtibu, kaš te waretu eet ſuſchanā, ir paredſets, ka uſ fugeem, kaš no

šcheem toka materialeem tiks buhwei, ta starpiba, kas pastahw stary waldbas un tirgus zenam, tiks nodrošinata ar obligāzjam, kuras ingrofejamas us šcheem pašcheem fugeem. Otrs motiws, kapeh3 isfneeds šchos toka materialus lehtaki, ir ta3, ka meh3 ešam peejuhras walstis un muhsu wehsturiftais peenahkums ir ismantot wišas tās semeš wehrtibas, kuras ir šaistitas ar muhsu teritoriju. Un tā tā juhras zelsch dod tautai dauds eenahkumu awotu un wed šakarā ar wišu zitu pašauli, tad ari war fazit: zif tahlu meh3 pahrwaldifim juhru, til tahlu meh3 ari buhsim lihdsnoteizeji wišā kulturelā pašaulē. Šā tad ari no šchi weedofla fugu buhwe ir usstatama tā weena no tām prerogatiwam, kas peeschkrama muhsu pašchu eedsihwotajeem. Šapeh3 meh3 atradām par eespehjamu isfneegt materialu preefsch fugu buhweš lehtaki.

Štarpiba stary waldbas likumprojektu un komišijās isstrahdato ir ta, ka waldbiba paredš dot materialu tika fugu buhwei, bet komišija atšina par wajadšigu atlaist mešcha materialus ari fugu remonteschanai. Wišā šhini likumā nekahdas fewišklas pahrgrosibas naw eeweštas. No abām komišijam man jasiņo, ka likumprojekts tiks usstatits par šteidsamu un tapeh3 eš leku preefschā komišiju wahrda šcho likumprojektu apškaitit šteidsamibas šahrtā.

Presidentš J. Šchakste: Leef preefschā peenemt šteidsamibu. Eš lišschu us balšofchanu, un luhdsu pazeltees toš, kas ir pret šteidsamibu. Eš luhdsu pazeltees toš, kas atturas no balšofchanas. Naw. Šā tad šteidsamiba weenballšigi peenemta. Waj augštā šapulze wehšas, ka likums tiktu nolastits? Wahrds peeder Goldmanim.

J. Goldmanis (semneeku šaweeniba): Likumprojekts paredš koku materialu došchanu tika fugu buhwem, bet pee mums Latwijā zaur karu zeetušchi transporta lihdselki ne til ween juhra, bet ari pa upem un tadehl mums janahš pretim laiwu buhwem tahdā pat mehrā, tā nahšam pretim fugu buhwem. Ja meh3 nemam wehrā šahwolli, kahdā atrodas šatiksme pa Daugawu, Leelupi un zitam upem, tad redšam, ka paces dauds gadu, šamehr tur tiks kas atjaunots ar pašchu lihdselleem ween. Šchi laiwošchana pa upem ir no leela šwara tapeh3, ka mums ir jatransportē us Rigu dauds malkas, atmenu un zitu materialu. Šalihdsinot laiwu škaitu, kursch atrodas Daugawā, ar šenako škaitu, war teikt, ka wišsch ir loti mašš. Mums japałihds laiwu buhwem, jo ja meh3 dodam materialus fugu buhwem, tad palihdsam zilweleem, kuri tai šinā ari pašchi ar šaweem lihdselleem waretu kaut ko darit. Šadehl mums jowairak japabalsta tee zilweki, kuri teeschi pašchi nopelna šawu ifdeenišschu mašš ar laiwošchanu. Tee pašchi atweeglinajumi, kahdi teef paredšeti preefsch fugu buhwem, japeemehro ari laiwu buhwem. Šapeh3 pee wiršrakšta japeeweeno wehl wahrdi „un laiwu“, tā ka wišsch škanetu: „Par koku isfneegšchanu fugu un laiwu buhwem“. Atteezigus pahrgrosijumus eš eenesišschu pee atteezigeem panteem.

Presidentš J. Šchakste: Neweens wairak pee wahrda nepeeteizas, eš lišschu us balšofchanu pahreju us pantu lašišchanu un luhdsu pazeltees toš, kas ir pret pahreju us pantu lašišchanu. Naw. Luhdsu pazeltees toš, kas atturas no balšofchanas. Naw. Šā tad pahreja us pantu lašišchanu peenemta. Wiršrakšta, kursch škanēja tā: „Likums par koku isfneegšchanu fugu buhwem“, Goldmanis leef preefschā wiršrakštā:

„Peh3 wahrda „fugu“ likt wahrds „un laiwu“.“

Neweens pee wahrda nepeeteizas? Eš luhgšchu referentu dot atšaufšmi.

Referents M. Bruschiš: Komisija to nebija šapratusi tā, ka pee kugeem nepeederetu ari upeš šatiksmeš lihdsēkli, jo zitadi buhtu šazits „twailonu“. Sur nebija domati tikai juhraš zeku šatiksmeš lihdsēkli, bet ari laiwaš un wišpahri labotāšas kugi šči wahrda plaščakā jehdseenā. No komisijas pušes nekahdus eebildumus newar zelt, ja diwdomibas dehl, kuraš te wareru rašteš, war papildinat ar wahrdeem „un laiwu“.

Presidentis J. Ščakste: Referents nezēl eebildumus pret to, ka wiršrakstu papildina ar wahrdeem „un laiwu“. Eš liščhu uš balsoščanu ščo preeščlikumu un luhdsu pazeltees toš, kaš ir pret ščo preeščlikumu. Naw. Eš luhdsu pazeltees toš, kaš atturas no balsoščanas. Naw. Tā tad peenemtiš papildinajums, kūršč ščan:

„Litums par toku issneegščanu kugu un laiwu buhwei.“

Tagad liščhu uš balsoščanu wišu ščo wiršrakstu un luhdsu pazeltees toš, kaš buhtu pret ščo wiršrakstu. Naw. Luhdsu pazeltees toš, kaš atturas no balsoščanas. Naw. Tā tad wiršrakstiš peenemtiš. 1. pants.

(Lai weizinatu kugneezibas atjaunoščanu, kugu buhwetajeem Latwijas pilšoneem teēl issneegti buhwofki no walstiš meščheem par šemfopibas taksazijas zenam).

Pee 1. panta eefneegtiš papildinajums, kūršč ščan:

„Pehz wahrda „kugu“ lišt wahrduš „un laiwu“.“

Eš luhdsu referenta atšaukšmi. (Būščewiziš no weetas: „Eš luhdsu wahrdu pee šči panta!“). Būščewizam wahrds.

N. Būščewiziš (sozialdemokratiš): Eš liktu preeščhā masu pahrgrošijumu. Leeta rahda, ka sem laiwan war šaprast wišadaš športa un nešin kahdaš wehl laiwaš. Bet šče, beš ščaubam, tā jau komisijas referentiš Brusča kungs ašrahdiš, ir domataš laiwaš, kuraš der tā šatiksmeš lihdsēkli. Tāš ir leellaiwaš. Šapehž šče, wahrda „laiwu“ weetā, buhtu jaleēk wahrds „leellaiwu“. Wišpahri šwejneeku laiwaš te nebuhtu jašaprot. Sur tik maš friht šwarā taš materialš, kuru no meščha dabū preeščh wiņu buhwēš, ka wišu to garo zeremoniju taišit zauri tā tā tā neweēš neušnemfeēš. Šapehž leeku preeščhā pahrmainti wahrdu „laiwu“ ar wahrdu „leellaiwu“.

Presidentis J. Ščakste: Preeščlikums ščan tā:

„Laiwu“ weetā lišt wahrdu „leellaiwu“.“

Eš luhdsu referenta atšaukšmi.

Referents M. Bruschiš: Man nekāš naw ko eebilšt.

Presidentis J. Ščakste: Pee Goldmana kunga papildinajuma ir nahziš klahšt papildinajums:

„Wahrda „laiwu“ weetā lišt „leellaiwu“.“

Eš liščhu ščo jautajumu uš balsoščanu un peēšihmeju, ka referentiš nepretojaš šchim papildinajumam. Eš luhdsu pazeltees toš, kaš ir pret papildinajumu „leellaiwu“. Naw. Eš luhgtu pazeltees toš, kaš atturas no balsoščanas. Naw. Tā tad ščiš papildinajums peenemtiš un lihds ar to atkriht otrš Goldmana kunga eefneegtaiš preeščlikums.

Referents Bruschiš: Eš gribu peēšihmet, ka pee wišeem ziteem panteem, kur nahl wahrds „taksazijaš“, nahl išlabojums: „par taksēš zenam“. Ščiš jauneewedums šakšan ar meščhu departamenta peenemteem išeizeeneem.

Presidentis J. Ščakste: Ščiš ir redakzijaš pahrlabojums. Eš liščhu uš balsoščanu wišu pirmo pantu un luhdsu pazeltees toš, kaš ir pret

Ńhi panta peenemŃanu. Naw. Luhdsu pazeltees toš, kaš atturas no balŃofŃanas. Naw. 1. pants peenemtiš. 2. pants.

(Rugu buhwetajeem un fugu iŃlabotajeem, kuri wehlaš dabut tofus par taŃŃazijas zenam, jagreesŃaš pee juhrneezibaš departamenta ar atteezigu peepraŃjumu, peeleeŃot Ńlaht fuga planu un ušdobot wajadŃigo tofu ŃŃaitu un wianu apmehruš (Ńortimentuš), Ńa ari buhwes weetu un no Ńuram meŃhu Ńaimneezibam wini wehlaš Ńanem tofus).

Wahrds peeder W. Seil.

W. Seil (Latgales Ńemneeku partija): Man buhtu preekŃŃlikumuš otrā pantā pehž wahrdeem „fuga planu“ eelŃŃt „buhwtechniŃko aprehŃinu“. Ja Ńhe pantā aiŃrahda ŃŃŃai fugu planuš un tofu ŃŃaitu, tad mehš newaretu kontrolet, waj teeŃŃi ŃŃiš tofu ŃŃaituš, kaš ir aiŃrahdiš, ir nepeezeefŃamš, waj wiŃŃŃ naw nepeezeefŃamš. Ja buhš Ńlaht „techniŃŃ aprehŃiŃš“, tad mehš ŃinaŃim, Ńa leetu kontrolet.

PreŃidentš J. ŃŃŃaŃŃte: EŃneegtaiš pirmaiš papildinajumuš pee otrā panta ŃŃan tā:

„Pehž wahrda „fugu“ liŃt wahrduš „un leellaiwu“ un pehž wahrda „buhwetajeem“ liŃt wahrduš „Ńa ari fugu un leellaiwu“.

Otrš papildinajumuš ir:

„Pehž wahrdeem „fuga planu“ liŃt wahrduš „buhwtechniŃko aprehŃinu“.

Eš luhgŃhu referenta atŃauŃŃmi.

Referentš M. BruŃŃiš: ŃŃaidribaš deht waretu peelŃŃ Ńlaht. Ra ir plans un Ńa jauišdod tofu daudiŃumuš, taš jau patš par Ńewi Ńaprotamš. Eš peeŃrihtu tam.

PreŃidentš J. ŃŃŃaŃŃte: Eš liŃŃhu uš balŃofŃanu wiŃŃŃirmuš toš papildinajumuš, Ńo eefneedŃa Goldmaniš:

„Pehž wahrda „fugu“ liŃt wahrduš „un leellaiwu“, un pehž wahrda „buhwetajeem“ liŃt wahrduš „Ńa ari fugu un leellaiwu“.

Referentš peeŃriht Ńheem pahrlabojumeem. Eš luhdsu pazeltees toš, kaš buhtu pret Ńheem pahrlabojumeem Naw. Eš luhdsu pazeltees toš, kaš atturas no balŃofŃanas. Naw. Ńa tad pahrlabojumi peenemti. Otraiš pahrlabojumuš, Ńo eefneedŃa W. Seil, ŃŃan:

„Eeku preekŃŃa pehž wahrdeem „fuga planu“ liŃt wahrduš „buhwtechniŃko aprehŃinu“.

Uri ŃŃim papildinajumam referentš peeŃriht. Eš liŃŃhu uš balŃofŃanu un luhdsu pazeltees toš, kaš ir pret Ńho papildinajumu. Naw. Eš luhdsu pazeltees toš, kaš atturas no balŃofŃanas. Naw. Ńa tad ŃŃiš papildinajumuš ari peenemtiš. Eš liŃŃhu wiŃu 2. pantu ar mineteem papildinajumeem uš balŃofŃanu un luhdsu pazeltees toš, kaš ir pret Ńho pantu. Naw. Eš luhdsu pazeltees toš, kaš atturas no balŃofŃanas. Uri naw. Ńa tad 2. pants ar wiŃeem papildinajumeem peenemtiš. 3. pants.

(Rugu buhwetajeem brihw iŃleetot tofuš, kuruš taš Ńanehmiš uš Ńho noteikumu pamata, weenigi fugu buhwei waj remontam).

Wahrds W. Seil.

W. Seil (Latgales Ńemneeku partija): Panta beigas Ńhe ŃŃan tā: tofus war iŃleetot weenigi fugu buhwei waj remontam. ŃŃaidribaš labad wajadŃetu runat, Ńa tofus war iŃleetot weenigi tai wajadŃibai, Ńurai tee atwehleti; ja atwehleti buhwei, tad buhwei, ja remontam, tad remontam. Pehž ŃŃiš redalŃijas taš naw ŃŃaidrš.

Presidentis J. Tšakste: Ir eefneegti diwi papildinajumi pee ņhi panta. Es nolastihu wiņpirms toņ papildinajumus, ko eefneedsa Goldmanis:

„Pehz wahrba „fugu“ list wahrduņ „un leellaiwu“, un pehz wahrdeem „weenigi fugu“ list wahrduņ „waj leellaiwu.“

2. papildinajums, eefneegts no W. Seil, ņan tã:

„List wahrdu weetã „fugu buhwei waj remontam“ wahrduņ „tai waja-
bsibai, kurai atwehlets.“

Es luhdsu referenta atņautņmi.

Referentis M. Bruschiņ: Es atrodu ņho peefihmi par weltigu, jo te jau ir teiktis „uņ ņho noteikumu pamata“, un pehz ņheem noteikumeem ir ņkaidri, ka toku materials luhdņejam iņneegts fugu remontam waj jaunbuhwei, tã tã diwdomibu ņhe newaretu buht un ņhi peefihme ir weltiga.

Presidentis J. Tšakste: Es listihu uņ balņoņhanu wiņpirms to papildinajumu, ko eefneedsa Goldmanis:

„Pehz wahrba „fugu“ list wahrduņ „un leellaiwu“ un pehz wahrdeem „weenigi fugu — „waj leellaiwu.“

Referentis nepretojas ņheem papildinajumeem; es listihu toņ uņ balņoņhanu un luhdsu pazeltees toņ, kaņ ir pret papildinajumu. Naw. Es luhdsu pazeltees toņ, kaņ atturas no balņoņhanas. Naw. Tã tad papildinajums peenemts. Tad atteezibã uņ otro papildinajumu, kuru eefneedsa W. Seil, un kurfņ ņan tã:

„List wahrdu „fugu buhwei waj remontam“ weetã — „tai wajasibai, kurai atwehlets.“

Referentis pretojas ņhim papildinajumam. Es listihu to uņ balņoņhanu un luhdsu pazeltees toņ, kaņ ir par ņho papildinajumu. Es luhdsu pazeltees toņ, kaņ ir pret ņho papildinajumu. Naw neweena. Tagad luhdsu pazeltees toņ, kaņ atturejuņchees no balņoņhanas. Luhdsu ņaņkattit. Balņoņhanas rezultats — par papildinajumu iņteikjuņchees 31, pret to neweens un atturejuņchees 69; tã tad pehdejais papildinajums atkriht nost. Es listihu tagad wiņu 3. pantu uņ balņoņhanu ar papildinajumu, kaņ tika peenemts, un luhdsu pazeltees toņ, kaņ ir pret 3. pantu. Naw. Es luhdsu pazeltees toņ, kaņ atturas no balņoņhanas. Naw. Tã tad 3. pants peenemts. 4. pants.

(Ruga ihpaņneeks, ņanemdams tokus par takņazijas zenam, iņdod, pirms fugis uņņabzis pirmo brauzeenu, tirdņneeziabas un ruhpneeziabas ministrijai obligaziju uņ fugi par ņumu, kura iņtãija ņarpibu ņarp tirgus un takņazijas zenam, ņahdas paņtahweja par tokeem toku piriņchanas laika. ņhi obligazija (lihd ar poliņi par atteezigu ņumu) paleel ministrijas glabaņchanã 12 gadu laika, pehz kam wienu ņanem atpaņat fugu ihpaņneeks. Ja eepreeņņ ņhi termina notezeņchanas ihpaņneeks fugi pahrdotu ahrņemju pawalņneeteem, waj awaretu, tad wiņam obligazija tuhlin jaisperņ).

Cebildumu naw. Peenemts. 5. pants.

(Noteikumi par toku iņneegņhanu fugu buhwei par takņazijas zenam paleel ņpehã 3 gadu laika no lituma iņņludinaņchanas deenas).

Pee ņhi panta ir eefneegts papildinajums:

„Pehz wahrdeem „par toku iņneegņhanu fugu“ list wahrduņ „un leellaiwu.“

Es domaju, ka ņahads papildinajums ir peenemts pee wiņeem panteem. Tã tad eebildumu nebuhs un wiņņ ir uņņkatams tã redakcionels papildinajums. Tã tã nekahdu eebildumu naw, tad 5. pants ir peenemst. 6. pants.

(Foku isfneegšanas kahrtiba nošatama ar šewišku instrukciju, kuru isstrahda tirdsneezibas un ruhpnueezibas ministrija, šasinā ar semkopibas ministriju).

Wahrds peeder W. Seil.

W. Seil (Latgales semneeku partija): Pehdejā pantā man buhtu preefšlikums pehz wahrdeem

„isfneegšanas kahrtiba“ eelikt wahrduš „un wiau pareisa isleetosšanas kahrtiba“.

Presidentš J. Ščakste: Preefšlikums štan tā:

„Pehz wahrdeem „foku isfneegšanas kahrtiba“ likt wahrduš „un wiau pareisa isleetosšanas kahrtiba“.“

Es luhgšču referenta atfauškmi.

Referents M. Brusiš: Es nesinu, kaš ar to pahrlabojumu buhs šafneegts. Waj waldbiba usfneegšes atbildibu štatitees, tā fugi teef buhweti un kahdā kahrtibā? Preefš kahdām wajadsibam toki teef isfneegti, taš ir agrakos pantos jau noteikts. Žeb waj par pareisu isleetosšanu šaprast fugu braufššanas laiku? Es nesinu, kaš ar šchahdu peefšhmi buhtu šafneegts. Pehz mandām domam tahda peefšhme naw wajadsiga. Ja buhtu teikts, ka jakontrolē fuga konstrufzija, tad tahdā nošihmē to waretu peelaišt, bet tā ka taš newar buht waldbibas usdewums, tad tai peefšhmei naw nekahdas nošihmes.

Presidentš J. Ščakste: Referents isfakas pret to pahrlabojumu, ka pehz wahrdeem „foku isfneegšanas“ likt wahrduš „un wiau pareisa isleetosšanas“. Es likšču to pahrlabojumu us balfošchanu un luhdsu pazeltees toš, kaš ir par šcho pahrlabojumu. 12. Es luhdsu pazeltees, kaš ir pret šcho pahrlabojumu. Beidsot luhdsu pazeltees toš, kaš atturejufšhees no balfošchanas. Uzim redsot wiši pahrejee, tā tad pahrlabojums atfriht nošt. Es likšču tagad us balfošchanu wišu 6. pantu un luhdsu pazeltees toš kaš ir pret 6. panta peenemšchanu. Naw Es luhdsu pazeltees toš, kaš ir atturejufšhees. Naw. Šā tad 6. pants ir peenemts. Tagad es likšču us balfošchanu šcho likumu wiša wišuma un luhdsu pazeltees toš, kaš ir par šchi likuma peenemšchanu. Luhdsu pazeltees toš, kaš ir pret šchi likuma peenemšchanu. Naw. Luhdsu pazeltees toš, kaš buhtu atturejufšhees. Naw. Likums ir weenbalfigi peenemts.

Nahkofšats deenas kahrtibas punktš ir kabineta preefšstahwja atbilde us eefneegto jautajumu par dšelszelu leetam. Wahrds peeder darba ministrim.

Darba ministrs Fr. Dšolinšch: Lai waretu atbildet us augštās šapulzes jautajumu, waj waldbiba ir bijušt modriga us tām prasibam, kuras ir eefneegufšchi dšelszelineefi un eerehdni, mums jaapstahjas pee teem apstahfleem, kahdos mehš dšihwojam. Ja atštatamees atpafal us pagahjušcho gadu, tad mehš redšam, ka dšihwes dahrdšiba ir zehlušees šalihdšinot ar julija mehnešt 1919. g. un azumirkligo stahwolli apmehram par 40%. Jautajumā, waj waldbiba weenmehr ir bijušt eewešriga pret tām prasibam, kuras usstahdijušt dšihwe, mums ir jaapstahjas pee pirmā algas paugstinajuma, kaš notika šch. g. februari. Ja mehš šalihdšinam, peemehram, dšihwes dahrdšibu februari ar pagahjušchā gada dezembri, tad dšihwes dahrdšiba februari bija zehlušees, šalihdšinot ar dezembra mehnešt, par 40%. Pirmais algas peelikums isweidojās 50% XX. kategorijai un 25% pirmai kategorijai. Atteezibas starp XX. kategoriju un augštāko kategoriju pirms algas peelikuma 1:6, kad dšihwes minimuma apmeerinafchanai peetika 250 rbl., augštāko kategorija

fanehma 1500 rbl. Februara mehnesi ar algu peelikšhanu atteezibas starp augstako un semako kategoriju kalpotajeem samasinajās lihds 4,8. Aprila mehnesi dšihwes dahrdšiba falihdsinot ar februari atkal bija peeauguši par 40%. Algu paaugstinaja un semako algu nolika 500 rbl., un augstakai kategorijai 50%. Atteezibas starp algam atkal pamasinajās no 4,8 februari us 3,5. Divos wafaras mehnešhos, maijā un junijā, bija nowehrojams tas, ka dšihwes dahrdšibas peeaugšhana bija apstahjusees un daschās weetas pat pamasinajusees. Salihdsinot julija mehnešcha dahrdšibu ar aprila mehnešcha dahrdšibu, pehdejā bij peeauguši par 20%, bet julija mehnesi algas tika paaugstinatas par 42 lihds 50%. 50% peemaksa tika dota semakam kategorijam. Surpretim dšihwes dahrdšiba bija zehluusees tikai par 20%. Tā tad waldiba algam bij peelikusi dauds wairak, nekā bij peeauguši dšihwes dahrdšiba, t. i. algas tika paaugstinatas par 22 lihds 30% wairak par dšihwes dahrdšibas peeaugšhanu. Pee algas tika peemaksatas 250 rublu semakam kategorijam. Atteezibas starp augstakam un semakam kategorijam bija 1:4. Julija mehnešcha algas jautajums nebija galigi isfchirts, lai gan algas tika paaugstinatas wišam kategorijam, tomehr palika weena augstako eerehdnu schkira neapmeerinata, un us to greesa wehribu wifa šabeedriba. Šhi kategorija bij teefu refors. Augusta mehnesi tika no teefu refora eefneegti preefchlikumi, tā buhtu apmeerinami augstakee teefu amati. Tas ir tas eemesls, par kuru muhsu šabeedribā mehdsja atšauktees, ka esot tikufchi apmeerinati augstakee, bet newis semakee eerehdni. Tas bijis ari par eemeslu dselzjelneekem augusta widā eefneegt jaunās prašbas, pamatojotees us algu paaugstinajumu teefu reforu eerehdneem. Wini nahza ar preefchlikumu paaugstinat algas us 100%, motiwedami, tā jau teizu, ar to, ka waldiba peelesot augstakam kategorijam, un ar to itkā konstatadama, ka dšihwes dahrdšiba bij zehluusees par 100% un tadehl, ari dselzjelneeki nahkot ar šawu peeprašijumu. Šchais augstakās kategorijās atrods $\frac{2}{3}$ teefu refora eerehdni un augstakolas profesori un loti masš skaitš pahrejo augstako waltis amatu. Darba ministrijās statistika un šawahktee dati rahda, ka dšihwes dahrdšiba augustā, falihdsinot ar juniju, bij auguši tikai par 17%. Maijā uu junijā pehz algu paugstinaschanas dšihwes dahrdšibas peeaugšhana bij apstahjusees, dselzjelneeki fneeds jaunās prašbas pehz algas paaugstinaschanas. Prašiba tika apmeerinata, bet lihds ar algu peelikšhanu špehji zehlas dšihwes dahrdšiba. Šhi zelšchanās oktobra mehnesi, falihdsinot ar julija mehnesi, šafneedsa 65%, bet lihds ar to, oktobri tika eefneegts no dselzjelneekem un eerehdnu šaweenibas prašiba, kurā bija ašrahdits us dšihwes dahrdšibas zelšchanos un luhds dehl algas paaugstinaschanas. Waldiba, šhos apstahlus eewehrodama un atšihdama, ka ar naudas isfneegšhanu nekahdi netiks palihdsjets eerehdneem un, atbalstidamās us šaweem peedšihwojumeem, ka ar katru algas peelikšhanu naudā dšihwes dahrdšiba zenschas pahrssteigt wifus algas peelikumus, nolehma šawā 20. oktobra sehde atteiktees no algu paaugstinaschanas naudā, bet pahreet us otru sistemu eerehdnu stahwotka uslabošchanā — us naturaliju isfneegšhanu. Sawos augusta un oktobra mehnešcha peeprašijumos eerehdni bij mottwejušchi šawas prašbas dehl weenreifeja pabalsta ar to, ka eestahjotees rudens laifam un tuwojotees seemai ir nepeezeeschami daschadi leeki isdewumi. Tapehz wini luhds, lai tiktu isfneegts weenreifejs pabalstis weena mehnešcha algas leelumā. Waldiba, eewehrodama šho prašibu, bet atšihdama, ka ar naudas isfneegšhanu palihdsjets netiks,

nolehma iffneegt eerehdneem weenreifejaš naturalijas: $\frac{1}{3}$ kubikašis malkas, waj 2 pudu rudsu miltu, waj weenu pudu kweefchu miltu, pehz katra atfe-wiſchka eerehdna iſwehleš. Pehz darba ministrijā ſawahſtam ſtatifiſkām ſinam tika konſtatets, ka dſihweš dahrdſiba paſtahwigi kaſpj, ka ar weenreifejo na-turaliju iffneegſchanu ween nebuhs lihdssets. Miniſtru kabinetš ſawā 20. okto-bra ſehdē nolehma ſtahteš pee ikmehneſcha naturaliju iſdaliſchanaš. Winau apmehrs ir taħdš, kaš gandrihš apmeerina galwenāš zilweka uſturas pra-ſiſbaš. Nolehma tā, ka kaſtrš eerehdniš ſanem pilnu naturaliju daudſumu, bet eerehdna gimenes lozeklis ſanem puſt no eerehdnam lemta naturaliju dau-dſuma. Lihds ar ikmehneſcha naturalijam ir nolemts iffneegt eerehdnu wa-jadſibam gada naturalijaš. Pee tām peeder apawi, drehbeš, wadmala, audeklis un ari ſinamš daudſumš malkaš — $\frac{2}{3}$ kubikašis ſeemaš mehne-ſcheem. Šhiš naturalijaš walſtiš kaſei iſmaſſā ik mehneſchuš 571 rbl. Tā tad, nemot ſcho naturaliju daudſumu, ſhiš naturalijaš ſanem wiſi weenlih-dſigi, ſaħlot no ſemaſāš XX. kategorijaš, kaš pelna 750 rbl. mehneſi, lihds ar kaſ. lit. A; eerehdnu ſtaħwoſliš ar to ſewiſchki preeſch ſemaſam katego-rijam ir uſlabotš par 76%, dſihweš dahrdſiba tai paſchā laiſā bij zehluſeeš tikai par 65%. Jaſaka, ka ta ar naturaliju iffneegſchanu ir apſtaħjuſeeš. Nowembri ta zehluſeeš tikai par 2%, un ſhiš 2% atteezāš galwenām kaħr-tam tikai uſ peenu. Uſ daſchām žitām prezem zenaš pat ir krituſchaš. Rā jau teizu, ar naturaliju iffneegſchanu ſemaſo kategoriju ſtaħwoſliš tika uſ-labotš par 10 procentem, wairak neſā to objektiwee dati raħda. Turpretim augſtaſam kategorijam ſtaħwoſliš paleeſ atkal launatš. Rā jau teizu, winau ſtaħwoſliš ſaħkumā bij labatš neſā tagad, atteeziba bija 1:6. Pehz tam julijā 1:4, azumirli pehz naturaliju peeliſchanaš wiſch ir druſku laboješ, proti tagad atteeziba ir 1:4,4.

Šche tika iſteiktas ſchaubaš, waj walſtiš warēš kaħrtigi ſawaš natura-lijaš iſdalit. Šhim ſchaubam, warbuht, no ſaħkuma bij ſinami eemeſli. Rā jau teizu, naturaliju iffneegſchana tika lemta 20. oktobra ſehdē, bet jau 24. oktobri Riģā notika wiſu pilſeħtu eerehdnu preeſchſtaħwju ſapulze darba ministrijā, kurai bij uſdotš realiſet ſcho naturaliju iſdaliſchānu. Darba mi-nistrija uſnehmāš ſcho naturaliju iffneegſchanu uſ ſewis tadeħi, ka wināš wa-ditajš bija tajōš eeſtatoš, ka uſnemoteš ſcho darbu, buhs eeſpeħjamaš at-tiħſtit uſ weetam wairak kooperazijaš ideju. Ar teem uſaizinajumeem, kaš no zentra tika dariti, galwenām kaħriam no eerehdnu kooperatiwa, neradāš wajadſigāš atſaulſmeš no weetam. Darba ministrijaš uſſtatš bij — iſleetot ſcho praktiſko gabijumu un uſ weetam radit tāš eeſtaħdeš, kuraš weħlat waretu paħrweidot par paſtaħwigeem eerehdnu kooperatiweem. Šchaħdi kooperatiwi waj iſdaliſchanaš punkti ir nodibinati Latwiā, aħrpūs Riģaš, apmehram 40, un darba miniſtra paħrleeziba ir, ka taš buhs taš paſaħkumš preeſch naħkameem kooperatiweem muħſu aprinku pilſeħtāš. Tadeħi ari ſchī iſdaliſchanaš ideja tika paħrņemta darba ministrijā, lai ar to waretu attiħſtit ſcho domu uſ weetam. Rā jau teizu, 24. oktobri ſapulzejāš preeſch-ſtaħwji, kureem tika dotš aiſraħdijumš, kaħdā weidā ſtahteš pee ſcho natu-raliju iſdaliſchanaš uſ weetam. Šaprotamš, ka tik iħſā laiſā no 24. oktobra ſapulzeš newareja noorganieſet uſ weetam kooperatiwuš, taš praſija daudš laiſa. Otrš ſchēħrliš bija taš, ka tehniſkee preeſchdarbi, kuri preeſch ſcho darbu iſweſchanaš wajadſigi, iā: kartinu nodruſaſchana, weenreifeja natura-liju ſiħmju iſdaliſchana praſija daudš laiſa. Bet neraugoteš uſ to, jau

5. nowembri eesahkās břiwnaturaliju isdalifšana Rīgā. Lai nekawetu ņhini darbā neweenu leeku deenu, nebij eespehjamš isfiat eepreeksch laif-
 rakstos, kahdā kahrtā ministrijas ņanemš produktus. Gandrihs katra eestahde
 jau ņanehmusi zaur walstis eerehdnu kooperatiwa weenreifejas besmakfas na-
 turalijas. Šhi isdalifšana nobeidsās 20. nowembri; zaur kooperatiwu
 „Dšelszelneeku“, kursch ais daschadām tehniskām gruhtibam nebija ņagatawots,
 břiwnaturaliju isņneegšana nobeidsās 25. nowembri. Wiņeem dšelszelneeku
 isdalifšanaš punkteem břiwnaturaliju isņneegšana nobeidsās jau agrā.
 Pa ņho laiku wiņi preekschdarbi tifa nobeigti un 17. nowembri wareja stah-
 tees pee nowembra mehneņcha naturaliju isņneegšanaš. Un 1. dezembri
 jau leelato dalu nowembra mehneņcha naturaliju isdalifšanu pabeidsa. ņi-
 ņneegti tauki, rudsu milti, kweeņchu milti, meeņchu putraini un manna. 2. un
 3. dezembri ņanehma produktus wiņi tee eerehdni, kuri nespehja tos ais da-
 schadeem eemesleem ņanemt noteiktā deenā. 6. dezembri ņahkās linu pahrejo
 produktu, tā: zutura, seepju, silku, kartupeļu u. t. t. isņneegšana par no-
 wembra un dezembra mehneņcheem, kura nobeigņees ne wehlat kā 14. dezembri.
 Jau 25. nowembri eesahkās gada naturaliju isņneegšana, pirmām kahrtam
 isdalija apawus — 2264 pahrus, no kureem ap 100 pahru dšelszelneekeem
 un pahrejos zitu ministriju eerehdneem proporzioneli darbineeku ņaitam.
 Pirmais posms apawu isņneegšanai wiņām ministrijam nobeidsās 2. dezembri,
 isnemot dšelszelneekuš, kureem isdalifšana wehl turpinās. Dtru partiju apawu
 warēs isņneegt ņhis nedelaš beigās. 2. dezembri eesahkās linu audekla
 isņneegšana, kura nobeigņees 9. dezembri. ņr isņneegtas 60.000 arņhinas
 linu audekla, no kura ņkaita puņe peecriht dšelszelneekeem. Nowembra meh-
 neņcha naturaliju isņneegšana ņatiksmeš ministrijas eerehdneem atņkiras no
 ta, kā tas bija zītās ministrijās, kas atkarajas no tam, ka wina ir bijuņi
 masat peemehrota ņhim operazijam kā telpu truhkuma dehl, kā darba pla-
 ņchuma ņinā. Šhis ir gan mehginats nowehrņt un drihsumā ņahks darbo-
 tees wehl diwas nodalas, no kurām weena ir ņkrejofcha. Wiņeem ir isņneeg-
 tas besmakfas naturalijas, isnemot malku, kuras isņneegšana wehl turpi-
 najās. 27. nowembri ir eesahkta nowembra un dezembra mehneņchu natu-
 raliju isņneegšana dšelszelneekeem uņ linijas, kura isbeigņees ņho nedelu.
 Tā kā isņteiktās baschas katrā ņinā atriht. ņr japeeņhme, ka dšelszelneeku
 zentralā biroja preekschņehdeitajs ņafauktā 5. dezembra ņehde konstateja un
 aisrahdija beedreem, ka naturaliju isņneegšana ir darits wiņs, kas ir eespeh-
 jamš. Utteezibā uņ weenreifejo pabalņta isņneegšanu, kuru jau islehma, ari
 gan ne pilnā apmehrā, 20. oktobra ņehde weenreifejas besmakfas naturalijas
 weidā, pa dalai apmeerinaja praņibas dehl weenreifeja pabalņta. War otras
 dalas isņneegšanu ir kabinetā eeroņinats jautajums un wairat reises pah-
 runats un tiks eesneegts atteezigs likumprojekts dehl lihdselku atlaujas, lai
 waretu ispildit weenreifejo mehneņcha pabalņta isņneegšanu.

Somehr naturaliju isņubtiņchana uņ weetam pahrejas aprinku pilņehtās
 drusku nowehlojās tapeh3, ka tur nebija noorganifeti ne kooperatiwa nodalas,
 ne ari isdalamee punkti. Tagad ņchee darbi ir weikti un nokawefchanaš
 winu isdalifšana nenotiks.

Tagad ir jautajums, waj no ņhi paskaidrojuma redsams, ka atkaribā
 ar dņihwes dahrdsibas zelfchanoš waldbiba ir ikreises nahkusi pretim praņibam.
 Mehš redsam, julija mehneņi waldbibas apmeerinajums ir pat pahrsneedstis
 praņibas par 20 lihds 30%. ņzumirkli, nowembra mehneņi, isņneegtas natu-

rallijas ari šchis prasības pahrņeeds par 10% augstak, nekā objektīwee dati to rahda par dšihwes dahrdšibas peeaugšchanu. Šchee šoli, kà redsamš no tirguš zenam, ir bijušchi preekšch walstis labwehligi: dšihwes dahrdšiba naw zehlfuees, bet ir apstahjufuees, un zeramš, kà waldbai buhš eespehjams kahrtigi apmeerinat it mehneschus prasības. Mehš redsam, kà schim darbam palihgā ir aizinati pašchi eerehdni zaur šaweem kooperatiweem un isdala-meem punkteem un ja schini sinā kahdi šareschgijsimi zeltos, tad tee tiks laikā nowehrsti. Ur to es šawu sinojumu beidsu.

Presidents J. Šchafste: Man ir eefneegts preekščlikums, atklaht debates pehž waldbibas atbildeš un jautajumu. Ir eefneegts ar 33 parat-steem un pirmais ir parakštijees Morizš, tad Škubikis u. t. t. Pehž muhšu kahrtibas rulla debates tahdā kahrtā ir peelaischamas. Wahrds Seiboldtam.

P. Seiboldts (sozialdemokratis): Augsti godatā šapulze! Noflau-fotees darba ministra, Šsolina kunga, atbildi, uš muhšu jautajumu ir, jakon-statē tas, kà darba ministra, Šsolina kunga, ašrahdijsims uš dšelšzelneeku peeprašijumu no 16. augusta, pirmām kahrtam, ir nepareišš, jo 16. augustā dšelšzelneeki neusstahdija prasību paaugstinat algu par 100%, bet uštahdija prasību paaugstinat algu tikai par 50%. Tad, kad wiršwalde, kà ari waldbiba, wilzinajās ispildit šcho prasību, dšelšzelneeki bija špeesti eefneegt otrreiz prasību septembra mehneši, kurā wini bij špeesti prasit ismaksat algu newiš naudā, bet uštahdija noteiktu prasību, lai dšelšzelneekem tiktu isšneegtas naturalijas par julija mehnescha zenam. Pretejšā gadijumā, ja waldbiba to nespehtu ispil-dit, alga paaugstinama par 100%. Tā tad dšelšzelneeki šaprata, kà ar naudu nekās naw lihdsēts, kà wineem wajadšigs peeeet pee naturaliju sistemas. Tas tika atkal wilzinats lihds 1. nowembrim; tikai 1. nowembrī, pehž leelām gruhtribam, dšelšzelneekem isdewās šanemt tik dalu no naturalijam. Tika ašrahdits, kà naturalijas teek kahrtigi isšneegtas. Man tomehr jaaisrahda, kà daschas naturalijas wehl lihds schim laikam naw isšneegtas, un to, kuras tika isšneegtas, ir peetruhžis un wairs naw dabujamas. Šapat tika ašrahdits, kà dšelšzelneekem ir isšneegts 1000 pahru šabaku. Pawišam esot isšneegts 4000 pahru, bet dšelšzelneeki ir dabujušchi tikai 1000 pahru. Ja, tas ir pil-nigi pareiši. Bet kad dšelšzelneeki peeprašija, lai wineem šabakus isšneegtu ari turpmā, tad atbildeja, kà azumilkli to šahbaku wairs naw. Darba ministrš wehl ašrahda, kà ar šcho ir mehginats pazelt kooperatiwu ideju. Tad man jaaisrahda uš glušchi pretejo: ta ir kooperatiwu idejas ahrdišchana jo nekahrtigā produktu isšneegšchana šazehla leelu šašchutumu maksās. Tee, kam naturalijas naw isšneegtas, nelamā wis darba ministri, Šsolina kungu, bet lamā pašchu eestahdi, kurai tee darbi ir ušwelti. Tā tad te newar buht nekahdas runas par kooperatiwu idejas pazelšchanu.

Ras atteežas uš uštahdito prasību par weenreifeju pabalstu 1000 un 1500 rub. leelumā, tad ne tikai dšelšzelneeki, bet ari ziti eerehdni tahdu pra-sību uštahdija. Te newarot wainot štrahdneekuš un darbineekuš, jo pati waldbiba bij apšolijusi isšneegt wineem weenreifeju pabalstu, mehnescha algas leelumā, bet tagad zelas šašchutumš štrahdneeku un eerehdnu šarpā, kà šolitis teek, bet ispildits neteek. Tā ari julija mehneši tika šolitis, ja dšihwes dahr-dšiba zelšees par 25%, tad ari algas tiks paaugstinatas. Dšihwes dahrdšiba zehlās pat lihds 100%, bet waldbiba uš to nefa neatbildeja un neišpildija šawu šoitjumu. Neweens dšelšzelneeks negrib usšahkt štreiku, šcho newehlamo

foli, bet tas wineem tomehr jadara, jo wīnu prasības neteek īspilditās. Wīni naw saudejūšči zerības un domā, ka waldība īspildīs wīnu minimalās prasības, lai nezeltos saudejumi ne waldibai, ne ari pascheem strahdneekēm, bet ja waldība to negrib īspildit, tad fāschutums war īzeltees wehl leelāš. Domaju, ka darba ministrs, Ņolīna kungs, šapratis dšelszēneeku stahwofli un mehginās nowehrst to, kas buhtu šagaidams.

Prezidents J. Ščakste: Wahrds peeder Wezkalnam.

1. Wezkalns (sozialdemokrats): Darba ministra kungs norahdija, ka waldība allāsch esot nahkusi pretim strahdneekēm, tiklihdš dšihwes dahr-dšība paleelinajufees. Es negribu konstatet, ka tas naw faktš. Waldība lihdš šchim nemas naw nahkusi dšelszēneekēm pretim un naw grībejusi ari to darit. Tāpat ari waldība naw nahkusi ziteem eerehdneem pretim. Ja waldība ir uslābojusi dšelszēneeku stahwofli, tas tīkai patezjotees tam, ka muhsu dšelszēli us dāschām deenam apstahjās. Ja wīni nebuhtu apstahjušchees, tad muhsu augstā waldišchana, tee lungi, kas stahw satīkšmes ministrijās preekschgalā, nebuhtu gahdajūšči un ne ari domajūšči par algas peelīšchānu. Tā tad apgalwot, ka waldība nahkusi pretim, tiklihdš dšihwes dahr-dšība peenehmešees, naw pareisi. Ir glūšči otradi. Ja toreis, pirms jūlija streika, wairaklahrt tīka břihdināš, wairaklahrt strahdneeki greesjās ar šawām prasībām pee waldības, bet tās allāsch tīka wīlzināš un noraiditās. Apstahli bija nezeeschami. No weenas puses strahdneeki un strahdneezes, kuri usstahjās stingraki, bes kaweschānās tīka īšweesti ahrā no darba, neprafot par to ne arodneezīkai beedribai, ne ari kam zitam. Algās bija tīf neezigās, ka nebij eespehjamš dšihwot un eksīstet. Tās algas, par kurām es šche runaju, šafarā ar šabeedriškeem darbeem, apmehram tahdās paščas bija ari us dšelszēleem. (Walšis pa kreisi: „Lihds šchai deenai!“). Ja nemaldos, un ja pareisi esmu informets, tad wehl lihdš šchai deenai tās ir tahdās paščas. Ja šche Ņolīna kungs norahdija, ka tagadejais stahwofliš esot daudš labāš un pehz wīna statistikām šinam strahdneekēm gandrihs jau waj pahrmakfats, tad atklaujeet man peewest škaittus. Us dšelszēleem wehl lihdš šchai deenai teek makfats šeeweetem no 20 lihdš 25 rub. deenā, t. i. weenfahrschām strahdneezem. Man grībetos jautat, waj ar to ir eespehjamš eksīstet, waj kahds no muhsu kungeem īstīks ar to? Wihreescheem makfajot no 25 lihdš 30 rub. deenā. Warbuht, tur buhs 5 rubli us weenu waj otru puši, no wīša ta mehš redsam, ka algas ir neezigās un naw peeteefoščas preeksch tam, lai waretu eksīstet. No wīša ta, par šo mums šchowakar pašinoja, eespaids palīka tahds, tīkā šche no Rīgās pahrtikas waldeš kartīnu nodalās usstahtos preekschstahwis un pašinotu, kā produkti tīks šadalīti, zīk Rīgās eedšihwotajeem īšneegš kartupekus, putraimus u. t. t., us kahdām eelam eerihkos atteezigos weikalus, kur tos warēs šanemt. Tā tad katrs, kam nauda ir, lai gatawojās un eet atteezīgā īšludinātā deenā us weikalu un šanem tos produktus. Tahdu eespaidu mehš šche dabujām. Pat wehl weens škrejofšs weikalš buhschot. Tā tad, warbuht, katram peenesiš wīšu klahst un eedos. Zīk man šinams un kā ari šapulzē dšelszēneeku preekschstahwis šinoja, naturalijas, kuras esot dalitās, dala no tām neesot nekur derīgās: tās esot šamaitatās. Naw šanemti, kā šche aīšrahdija, tīk akurati wīši īšdalamee preekschmeti un daudšas naturalijas naw šanemtas. Ja dšelszēneekueem ir 1000 pahru šahbaku īšdoti, tad es grībetu jautat, zīk to dšelszēneeku mums ir. Waj mums ir tīkai weens 1000 dšelszēneeku? Zīk

man finams, tad to ir tuwu pee 15.000. Tã tad iffneegts tika weenam tukstotim un tee 14.000 — tee lai pagaida lihds nahkofchai seemai, tad, warbuht, tee sahbatuſ fanems. Mam leetas, ka ar to eestahſchu eerihkofchanu, kur zilweki toſ produktus waretu dabut, ar to ween naw lihdsfets. Mums jahrehkinas ar to, ka wini waretu produktus eegahdat un toſ nopirkt. Es ſche gribetu jautat Oſolina kungam, waj ſeewa, kura ſtrahda par 20 lihds 25 rubleem deenã, war domat, ka wina warẽs ſamalkfat par mineto pretiſchu eegahdaſchanu waj ne. Es domaju, ka wina newar par to domat, ja tai nemalkfãs algu, kahdu wajaga preeſch iſtilkſchanas. Es neſinu, no kureenes wiſi miniſtra kunga ſkaitli nemti. Miniſtra kungs aſrahdiã, ka dahrdſiba no juniã lihds auguſta mehneſcheem eſot peenehmufees ap 14%, turpretim algas eſot dauſd augſtat paleelinatas un tahda kahrdã pilnigi pahrmalkfats. Man gribetos ſche atſihmet, ka juniã mehneſi mums maiſe malkfaja 2.50 kap, mahrzina. Tagad mehſ, turpretim, maiſi newaram dabut beſ 6 rubleem mahrzina. Taſ ir weens. Tahlat, ſweeſis malkfaja 18 rubluſ, bet tagad taſ malkfã ap 45 rubleem. Tahpat ir zehluſchãs pahrejãs prezes, peemehram, gala un t. t. Peens malkfaja 3 rub. ſtopã, tagad taſ malkfã 14 rub. Ja ſche war iſrehkinat par til ſemu dahrdſibas peeaugſchanu uſ pahrtikas weelam, tad naw nekahds brihnumſ, ka ar to paſchu ſihmulu war iſrehkinat ſkaitluſ ka ir pilnigi pahrmalkfats eerehdneem un ſtrahdneekem un ka dſelznelneeku praſibas par weenreiſejo peemalkfu ir nedibinatas. Dſelznelneeki ſawãs praſibãs ſtarp zitu uſtahda, lai wineem tiktu dots weenreiſejſ pabalſis tadehl, ka teem tika ſolits, ka dſihwes dahrdſibai augot, algas paaugſtinãs. Ur 750 rub. mehneſi iſtiti newar un tã tã no waldibas wineem tika ſolits, tad weens otrſ ir eetaſiſtiſ weenu otru paradu, lai wina gimene neaſſeetu bojã. Tadehl wini praſa, lai teem dod weenreiſeju pabalſtu, 1000 rub. neprezeteem un 1500 rub. prezeteem, beſ wiſeem pahrejeem uſlabojumeem Tur ir taſ ſmaguma punktiſ, no ka atkarajaſ, waj dſelznelneeku ſtreiſs pee mums buhſ, waj nebuhſ. Man leetas, ja labaiſ ſpahrnſ neredſeja un klufu zeeſdamſ pahrgahja pahri, kad ſche gahja runa par wairakeem miljoneem ſaudejumu, kaſ nodariti walſtij, tad, man leetas, ſchini gadijumã, kur dſelznelneeki, kaſ ir muhfu walſis nerwſ un allafch bijuſchi beſiſejaſ ſtahwoſli, un kaſ ir nepreezeſchami preeſch muhfu walſis dſihwes — newajadſetu jautajumu noſtahdit tã un dehl 1000 rub. noſtahdit to leetu „waj luht waj plihſi“. Es gribu aſrahdit, ka ta politika, kura peekopta no ſatikmeſ un darba miniſtrijaſ, naw winu patſtahwigã politika. Winai teek diſtetiſ preeſchã — wiſmaſ tahds norahdijumſ bij tadehl, ka wina gribeja nahkt dſelznelneekem preti, bet teiza, ka kabinetſ waj daſchi kabineta luzeſli tam nepeekriht, tã tad ſinamã mehra dirigẽ. Man leetas, ka ta politika, kahda lihds ſchim bijuſti, kur allafch jautajumſ noſtahditſ tã, ka lai taſ atteezibaſ arweenu paafinatos, bet kur no pretim nahkſchanas naw biſiſ i runa — ir nepareſſai. Ja taſ tã turpinãſeſ, tad mehſ waram nonahkt lihds aſai kataſtroſai, jo dſelznelneeku paſeetibaſ mehſ ir ſen jau pilnſ no ta, ka wineem nahktſ newiſ preti, bet iſpildifchana wilkta un wilkta un wehl reiſ wilkta garumã. Uri toreſ julijã, kad dſelznelneeki peekahpãſ, zeribã, ka winu praſibas tiſ iſpilditas, tee tomehr tika peekrahpti. Ja ſchoreiſ neatradis par eephejumu peelikt wineem ſcho nepreezeſchamo algas uſlabojumu — weenreiſejo pabalſtu, tad eſ ſafu, ka kataſtrofa nenowehrſchama. Dſelzneli apſtahſeſ, jo tee zilweki

ir nonahkufchi besifejas stahwokli. Waj tas buhtu walstis interesēs, lai mehš tahdā stahwokli nonahktu? Es domaju — ne.

Schowakar tika pastaiddrots, ka tiks atwehrti kooperatiwi, bet ministrijas preefchstahwis nepasinoja, waj ņchi prasiba, 1000 un 1500 rbl., no kuras atkaras dslezetneeku stahwokla uslaboschana, tiks lihds peektdeenai ispildita, waj ne. Rā finans, dslezetneeku lehmums ir tahds: ja neispildis dslezetneeku prasibas, tad dslezeli apstahfees festdeenās rihtā. Par to muhsu godajamais ministra kungs neteiza neweena wahrda. Bija tahdi pat weegla rakstura ņinojumi toreis, tad ņatiksmeš ministra kungs ņinoja par Bilderlinu tiltu, par to nelaimigo „Jahniti“, kuram bija isgahjis dampis. Tā ari ņchoreis atkal no tās paschas weetas nahza weegli ņinojumi ar weegleem zipareem par kooperatiweem, par putraimu un ņirnu isdalischanu un ne wahrda ņchai kritiskajā brihdi par to, waj kabinetš grib nowehrst konfliktu; waj jau ir kas darits, lai to nowehrstu, jeb waj gaidis lihds luhsumam, kursch ņagaidams ņcho festdeenu un kas walstij par labu newar nahkt. Ja luhsums nahks, tad lai ministra kungs newaino tos zilwekus, kuri ir ewesti besifejas stahwokli, t. i. tos sematos eerehdams, kuri ir nolikti tahdā stahwokli, ka wini newar eksistet, kurpreti augstakeem eerehdneem jau wairaktahri winu stahwoklis ir uslabots. Bet kad nahk lihds strahdneekem, lihds strahdneeku stahwokla uslaboschanai, tad kabinetam ir nedņirdigas ausis. Ja luhsums nahks, tad waina kritis us ministru kabinetu, kursch naw ņpehjis nowehrst katastrofu. Tad lai newaino strahdneezibu. Dslezetneekem un tapat pastneekem naw zitas isejas, ka, ja winu dibinatās prasibas netiks ispilditas, kertees pee greefiga eerotscha, kas ir gruhis tā strahdneekem, tā walstij — pee streika, un zaur to dslezeli apstahfees.

Tapehz es no ņchis augstās weetas wehreis greeschos pee ministru kungeem, nenahkt ar tik weegleem pawirņcheem ņkaitteem, bet eedomatees semako strahdneeka kritisko stahwokli un ispildit winu dibinatās prasibas.

Presidents J. Tschakste: Nahkoschais deenas kahrtibas punktis ir redakzijas komisijas ņinojums. Wahrds peeder referentam Salnim.

Referents H. Salnis: Redakzijas komisija pee pahrgrosijumeem, pee noteikumeem par ahrsemju pasem ir taisijusi ņchahdas redakzionelas dabas pahrgrosijumus. Gewadā srihpot wahrdu „pahrgrosot“. Tad srihpot wahrduš „peenemt ņcho noteikumu“ un srihpot wahrduš „ņefoschā redakzijā“. Beidsamā teikuma weetā list „pahrgrosot ņefoschā weidā“. Wahrda „Noteikumus“ weetā list nenoteikumos“. Gewads tad ņkanetu ņefoschi:

„1919. g. 6. oktobri peenemtos noteikumos par ahrsemju pilsonu pasu peeteischanu un ahrsemneeku ustructureschanos Latwijā 4., 7. un 9. panti pahrgrosami ņchahdā weidā:

15. un 19. panta isteizeenu „par gada pasem nemams 10000 rublu leels walstis nodoklis“ weetā list „par pasem nemams 10000 rublu leels walstis nodoklis“. 19. panta „3 mehneschus“ ziparu 3 rakstit ar burteem. Beigās „ņchee pahrgrosijumi stahjas ņpehā ar 1920. gadu 1. oktobri, kaut ari“ to wahrdu weetā list „ja ari“.

Tad daschi pahrgrosijumi pee noteikumeem par ahrsemju pilsonu pasu peeteischanu un ahrsemneeku ustructureschanos Latwijā. Gewadā srihpot wahrdu „pahrgrosot“, tad srihpot „peenemt“ un ta weetā list „peenemot“. Tahlak srihpot „ņefoschā redakzijā“ un wahrdu „noteikumus“ weetā, list „noteikumos“. Tad ewads ņkanetu ņefoschi:

„1919. g. 6. oktobra noteikumos par ahrsemju pašem 15. un 19. panti pahrgrosjami šahdā weidā:“

4. pantā wahrdu weetā „nemt 330“ list „nemamš“ un „leelu rublu nodofli“ weetā list „30 rublu leelš nodofliš“. Beigāš „šhee pahrgrosijumi stahjāš špehtā ar 1920. gada 1. oktobri, kaut ari“, ta weetā list „ja ari“. Šahhdus pahrgrosijumus redakzijas komišija leel preefšhā peenemt.

Prezidentš J. Šfchakste: Waj buhtu kahdi eebildumi pret šheem pahrgrosijumeem? Ja naw, tad tee peenemti.

Nahkofšhais deenas kahrtibas punktš ir „Litums par strahdneeku nodroschinashanu flimibas gadijumos“ apšpreešhanas turpinajums, pee kam debates notišš II. lašijumā. Mehš pagahjuscho reiši peenehmām pahreju us pantu lašišhanu. 125. pants.

(Šhee noteikumi šhmejas us wiseem usnehmumeem, eestahdem un personam, kuras nodarbina algotu darba špehtu, isnemot laufšaimneežibas un tahlbrauzeju kugneežibas usnehmumus, par kureem noteikš fewišchšš litums).

Wahršš Dermanim.

W. Dermaniš (sozialdemokrats): Augsti godatā šapulze! No eefneegta pahrlabojuma peenemšhanas atkarajāš, waj šchis litumprojekts par strahdneeku apdrošchinashanu flimibas gadijumos teescham buhš strahdneeku apdrošchinashanas litums, waj nebuhš. 257. pants šaka:

„Šhee noteikumi šhmejas us wiseem usnehmumeem, eestahdem un personam, kuras nodarbina algotu darba špehtu, isnemot laufšaimneežibas un tahlbrauzeju kugneežibas usnehmumus, par kureem noteikš fewišchšš litums.“

Tā tad, ja 257. pants teef peenemts tahdā weidā, kā wiņsch te ir eerastitšš litumprojekts, tad šchis litums neateezāš nemas us laufšaimneežibas strahdneekeem. Pašchlaif pilšehtas strahdneeku škaitš ir loti šamasiņajees un lauku kalpi un kalpones škaita šinā pahrfwer pilšehtas strahdneekus. Un ja litumprojekts teef peenemts šchini weidā, tad leelakā dala strahdneeku titku išflehgti no apdrošchinashanas flimibas gadijumos. Protamš, ka sozialdemokratiškā šrakzija newar balsot par tahdu pantu. Mehš ešam eeintereseti, lai titku nodroschinati wiši Latwijas strahdneeki. Šchini šinā mehš netaišam nekahdu išchkiribu stary pilšehtu un lauku strahdneekem. Ja jau teescham teef atšhtšš apdrošchinashanas prinzipš, tad šcho prinzipu wajaga atteezinat us itin wiseem strahdneekem un strahdneežibas šadališhanā eet preti apdrošchinashanas prinzipam kā tahdam. Tas ir weenš. Otrs ir tas, ka mehš ešam eeintereseti laufštrahdneeku apdrošchinashanā tapehž, ka taišni laufštrahdneekš flimibas gadijumā ir kritiškā stahwofli nekā pilšehtas strahdneekš. Pilšehtas strahdneeku stahwofliš ir ari ahrfahrtigi gruhšs, un ari wineem beeschī ween ir neeepšejami greestees pee ahrsta un baudit ahrsteshanos flimnižā. Ja pilšehtas strahdneekam ir eekrahjees šahdšš grafšš, wiņsch war greestees pee ahrsta un war pat ahrstetees flimnižā. Šurpretim us laukeem tas tā naw, jo tur ahrsta palihdšsiba ir tahlu, pat beeschī nefafneedsama. Jau tamdehl ween lauzineekem ir jarada tahdi pat apstahkli, kahdi ir pilšehtneekem. Pehž buhtibas lauku higieniškē apstahkli, dašhā šinā ir šliktaki, nekā pilšehtā, jo lauzineekem naw nekahdu higieniškū šinaschanu. Wini neshin un nemahf kopt šawu wese-libu, fewišchki dšemdeschanas gadijumos lauku šeeweetes stahwofliš ir gruhšs. Wina beeschī neshin nekā par to, kā šawu behrnu pareiši kopt. Še nu, pro-

tams, walstij, kura saužas par demokrātisku ir jagahdā par to, ka lauku strahdneezem tīktu dota eespehjamiba dsemdet un ahrstetees flimnizā. Es greeschos pee labā spahrna, kas representē semneezibu, un prasu, aif kahdeem eemefleem juhs gribeet ismest ahrā punktu par lauffstrahdneeku apdroščinaščanu? Juhs gribeet ismest no likumprojekta punktu, kurfch kaut zif nodroščinatu palihdšibu flimibas gadijumos tai nabadšigakai lauku eedšihwotaju šķirai. Jums tā semneeku faweenibas preefščstahweem ir sinams, ka tām aprindam, pee kurām juhs peederet, ir eespehjamš baudit ahrstefchanoš un jums ir eespehjamš aifšuhit fawuš peederigos pat uš pilfehtas flimnizu, bet lauffstrahdneekem tas naw eespehjamš. Juhs nedrihšsteet scho likumprojekta punktu atraidit, un ja juhs to dareet, tad ar to peerahdeet, ka jums ir tuwas šķiras interešes, mata interešes. Juhs gribeet atraidit scho punktu, lai jums nebuhtu jaemakšā apdroščinaščanas nauda kafē. Juhs, semneeku faweenibas wihri, un, warbuht, ari zentrš, balfoteet par to, lai pilfehtu kapitalisti eemakšatu $\frac{1}{3}$ dalu apdroščinaščanas naudas (Ulberings no weetas: „Blekis!“), bet juhs balfoteet pret to, ka jums, semneeku faweenibai, waja-dsetu eemakšat $\frac{1}{3}$ dafu. Ja balfotu tagad par to, lai lauffstrahdneeki ari tīktu apdroščinati, juhs daritu loti leelu pahršteigumu. Tas leezinatu, ka juhs, warbuht, efeet fahufchi faprašt fabeedriško situaziju. Es wehl reis uffweru, ka balfojot pret scho likuma punktu, kurfch griib atteezinat apdroščinaščanu ari uš lauffstrahdneekem, juhs aifstahwefeet fawas rupjās, failās šķiras interešes un wairaf it nefa. Un ja juhs tā rihkofatees, tad lauffstrahdneeki fapratiš loti labi, ka interešes juhs efeet rihkofufchees. Lauffstrahdneeki jau sinamā mehrā ir fapratufchi, ka interešes juhs rihkofatees. To peerahdija wehleščanas Seemetwidsemē, tad lauffstrahdneeki jau isteiza fawas simpatijas sozialdemokratijai. Ja juhs ari šchoreif rihkofatees pret lauffstrahdneeku interešem, juhs buhfeet tee labakee agitatori par labu sozialdemokrateem. Mums nefas naw pretim, ja juhs agitejeet par labu mums, bet kas šin, waj jums šchoreif buhš tīk daudš fabeedriktas ispratnes, ka juhs balfotu par muhfu pahrlabojumu, proti — ismest ahrā tos wahrduš „lauffstrahdneeku un“ un tahdā fahrta atteezinatu scho apdroščinaščanas likumu ari uš nabagato strahdneezibas dafu — uš lauffstrahdneezibu (Aplaufš pa freišt).

Presidentš J. Tšchafste: Wahrdš peeder Breedim.

U. B r e e d i š (semneeku faweeniba): Augstai fapulzei teef likts preefščā ifdarit daschuš pahrgrošijumus pee Kreewijas likumu krahjumu 11. grahmatas IV. dalas III. posma. Šchis likums apnem apdroščinaščanu flimibas gadijumos atteezibā uš teem strahdneekem, kuri ir nodarbinati ruhpneezibas eestahdēs. Tadehl fahajā likumā tīkai par teem ari war buht runa. Turpretim islafot 257. pantu, kurfch wišpirms teef likts preefščā, redsam, ka šchis noteikums šihmejas uš wišem usnehmejeem, eestahdem un perfonam, kuras nodarbina algotu darba spēhtu. Tā tad redsam, ka sche ifeet no likuma rahmjeem laukā, par kuru mehš waram runat, un ar to likumā ir eewefia nefafkana. Gewesdami weenā pantā tahdu reguleščanu, kas naw wišā likumā, mehš waram radit kolistijas un pahrpriumuš. Tahdā fahrta tas, fo mehš gribam labot, eeneštu tīkai fliktumu. Tad tas patš likuma pants, kahds tas ir paredsets pahrgrošijumā, ir tomehr šihmets uš wišem usnehmejeem, eestahdem un perfonam, kuras nodarbina algotu darba spēhtu — ari leefas it tā raditš preefsch pahrpriumeeem. Ja fahfam flaitit, kas to darba spēhtu nodarbina,

tad waretu isnahft, fa rofpelnim, kahdam kurbneefam waj fkroderim, kad winsch darbu steigdamš peeaizina flahft kahdu darba beedri palihgâ un winu algo, kahdas tad buhs atteezibas? Râ tahdâ gadijumâ no wina warës peedsiht täs wajadsigâs peemakfas un kâ leetu schahdâ gadijumâ lai regulê? Tâpat, ja kahds sikhfaimneeks, kursch ar fawu gimeni strahdâ fawâ dr:wâ, ja tas peeaizina few palihgâ kahdu rawetaju, waj tad to warefim peeskaitit pee algota darba spehla? Tahdâ weidâ schis pants ir nepeenemams un mums japareds schini lifumâ, fa teef nodarbinati strahdneeki ruhpnenezibas eestahdês. Ja runa ir par ruhpnenezibas eestahdem, tad schini lifumâ ari weenigi par to war runat, bet eetilpinat kahdu zitu pantu, kas pareds zitadi apstahklus regulet, tas waretu ewest tilai newehlamus fareschgijumus. Mehš redsejam, kahdu kluhdu nodarija augstâ fapulze, kad wina peenehmas to, fa jafkata zauri wišš lifums. Nemot atfewiſchfus pantus, mehš nesinam, kâ tee panti eetilpinami wišâ lifumâ. No ta mehš redsam, fa tahdas nefastanas war buht. Ja sche sozialdemokrati un ari referents iseet us to, fa panti, kuri teef pahrgrositi, ir peenemami, tad jafaka, fa lifumu tâ faprašt mehš newaram. Lifums ir jafadala un sche mehš tapehž waram runat tifai par ruhpnenezibas eestahdem, kuras darbojas pastahwigi un kur ir ilgstofchs darbs. Ja mehš scho lifumu moraliski atfihstam, tad mehš atraidam laufstrahdneeku apdroſchinafchanu glufchi weenfahrfchi tapehž, fa mehš lifumu faprotam kâ lifumu, kuram ir fawa sinama noteiktiba un mehš negribam radit tahdus apstahklus, fa waretu nahft nefaprafchanâ, jo winsch nedod to, kas ir wajadsigs pehž lifuma. Mehš stahwam par to, fa ir jaisdod katrai darba nosarei atfewiſchfus lifums, lai wiſu darbu nosaru strahdneeki buhtu flimibas gadijumos nodroſchinaii. Sche war buht runa tilai par ruhpnenezibas eestahdem, jo tas lifums tilai tahdas aptwer. Kas simejas us laufstrahdneekem, tad jafaka, fa tee nekahdâ finâ newar buht apmeerinati, ja wini tiks eetilpinati fchai lifumâ. Laufstrahdneeks ir zitados apstahklus, nekâ eestahſchu darbineeki. Ruhpnenezibas eestahdês strahdneeks ir faiftits ar sinamu darba laifu, un kad winsch faflimst, tad fanem no kafes sinamu ismaksu, lai ar to waretu dſeedinatees. Laufstrahdneeks zeefchaki faiftits; winsch ir ne tilai faines, bet ari gimenes lozeklis. Jau tagad winam ir fawa sinama gahdiba, kopschana, kura dibinata us parafchu. Bet mehš gribam isdot tahdu lifumu, lai laufstrahdneeks tiftu aptopts, un lai tiftu gahdats kâ par wina kopschana, tâ ari par dſeedefchanu (Sauzeens no sozialdemokrateem: „Zif fkaifti!“). Bet lai atstahtu winu liktena rokâ, tas preefsch laufstrahdneeka par maf. Semneeku faweeniba ir tais domâs, fa to lifumu, pret kura peenemfchanu bija sozialdemokrati, kad tee demonstreja ar schis augstâs fapulzes atstahfchanu (Sahlê trofknis) — to jumš gan bija nepatihkami atminetees — tad daudsi no strahdneekem gan pahrewehrtifees par faimneekem. Bet buhs tomehr weena dala strahdneeku, preefsch kureem mehš praſam isstrahdat atfewiſchfu lifumu un kursch laufstrahdneeku noſtahditu labati, nekâ tas paredsets fchai lifumâ (Sauzeens no sozialdemokrateem: „Pehž 20 gadeem!“). Tapehž semneeku faweeniba leef preefschâ 257. pantu atstahft nepahrgrositu tahdâ weidâ, kâ tas isdots Rerenſka laikâ, tas ir ari rewoluzijas laika auglis un newar fazit, fa tas ir nedemokratifks. Winâ uffkaititas täs eestahdês, us kurâm lifums atteezinams, un mehš papildinam winu wehl ar meſchu darbu usnehmumeem, jo pee mums tahdi ir, kâ, peemehram, pee gatereem. Sâ tad semneeku faweeniba leef preefschâ atstahft to lifumu tâ, kâ tas isdots Rerenſka laikâ.

Presidentis J. Eschafste: Wahrds peeder Rudewizam.

U. Rudewizs (sozialdemokrats): Tas jau bij sagaidams, ka no semneeku saweenibas puses nahs netik ween ar preekschlikumu isslehgt laufstrahdneeku no apdroshinamo skaita, bet ari samasinat apdroshinamo strahdneeku skaitu, kas ir paredsets schini pantã. Breescha kunga preekschlikums iseei us to, lai isdaritu pahrlabojumu un paturetu spehã tikai Kerenka likumu, kurã ir teiktis, ka apdroshinami tikai strahdneeki tahdos usnehmumos, kur strahdã ne masaf par 5 strahdneekeem. Tas naw peemehrots pilsehtas strahdneekeem, kur pastahw fihruhpneneziba un amatneeziba, bet tas ir peemehrots leelruhpnenezibas strahdneekeem. Tã tas bija sawã laikã Kreewijã, kad schis likums tika isdots. Zara laikã gahja pretim teem strahdneekeem, kas wiswairaf dumpojãs. Turpretim tee, kas bija masaf spehjigi dumpotees, kaut gan bija padoti wairaf slimibam un nelaimem, tos neapmeerinaja. Isejot no schi redses stahwolla ir pareisi, ka Kerenka likumã pahrgroshtjumi, kuri us ahtru roku isdariti, paredseta strahdneeku apdroshinaschana usnehmumos, kur ir nodarbinati ne masaf tã 5 strahdneeki. Tajautã, ko tad ihsti mehš apdroshinasim. Leelruhpnenezibas mums azumirkli nekahdas naw. Uri pati semneeku saweeniba iseei us to, lai buhtu tikai fihruhpneneziba un amatneeziba, tã tad galu galã mehš neka neapdroshinasim, warbuht, tikai masu strahdneeku dalu. Tahdu usnehmumu, kur strahdã masaf par 5 strahdneekeem, ir daudis ne tik us laukeem, bet ari pilsehtãs un mehš isslehgsim no apdroshinaschanas leelu strahdneeku dalu. Tad wehl ir jafaka, ka iswest scho likumu ari naw weegls darbs. Tã tad ja mehš gribam wifus faheschgijumus ismantot pret scho likumu, tad tas ir weegli isdarams. Uri strahdneeku aprindãs tam likumam buhs leela preteschkiba, ja winsch tiks atteezinats us wiseem strahdneekeem. Pshilogiski strahdneeki pretosees schi likuma isweschanal un pretosees tee, kuri nebuhs apdroshinati. Es us kategoriskako usstahjos pret Breescha kunga preekschlikuma, jo tas iseei us to, us ko isgahja zara laikã: dot tikai teem strahdneekeem, kuri spehjigi buntotees un radit nemeerus, t. i. gaidit, kamehr wini paschi atmems.

Ras sihmejas us otru pahrlabojumu, par kuru jau mans frazijas beedrs isteizãs, atteezibã us laufstrahdneekeem, tad pee teem motiweem, kurus Breescha kungs peeweda, man jauskawejas. Winsch peeweda tahdu argumentu, ka newar slimo kases nodibinat us laukeem un wispahh tahdos usnehmumos, kur strahdneeki itkã nejauschi peenemti, pahrahdã daschas deenas waj nedelas un aiseet. Tahdus eebildumus war zelt Breescha kungs tadehl, ka winsch par mas pahrsin strahdneeku apdroshinaschana. Schahdus argumentus loti labi war atteezinat ari us leelruhpneneziskeem usnehmumeem. Wifos leelruhpneneziskos usnehmumos strahdneekam ir teesiba strahdat tik ilgi, zif winsch grib. Wina lihguns pehz pastahwoschã likuma teek slehgts us diwãm nedelam. Pirms diwãm nedelam winsch war usteikt un pehz tam aiseet. Ja mehš domajam, ka tas trauzẽ strahdneeku apdroshinaschana, tad wispahh winu newar eewest. Bet leeta ir ta, ka tas netrauzẽ apdroshinaschanas likuma isweschana, jo katrs strahdneeks tur, kur winsch strahdã, eemakã atteezigu nodokli, un tur katrs usnehmejs peemakã klahht sawu dalu, jeb walsts sawu dalu. Kases, bes schaubam, teek nodibinatas pee leelakeem usnehmumeem, bet war tiki nodibinatas ari arodneeziskas kases. Pãis par fewi saprotams, ja ari mums buhtu usnehmums ar wairaf nekã 5 strahdneekeem, tad, bes schaubam, nedibinãs slimo kasi pee katra usnehmuma, kur

buhš 5, 10 waj 20 strahdneeku — tad tatšchu apweenosēes wairaki usnehmumi. Uri us laukeem šči sistema ir loti labi peemehrota un no tās pušes eebildumi neistur nefahdas kritikas. Ja eemafšu wajadsēs isdarit pagasta pašchwaldibas eestahdēs, tad jau fairs strahdneeks, ja winsch buhš trihs deenas pee fainneeka strahdajis un buhš, peemehram, fanehmis 100 rublu, no tās algas fainneeks winam atwilkš 1% nost, peemafšas fawus procentus kļah un tos eemafšas flimo kafē. Weenalga, kur strahdneeks ari nestrahdatu, tas 1% no wina tiks nowilkšis un eemafšats flimo kafei. Raš sihmejas us tahdu flimo kafu nepeezeeschamibu us laukeem, tad ta ir loti leela, un bes teem motiweem, kuruš peeweda jau mans frazijas beedrs, es peewedišču wehl zitūs tā labš lauku dšihwes pašimejs. Wišpirms atfal jafonstatē, ka ja likuma isweščana ir faweenota ar leelām gruhtibam pilšehtā, tad us laukeem ta ir faweenota ar wehl leelakām gruhtibam. Zit tahlu Breescha kungs to faka, tik tahlu winam pilnigi war peekrist, bet jo leelakas ir šchis gruhtibas us laukeem, jo leelakas ir wajadsibas pehz likuma. Šchis gruhtibas ar likuma isweščanu tatšchu nedrihštetu atbaidit wišpahrigi no pašča likuma isweščanas. Jafaka, ka wajadsiba pehz likuma isweščanas ir loti leela, un šči wajadsiba pastahw eelš tam, ka laufstrahdneeki lihds šchim ir bijušči wišmasaf nodroschinati flimibas gadījumos. Us laukeem ir wairaki pagasti, kureem pawišam naw ahrsta un tapehz us laukeem ari ir eefaknojusees pahrlēeziba: ja zilweks paleek flims, tad winsch negreesčas wiš pee ahrsta, bet pee pušchlotaja. Waj šči pahrlēeziba ir zehlušees no laba prahta? Nē, wina ir zehlušees tapehz, ka us laukeem ir loti mas ahrstu, un šewišči flikti ir nostahditas tās šchiras, kurām naw sirgu un fatilšmes lihdsēku. Likums neparedš un neprafa no fainneeka, lai tas winau flimibas gadījumā atlaistu. Us laukeem fainneeks spēešch, ja zilweks nokriht gar semi, tad tikai winsch ir flims, bet kamehr winsch stahw us kahjam, tikmehr faka, ka winsch ir wefels. Šchini stā stahwollis us laukeem ir kritiškš, un ja mehš runajam par to, ka šchis likums teel atteezinats ari us lauzineekeem, tad mehš paredšam, ka wina isweščana nowilzinasees, bet preešch tam ir eewesta peesime, kurā teiktš, ka darba ministrijai ir teešibas pagarinat wina isweščanas terminu. Bet ir no fwara tas, lai mehš us laukeem stahtos pee strahdneeku apdroschinaščanas. Kad mehš runajam par školotaju atalgoščanu, tad redšjam lauzineeku psihologiju. Man leelas, ka lauzineeki tāpat skatas us ahrsteem, kā lihds šchim skatijās us školotajeem. Saimneekam ir isdewiba un laiks greestees pee ahrsta, bet laufstrahdneekam ta naw. Pateizotees šchim stahwollim es gribetu aifrahdit us flimneeku statistiku pee rekruschu nemščanas. Šlimo procentš pee rekruschēem lauzineekeem bij atbaidoššs. Es neatzeros wina ziparus, bet šinu, ka winsch bija augstš. Raš buhš eepasnees ar šcho statistiku, tas buhš pahrlēezinats, ka pee mobilisazijam ifrahdijās, ka waj puše no wišēem mobilifeetēem ir flima, un winai ari jabuht flimai, jo wajadsigo lihdsēku flimibu ahrstēščanai naw. To nebij preešch kara un karšč apstahklus ir fabojajis tā, ka laufstrahdneeku apstahkli ir šchauptmigi. Ja mehš eewestu punktu un winā eewestu notekumus, kas atteezas ari us laufstrahdneekeem, tad tomehr paees ilgs laiks, kamehr šchis likums us laukeem pateesi tiks iswestš. Bet tas nahks par labu ne tikai strahdneekeem, kas us laukeem ir, bet wišai fabeedribai, jo us laukeem tee ahrsti ir wajadsigi, un wajadsibas gadījumos palihdsibu warēs dabut ari pašči fainneeki. Ir tomehr jafonstatē, ka ahrstu

uf laukeem wispahrigi naw, tadehl winu palihdsiba naw peeejama lauflu eedfihwotajeem. Tapehz nestahfimees ar wisu kruhti pretim apdrofchinafchanas likumam, lai nepadaritu to strahdneekem pfichologifki par nepeenemamu. Man fchkeet, fa strahdneeku flimibas gadijumeem mehš nedrihfstam peecet ar tahdu wilzinafchanos, ar tahdu to dara lungi no labas pufes. Ro wini paschi daritu, ja tahds no winu peederigeem faslimtu. Tad wini wisahtraka steiga steigtos pee ahrsta. Bet ja eet runa par strahdneeku apdrofchinafchanas likumu, kursch lai glahbtu strahdneekus no faslimfchanas un ahrstetu winus faslimfchanas un besifejas stahwokli, tad wini naht ar leelako wilzinafchanos. Protams, ais wifas schis wilzinafchanas flehpjas sinamas schiras raksturs, kas ispauschas jau pirmā pantā. Mehš gribam atteezinat winu uf wisu algoto darba spehku, uf wiseem strahdneekem. Mums schkeet, fa tas ir weens no swarigafeem elementeem wifa Latwijas fainneezifkās dsihweš atjannofchanā, bes schaubam, ne masaf swarigs, fa wisi tee nedsihwee preefshmeti, fabrikas, darbnizas un wifas juhs mahjas, kuras tomehr galu galā ir apdrofchinatas daschadās beedribās. Bet sche juhs usstahjatees pret dsihwa zilweka apdrofchinafchanu, pret wina dsihwiabas, wina wefelibas apdrofchinafchanu. Nemeet scho likumu, weenalga, no tahda stahwokla, no fainneezifkā waj zita, tee argumenti, kuras juhs peewedat, neistur ne masafkās kriifkas. Tikai no juhsu schkiras weedokka — pehz eefpehjas masaf dot un wairaf paturet preefsh fewis — tee ir pateifi. Tapehz mehš aifstahwefim prasibu, lai tiktu ismesti wahrbi, kuras sche lika preefshā manas frazijas beedrs Dermanis, un lai schis likums tiktu atteezinats ari uf laufstrahdneekem. (Aplausi pa kreifi).

Presidents J. Schaiste: Wahrds Rudsitim.

S. Rudsitis (sozialdemokrats). Zeenijama sapulze! Dauds mas wehl buhtu saprotami tee argumenti, ko mums zehla preefshā Breescha lungs, atteeziba uf laufstrahdneeku apdrofchinafchanu, bes pawifam nesaprotams ir wina otrs preefshlikums, noraidit pawifam pirmo pantu. Wina pehdejais preefshlikums naw peenemams, jo taisni tahdā weidā winsch formulets likumā 1917. gada papildinajumā. Tas nostihme, fa komifijas preefshlikums janoraida. Ir gruhiti fapraft, tapehz lungi no labas pufes atrod, fa schis pants ir strihpojams. Satwerfmes Sapulzē ir peenemti likumi par laufkaimneeku apdrofchinafchanu pret sirgu sahdsibam, par lopu nodrofchinafchanu sehrgas gadijumos un dauds ziti lihdsigi likumi. Wisi schee likumi peenemti bes nehahdam eerunam, pat neweens, zil atzeros, neaturejās. Ja tagad runā par muhsu tautas nabadsigatās dalas apdrofchinafchanu, par to tautas wairakumu, kursch rascho, kursch ar sawu darba spehku ustur wisu walsti, tad sche pazelas eebildumi, fa tas naw eepehjamis un ais daudseem motiweem naw iswedams. Ufrahda uf fainneezifko fabrukumu. Schis fabrukums taisni wiswairaf atfauzās uf strahdneezibu. Saudsejot pehdejo ar nodrofchinafchanas un darba aifshardsibas likumu isdoschanu, juhs stiprinaseet tautas dsihwo spehku un tā tad wisu tautu. Lai tikai paslatamees uf Angliju, Wahziju u. t. t. Ir sinams, fa muhsu 1912. gada apdrofchinafchanas likums ir loti pawirfchi pahrsrahdatis no Wahzijas 1883. gada apdrofchinafchanas likuma. Wahzija schis likums ir pahrsrahdatis 5 lihds 6 reises, kamehr muhsu dsihwee pee gluschi zitadakeem apstalleem — dala deputatu airod par labu wezo likumu. Tas ir gauscham nepareifs uffats. Paslataet, lungi, tahdā stahwokli atrodas strahdneeks, kas saudejis sawu darba pufes, un darba alga teef

faudeta tad, kad ir faudetas darba spehjas. Ja sĥe no labās puses dsirdem jām eebildumus, ka apdrošinasĥanas naw wajadstgas, tad ir ťkaidri, ka sĥeem kungeem sozialee riska gadijumi, tās nebaltās deenas ir nodrošĥinatas, un wini naw ťajutusĥi atteezibā uf sewi truhkumu, ne ari sĥehjusĥi ťaprať toš, kureem ťĥis truhkums japahrdsĥwo ťatru deenu. Sĥee strahdneeki padoti ismĥumam; waj wineem eet uf zelu laupit, waj mirt badā? Es domaju, ka to neweens neeeteĥs. Tā tad atleek tĥai weens — gaidit uf ťabeedribas palihdsĥibu. Ja juhs gribeet strahdneekus nodot sozialee apgahdibas rihzibā, tad es domaju, ka tas walstij maksās dauds wairak un es gribu ťazit, ka ťĥis apgahdibas weids ir pahraĥ mas attihstis. Un ari nahotnē nebuhš. Wiťi sozialee riska gadijumi teek apmeerinati no weenas puses no strahdneekem un no otras, no usnehmeem ar sinamām subťidijam dasĥās walstis. Es jau ťaziju, ka strahdneeku alga naw til leela, ka ťatrs strahdneeks waretu nodrošĥinat sewi nebaltās deenas, winťĥ newar ťakraht kapitalu, no ka dsĥwot, un ja winam ťĥi kapitala naw, winťĥ ťlimibas deenas paleek uf ťabeedribas plezeem. Sĥee pahrlabojumi nodrošĥinasĥanas likumā pareds, ka paťĥi strahdneeki organisē un paťĥi peedalas ar eemakam. Pateesĥibā wajedsetu tā, ka ťlimibas un wišos zitos sozialee riska gadijumos apdrošĥinatee buhtu brihwi no ťatram eemakam. Tā tad sĥee motiwi attriht un neweenam newaretu buht weťeliga argumenta preeťĥ tam, lai dsĥwos darba sĥeĥtu laiťu bojā. Sapeh3 ir pilnigi pamatoti, ka naw janoraida papildinajums, ťas eesneegts no sozialee likumdoťĥanas komisĥijas, kur tas ir peenemts weenbalsigi, diweem waj trim atturotees. Jsejot no usťkata, ka mums naw leelruhpneezibas un naw plaťĥu usnehmumu, ťahdus pareds 1912. gada likums, tad mums ir wajadstiga darba sĥeĥa apdrošĥinasĥana, ťas ir konzentrets masatos usnehmumos. 257. panta papildinajums ťkan: „Ras atteezas uf wiťeem strahdneeku usnehmumeem, eestahdem u. t. t.“ Un nekahdas isťĥiribas newar buht, waj ťahdā usnehmumā strahdā 10 waj 20 strahdneeku, waj weens waj diwi. War ťazit pat otradi, ka leelakos usnehmumos, ka tas ir redsams no wehstures, strahdneeki ir ispalihdsĥejesĥees paťĥi sew, ťewiťĥi 60. un 70. gados ahrsemēs, ťad wehl walstis neeejauzās strahdneeku jautajumos. Sagad walstij ir jarada instituts, ťas garante darba algu ťabeedribas strahdajosĥai dalai wišos sozialee riska gadijumos. Mums absoluti naw ne moralisĥu ne teesĥĥu motiwu noraidit algotu darba sĥeĥu apdrošĥinasĥanu. Un ja ťahda bals pazetas pret to, tad man gribetos aisrahdit, ka jau teiza weens mans ťrakĥijas beedrs, ka tas noteek tĥai sinamās ťĥĥiras materialo interesĥu labā. Ir ťkaidrs, ka juhs aĥstahweet usnehmeju intereses un negribeet, lai wini maksā 2% strahdneeku ťlimo ťafei. Sakeet ťkaidri un tad juhsu motiws buhs ťaprotams. Tad to ari ťapratis strahdneeku ťĥĥira (Reti aylausti freisā puťē).

Presidents J. Sĥĥaste: Wahrds peeder Jesupam Drafunam.

J. Srafunš (darba partija): Augstā ťapulze! Preeťĥlikumu atteezinat ťĥo likumu ari uf lausťrahdneekem darba partija usťkata ne tĥai par peenemamu, bet ari par nepeezeesĥamu. Nepeezeesĥamu newis tamdehl, lai ari pee mums Patwijā tĥtu raditi tĥpat labi likumi, ka pee muhsu ťaimina Kreewijā, par kuru pagahjusĥo reĥti til ťkaiťi runaja weens no sozialee demokraĥu preeťĥstahweem, Dermana kungs, bet tamdehl, lai pee mums tĥtu raditi noťazijumi, ťas nowehrstu to mirsĥibu, ťahda pastahw pee muhsu ťaimineem, „ťkaiťajā“ Kreewijā. Sozialee apdrošĥinasĥana ir tas, ťas leezina par ťabeedribas kulturelo attihstĥibu. Pret winu, peh3 manām domam,

neweens newaretu ufstahtees, un ņhe, zif man finams, neweens prinzipā pret to naw ufstahjees. Uri no semneeku ņaweenibas puņes ir ufstahjuņhees par to, lai ņozialā apdroņhinaņhana tiftu atteezinata uņ ruhpnēezibu kā tahdu. Preeņņhliņums, kurņch naņh no semneeku ņaweenibas, neatteezinat uņ lauffrahdneēkeem, man ir pilnigi neņaprotams. Ja taņ naņhtu no demotrātu ņaweenibas, kura representē pilņheetas ruhpnēekus, tirgotajuņ u. t. t. un kureem tapeh3 nebuhtu wehlams, ka lauffrahdneeki tiftu apdroņhinati, tad man wehl taņ buhtu ņaprotams. Bet semneeku ņaweeniba, kura daudsreis ņhe ir ņhehlojuņees, ka no pilņheetam strahdneeki negrib eet strahdat uņ laukeem, kur ir darba ņpehta truhkums, tagad wini tif noteikti ufstahjas pret to, ka ņozialā apdroņhinaņhana notiftu ari uņ laukeem. Latwijas walņti tahdu parahdibu wajaga nowehrņt, taņ darba ņpehks, kurņch buhtu jaiņleeto uņ laukeem, kur ir darbņ ka eetu uņ pilņheetam, kur noteek ņozialā apdroņhinaņhana un ziti apstahkli teek raditi daudņ labwehligaki preeņņch strahdneēkeem. Mums jaiņeet uņ zitu, ka ari uņ laukeem tiftu raditi apstahkli ne ņliktaki kā pilņheetas. Lihdņ ņhim lauffrahdneeki maņaf tika organifeti, maņaf paņtahweja arodneezifņas beedribas. Wini tika noņtahditi ņliktakoņ apstahkloņ, kā wiņpahr lauru ņabeedriba atrodas ņliktakoņ apstahkloņ par pilņheetu ņabeedribu. Turpmat mehņ to newaram tād atņah3; mums jazenņņas, lai taņ ņtahwolkis tiftu labotņ un tapeh3 tekt, ka taņ liņums nebuhtu atteezinams uņ lauffrahdneēkeem — taņ neiņtur kritikaņ. Beņ ņchaubam, ņchis liņums kā tahdņ wiņa wiņumā newarēņ tuhliņ tift iņweņtņ dņihwē, jo mums wajadņēņ iņweņt plaņcho lauffrahdneeku registraziju, kaņ buhņ loti gruhti iņdaramņ, jo ir daņņas kategorijas, kur newar noteikt, waj tee ir lauffrahdneeki waj ņihņņaimneeki. Bet tomehr strahdneezibas apdroņhinaņhana jaiņwed ari uņ laukeem un tapeh3 darba partija balņoņ par eefneegto preeņņhliņumu.

Presidentņ J. T ņ h a t ņ t e: Wahrņņ Petrewizam.

U. Petrewizņ (ņozialdemokratiņ): Zeenijamā ņapulze! ņhe no semneeku ņaweenibas ir eefneegto preeņņhliņums atņah3 ņpehta to Kerenņka liņuma pantu, kur eet runa par tām strahdneeku kategorijam, kaņ buhtu apdroņhinaņmas, ar weenu iņnehmumu, ka apdroņhinaņhana tiftu iņplatita ari uņ meņha strahdneēkeem. ņchis pahrlabojums nowed pee ta, ka loti leela strahdneeku kategorija Latwija paliks neapdroņhinata. ņņ nerunaņchu par lauffrahdneeku apdroņhinaņhanu, par to jau runaja manņ frakzijas beedņņ Dermaniņ, bet atņihmeņchu, ka beņ teem paliks neapdroņhinati wehl wiņi mahņkalpotaji, kalponeņ, ņchweizari, ņulaini u. t. t.; neapdroņhinati paliks ari tirņnēezibas kalpotaji, un beņ tam wehl loti leeli strahdneeku pulki Latwija. ņefneegtd pahrlabojumā ir paredņetņ, ka apdroņhina tika tahdoņ uņnehmumoņ, kur ir ne maņaf par 5 strahdneēkeem. Tād wiņāņ tanis eestahdēņ un uņnehmumoņ, kur buhtu nodarbinatņ darba ņpehks maņaf ņkaitā neņā 5, wiņur tur paliks strahdneeki neapdroņhinati. Man gribetoņ dņirdeņ toņ motiwuņ, kadehl ņheem strahdneēkeem naw wajadņiga apdroņhinaņhana ņlimibas gadijumoņ. Wemņim mahņkalpotajuņ, kā: kalponeņ, ņulainuņ, ņehtneekuņ, ņchweizaruņ. Tattņchu tam ari semneeku ņaweeniba ne-pretajaņ, lai tiftu apdroņhinati ruhpnēezibas uņnehmumoņ nodarbinatee strahdneeki, bet eņ jautatņchu, kaņda ņtarpiba ir ņtarp strahdneeku, kurņch nodarbinatņ ruhpnēezibas eestahdē, un kalpotaju, kā, peemehram, kalponi. Ja ņhe naņhtu peerahdit, ka kalpone, ņchweizarņ uņ ņehtneekņ pelna loti leelaņ algas un ka winu dņihwe ir tif tahlu nodroņhinata, ka ņlimibas gadijumoņ

wineem pabalsts naw wajadfigs, ka wineem ir peeteefofchi kapitala, lai ar to waretu ufturet fawi un fawu gimeni minetos gadijumos, ka wini waretu pafchi maksat par fahlem, ahrsteem un par flimnizam, ja wifu fcho peerahditu, tad es semneeku faweenibas kungeem peekriftu. Ja to peerahditu atteeziba uf tirdsneeziabas kalpotajeem, ka ari tee materiala fwa nostahditi tif labi, ka ar fawu eefrahtu kapitalu nebalta flimibas deena wini war pafchi ar faweem lihdselleem islihdsetees, ja tas tiktu peerahdits, ka tam strahdneeku kategorijam, kuras leef isflehgatas no apdrofchinaschanas, nebuhtu ta wajadfiga, tad es waretu tam peekrist. Bet to neweens, es domaju, nezentifees no fchi katedra peerahdit, jo tas naw eefpehjams. Un ja tas ir ta, tad pilnigi neefpehjami isflehgt minetas strahdneeku kategorijas no apdrofchinaschanas. Gefim tahlat. Ne tikai melnas strahdneeku kategorijas, bet ari inteligenta darba strahdneeki-cerehdni ir apdrofchinami. Waj juhs, mantigo fchiru preefchfahwji, wareet teikt, ka wini flimibas gadijumos fawi un fawu gimeni war ar faweem lihdselleem nodrofchinat? Ja juhs wareet to peerahdit, tad wini isflehgshanu es faprotu. Waj juhs wareet peerahdit, ka strahdneeku kategorijas feeweetes buhs fpehjigas nodrofchinat fawi un fawu behru dsemdefchanas gadijumos? Ka winas buhs fpehjigas nodrofchinat fawi gruhnteezibas gadijumos? Wehl nahf klah mirfchanas gadijumi. Ja ir nahwes gadijumi fchajās strahdneeku kategorijas, waj wini ir fpehjigi ifdarit wifu apbedifchanu pafchi ar faweem lihdselleem? To, man leekas, kungi, juhs nepeerahdiseet. Un teefcham, taifni fchis kategorijas, kuras es nupat usfkaitiju un kuras grib isflehgt if apdrofchinaschanas, atrodas tahda stahwolli, ka winam ir wisnepeezeefchamaka fchahda palihdsiba no kahdas nebuht eestahdes — fchini gadijuma no flimo kafes — flimibas, dsemdefchanas un mirfchanas gadijumos. Es jums peewedifchu kahdu peemehru. Nemfin weenfahrfchu kalponi. Kalone strahda weena gimenē un fahlimst. Bes fchaubam, atkariba no ta, kahds buhs winas darba dewejs, fchini gadijuma gimenes galwa, daschas deenas, warbuht, pahris nedelas, warbuht, pat mehnesi tas pazeetifees un fkatifees uf to leetu ta: kalpone ir flima, strahdat wina newar, naudas winai naw preefch ahrsta un fahlem, es mehginafchu ka gimenes galwa winai ispalihdset, dofchu ahrstu, fahles un ufuru un par to laiku, kamehr wina flima, waj nu peenemfchu zitu zilweku, waj raudfifchu ispalihdsetees ar mahjas laudim. Bet ja nu flimiba turpinafees ilgal, ja ta prafis ahrstefchanu newis mahja, bet flimniza, ja ta buhs flimiba, kuru mahja newar ahrstet, kahds tad buhs stahwolli? Waj tahda gadijuma leelam wairumam no fcheem strahdneekleem, kuri fchahda kahra nodarbinati, teefcham buhs tif labwehligi darba deweji, kuri zentifees teem ispalihdset pafchi ar faweem lihdselleem, maksas par ahrstu, fahlem, ufuru un flimnizu? Waj juhs domajeet, ka tas tiks darits? Es domaju, juhs to neapgalwofeet. Ja tas neteel darits, ja strahdneeziaba newar ar faweem lihdselleem isdewumus fegt, tad wajadfigs walstij nahf palihga un atteezigi eestahdei wajaga dot lihdselkus, kas isdewumus fegtu. Wehl tahlat. Ja ari gaditos tahdi labwehli — darba deweji, kuri ar faweem lihdselleem, warbuht, ispalihdsetu ar ahrstu, ar fahlem, warbuht, famaksa flimnizu, tad jafaka, ka par to labdaribu parasti labdaritaji ari prafa finamu atlihdsibu. Par to labdaribu, kad ismaksats finamas algas leelumis, prafis, warbuht, no ta zilweka leelu ufupurefchanos fawa laba, prafis dauds wairaf, nekā parasti prafis teef. Darba deweji warēs teikt: redsi, zif tu man esi nepateizigs, es tew esmu palihdsejis gruhda brihdi un tu tagad atfatees is-

pildit to, ko es no tewis tagad prafu. Veetu wajaga nostahdit tā, ka naw wajadfiga nekahda labdariba, bet strahdneekam ir teefiba prafit, ka winsch teef nodroschinats flimibas gadijumos. Tapat tas jaateezina us tirdneezibas kalpotajeem, ari us eerehdneem. Wismas tas sismetos us semako kategoriju eerehdneem. Ir skaidrs, ka par tagadejo semo algu winsch newar samaksat no saweem lihdselkeem ne par ahrstu, ne par sahlem un kur nu wehl, ja winam buhtu jagul flimniza un buhtu jamaksa par operaziju. Tas ir pilnigi neeefpehjamis. Ja winam weena otra gadijuma ari isdod sinamu awanfu, tad, kad tas buhs wefels, winam buhs jaatrauj no sawas mutes, kas winam wisnepezeeschakais preefsch ustura. Es gribetu teikt, winam tadehl buhs jamirst bada. Pehz maneem eefkateem buhtu ahrfahrīgi leela nepateefiba, ja walsts gribetu isflehgt schis kategorijas no apdrofchinamo skaita. Tas nosihmetu, ka walsts augstaka eestahde, Satwerfmes Sapulze, grib atstahl wifus tos strahdneekus, kurus sche mineju, pilnigi winu liktenim un it ne ar ko to nemotiwedama un nezensdamas aifrahdit, kapehz wina to dara. Wina grib atstahl tos bes eewehribas, tapat ka atstahl bahreniti pawehni, kur wina saules neredf. Wisas schis strahdneeku kategorijas dara rashigu darbu. Un schis darbs ir nepezeeschams ilweenai priwatai personai. Zil schi priwatai persona nepezeeschama preefsch walsts darba, til schis darbs nepezeeschams ari preefsch paschas walsts. Tadehl strahdneekem ir teefiba prafit no walsts apdrofchinashanu schinis gadijumos. Peenemot eefneegto pahrlabojumu, ka es jau mineju, wisas schis kategorijas teef no apdrofchinamo skaita strihpotas un teef pilnigi padotas sawam liktenim. Sewifski schinis apstahklos, tagadejos laikos tas wisleelaka mehra newehلامي. Un ari agrak, zara laika, kad schis likums tika isdots, un Kerenfska laika papildinats, ari tad bija nepezeeschami schis kategorijas apdrofchinat. Ja winas tad ir tikufchas apeetas, ja naw apdrofchinatas, tad tas jadara mums. Es gribetu teikt, tas ir muhsu fwehtakais peenahkums.

Se taifis eebildumus — ja, wifš tas buhtu labi, bet ka juhs to iswe-diseet dsihwe, ka juhs schos strahdneekus apdrofchinaseet, ka juhs noorgani-sefeet flimo kafes preefsch til iskafista strahdneeku dauduma, kahdi ir mahj-kalpotaji, sehtneeki, schweizari, kalpones? Rungi, atwehleet par to sche ne-ruhpetees, atwehleet par to ruhpetees pascheem strahdneekem, kureem juhs buhfeet dewufchi teefibu organifet few flimo kafes. Wini ruhpetees par to, ka tas tiftu noorganifetas; wini atradis zelu, ka to labak isdarit schi likuma paredsetas robeschās. Ja juhs zelseet atkal formelus eebildumus, ka likums isstrahdats nepilnigi, ka wajadsetu sifstakus isstrahdajumus, tad es jau eepreefsch saku, ka tee buhs formeli eebildumi, ka wehla, kad buhs isstrah-dats sifstaks likums, juhs buhfeet pret scho strahdneezibas kategoriju apdro-fchinashanu. Un tas pilnigi saprotams — tadehl. Juhs, kungi, kas eefnee-dseet scho pahrlabojumu, es paredsu, tiffet atbalstiti ari no zitam grupam, kuras fehsh labaja spahrna. Juhs efeet mantigas schiras preefschstahwji, kam schee kalpotaji ir wajadfigi. (Sauzeens pa labi: „Juhs wehl nesineet, ko mehse teifsim!“). Es, Breescha kungs, toi labi sinu, ko juhs teifseet un ko juhs wispahar ka sinamas schiras preefschstahwis wareet teikt. Man ir bijis tas gods strahdat ar jums sozialas likumdoschanas komifija un es sinu tos argumentus, kahdus juhs isleetojeet par labu strahdneezibai, ka juhs isuratees pret likumeem, ko soziodemokrati aifstahw strahdneezibas wahrdā. (Wifu laiku sauzeeni pa labi). Es, Breescha kungs, personigi negribu isteif-

tees, kurfch no mums ir strahdneezibai tuwat, to iffchirš personas, kas stahw ahrpus mums — to iffchirš pašchi strahdneeki; un wini ir jau iffchirufchi, jo, ja es faku, ka man ir teesiba runat strahdneezibas wahrda, tad tas ir tadehl, ka es nahfu no strahdneezibas listes, turpretim juhs nahzeet no tas listes, par ko strahdneeki naw balsojufchi. Juhs nahzeet no semneeku listes un ne no bessenneeku. (Sauzeens pa labi: „No besdarbneeku!“).

Es pahreeschu uf sawa preefchmeta tematu. Es saprotu, kadeht juhs efeet pretim schis kategorijas apdrofchinafchanai. Juhs efeet mantigo schiru preefchstahwji, kureem kalpotaji ir wajadfigi (Sauzeens pa labi) ... Es nerunaju par personam, bet par schkiram un ja es greeschos pee laba spahrna un faku „juhs“, tad es sem schi „juhs“ nefaprotu personas, bet gan sinamas schkiras preefchstahwjus. Tai schkirai, kuru juhs representejeet, ir wajadstigas kalpones, mahffolotaji un tirdneezibas kalpotaji. Schoš kalpotajus mehs ar sawu likumu gribam apdrofchinat, bet juhs efeet eefneegufchi pahr-labojumu, lai wini netiktu apdrofchinati tapehz, ka jums buhs jamakfa weena trefcha dala no sawas kabatas flimo kafei. Redseet, bur tas funš ir apraktis. Juhs, Breescha kungs, warbuht, likfeet $\frac{2}{3}$ preefcha, bet ja juhs buhset par $\frac{2}{3}$, tad mehs stahwestim par $\frac{3}{5}$. Tas nosihme (Peesihme no labas puses: „Ka juhs pašchi neko newareet isdomat!“), Breescha kungs, mehs loti labi waram isdomat un to efam jau fen isdomajufchi, agrak, nekā juhs wispahrsahkāt domat. (Aplauft kreifa puse). Pehz muhsu prinzipielā redses eefata ir walstis un usaehmeju peenahums, mafkat preefch strahdneeku apdrofchinafchanas. Ja mehs efam eewedufchi $\frac{1}{3}$ ka strahdneeku eemafku, tad preefch tam ir sinami motiwi, pee kureem es negribu apstahtees. Ur sawam $\frac{2}{3}$ juhs muhs nepahrtrumpofeet. Tai schkirai, kuru juhs representejeet, buhs jamakfa preefch strahdneeku apdrofchinafchanas flimibas gadijumos $\frac{1}{3}$ flimo kafe, lai par to laifu, kad zilweks ir flims, winfch dabutu wajadstigo ahrstu un sahles. Tapehz juhs, fungi, efeet preti. Tahlak buhs jamakfa ari walstij un nodofki preefch walstis ari tiks nemti no jums ka no mantigas schkiras, kuru juhs representejeet, jo niehs pareesam progresiwo eenahkuma nodofki; kurfch wairak pelna, tas lai wairak mafka. Ta tad ari tee lihdselki, kas tiks walstis kafe eenahkuma weida fanemti, tiks prasiti no juhsu kabatas. Juhs gribeet peelaiht pehz eefpehjas nedaufsu strahdneeku apdrofchinafchanu, lai jums buhtu mafak jamakfa. Tos motiwus, fungi, juhs neapghsifeet. Juhs nepeerahdifeet, ka newajaga apdrofchinat sche minetas strahdneeku kategorijas. Schini pahrlabojuma, kuru juhs eefneedsat, flehpjas juhsu schkiras raksturs. Sche juhs aifstahweet sawas mantigas schkiras interefes, tas, kura juhs sche ir suhtijufi. Ja juhs to skaidri un atklahti uf schi katedra pateiktu, tad mehs saprastu, ka juhs ispiddeet tos usdewumus, kuras jums juhsu suhtitaji ir uslitufchi. Bet, fungi, juhs tatschu to nefafeet. Juhs fakatees aifstahwet walstis interefes un ka aif walstis interefem juhs efeet pret scho kategoriju apdrofchinafchanu. Tapehz, lai no schi katedra man buhtu atwehleis atmafkat juhsu ihsto feju. Es gribetu teikt ta: Juhs gan leekatees runajot walstis wahrda, bet aifstahweet sawas schkiras interefes. Turpretim mehs aifstahwot tas schkiras interefes, kura muhs sche ir suhtijufi, aifstahwam ne tikai wifas strahdneezibas interefes, bet reisē ar to aifstahwam ari walstis interefes, jo walstis newar pastahwet bes strahdneekem. Uf strahdneezibu balstas walstis, strahdneeziba uf saweem plezeem, ar sawu

darbu ņcho walsti isnes un ustur un tapeh3 winai ir teefiba uf apdroņhinaņhanu. Tadeh3, aiņņtahwot ņtrahdnee3ibas intereņeņ, mehņ aiņņņtahwam ari walņiņ intereņeņ. Te eņ ari konņtateju un aiņņņtahwu to projekte, kaņ ir eeņneegņ no komiņi3as, ar iņnehmumu, ka taņ attee3aņ ari uf laufņtrahdneekeem. Eņ aiņņņtahwu ari to pahrlabo3umu, kuru eeņnee3a manņ fra33i3aņ beed3 Dermaniņ.

Wizepreņidentņ U. Ramba3a: Wahr3ņ peeder Breedim.

U. Breediņ (ņemneeku ņaweeniba): Rad ņah3aņ ņhi likuma apņpreeeņhana, tad no kreif3aņ puņeņ tuhli3 nah3a eerunaņ: Ja, mehņ jau ņinaj3m, ka ti3li3di nah3ņ runa par ņtrahdnee3u apdroņhinaņhanu, tad ņemneeku ņaweenibaņ buhņ ar ņahjam un ro3am pretim (Sau3eeņņ: „Pilnigi pareiņil“). Mehņ ari ņinaj3m, ka tuhli3 ņah3ņeeņ t3aņ agita3ijaņ runaņ newiņ pree3ņhi ta, lai waretu leetiņhi3i apņpreeeņ ņcho likumu un t3a taņ ari ir notiziņ. Garu gar3aņ runaņ ir atņkanejuņhaņ un jaņaka, ka deeņgan nelaimiga ņta3wo3li ir bi3juņhi tee runata3i, jo wineem ir bi3iņ ja3ņird taņ, kaņ neti3a runaņ un jalaufhaņ walej3aņ durwiņ. Semneeku ņaweeniba eņot ta, kaņ noleedņ ņtrahdnee3u apdroņhinaņhanu un te wina nah3 ar ņkai3leem par ņumam, kuraņ teef neleetiņhi3i iņdotaņ u. t. t. Man jaņaka, ka tee kungi nemaņ naw uņklaufjuņcheeņ, ko ņemneeku ņaweeniba ņa3ija. Semneeku ņaweeniba par apdroņhinaņhanu ir wehl wairaf ņta3wejuņi, nek3 juhņ. Semneeku ņaweeniba newar aprobeņhoteeņ ar ta3deem neeka prozentineem, t3a juhņ to gribeet darit. Semneeku ņaweeniba nekad newar apmeerinateeņ ar ta3du apdroņhinaņhanu, ta3du juhņ pare3ņeet ruh3nee3ibaņ eeņta3hd3eņ nodarbinat3eem ņtrahdneekeem. Uri uf laukeem ir jau iņweņta ņozial3a apga3diba (Smee3li un ņarunaņ pee ņozialdemokrateem) un juhņ tomehr ņawoņ mihtinoņ par to deeņgan waret uņņta3teeņ, bet ta3ņhu newareet uf ņawu puņi dabut ba3iņ, kaņ li3di ar jumņ dņeedatu weenu dņeeņmu. Uf laukeem apdroņhinaņhana ir eega3juņi paraduma. Tur juhņ neredņņeet ta3duņ ņkatus un ubaguņ, t3a taņ redņamaņ pee t3m eeņta3dem, kuraņ repreņent3 ņozialdemokrati. Uf laukeem ubagoņhana nenoteef. Ir jau ari uf laukeem ņawi truhkumi. Tur wiņņ ari neņta3hw wajadņiga augņtum3, bet tomehr nekahd3a ņin3 mehņ newaram apmeerinateeņ ar to, ka laufņtrahdnee3i ti3tu pee3li3diņnati ruh3nee3ibaņ eeņta3ņhu ņtrahdneekeem. Laufņtrahdneekeem jabuht apga3dateem t3a gimeneņ lo3ekkeem. Tapeh3 mehņ praņam aifewiņhi3u likumu, kurņhi nodroņhina3u un noweņtu ņtrahdnee3uņ dau3ņ labak3a ņta3wo3li, nek3 taņ ņhini3 likum3 pare3ņeetņ. Nepraņam nekahdaņ labdaribaņ un wiņi tee ņkaiņtee wahr3i nebuhtu jarun3, ja ņozialdemokrati buhtu klaufjuņcheeņ uf to, kaņ ti3a no ņemneeku ņaweenibaņ puņeņ ņa3i3ņ, ja wini ņinatu, ka mehņ ņta3wam par to, ka ņtrahdnee3u apdroņhinaņhana jadara plaņha3aņ apme3roņ, nek3 taņ te minetņ. Rad jumņ buhņ par ņcho likumu jabalņo, tad juhņ redņeet, 3i3 wiņņhi ir truh3igņ. Juhņ pat ba3dateeņ wiņ3a wiņum3 zelt pree3ņhi3a to likumu, lai ee3aņi3toņ, ko wiņņhi noņihm3. Semneeku ņaweeniba wehl reiņ paņtri3po, ka wina ņta3hw par wehl labaku ņtrahdnee3u apdroņhinaņhanu, nek3 juhņ pare3ņeet. Taņ nebuht naw ame3rikanif3i, Dermana kungņ. Mehņ neņta3hwam par ta3du ņaraufņtitu likumu, ta3du juhņ to eedomajateeņ; mehņ eņam pahrl3ezinati, ka ar ta3deem atņewiņhi3keem ņaraufņtiteem panteem mehr3iņ ņaņneeg3ņ neti3ņ. Kaņ ņihmejaņ uf to, ka mehņ aiņņņtahwot uņnehmejuņ, mehņ eņot par to, lai teem nek3a nebuhtu jamaf3a, tad, t3a eņ jau ņa3iju, mehņ wehl neeņam ņa3ijuņhi, ko mehņ no ņcheem uņnehmejeem praņiņim ņtrahdnee3u nodroņhinaņhanaņ likum3.

Juhs par daudz agri runajiet. Ar ihsteem likumeem ap stuhri neweenu neapwed, bet gan ar tahdeem faraustitteem panteem, ar tahdeem juhs te preefshā nahjeet. (Trofknis sahlē pa wifu runas laifu).

Wizepresidents St. Rambaļa: Wahrds Reinhardam.

G. Reinhardš (kristigo nazionalā faweeniba): Augsti zeenitā sapulze! Ar šho mums preefshā likto likuma apspreefshanu eesahkas ta likumdošana, kuru nofauz par sozjalo likumdošanu. Ta ir, warbuht, tikpat šwariga, kā muhsu agrarā reforma. Warbuht pat ari, ka agrarās reformas likumu waretu peeckaitit pee sozjalās likumdošanas. Sozjalā likumdošana ir modernās tautfaimneezibas auglis. Pirmā laikā wairaf apmeerinaja tos, kas wina eerošinaja, nekā tagad beidsamos laikos. Tagad sinatne daschadā sinā ir nonahkusi pee ta slehdseena, ka sozjalā likumdošana ir diwgreesigs afmens. No weenas pušes mums leekas, ka mehš nodrošchinam darba spēktu, nodrošchinam darba tautu. No otras pušes jaunatee pehtijumi peerahda, ka tas tahdā fahrtā ar tahdu likumdošanu, kā lihds šchim, naw pilnigi panahkams. Šhe preefshā liktais likums nodarbojas ar tautas dšihwo spēktu, pareisaki, nodarbojas ar tautas dšihwā spēkta ekonomiju. Weenigi tā wiņch ari ir apftatams no ekonomiskā stahwokka un nekahdā sinā no politiskā. Šchim likumam japabalstas pilnigā mehrā us dšihwā spēkta dabu un wina ihpašhibam. Šhe jakeras klast ne tik daudz politikim kā biologam. Japehti ir wisa šhi dšihwā spēkta daba un likumā ir eewedams, ka darba spēkts ne tikween ir apfargats, bet jaskatas, lai ari tiktu nodrošchinata wina tahlakā wairošchanās. No šhi stahwokka ftatotees, wispirms walstis interesēs prafa šhi dšihwā spēkta ušturfchanai peegreest wisleelako wehribu. Ari darba deweja interesēs stahw, ka dšihwais spēkts winam buhtu dabujams. Tāpat ari pašča strahdneeka interesēs ir, lai tas spēkts, kas winam ir, lai tas tiktu nodrošchinats. Tamdehl lai šhee 3 faktori, us kureem šhe aifrahdija ari preefshrunatajš, ir tee, kas to jautajumu atrifinatu pareisi. Mums japrafa, lai šhis likums nodrošchina tos trihs faktoruz lihdsigos apmehos un tad wiņch dos tos auglus, to mehš zeram. Bet neaifmiršim: sozjalā likumdošana nodrošchina tikai tagadejšs paaudses, warbuht, diwas paaudses, bet nekahdā sinā nenodrošchina tahlakās nahkofchās paaudses. Tautas pastahwešana nenofihmē wis azumirfligo winas labklahjibu ar wifam labeerihzibam. No šwara ir, ka šhis likums atteezas no paaudses us paaudsem, jo tauta nedšihwo weenu, waj diwas paaudses, nedšihwo weenu gada fimteni, bet wina dšihwo us nekaitamām paaudsem. Ka sozjalā likumdošana nenodrošchina nahkofchās paaudses, bet tikai apmeerina azumirfligās paaudses, to mehš redsam no sozjalo likumu došanas Wakareitropā. Un tas jaewehero ari mums muhsu politikā. Ja mehš to nedarifim, ja mehš to neeweherošim, tad mehš nodarifim leelu kluhdu. Es muhsu partijas wahrdā stahwu us ta weedokla, ka mums janodrošchina muhsu tautas pastahwešana (Peešime pa freisi: „Uš muhschigeem laikeem!“), ja gan — us muhschigeem laikeem. Jo es negribu, kad es nomirstu, lai lihds ar mani ismirtu ari ziti (Sauzeens no sozjaldemokrateem: „Kā tad buhtu tas preefshlikums?“). Tas preefshlikums buhs tahds, ari mehš balsošim par to, ka wajag apdrošchinat wifuz, ari laukstrahdneekuš, bet mehš brihdinam wehl reis, ka mehš to nedaram tai noluhkā kā juhs — aif demagogijas (Trofknis freisā pušē), bet mehš darom to tadehl, ka efam pahrlēzinati, ka tas folis ir wajadsigs muhsu tagadejšs paaudses labklahjibas

nodroschinafchanai, ja nostahjas us dabas likuma redses stahwokka. Tas gan, fungi, jums truhkst, jo juhs skatatees tä, ka waretu scho likumu iswest dshwë un zaur winu propagandet sawas greisäs idejas (Sahlë smeekli). Tas, fungi, nenotiks, no tam mehš ari neбайдamees nemas. Mehš scho likumu pabalstam wina wahrduš peenemot, bet newis tai garä, tä juhs to dareet. Mehš stahwam par to, ka striho wahrduš „laufšaimneezibu un“.

Presidentis J. Sčkafste: Wahrds peeder Dermanim.

W. Dermanis (sozialdemokratis): Tas jau naw nekahds brihnumš, ka kad sozialdemokrati pazel strahdneeku jautajumu, eefneeds pirmo likumprojektu par strahdneeku apdrošchinafchanu, tad nahk no semneeku saweenibas un nostahda to jautajumu prinzipieli tä, ka tihri waj notikfees fabeedriksas eefahrtas sagahšchana. Tas istaneja no Breescha kunga runas. Tahlak, lai waretu nostahtees ar labu feju tautas masu preešchä, Breescha kungs mehginaja eestahstit, ka wini, luhk, esot tahdi, kas ar mihku juhsmigu firđi ruhpejas par teem nelaimigeem kalpeem, kalponem, jo, luhk, žit wini esot labi, gahdigi, ka zensčas eefneegt wehl labaku likumprojektu, kurfch wehl labak waretu nodroschinat laufstrahdneekus flimibas gadijumos. Titai, deemschehl, neweens no semneeku saweenibas wihreem un neweens ari no kreisä spahrna nedširdeja, eesch kam tad pastahwes tas labais likumprojekts. Waj semneeku saweeniba samafsäs par teem lauku kalpotajeem $\frac{1}{3}$ no eemalfam, jeh, warbuht, eemalfäs to daku, kas walstij nahkfees malfat? To mehš nedširdejäm. Mums naw ne masako schaubu, ka semneeku saweeniba no sawas kesčas nenems ahrä eemalfu. Ka semneeku saweenibai neruhy kalpotaju weseliba un winu liktenis, to leezina täš schkiras pagahntne, to wina represente. Sawä laikä Latwijä nebij nekahdas demokratijas. Mums bij us semem desmitäs dalas žilweki. Saimneeka balsš toreis šwehra 10 reis wairak, nekä lauku kalpina balsš, un kad mehš eefstatamees schai pagahntne, täd mehš redsam, ka ta schkira, kuru represente semneeku saweeniba, ruhpejas par kalpu un kalpina likteni. Kalpu, kas bija šaklimis, dsina pee darba, kamehr winsch krita pee semes no flimibas; kad apstatamees, tä rikhojas ar nabageem, tad redsam, ka toš eebahsa nabagu mahjas, kur bij netihriba un badš, kas žilweka weselibu galigi samaitaja. Kas toreis bij pee stuhres? Pee stuhres bij ta schkira, to represente semneeku saweenibu. Waj schi schkira tagad ir mainijust sawu psichologiju? Lai apstatamees tais apgabaloš, kur wina wehl walda, peemehram, Seemellatwijas apgabaloš, kur igaumu okupazijas dehl wehl netika isdaritas demokratiskas wehleschanas, tur wehl daschä labä weetä ir pee stuhres semneeku saweenibas wihri. Ro wini ir darijuschi laufstrahdneeku labklahjibas dehl, waj wini ir eerihtojuschy flimnizas, waj wini ir ruhpejuschees par ahrsta palihdsibu un par šfolam? Dascha laba škola lihdsinas ubagu mahjai. Es patš notureju weenu wehleschānu šapulzi tahdä ubagu mahjä, un tomehr man stahstija, ka tas pagasts esot deesgan turigs, ka tur esot deesgan turigi šaimneeki. Tahlak, waj juhs, semneeku saweenibas wihri, kureem daschä labä pagastä noteizoschais wahrds, efeit ruhpejuschees par to, lai nodewas tiktu šadalitas taisnigi, lai tiktu eewests progresiweis nodoklis? To juhs neefet darijuschi. Juhs apleezeet weenlihdsigi ka maspelnoschä rentneezina gowi ar nodokli, tä ari toš, kureem warbuht ir 10 lopi. Es waretu peewest wehl daudšus gadijumus, tä juhs ruhpejatees par lauku strahdneekem un lauku strahdneezem. Un pehž tam šuhit sawu runataju Breescha kungu un šazit, ka juhs eefneegfeet labaku

apdrofchinafchanas likumu — tik teefham, kas jums tizēs? Juhš pašči few netizeet (Ssauzeeni kreifā pušē: „Pareisi!“). Wiša juhsu politika iſeet uſ to — nowilzinat laufſtrahdneeku apdrofchinafchanu, noguldit to Satwerfmes Sapulzes papiru kurwi, lai taſ nahktu preefſchā tad, kad Satwerfmes Sapulze buhš pahrgahjuſt mahjā. Ramehr juhš nenahkſeet un neteiſſeet, fa teefſham juhš gribeet dot labaku apdrofchinafchanas likumu nekā ſchiš, tikmehr juhsu apgalwojumi ir tikai tulfſchāſ fraſes. („Pareisi!“) Weens no runatajeem, kurſch ſolijāš balſot par muhſu papildinajumu, teiza, fa ſozialdemokratija te runajot demagogijaš noluhkā. Waj eefſch tam paſtahw demagogija, fa ſozialdemokrati grib pirmo reiſi iſweſt apdrofchinafchanas likumu, fa daudš zeetufſcho proletariatu pilſehtāš un uſ laukeem nodroſchinatu ſlimibaš gadijumoš? Un waj eefſch tam paſtahw demagogija, fa ſcho likumu grib atteezinat ari uſ nelaimigeem laufſtrahdneekem? Ja ta ir demagogija, tad mehš eſam pirmāš ſchkirāš demagogi un gribam tahdi buht. (Uplauſi kreifā pušē. Sauzeens: „Grib peemahnit!“) Juhš eſeet laufſtrahdneekuſ ſimtkahrt mahnijufchi. Starp zitu weens no juhsu runatajeem, Breeſcha lungš, apgalwoja, fa ſozialdemokratija eſot bijuſt ta, kaš negribejuſt peenemt agrarā likuma projektu. Laufſtrahdneeki un lauku rentneeki loti labi ſaprot, kaš negribeja peenemt agraro likumu; fa ſemneeku ſaweeniba bija ta, kaš muiſchneekem atdahwinaja ſemi widejāš ſemeš leelumā un fa ſemneeku ſaweeniba grib muiſchneekem ſamaſſat par ſemi, bet laufſtrahdneeki un lauku rentneeki ir taiš domāš, fa muiſchneekem wajaga uſfahrt ubaga tarbu un fuhtit winuſ uſ ſaterlandi. Un tapehž nahezet wehl un ſtahſteet, fa laufſtrahdneeki neſapratīš ſozialdemokratiju un fa ſozialdemokrati rikhojaš demagogiſki (Sauzeeni pa labi: „Nekad naw winu ſapratuſchi!“). Galu galā ſawelfot wiſu ſopā, kaš te bija dſirdamš no debatem, mums janahſ pee ſlehdeena, fa ſemneeku ſaweenibaš maſa intereſeš ir — nedot laufſtrahdneekem drihſu apdrofchinafchanu. Semneeku ſaweeniba neruhy laufſtrahdneeku materialaiš likteniš un weſeliba; winai ruhy ſcho ſtrahdneeku iſdriſſchana un iſſuhkſchana. Raut ari ar to leela daſa ſtrahdneeku tiſtu galigi degradeta (Sauzeens: „Demagogija!“). Ja taš pateefſham ir demagogija, tad eš gribu buht demagogš, tāpat kā wiſš kreifaiš ſpahrnš grib buht demagogš un teikt, kā juhš ruhpejateeš par ſcho tautu. Dala no zentra eet pa kreifš no jums un ſola balſot, bet eš neefmu dſirdejiš no demokratu ſaweenibaš puſeš, waj ta balſoš. Warbuht zentra buhš ſchoreiſ tik daudš logikaš, fa taš ſchkirſeeš no ſemneeku ſaweenibaš, un ja peeweenofeeš wehl weena daſa, tad warbuht mehš ar leelām puhlem iſdabufim zauri projektu par ſcho laufſtrahdneeku nodroſchinafchanu. No ſchi likumprojekta tautāš maſaš ſapratīš, kā juhš ruhpejateeš par wināš intreſem. No ſchim debatem wināš ſapratīš, fa mehš neufflatam ſcho projektu par idealu, kuru ſchimbriſſcham mehš gribam iſweſt zauri; wini dſirdēš, fa mehš zentſchameeš pehž tahdāš apdrofchinafchanāš, kur kaſeš eemaſſāš tikai walſtiš un darba deweji, fa mehš ejam preti ſozialiſmam, kurſch nodroſchināš ſtrahdneekuš wiſumā. (Sauzeens: „Kahdu ſozialiſmu juhš ſludineet?“). Paſchlaif eš ſludinu to ſozialiſmu, kurſch ir ſludinaiš pirms 40 gadeem, fa ſtrahdneekem un ſtrahdneezem, kaš raſcho wiſu, ir teefſba buht nodroſchinateem no fiſiſkaš iſwirtiſaš. (Sauzeens: „Dermana ſozialiſmš!“). Taš ſozialiſmš ir pahraſ wezš, un tapehž par welti apgalwot, fa winſch ir Dermana ſozialiſmš (Smeekli un ſarunaš labajā pušē), un ja taš ari buhtu Dermana ſozialiſmš, tad teiſſchu, fa tāš tautāš maſaš, kaš wiku wehleja, ir ſapratuſchāš, fa

winsch ir labs sozialists. Tadehl, no ta, ta juhs balfoseet, tautas masas redses, ta apdroshinaschanas jautajuma tautas intereseš aistahw freifais spahrns un ta schini pirmaja ta ari nahlošchos likumprojektoš labais spahrns buhs tas, kas nostahsees pret tautas interesem (Uplausi pa freifi. Balsis pa labi: „Pret tautai naidigeem komunisteem!“).

Presidents J. Eškaste: Runataju šaraktis isfmelts. Ir eefneegti diwi preekschlikumi. Weens, kurfch eefneegts no Dermana, leet preekscha:

„257. pantâ strihpot wahrbus „lauksaimneezibas un“.“

otrs eefneegums ir, formulet 257. pantu sefoscha redakzijâ:

„Šchee noteikumi sihmejas us wiseem fabrikas, amatneezibas, kalnruhpneezibas, dselzefu, eelschejo uhdenu fagneezibas, tramwaju un buhweš un mešhu ismantoschanas usnehmumeem, kuri pastahwigi nodarbina ne masat par 5 strahdneekem. Laukstrahdneetu nodroshinaschanai isdodams atfewiškts litums.“

Es luhgšhu referenta atfauksmes.

Referents E. Moris: Kas atteezas us pirmo no eefneegteem pahrlabojumeem, tad komisija tika peenemts schis pants bes ta, weenfahrschi domajot, ta buhtu gruhti iswest to galwenais tadehl, ka tai laikâ, kad winsch tika apspreeštis, bija leels ahrstu truhkums un wišâ wifumâ iswest apdroshinaschanas likumu, ja naw ahrstu, ir neefspehjami. Šil tahlu ahrsti ir peeectami pagastoš, zil tahlu wini ir tagad atgreesuschees no Kreewijas, ta ka tur, kur wini lihds schim wehl naw, toš war list weetâš, ziltahl war list un ir tikufchi demobilseti ahrsti no armijas, no kureem ari, bes schaubam, leela dala ispluhdis pa laukeem, tittahl tâš neehrtibas, kuras te stahweja komisijai preekschâ, teet nowehrstas. Man jaaisrahda, ka Anglijas, Belgijas, Wahzijas, Holandes un Norwegijas likumi jau preeksch kara nepasina nekahdas isfchiribas apdroshinaschanas sinâ starp laukstrahdneekem un pilsehtas strahdneekem. Tur bija apdroshinats wišs algotais darba spehšs. Zitâš semês, kur tas nebija, tagad pehz kara laikmeta apdroshinaschanas likumu attihstiba ari eet us to. Kas atteezas us otru preekschlikumu, tad tas isheet us to, lai Kerenška likuma pantam peeweenotu tikai weenu nosari, t. i. pee mešhu darbeem nodarbinatoš. Par to jau tika runats un man leekas, pehz isteiktâm domam no wairatâm frazizijam ir tomehr apsina, ka apdroshinaschana jaatteezina us wiseem strahdneekem un ka neiswedama tur neka naw. Te Breescha kungs aisrahdija, tâpat ta pašchâ fahkumâ, ka te projekta esot nenoteiktiba, esot pretrunas, bet konkriti ne us kahdâm pretrunam, kas buhtu likumâ, nenorahdija. Tika norahdits weens weenigs konkrets gadijums un tapehz tas man ir jaatspehko. Breescha kungs prasija, ko darisshot ar tahdeem gadijuma strahdneekem, kas peenemti, peemehram, dobes rawet, ta toš apdroshinasshot. Tas ir truhkums likumâ, ka wini neteet apdroshinati. Tahdi zilweki, kureem ir tikai gadijuma darbs, isfriht no schi apdroshinaschanas likuma. Bes schaubam, schaja likumâ ir wehl dauds truhkumu, kas buhtu pahrlabojami un nowehršchami. Un nowehrsti schoš truhkumus mehš warešim tad, kad mums buhs gatawa schema par wiseem apdroshinaschanas weideem un kad warešim toš sawâ starpâ noslanot. Bet taisni tur, us ko Breescha kungs aisrahdija, tas ir 260 pantâ, kurfch šafa, ka apdroshinaschanas likums ir atteezinams tikai us tahdeem strahdneekem, kuri strahda weenâ weetâ ilgat par 7 deenam, šwarigu pretrunau naw. Kamehr tahdi gadijuma strahdneeki buhs, tikmehr us wineem schis likums neatteezinasees. Ša ta man jaifakas pret Breescha kunga eefneegto pahrlabojumu. Utteeziba us laukstrahdneeku apdroshinaschana

jašaka, ka komisija peenehna to redakciju aif teem eefstateem, par kureem es sinoju.

Presidents J. Ščakste: Pahrlabojums, kas eefneegts no Breescha funga, atteezas uf panta redigeshanu. Es likšhu winu fà plaščako un radikalato uf balsošchanu. Wiašč škan tã:

„Šhee noteikumi sihmejas uf wišeem fabrikas, amatneezibas, kalna ruh-
neezibas, dselzetu, eefšeho uhdenu, fugneezibas, tramwaju un buhweš un
mešču ismantošchanas usnehmumeem, kuri pastahwigi nodarbina ne masaf par
š strahdneefem. Lauštrahdneefu nodroščinasčanai isdodams atšewišķš
litums.“

Referents issakas pret šcho pahrlabojumu. Es luhgtu pazeltees tagad toš, kas ir par šcho pahrlabojumu. Luhdsu pazeltees toš, kas ir pret šcho pahrlabojumu. Luhdsu pazeltees toš, kas buhtu atturejušchees no balsošchanas. Balsošchanas rezultati ir: Par šcho pahrlabojumu issazijušchās 42 balsis, pret to 65 un atturejušchās 8. Tã tad šchis pahrlabojums atkriht. Nahšochais pahrlabojums ir:

„Strihpot wahrduš „laušjaimneezibas un“.

To eefneedsa Dermanis. Komisija, fà referents sinoja, šchis pahrlabojums naw peenemts. Es likšhu uf balsošchanu un luhdsu pazeltees toš, kas ir par šcho pahrlabojumu. Es luhdsu pazeltees toš, kas ir pret šcho pahrlabojumu. Es luhdsu pazeltees toš, kas atturas no balsošchanas. Balsošchanas rezultats ir: Par šcho pahrlabojumu ir balsojušchi 61, pret to 45, atturejušchees 11. Tã tad šchis pahrlabojums peenemts. (Aplauš zentrã un pa kreiši). Es likšhu tagad uf balsošchanu wišu 257. pantu un luhdsu pazeltees toš, kas ir par šchi panta peenemšchanu. Luhdsu pazeltees toš, kas ir pret šchi panta peenemšchanu. Naw. Luhdsu pazeltees toš, kas atturas no balsošchanas. Balsošchanas isnahkums ir šefošchs: Par šcho pantu ir issazijušchees 65, pret neweens uu atturejušchees 51. Tã tad 257. pants peenemts. Peeshme.

(Tahdos usnehmumos un arodos, kuros apdroščinaschanas litums šareščitu apstahķu deht newar šift iswešs weenã noteiktã laiftã, darba ministrijai ir teešba pagarinat likuma iswešchanas terminu).

Neweens pee wahrda nepeeteizas Peenemts? 258. pants.

(Šhee noteikumi sihmejas ari uf walšis un pašchwaldibas usnehmumeem un eestahdem).

Neweens pee wahrda nepeeteizas? Peenemts. Peeshme.

(Laitu, no kura šhee noteikumi jaatteezina uf walšis usnehmumeem un eestahdem, kuros ir špehtã šewišķi nodroščinaschanas noteikumi, nošaka darba ministrija).

Neweens pee wahrda nepeeteizas? Peenemts. 259. pants.

(Strihpot).

Cebildumu naw? Teet strihpots. 261. pants.

(Strihpot).

Cebildumu naw? Peenemts strihpot. 270. pants 2. punktš.

(Strihpot).

Cebildumu naw? Peenemts. 310. pants.

(Šlimibas un šakroploščanas gadijumos naudas pabalšs issneedsjams šlmo šases dalibneefem no $\frac{2}{3}$ lihds pilnas algas apmebreem. Šlmo šase ir teešba noteikt šchais robeščās daščadus pabalsta apmehrus šlimibas un šakroploščanas gadijumã, atfaribã

no kafes dalībneeku gimenes stahwokka. Kafes dalībneekem, kuru slimība issaukta ar nodomu waj zaur peedālīšanas, pehz kriminālīkumeem šodamos, waras darbos un laufšanās, naw teešiba uš naudas pabalstu no slimo kafes).

Wahrds Reinhardam.

G. Reinhardš (kristigo nazionalā faweeniba): Augsti zeenijamā šapulze! 310. pantā ir minets, ka kafes dalībneekem slimības waj šatroplošanas gadījumos ir ismaksajams $\frac{2}{3}$ lihds pilnam algas apmehram, Kerensta likumā bija no $\frac{1}{2}$ lihds $\frac{2}{3}$. Man šķeet, ka tas pirmais Kerensta likums ir ar dauds gudrafu sinu šaraktiis, nekā šchis mums preefšā liktais. Es pirmit jau teizu, ka mums isleekas labi šchis sozjalās likumdošanas rezultati, bet pateesibā wini zitadi, nekā mums a priori leekas. Leeta ta, ka pehz šchi likuma iswefšanas Wahzija bija loti dauds simulantu, kas, rehti nadami uš šcho pabalstu, simuleja slimību. Pehz tahda laika ahrsti šahla nomanit, ka šcho simulantu starpā ir ari pateesi slimi zilweki. No šahuma winus škaitija par simulanteem, t. i. tahdeem, kas isleekas par slimeem, bet wehlaš un ari tagad ahrstu sinibā pilnigi nodibinajees eefats, ka zaur šcho apdrošinaschanu rodas netifween leels škaiš simulantu, kurus ahrstš war nofert, un tas jau paredsets, ka tahdi newar atlihdšibu dabut, bet ka šakarā ar šcho likumu ir wedama pateesa šaklīmšchana. Tas jaewehro pee šchi likuma došanas, jo naw jaaismirst, ka muhsu pšiche dara ahršahrtigi leelu eespaidu uš muhsu meekas, šastahwu. Ja strahdneekš ir nodrošchinats uš 6 mehnescheem, kā likumā paredsets, ka winsch war slimot un par to šanemt pilnu algu, tad winam nerodas nekahdas gribas palikt ahtri wešelam, winam ir wišš weena alga pelnas dehl, waj winsch ir wešels waj naw — algu winsch dabu. Un šchis wina dwehfeles stahwoflis dara eespaidu uš slimību, tā kā winsch dauds lehnat iswefelojas. Šchi naw no manis isdomata mahziba, fungi, ta ir wiseem pšichiatreem sinama un to modernā pšichiatrija paraksta, tā kā luhdsu nebrihnatees un nedomajeet, ka es no labās pufes gribu west demagogiju. Es tikai kā ahrstš gribeju ašrahdit, ka Kerensta likums ir dauds pareisaki rihojoes. Es nesinu, waj likuma dewešš to ir tāpat domajis, bet pareisaki tas ir, ka slimības gadījumos maksā $\frac{2}{3}$ no algas leeluma, nekā pilnu algu. Slimneekem tad wifu laiku ir tahds dšenulis, tahds stimuls, kas wina dwehfele tā noškano, ka winsch wehlaš ahrak tift wešels. Tas ir nešchaubami. Tas leelais bars slimo, kas ir ne tikai simulanti, bet ihsti slimee, tas rahda, ka Kerensta likums ir dauds pareisakš. Tadehl es leeku preefšā atstah wezo redakziju, no Kerensta laika no $\frac{1}{2}$ lihds $\frac{2}{3}$, lai nemaitatu darba špehku, lai nekaitetu tam; mums ir jadod likums tadehl, lai ašstahwetu strahdneeku intereses. See, kas domajas darit labu darbu, peenemdami likumu tahdā redakzija, tahdā winsch te ir, tee, kas domajas to darit darba tautas interesēs, loti maldas. Šaifni otradi. Nedodot pilnu algu, mehš atstahtu winos to dšenuli, palikt ahrak wešelam, lai winsch tad domatu, ka winsch wairak warēs pelnit. Tā ta leeta nu reis ir.

Ja nu apštatisim no politiskā redses stahwokka, waj no sozjaldemokratu redses stahwokka, tad, šaprotama leeta, to tā netulkos un newar tulkot, bet no ihstā, pareisā, dšihwā špehka dabas ispratnes stahwokka te zitadi nemas newar peenemt. Tas buhtu mans pirmais pahrlabojums.

Tad wehl tahlaš pee šchi pašcha panta ir pahrlabojums. 6. rindinā no augšchas ir teiktš: „Strahdneekem, kuru slimība issaukta ar nodomu“ es leeku preefšā eelikt „waj zaur peedšerschanos“. Leeta ir ta, ja weens ar

nodomu issauzis kahdu sakroplojumu, lai ar to dabutu rentu waj ismaksu, tad, saprotama leeta, tam to newar ismaksat, bet ja winsch fewi sagistejis, tad tatschu tas usstatams tapat, la kad winsch ar nodomu ir padarijis sawas darba spehjas masakas, un ne tikai darba spehjas, bet ari spehjas iswest koordinetas sakrtigas kustibas. Tas wiseem ir snams, ka dsehrumâ noteek wiswairaf nelaimes gadijumu taisni fabrikas, un ja mehš atkal schi pascha darba spehta interesēs gribam isdot scho likumu, tad mums jateiz: „Tapat, ari kad tu few eedebsnadams kahdu wahiti newari zeret, ka mehš tew dosim pabalstu, tapehž ka peedsehrees nahzi pee darba un sakslimsti, waj tew nosalsti kahds lozeklis, tad tu newari zeret, ka tew kas maksas, jo tu wareji atturetees no tam.“ (Starpfauzeens). Par teem bruhscheem waretu isdot zitūs likumus, lai winūs slehgtu zeet. Tee buhtu tee eemešli, kapehž es leeku preekschâ scho pahrlabojumu peenemt. Zaur to mehš panahktu leelâ mehrâ propagandu pret alkoholu un te es buhtu gan propagandists un demagoggs pret alkoholu. Pee schi panta man jaatsihme, ka te ir teikts „pilnas algas apmehros“, bet te ir islaisz tas, la jau referents aisrahdija, ka tur alga naw sifseta, tik leeli ir aprehkini. Ta ir ahrfahrtigi leela kluhda, ka tas te naw eefschâ. Tam te jabuht eefschâ un to warēs peelikt pee weena wehlata punkta, ko es eefneegschu la papildinajumu.

S. Rud s i t s (sozialdemokrats): Zeenitâ sapulze! Reinharda fungs motiweja, ka wajaga issweest no 310. panta wahrdus, fur eet runa par to, ka slimibas laika alga ismaksajama no $\frac{2}{3}$ lihds pilnas algas apmehram un motiwe, ka pilnas algas ismaks slimam strahdneekam atstahj us pehdejo pschifsi newehlamu eespaidu: strahdneeki paleekot palaidneeki un wispahy slimneekem ir tendenze slimot bes gala un tee slimos wisus seschus mehneschus. Es domaju, ka tas buhs leels apwainojums strahdneekem un domaju, ka tahdu blehschu un krahpneeku strahdneeku starpâ ir loti masš prozents, laira sinâ masaks, nekâ tâ sauzamo godigo pilsonu starpâ. Man masleet bija brihnumš, tad Dr. Reinharda fungs aisrahdija us to, ka tas waretu paildsinat slimoschānu. Zif man ir bijusi isdewiba strahdat pee apdroshinaschanas likuma un konstatet no Wahzijas un zitu semju statistikas, tad waru teikt, ka simulantu ir loti neezigs prozents. Sawads ir motiws par dwehfeles stahwofli. Ja us strahdneeka dwehfele atstahj eespaidu tas, ka winsch sanem pilnu algu, tad gribu jautat, kahdu eespaidu atstahš us strahdneeku sifsto stahwofli $\frac{1}{2}$ waj $\frac{2}{3}$ algas sanemschana. Skaidrs la deena, ka alga, kuru strahdneeks sanem pee pilnam darba spehjam, ir issneedsama ari tad, kad winsch ir sakslimis, jo slimam ir wajadsiga pasiprinata bariba, laba kopschana u. t. t. Ja Kerenka laika bija pabalsts no $\frac{1}{2}$ lihds $\frac{2}{3}$ algas, tad tam par zehloni bija tas, ka apdroshinaschana Kreewijâ bij jauns un neattihstits instituts, kursch newareja risfet, bet tahdu argumentu, kahdu zehla preekschâ Reinharda fungs, nekur neweens naw atklahjis. Ras atteezas us otru Reinharda funga preekschlifumu par peedferschānos, tad waru teikt, ka slimo kafes isstrahdajuschas instruzijas, kuras pareds, la jaisturas pret sakslimuscheem darbineekem, un kahdos gadijumos wini war sanemt pabalstu. Pascham preekschlifumam pehž buhtibas es peekristu, bet winsch naw eewedams sche likumâ, jo pilnigi atteezas us instruzijam, kuras kafes walde un pilnwarneeku sapulze war isstrahdat. Ras atteezas us pirmo preekschlifumu strihpot wahrdus „no $\frac{2}{3}$ lihds pilnas algas apmehram“, tas naw peenemams aif teem motiweem, ka strahdneekam sakslimischanas gadijumâ wajadsigs pahrtikt un ekfistet tapat la

weselam esot. Otrs preekschlikums naw peenemams tadehl, ka peeskaitams pee instrulzijās usdewumeem.

Prezidents J. Tschakste: Wahrds Reinhardam.

G. Reinhardš (kristigo nazionalā šaweeniba): Es šawam preeksch-runatajam gribu atgahdinat, ka wiašč naw šapratis to, ko es teizu. Tas ari naw brihnumš, jo wiašč naw ahrstš, winam tās leetas ir jaunš, un, warbuht, es neefmu deesgan populari isteizees. Ta leeta tahda, ka es nelifu leelako šwaru us šimulanteem, kuruš mehš, ahrsti, parašli demaškejām, kuruš mehš šinam un pašihštam, ar kureem mums naw daudš galwas lausifšanasš. Mums te ir darifšanasš ar daudš leelaku baru, kas pateefšā ir šlini. To es luhdsu eewehrot: tee naw šimulanti, tee ir pateefi šlini, par kureem, ja mums praša atšaušfmi, waj wini ir šlini, mums jāfaka, ka tās teefšam tā ir. Tee ir pa leelakai dalai tahdi, kureem, kā tagadeja modernā šinatne to ir peerahdijufi — un es domaju, tur ir daudš leelaki špezialifsti, nekā mans preekschrunatajš, wiš pašaules pšichiatri, par kureem newar domat, ka mans preekschrunatajš tās leetas labal pahrfu — tee ir peerahdijufi, ka winu šliniba ir eerošinata teefši zaur šheem nodrošinasšanasš likumeem, kas atšahj tahdu eefšaidu us winu pšichi, ka tās šawufahrt dara eefšaidu us wišu meefu. Šahhš šafars nu reif ir un to mans preekschrunatajš nenoleegš un pee malas nenobihdiš, ar to mums ir darifšana. Tee naw šimulanti un to ir daudš. Šamdehl lai aifšargatu šcho darba špehku, es eewedu šcho pahrlabojumu taišni winu interešes. Ja mehš peenemšim likumu tahdu, kahhš wiašč ir, tad tas tikaš bojāš un forumpes darba tautas špehku. Mehš negribam winu korumpet. Mehš to gribam ušlabot. Ra winam ir wajadšiga pahrtika, tas ir šaprotama leeta, bet tas launums, ka winam naw weenmehr tās gribas un tās dšinulis tapt weselam, ir daudš leelaks. Šur es newaru nefa darit, ka tas naw apdrošinasšanasš likumā lihds šchim ušwehrtš, bet tas tif peerahda, par ko moderna šiniba naw runajufi šawu pehdejo wahrdu. Šapehž es tureju par šawu peenahšumu runat un zelt preekšā šcho pahrlabojumu. Šoti šehhl, ka eepreekšhejaiš runatajš pirmo reifi tikaš tagad dšird par šcho šafaru, lai gan moderna šiniba runā par šcho jautajumu jau wairat dešmit gaduš. Es domaju, ka par to pateifšees tikaš darba tauta. Man leekas, ka te no šinamas pušes ar šcho likumu par darba špehka labakas ešiftenzesš nodrošinasšanū grib darit tikaš šaut kahdu eefšaidu us šchi darba špehka reprezentetaju, lai šagrahbtu šawās rokās winas wadonibu. Ja juhš teefšam gribet, lai darba špehka šahwofli daritu labaku, tad luhdsu peenemt šcho manu pahrlabojumu. Mašakais man zitas kriterijas naw kā šiniba un jateiz ari, ka šiniba šahw loti augštu muhfu gadu šimteni. Ja jums ir teefšam no šwara, ka darba špehšam apšahkli noteikti ušlabojami, tad luhdsu paprašet, ko šiniba teifš, un nerihšojatees ar šawām politifšām un zitām mehraulšam ween.

Tad par to peedšeršanosš (Šauzeeni) — es domaju peedšeršanosš ar alko-holu waj eteri — pee mums eters gan teef maš leetotš, paraštā dšihwē peedšeras ar kandschu, wišnu, šchnabi waj alu, bet ar kašiju neweensš naw peedšehrees un neweensš naw šehlojees, ka wiašč kašiju šadšehrees palizis šlins. Šamdehl es domaju, newar buht šchaubu par to, ja prinzipā manam preeksch-runatajam naw nekas pret manu preekschlikumu, mehš to pantu par peedšeršanosš waretu peenemt. Es domaju, ka štrahdneeku interešes ir, lai tiktū norahditiš, ka alkohols ir šaitigs, lai wini to neleeto. Šikai ar to mehš

waram norahdit darba tautai, ka tad wina buhs dauds wairaf darba spehjiiga. Ja mehs peeradinasiim sawu tautu atfazitees no alkohola, winai atliks tikdauds pahri, ko wehl pati darba tauta tagad nodser, ka winai nebuhs nemas ja-fuhrojas, ka wina newarot maisi, sweestu waj galu un zukuru nopirkt. Jums, lungi, wiseem labi sinams, zil alkohols kaitigs, un tadehl zihnu pret winau mehGINEET tatschu reis iswest dsihwê kaut schini newainigâ formâ; dodeet kaut weenu masu paskaidrojumu schint leetâ, ar to juhs nodariseet schim darba spehkim, kuru juhs teizeet aistahwam, pateesi labu pakalpojumu. Es griibu norahdit wehlreis, wehlreis usaizinat, ja jums ir laba griba, tad luhdsu peerahdeet to.

Presidents J. Tschafste: Wahrds peeder Dermanim.

W. Dermanis (sozialdemokratis): (Trofknis). Neustraunatees, lungi, efeet pazeetigi, eefams wehl neefmu runajis. Sil teescham, ta modernâ sinatne ir sawada leeta — ta peerahda, ka strahdneekam ir isdewigaki fanemt fakropiofchanas un flimibas gadijumâ pusi no algas, nekâ $\frac{2}{3}$ no algas un labaf fanemt $\frac{2}{3}$, nekâ wefelu algu. Man jaatsihstas, ar sawu wefelu prahtu es nespehju kaprast scho logiku. (Smeekli pa labi). Man rahdas, ka modernâ sinatne, un fewischki mediziniškâ sinatne, te Latwijâ stary dascheem labâ spahrna deputateem ir taisijusi ahrfahrtigi leelu progresu (Smeekli pa labi un sauzeent: „Amerikâ!“). Ne, augstee lungi, Amerikâ ar tahdeem humbugeem nekad nenahf preekschâ (Smeekli pa labi). Kautschu Amerikâ ir dauds humbugu, bet ja no medizinas preekschstahweem nahf runa par strahdneeku apdrofchinafchanas likumu, tad winsch nenahf ar peerahdijumeem, ka ir isdewigaki strahdneekem fanemt $\frac{2}{3}$ weetâ $\frac{1}{2}$ un wefelas algas weetâ $\frac{2}{3}$.

Sagad apstatifim pehz buhtibas, kur schee sawadee preekschlikumi nowedis. Weenfahrt, strahdneeks fimulisejot flimibu. Waj redseet, lungi, kas tas strahdneeks ir par sawadu putnu: lai waretu paguletees flimnizâ, winsch fimule flimibu. Rahdus labumus winsch eeguhst ar to, ka winsch fimule flimibu? Un zil waretu fastapt tahdus, kas isdaritu schahdus jokus. Mums jarehkinas ar strahdneeku schkiras wefelo prahtu. Strahdneeku schkira kâ tahda, winas tuhkstofchi un desmittuhkstofchi schahdus jokus neisdaris. Likums neteek radits preeksch isnehmuma gadijumeem, winsch teek radits preeksch wispahrejas parahdibas, un ja waretu nahf tahdi isnehmuma gadijumi preekschâ, tad tomehr likuma ispildischana zaur to nezeetis. Bet ja teek eenests tahds punkts, tad to ismantos tee, kureem strahdneeku apdrofchinafchana nepatihf. Tad tas ahrstis, kam buhs ustizetis pahrbaudit, waj strahdneeks ir nopeetni flims, waj winsch til fimule flimibu, ahrstis, kas war buht waldoscho schkiru intereschu isteizeis, rihkofees partejiski un teiks: „Tas strahdneeks fimule flimibu, un tamdehl winam naw wajadsigs flimo pabalstis“ (Sauzeens: „Waj kreifas puses ahrsti ari to daris?“). Kreifas puses ahrsti? (Smeekli un jautriba). Schimbrihscham es runaju par labas puses ahrsteem (Smeekli). Un jums wiseem buhs sinams, ka (Smeekli) sawa wairumâ medizinas preekschstahwji ir waldoschâs schkiras intereschu isteizeji. Jums wiseem buhs sinams, ka no proletariata rindam, no nabadsigako semneeku rindam, no laufstrahdneeku rindam akademisko isglichtoto nahf lati mas; sawa wairumâ tee nahf no turigam schkiram un tadehl medizinas preekschstahwji ir leelâ mehrâ waldoschu schkiru intereschu ispaudeji. Mehsh newaram eewest tahdu likuma punktu, kursch dotu wismasako eespehju medizinas preekschstahweem buht partejiskeem. Mums jarada punkts, kas nowehrstu kuru katru tahdu eespeh-

jamibu, un Dr. Reinharda funga preefchlikums zenfchas schahdu eefpehjamibu preefch ahrsta netaisnas rihkofchanas radit.

Otrs — par strahdneefu peedferschanas. Ehe Reinharda lungs usstajjas par atturibas propagandistu un stary zitu teiza, ka ta tiks weizinata, ja tiks eewests schahds papildinajums schini likumprojektà. Mehš jau sinam loti labi, ka ir aridsan strahdneefu schkira tahdi, kuri eebauda alkoholu, bet tàpat sinam, ka strahdneefu starypà teef beeschi tas darits ne tapehž, ka wineem ir flitta daba, bet tapehž, ka šaimneeziftee apstahkli us to speesch. Dšihwe ir tif gruhsta, ka strahdneefi beeschi ween meflè apsturbinajumu alkohola. Tomehr strahdneefu schkira tà tahda šawà wifumà naw tahda, naw alkoholife. Man jafaka, ka alkoholiki ir wairaf waldofchàs schkiràs. Ja ari nahf preefchà tahdi gadijumi, ka tahds strahdneefs waretu šastim aif dšerschanas, tad tee ir isnehmuma gadijumi un mehš newaram radit likuma punktu, kurfch dotu ahrstam eefpehju, atraidit medizinišku pabalstu strahdneefam tifai tapehž, ka winsch warbuht ir šastimis aif eedferschanas. Man nahf te prahtà tahds gadijums no manas zeetuma dšihwes. Uhrsts nahza zeetumà un pahrbau-dija zeetumneefus, waj wini nedserot. (Gauzeens: „Kur wini dabù?“). Wa-reja dabut ari zeetumà. Un tad ahrsts apošchnaja zeetumneefu, lai waretu pahrleezinatees, waj tas ir eedsehriš waj ne. Man stahw preefchà tahda situazija, ka tas ahrsts, kura peenahkums buhs iswest dšihwè šcho likumu, ari šahfs to strahdneefu apošchnat, waj wina šatropofchana ari naw notikufi tadehl, ka winsch bija drufstu eedsehrees. Un praktiști pee tahda kuriosa ga-dijuma war nowest Dr. Reinharda aifrahdijs. Ja juhs negribeet isahset wifu mediziniško sinatni, tad jums weenfahrfchi aif korektibas pret sinatni ja-balso pret šcho papildinajumu. (Uplauft pa kreift.)

Presidentš J. Šchafste: Wahrds Petrewizam.

U. Petrewizš (sozialdemokrats): Šmu tomehr speeftš teift daschus wahrduš. Ehe Reinharda lungs argumenteja šawu preefchlikumu ar si-natni. Man tà nespezialistam ari ir sinams, ka pšhologija atstahj eefpaidu us flimibu un tamdehl flimneefs ilgaki flimo. Tas ir taisniba, bet no otras pufes es ari sinu, ari no tàs pašchas sinatnes pufes, kaut šo zitu, kaut ari es neefmu špezialists. Man bija jaeet pee ahrsta dehl flimibas un ahrsts man teiza: „Lai juhs iswefelotos, jums wajadšigs labats ušturs, jums wa-jaga wairaf šweesta, wairaf olu ehst, leet pee šastjas krehjumu, ar wahrdu šafot, jums wajadšiga štipraka bariba, tad juhs iswefelofatees.“ Wašchi pilso-niftee ahrsti šaka, ka aisejot strahdneefu gimenè, kur strahdneefs gul šastimis, wineem atklati efot jafaka: „Par nošcheloschamu es jums newaru nekà lih-dset. Es jums waru ifrakstit rezepiti, bet tàs šahles jums nelihdšes. Jums war lihdsset ušturs, pawifam zitads, nekà juhs leetojeet; gaisš, pawifam zitads, nekà juhs elpojeet; jums wajaga iswilktees no pagraba dšihwokka šaulainà dšihwokka, tad juhs kluhšfeet wefeli, bet mana rezepite ir jums nederiga.“ Do-maju, Reinharda lungs neapstarihdes to, jo sinatne to ir peerahdijs. Un ja sinatne praša daudšos flimibas gadijumos, ja ne wifos — es neefmu špezialists un to neapgalwofchu — flimam organifmam labaku ušturu — to Reinharda lungs neapstarihdes — tad gribu jautat waj ir pamats eefneegt preefchlikumu, ka jafanem $\frac{2}{3}$ weetà $\frac{1}{2}$, un pilnas algas weetà $\frac{2}{3}$ no algas? Waj ar $\frac{2}{3}$ waj pušalgu flimneefs warès šawu ušturu ušlabot un tift pee wefelibas, waj $\frac{2}{3}$ algas warès wina dšihwes apstahklus ušlabot, lai flimiku waretu pahrwaret? Man leefas, ka šanemot $\frac{2}{3}$ algas wehl gruhstaki iswefe-

lotees — en beeschi tas pat nebuhs eespehjamz, — nekà ja fanemtu pilnu algu. Ja tas teescham tà buhtu, ka daschi no flimneekeem pehz tàs psichia-triffàs teorijas, par furu runaja Dr. Reinharda funks, un furu es negribu apstribdet, ilgaki flimo, ja tas tà buhtu, tad tomehr leelakais wairums flim-neeku buhs tahdi, kam wairak no swara pilna alga, lai winsch waretu labaku usturu eegahdat, nekà tahdu, kam pilnas algas dabuschana atnesis launumu. Teesiffà sinatnè ir weena no wiseem atsihta pateesiba, furu es gribetu te at-gahdinat: katrs teefnesis faka, ka ir labaki attaisnot 10 wainigus, nekà notee-fat weenu newainigu. Schini gadijumà, atteezibà us scho preekschmetu, furu mehš pahrrunajam, es gribetu teikt, ka labaki ir glahbt no nahwes strahdnee-kus, fureem naw eespehjamz sagahdat wajadfigo usturu ar pusalgu, ir labaki glahbt weenu strahdneeku no nahwes, nekà laut, warbuht, 10 strahdneekeem ilgaki paslimot psichologiffas eedomas dehl. Man leekas, ja mehš nostah-jamees us schi weedofla, tad schis sinatnes argumentaziju nems pahrswaru un jumz, Reinharda funks, winai buhs japeekriht. Wairak ir to flimibas gadijumu, fur pabalsts ir teescham nepezeeschams. Juhz, Reinharda funks, purineet galwu, bet tas tà ir. Ja juhz pastaigatu pa strahdneeku kwar-takeem un strahdneeku dsihwolkeem, pastatitos winu apstahklus, paluhfotos, fo wini ehd, tad juhz galwu nepurinatu. Es neefmu winus apmeklejis tà ahrsts, esmu lastijs pahrskatus, ratsituis newis no sozialdemofratifkeem ahrsteem, bet no pilsonifkeem ahrsteem, kuri ar sawu statistiku peerahda to, ka apstahkli teescham ir tik launi, ka tur taisni ir wajadfigs materials pabalsts, ir wajadfigi lihdselki, ar fo nopirkt usturu, un tikai tahdà gadijumà ir eespeh-jams flimneeku padarit wefelu. So es faku tà sozialdemofrats, bet schis sinas esmu nehmis no pilsonifkeem ahrsteem, kuri tahdus dsihwolklus ir ap-staigajusch, wini ir nahfusch, pee flehdseena, ka apstahkli ir teescham flikti. Ja juhz netizeet man, tad tizeet wineem (Uplauft pa kreift).

Presidentz J. Eschakste: Runataju faraksts isfmelts. Es luhdsu referentu atsauksmi.

Referentz E. Moriz: Par pirmo no eefneegteem preekschlikumeem komiffà naw pazehlfuees neweena balfs, jo komiffija atfina, ka schobrihd, kad, tà es jau paschà fahumà norahdiju, zaurmehrà strahdneeku algas tahlu nefafneeds dsihwes eksistenzes minimumu, wehl famafinat scho minimumu tad, kad strahdneeks ir flims, ir pilnigi nepeelaischami. Es tadehl negribu sche runat par teem psichologifkeem motiweem, fahdi sche waretu buht preeksch pabalstu famafinafchanas, bet komiffijas wairatums, bes schaubam, turas pee ta, ka tahda leeta nosihmetu welnu isdsiht ar Belzebulu. Dtrs preekschlikums, warbuht, ir mehginajums apkarot alkoholisfmu, bet man leekas, schajà likumà tam mehginajumam gau weetas nedrihfssteja buht. Tahdu eerobeschojumu flimo kafem naw pat 1912. g. likumà. Neefmu ari zitu semju likumos fastapis tahdus eerobeschojumus. Tam, ka tas naw eewests, man leekas, ir faws eemefls. Reinharda funks fin, ka alkohola leetoschana naw ween-fahrsch netifums, bet loti beeschi ir flimiba. Kadehl tad nu scho eedsimto flimibu isfleht lautà no pabalstamo flimibu flaita. Tas ir tà un to newar peerahdit ne psichologifki, ne medizinfki, ka alkoholisfms nebuhtn eedsimta flimiba. Tas ir weenfahrt. Drlfahrt, jaewehro tas, ka tas beeschi issauktz no dsihwes apstahkeem. Komiffija schahds preekschlikums naw eenahzis, bet man jaiffakaz pret scheem preekschlikumeem.

Presidentz J. Eschakste: Eefneegtee preekschlikumi flant tà:

„Strihpot „ $\frac{2}{3}$ lihds pilnas“ un to weetā likt „ $\frac{1}{2}$ lihds $\frac{2}{3}$.““
un otrs preefchlikums ir:

„peh3 wahrda, „nodomu“ likt wahrduš „waj zaur peedferschanos.““

Pret ūheem abeem pahrlabojumeem iūfazijs referents. Eš likūhu pirmo pahrlabojumu uš balūofchanu un luhdsu pazeltees toš, kaš ir par ūho pahrlabojumu. Luhdsu pazeltees toš, kaš ir pret ūho pahrlabojumu. Luhdsu pazeltees toš, kaš atturas no balūofchanas. Par ūho pahrlabojumu iūfazi-
juūees 31 balūš, pret 72, atturas 9. Tā tad ūhiš preefchlikums atkriht. Eš likūhu uš balūofchanu otru pahrlabojumu un luhdsu pazeltees toš, kaš ir par ūho pahrlabojumu. Luhdsu pazeltees toš, kaš ir pret ūho pahrlabojumu. Luhdsu pazeltees toš, kaš atturas no balūofchanas. Par ūho pahrlabojumu iūfazijschās 49 balūš. Pret to 54, 9 balūm atturotees. Tā tad ari ūhiš preefchlikums atkriht. Eš likūhu uš balūofchanu wiūu pantu un luhdsu pazeltees toš, kaš ir par 310. panta peenemūchanu. Luhdsu pazeltees toš, kaš ir pret ūhi panta peenemūchanu. Luhdsu pazeltees toš, kaš atturas no balūofchanas. Naw. 310. pants weenbalūigi peenemts.
Lihds ar to ūhiš ūehdes deenas kahrtiba ir iūmelta un eš paūludinu ūehdi par ūlehgtu. Nahūofchā ūehde notiks zeturtdeen plūft. 5 peh3 pušdeenas.

(Ehdi ūehds plūft. 9.48 waūarā).

ūlbojums.

1920. g. 9. nowembra ahrkahrtejs (4.) ūehdes ūtenogramas ūtura rahditajā jaūasa: Luhgumu un ūuhdsibu komiūijas ūnojumš — wišpahrejais, par komiūijas darbibu, un ūpezielais, par rewifiju a p g a h d i b a š (ne apūardūibas) leetas.

Satwerūmes Sapulzes iūdewums

Krahjumā pee U. Gulbja, Rigā.

J. Petersona drukatawa, Rigā, Suworowa eelā Nr. 20/24

Em

0,12

15th 22